

SKRIFTSERIE 6/2005

Eifred Markussen og Nina Sandberg

Stayere, sluttere og returnerte

Om 9756 ungdommer på Østlandet og deres karriere i videregående opplæring frem til midten av det tredje skoleåret

© NIFU STEP Norsk institutt for studier av forskning og utdanning/
Senter for innovasjonsforskning
Hegdehaugsveien 31, 0352 Oslo

Skriftserie 6/2005
ISSN 1504–1832

For en presentasjon av NIFU STEP's øvrige publikasjoner, se www.nifustep.no

Forord

Dette er tredje underveisrapport i prosjektet 'Bortvalg og kompetanse'. Prosjektet gjennomføres av NIFU STEP på oppdrag fra sju fylker i Østlandssamarbeidet: Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Buskerud, Vestfold og Telemark. Utdanningsdirektoratet er medfinansør og samarbeidspartner, og Kommunenes Sentralforbund har bistått i finansieringen av prosjektet.

Prosjektet følger 9756 ungdommer inn i, gjennom, ut og inn av og ut av videregående opplæring over en periode på fem år. Ungdommene gikk ut av tiende klasse våren 2002, og skal følges til våren 2007. I denne rapporten kartlegges og forklares bortvalg frem til midten av det tredje året i videregående opplæring. Det rapporteres også om underveiskompetanse etter to år, samt ungdommenes progresjon frem til midten av det tredje året i videregående.

Helt siden oppstarten av prosjektet har de sju fylkeskommunene bidratt aktivt i forbindelse med gjennomføringen av prosjektet. I hver fylkeskommune har prosjektet kontaktpersoner. Det svært gode samarbeidet med disse har vært uvurderlig både for fremdrift og måloppnåelse. Prosjektet støtter seg også på nødvendig bistand av datakyndige i utdanningsetatene, på en rekke skolekontakter som gjør en stor innsats i gjennomføring av årlige spørreundersøkelser og i oppfølging av prosjektelevene. En stor takk også til ungdommene som deltar i prosjektet.

Prosjektet takker alle for god innsats. Uten den hadde ikke prosjektet latt seg realisere. Ved NIFU STEP gjennomføres prosjektet av forskningsleder Eifred Markussen og forsker Nina Sandberg. Oppsummeringskapitlet og kapitlene 1, 2.1, 2.2, 3 og 5 er skrevet av Markussen. Kapittel 2.3, 2.4, 2.5 og kapittel 4 er skrevet av Sandberg.

Oslo april 2005

Petter Aasen
Direktør

Eifred Markussen
Forskningsleder

Innhold

Stayere, sluttet og returnerte	7
Prosjektet Bortvalg og kompetanse: Hovedfunn og konklusjoner etter to og et halvt år i videregående	7
1 Om Bortvalg og kompetanse	21
2 Fra tiende klasse til midt i det tredje året	27
2.1 Lærlinger (og lærekandidater)	32
2.2 Fra yrkesfag til studiekompetanse	58
2.3 Omvalg	65
2.4 Hvilke veier fulgte de som ikke var på vkII-nivå tredje år?	69
2.5 Hva kjennetegner de som gjorde omvalg?	76
3 Bortvalg gjennom to og et halvt år – noen sammenhenger og forklaringer	85
3.1 Betegnelser på elevgrupper og tidsperioder	85
3.2 Mange sluttet gir skolen en ny sjanse	87
3.3 Overgangsslutting er et betydelig problem	89
3.4 Utviklingen av bortvalgsgruppen	90
3.5 Bortvalg i forhold til ungdommenes bakgrunn	97
3.6 Hva gikk sluttene til?	108
3.7 Hvorfor de sluttet – ungdommenes egne begrunnelser	112
3.8 Utenfor eller innenfor etter to og et halvt år – hvilke forhold har betydning?	114
3.9 Tidligsluttet, seinsluttet, overgangssluttet og skoleårssluttet – var det noen forskjell?	122
4 Underveiskompetanse – prestasjoner andre år i videregående opplæring	126
4.1 Bestått vkI to år etter avsluttet tiende klasse	126
4.2 Karakterutvikling fra tiendeklasse til vkI	127
4.3 Stryk på vkI	136
5 På vkII-nivå uten å ha bestått vkI	148
Referanser	154
Vedleggsfigur	156
Vedleggstabeller	157
Vedlegg. Spørreskjema andre år i videregående	175

Stayere, sluttere og returnerte

Prosjektet Bortvalg og kompetanse: Hovedfunn og konklusjoner etter to og et halvt år i videregående¹

Prosjektet 'Bortvalg og kompetanse' følger 9756 ungdommer fra de gikk ut av grunnskolen våren 2002 og til de forlater videregående opplæring. Ungdommene gikk i en grunnskole i et av de sju Østlandsfylkene Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Buskerud, Vestfold eller Telemark. Mange bruker lengre tid i videregående opplæring enn de normerte tre årene for elever og fire for lærlinger. Derfor varer prosjektet i fem skoleår, slik at de som blir i videregående så lenge, blir fulgt til våren 2007. Oppfølgingen av den enkelte ungdom opphører når han eller hun forlater videregående, enten dette skjer som bortvalg eller etter fullført videregående opplæring. For de som slutter underveis, kartlegger vi hvilken aktivitet de går til når de slutter. For de som fullfører kartlegger vi oppnådd kompetanse fra videregående opplæring.

Prosjektet skal i hovedsak svare på to spørsmål:

- Hvilke forhold kan bidra til å forklare bortvalg av videregående opplæring for tiendeklassekullet 2001/2002 i sju østlandsfylker?
- Hvilke forhold kan bidra til å forklare variasjon i kompetanseoppnåelse fra videregående opplæring for tiendeklassekullet 2001/2002 i sju østlandsfylker?

Vi bruker begrepet *bortvalg* og ikke de tradisjonelle begrepene frafall eller dropout. Slik vi ser det, signaliserer de tradisjonelle begrepene at det å slutte i skolen er noe viljeløst, man faller bare utenfor, nærmest ved et uhell og uten selv å kunne påvirke situasjonen. Ordet *bortvalg* signaliserer derimot at eleven foretar et valg. Når eleven velger å fortsette eller slutte i videregående opplæring, så kan han eller hun i prinsippet ha foretatt det motsatte valget. Et helt annen forhold er selvsagt spørsmålet om hvor fritt eller uavhengig valget er, hvilke forhold som påvirker eller til og med styrer valget. Og det er jo nettopp det dette prosjektet handler om: Hvilke forhold påvirker bortvalg av videregående opplæring?

¹ Undersøkelsen er i sin helhet presentert i Markussen, Eifred og Nina Sandberg (2005), Stayere, sluttere og returnerte. Om 9756 ungdommer på Østlandet og deres karriere i videregående opplæring frem til midten av det tredje skoleåret. Skriftserie 6/2005. NIFU STEP. Oslo.

Vi har nå fulgt disse ungdommene to og et halvt år etter at de forlot grunnskolen og begynte i videregående, og rapporterer nå om situasjonen midt i det tredje skoleåret, årsskiftet 2004–2005.

Alarmerende høyt bortvalg på noen yrkesfaglige studieretninger

Majoriteten blir i videregående opplæring frem til de er ferdige. Dem har vi kalt *stayere*. Mange slutter. Men noen ombestemmer seg og begynner igjen. Dem har vi kalt de *returnerte*. Noen av de som kom tilbake, slutter for andre gang. Dem har vi kalt vinglere. De som har valgt bort videregående opplæring og blir utenfor – inkludert vingerne – har vi kalt *sluttere*.

Midt i det tredje skoleåret var hovedbildet dette:

- Om lag fire av fem (82.1 prosent) var *stayere*. De hadde gått ut av grunnskolen, begynt i videregående opplæring og var der fortsatt. Men alle disse var ikke på vkII-nivå i skole eller lære, noen var fortsatt på grunnkurs eller vkI-nivå, og ikke alle som var på vkII-nivå hadde bestått vkI.
- I løpet av de to første skoleårene hadde i alt 11.6 prosent sluttet. I vårt utvalg utgjorde disse 1131 ungdommer. Av disse var 529 ungdommer i videregående igjen det tredje skoleåret. Det betyr at 46.8 prosent av de som sluttet i løpet av de to første årene hadde *returnert*. Disse 529 ungdommene utgjør 5.4 prosent av alle de vi følger.
- I overgangen mellom andre og tredje år valgte ytterligere 5.3 prosent av kullet å forlate videregående, og høsten 2004 forsvant enda en prosent. Dermed hadde nesten én av fem (17.9 prosent) sluttet i videregående opplæring i løpet av de to og et halvt første årene. Men når vi tar hensyn til de mange *returnerte* (5.4 prosent av kullet), utgjorde *slutterne* 12.5 prosent, mens 87.5 prosent fortsatt var i videregående opplæring midt i det tredje skoleåret etter at de gikk ut av grunnskolen våren 2002.

Av bruttoutvalget på 17.9 prosent sluttet 11.2 prosentpoeng i overganger mellom to skoleår, 1.7 prosentpoeng begynte ikke i videregående opplæring høsten 2002, 4.2 prosentpoeng ble borte mellom andre og tredje år og 5.3 prosentpoeng valgte bort videregående sommeren 2004. Dette betyr at 62.5 prosent av bruttobortvalget foregikk mellom to skoleår. Overgangsslutting er dermed et mer omfattende fenomen enn skoleårsslutting.

Det var fylkesvis variasjon i bortvalget, både i omfang og når bortvalget skjedde. Vestfold hadde et betydelig større bruttobortvalg (22.3 prosent) enn de andre fylkene, men 52.7 prosent av de som sluttet i dette fylket de to første årene

returnerte tredje år. Dermed var ikke andelen sluttet midt i det tredje skoleåret (14.9 prosent) svært mye høyere enn i de andre fylkene. Telemark hadde nest høyest bruttobortvalg (18.9 prosent), men med høyest andel returnerte – 56.4 prosent av de som sluttet de to første årene – hadde Telemark nest lavest andel sluttet (11.2 prosent). Oslo hadde lavest andel (11.1 prosent) utenfor midt i det tredje skoleåret. Buskerud hadde lavest andel returnerte, 33.6 prosent av de som sluttet de to første årene var på plass igjen i det tredje året.

Vi har identifisert noen forhold som har betydning for om ungdommene var innenfor eller utenfor videregående opplæring midt i det tredje skoleåret. Dette er gjort ved hjelp av multivariat analyse². Vi fant at *sannsynligheten* for at ungdommene var *utenfor* videregående opplæring to og et halvt år etter at de gikk ut av videregående opplæring *økte* når de:

- ikke hadde bodd sammen med begge foreldrene som 15-åring,er,
- var jenter,
- var vestlige innvandrere eller etterkommere
- var ikke-vestlige innvandrere
- hadde foreldre med en negativ innstilling til skole og utdanning
- hadde alvorlige atferdsavvik (og sannsynligheten ble redusert når de hadde svært alvorlige atferdsavvik)
- brukte lite tid på lekser
- hadde høyt fravær
- hadde lave karakterer
- ikke hadde bestått vkl
- ikke hadde høye utdanningsambisjoner
- var orientert mot venner på fritida
- ikke var orientert mot organiserte aktiviteter
- sammenlignet med å gå på AF, gikk på en av studieretningene MK, HS, EL, ME, HN, NA, TB, BY, TR, SA, FO³ eller på privat videregående skole eller skole i utlandet

2 For å finne ut hvilke forhold som påvirker sannsynligheten for at en ungdom er i videregående opplæring og ikke utenfor, nytter det ikke bare å se på sammenhenger mellom ett og ett forhold og det å være utenfor eller innenfor. Det er mange forhold som virker sammen og påvirker et resultat. Derfor må vi gjennomføre en analyse hvor vi inkluderer en rekke forhold (variabler) samtidig, vi må gjennomføre en multivariat analyse. Analysemetoden vi bruker (logistisk regresjon) etterligner eksperimentet ved at den sammenligner effekten av enkeltforhold (uavhengige variabler) på det fenomenet vi undersøker (den avhengige variabelen, her: å være utenfor eller ikke), samtidig som alle andre forhold holdes faste. Effektene vi finner gjelder derfor under betingelsen alt annet likt.

Sjansen for å være utenfor ble redusert når ungdommene sammenlignet med Akershus, gikk på videregående skole i Østfold, Buskerud eller Telemark

Elevenes *hjemmebakgrunn* har betydning. Det å bo sammen med begge foreldre og det å ha foreldre med et positivt syn på utdanning betyr at ungdommene får oppbacking for å være i skolen hjemmefra, de opplever et push for å bli, og for noen av dem er sannsynligvis dette pushet så sterkt at det å avbryte videregående opplæring ikke engang er en tenkt tanke. At vi identifiserer to minoritetsspråklige grupper som også har redusert sannsynlighet for å forbli i utdanning, kan også handle om støtte hjemmefra. I noen grupper minoritetsspråklige oppleves kanskje ikke det å ta videregående opplæring som viktig, man er ikke så godt kjent med norsk kultur og samfunnsliv at verdien av videregående opplæring er kjent og forstått. Dette underbygges når vi ser at ikke-vestlige etterkommerer ikke har lavere sannsynlighet for å bli i utdanning enn majoritetsungdommen. Disse ungdommene er født i Norge, foreldrene deres har vært her lengre, og har i større grad forstått den norske konteksten, noe som slår ut i større oppslutning om skolen.

Videre ser vi at en rekke av de forhold som har betydning for om elevene blir eller slutter, handler om *ungdommenes tilpasning* til skolen. Å oppnå gode karakterer, å bruke mye tid på lekser og å ha høye utdanningsambisjoner kan oppfattes som uttrykk for at ungdommene har tilpasset seg skolen og dens verdier. Å vise atferdsavvik og å ha stort fravær kan oppfattes som uttrykk for det motsatte. Når de som er venneorienterte sluttet i større grad, kan dette handle om at ungdom oppfatter andre arenaer som viktigere enn skolen.

Det er mulig at når gutter slutter i mindre grad enn jenter, alt annet likt, så kan det også være et uttrykk for tilpasning til skolen. På tidligere trinn har flere studier vist at målt med karakterer, presterer jenter bedre enn gutter (Arnesen 2003, Markussen og Sandberg 2004, Nordahl (1997). Nordahl (1997) har forklart dette med at skolen representerer verdier som jentene lettere identifiserer seg med og tilpasser seg til, vi har en jenteskole. Når vi nå ser at sannsynligheten for at guttene slutter er mindre enn at jentene slutter, alt annet likt, kan det være et uttrykk for at når man beveger seg gjennom videregående opplæring, identifiserer guttene seg mer og mer med skolen og læringsarenaene. Det som fanges

3 AA= studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag, BY=studieretning for byggfag, EL=studieretning for elektrofag, FO=studieretning for formgivningsfag, HS=studieretning for helse- og sosialfag, HN=studieretning for hotell- og næringsmiddelfag, ID=studieretning for idrettsfag, KP=studieretning for kjemi og prosessfag, MK=studieretning for medier og kommunikasjon, ME=studieretning for mekaniske fag, MD=studieretning for musikk, dans og drama, NA=studieretning for naturbruk, SA=studieretning for salg og service, TB=studieretning for tekniske byggfag TR=studieretning for trearbeidsfag.

opp her kan være at opplæringen skifter innhold og form. Elever på yrkesfaglige studieretninger opplever kanskje økende relevans i fagene etter hvert som andelen studieretningsfag øker og andelen felles allmenne fag avtar, og når de kommer i lære opplever kanskje mange at de endelig får lov til å holde på med de liker. Identifikasjonen med læringsarenaen, aktivitetene der og det rådende verdsett øker og de slutter i mindre grad.

Det var et klart lavere bortvalg på de studieforbereidende retningene enn på de yrkesfaglige. Innenfor studieretningene for allmenne, økonomiske og administrative fag, idrettsfag og musikk, dans og drama var henholdsvis 4,2, 4,0 og 2,3 prosent utenfor midt i det tredje skoleåret. På medier og kommunikasjon var 7,7 prosent utenfor.

Noen yrkesfaglige studieretninger pekte seg ut med et særlig høyt bortvalg. I de sju fylkene samlet, var hver tredje elev som hadde begynt på studieretning for hotell- og næringsmiddelfag utenfor midt i det tredje skoleåret. I Oslo, Buskerud og Vestfold var mer enn to av fem utenfor, i Østfold hver tredje, i Telemark og Hedmark en av fire og i Akershus hver fjerde utenfor på denne studieretningen midt i det tredje skoleåret.

På trearbeidsfag var hver tredje, på mekaniske fag hver fjerde, og på byggfag, salg og service og helse- og sosialfag var hver femte utenfor midt i det tredje skoleåret. Også på disse studieretningene fant vi særlig høye bortvalgsandeler i noen fylker: På mekaniske fag var to av fem utenfor i Buskerud og en av fire utenfor i Østfold og Akershus. På byggfag var en av tre utenfor i Oslo og en av fire utenfor i Østfold, Hedmark og Vestfold.

Bortvalg er først og fremst et yrkesfagfenomen. Situasjonen innenfor enkelte yrkesfaglige studieretninger i de sju fylkene samlet er alarmerende, og innenfor noen av studieretningene i noen av fylkene er situasjonen svært alarmerende.

Dersom ungdommer som slutter i videregående opplæring i stedet går over i annen utdanning eller får seg en jobb, behøver det ikke å være et problem at de slutter. Vi har derfor kartlagt hvilken aktivitet ungdommene gikk over i da de sluttet. Vi fant at blant de som sluttet i en yrkesfaglig studieretning gikk 38 prosent inn i en jobb, mens 55 prosent gikk til ledighet. Sju prosent har vi ikke informasjon om. Blant de som sluttet i en studiekompetansegivende retning gikk 15 prosent inn i en jobb og 64 prosent gikk til ledighet. 21 prosent mangler vi informasjon om.

Det er grunn til å være bekymret for de ungdommene som gikk over i ledighet etter å ha sluttet i videregående opplæring. Å havne i lange ledighetsperioder i så ung alder kan være starten på en langvarig ledighetskarriere, starten på

en marginalisering i forhold til arbeidslivet for en lang periode og kanskje for alltid (Grøgaard 2000).

For de som gikk over i en jobb, er det vår vurdering at disse ungdommene kan ha valgt en løsning som var den beste for dem. Hvis alternativet var å fortsette med en utdanning de ikke var fornøyd med og hvor sjansene får å oppnå studie- eller yrkeskompetanse kanskje var svært små, kan jobbalternativet være langt bedre. Disse vurderingene forutsetter at de har blitt værende i arbeid. Men dersom arbeidskarrieren ble kortvarig, så kan det vise seg at også disse har startet på en ledighetskarriere og marginalisering i forhold til arbeidslivet.

Alt i alt er det vår vurdering at det var en bekymringsfullt stor andel blant slutterne som ser ut til å ha havnet i ledighet når de sluttet i videregående opplæring. Vi må selvsagt ta forbehold om hva som skjer videre med disse ungdommene. Vår informasjon er fra den tiden de sluttet, og det ligger utenfor dette prosjektets ramme å følge ungdommene som har sluttet i videregående videre. Det er mulig at mange av de ungdommene som gikk over i ledighet faktisk har skaffet seg en jobb, og dermed er utenfor faresonen. Men: Det er også mulig at mange av dem ikke har gjort det, og at noen av de som gikk rett over i en jobb ikke lenger er i jobb. Om dette er tilfelle, er det en betydelig andel av årskullet som har fått et dårlig utgangspunkt for inntreden på arbeidsmarkedet.

Mangel på læreplasser produserer slutttere

Etter at ungdommene var ferdige med vki søkte 16.1 prosent av kullet læreplass. Dette er en økning fra året før da 15.3 prosent søkte læreplass i de samme fylkene, og en økning fra de to årene før der igjen. Høsten 2001 og 2002 var det om lag 12 prosent av kullet som søkte læreplass på Østlandet. Med 16.1 prosent søker høsten 2004 er man tilbake på samme nivå som i 1996 da 16.9 prosent av det første Reform 94-kullet søkte læreplass.

Men baksiden av medaljen er at mange av læreplassøkerne aldri ble lærlinger. 67.8 prosent av de som søkte læreplass foran skoleåret 2004–2005 var lærlinger midt i det tredje skoleåret. Det betyr at 12.1 prosent av dette kullet på Østlandet var blitt lærlinger. 13.4 prosent av de som søkte læreplass valgte andre alternativer innenfor videregående opplæring, mens 17.5 prosent av læreplassøkerne ikke var i utdanning i januar 2005. At læreplassøkere ikke fikk læreplass bidro til et høyt bortvalg i overgangen mellom andre og tredje år i videregående opplæring, hele 5.3 prosent forsvant ut denne sommeren, og halvparten av dem hadde søkt læreplass. Her ser vi at *strukturelle forhold, mangel på læreplasser, har presset en betydelig andel ungdommer ut av den yrkesutdanninga de var i gang med.*

Vi har gjennomført en multivariat analyse, som viser at de forhold som, under betingelsen alt annet likt, bidro til å øke sannsynligheten for at læreplassøkeren ble lærling, var disse:

- Når far hadde videregående opplæring som høyeste fullførte utdanning
- Når læreplassøkerens hjemfylke var Buskerud
- Når læreplassøkeren hadde søkt et lærefag innenfor studieretning for helse- og sosialfag (og motsatt når de hadde søkt studieretning for medier og kommunikasjon)
- Jo bedre karakterer læreplassøkeren hadde første år i videregående
- Jo lavere fravær læreplassøkeren hadde andre år i videregående opplæring
- Når læreplassøkeren hadde bestått vkI i videregående opplæring.

Analysen viste altså at sannsynligheten for å bli lærling for en læreplassøker var avhengig både av hvilken studieretning man tilhørte og i hvilket fylke man tok videregående. I tillegg ser vi at fars utdanning hadde noe å si. De som hadde fedre med videregående som høyeste fullførte utdanning fikk læreplass i større grad enn andre. Og det var faktisk slik at tre av fem av disse fedrene selv hadde en yrkesutdanning. Vi kan se dette som et uttrykk for sosial reproduksjon (Hernes 1974, Grøgaard 1993). I tillegg ser vi også at tilpasning til skolesystemet har betydning. De som har prester godt, målt med karakteren fra grunnkurset og med bestått fra vkI hadde større sannsynlighet for å bli lærling enn andre. Og også lavt fravær hadde positiv effekt på det å få en læreplass. Bedriftene vil ha de lærlingene som kommer på jobb. Bedriften valgte på øverste hylle, de valgte elever som hadde bestått vkI, som hadde de beste prestasjonene fra grunnkurs og som hadde det laveste fraværet, og de valgte ungdommer som gjennom sine fedre var kjent med dette segmentet i arbeidslivet. På denne måten skaffet de seg ungdommer til bedriften som er lette å forholde seg til både som lærlinger og som arbeidskraft.

Svært få lærlinger hevet lærekontrakten det første halvåret. Av i alt 1199 lærlinger var det 19 ungdommer, eller 1.3 prosent, som hevet kontrakten det første halvåret. Disse få *slutterne* hadde fedre med lavere utdanning enn alle lærlingene samlet, de hadde lave karakterer og høyt fravær på tidligere trinn, forhold som vi fra tidligere vet – både i dette prosjektet og annen utdanningsforskning – henger sammen 'suksess eller fiasko' i utdanningssystemet. Det er ikke overraskende at lærlingene som hadde sluttet bærer disse kjennetegnene. Dette henger sammen med det vi ellers har funnet om hvilke forhold som hadde betydning for valget mellom å slutte eller å bli i videregående opplæring.

Fra yrkesfag til studiekompetanse

I tillegg til den tradisjonelle studiekompetansegivende veien gjennom studieretningene for allmenne, økonomiske og administrative fag, idrettsfag eller musikk, dans og drama, fins det to hovedveier mot studiekompetanse. Begge disse andre veiene starter på yrkesfag og ender opp med studiekompetanse. Den ene veien er allmennfaglig påbygging og den andre er å ta et av de tre vkII-kurs innenfor yrkesfaglige studieretninger, tegning, form og farge, naturforvaltning eller medier og kommunikasjon.

I det tredje skoleåret etter avsluttet grunnskolen befant 40.9 prosent av kullet seg på den tradisjonelle veien mot studiekompetanse, 6.3 prosent av kullet på vkII tegning, form og farge, naturforvaltning eller medier og kommunikasjon og 7.3 prosent av kullet på allmennfaglig påbygging. Det vil si at i alt befant 54.5 prosent av kullet seg inne i et løp på vei mot studiekompetanse. Men: Ikke alle disse befant seg på vkII, og ikke alle hadde bestått vkI. Dette kommer vi tilbake til.

Svært få var i en yrkesfaglig utdanning det tredje året

Våren 2004 befant 43 prosent av kullet seg i en yrkesfaglig utdanning. Som et resultat av at 6.3 prosent av kullet fra høsten 2004 valgte vkII tegning, form og farge, naturforvaltning eller medier og kommunikasjon, at 7.3 prosent av kullet valgte allmennfaglig påbygging, og at en andel av kullet også sluttet etter vkI, ble andelen av kullet som var inne i en yrkesfaglig utdanning betydelig redusert i overgangen mellom vkI og vkII-nivå. *I skoleåret 2004–2005 var bare 27 prosent av kullet i en yrkesfaglig utdanning.* Blant disse var en betydelig andel fortsatt på grunnkurs eller vkI-nivå, slik at *bare 17.8 prosent av kullet var på yrkesfaglig vkII-nivå som elev eller lærling.* Men ikke alle disse hadde bestått vkI, dette kommer vi tilbake til nedenfor.

Den lave andelen på yrkesfag er interessant, når vi vet at to år tidligere søkte 48 prosent av dette kullet seg inn på en yrkesfaglig studieretning. Høy søkning og mange som begynner på en yrkesfaglig utdanning på grunnkurs, betyr ikke at det er mange som i realiteten er på vei mot en yrkeskompetanse. Mange av de tilsynelatende yrkesfagelevne på grunnkurs var i realiteten på vei mot en studiekompetanse.

Sju-åtte prosent av kullet gjorde omvalg

Omvalg er valg av nytt kurs på samme nivå eller lavere nivå. Til forskjell fra omvalg definerer vi *gjenvalg* som å begynne på nytt på samme kurset.

Vi har funnet at 5.8 prosent av kullet gjorde omvalg foran andre år i videregående ved å velge et nytt kurs på samme nivå eller lavere nivå, mens to prosent

av alle gjorde omvalg mellom andre og tredje år. Omvalget var altså størst mellom første og andre år.

2.2 prosent begynte på nytt på samme grunnkurset andre år, mens 1.8 prosent begynte på samme kurs tredje år som de hadde gått andre år.

Litt flere av guttene enn jentene gjorde omvalg og gjenvalg, og flere av elevene med ikke-vestlig enn majoritetsbakgrunn gjorde omvalg. Langt flere av de som ikke bodde sammen med begge foreldrene gjorde omvalg, sammenlignet med de som bodde sammen med begge.

De som gjorde omvalg hadde svakere skoleprestasjoner enn de som verken gjorde omvalg eller gjenvalg, svakeste prestasjoner hadde de som foretok gjenvalg. Det var flere elever på yrkesfaglige enn studieforbereende retninger som gjorde omvalg og gjenvalg. Dobbelt så mange av de som ikke fikk innfridd førstevalget på grunnkurs gjorde omvalg, i forhold til de som kom inn på sin førstepreferanse. Vestfold hadde mest og Østfold minst omvalg.

Noe over sju av ti hadde bestått vkl etter to år

To år etter at de gikk ut av grunnskolen våren 2002 hadde 69.5 prosent av kullet bestått vkl i videregående opplæring våren 2004, ved at de hadde påkrevd fagvalg og timetall og bestått i alle fag. I tillegg kan vi anta at de fleste av de 4.3 prosent som gikk i privat videregående skole eller videregående skole i utlandet har bestått vkl. 6.8 prosent hadde fullført to år i videregående opplæring, men hadde ikke bestått vkl pga stryk. 11.2 prosent hadde fullført to år, men uten å bestå pga. manglende karakterer, for lavt uketimetall, omvalg, gjenvalg eller andre grunner. 8.2 prosent var utenfor ved slutten av det andre året.

Blant de 6.8 prosent som hadde strøket, hadde om lag sju av ti strøket i et fag, mens tre av ti hadde strøket i to fag eller mer. De fleste (57 prosent) hadde strøket i studieretningsfag, men det enkeltfag flest hadde strøket i var matematikk (21.5 prosent).

I seks av fylkene var andelen som hadde bestått etter to år mellom 68 og 72.1 prosent. Med et snitt for alle sju fylkene på 69.5 prosent bestått er dette en ubetydelig variasjon. Et fylke hadde imidlertid signifikant lavere andel bestått enn de andre, i Oslo hadde 64,8 prosent bestått vkl etter to år. Forskjellen til fylket med størst andel bestått vkl, Hedmark, var på 7.3 prosentpoeng.

Det var også variasjon studieretningene i mellom med hensyn til andeler bestått:

- På de fire studieforbereende retningene (medregnet medier og kommunikasjon) hadde rundt fire av fem bestått vkl etter to år.⁴
- På byggfag og formgivningsfag, hadde om lag tre av fire bestått.

- På elektrofag, tekniske byggfag og naturbruk, helse- og sosialfag og salg- og service, hadde rundt syv av ti bestått
- På mekaniske fag og hotell- og næringsmiddelfag, hadde rundt seks av ti bestått⁵

Lav andel med normert progresjon mot yrkeskompetanse

Vi har foran vist at 87.5 prosent av tiendeklassekullet fra våren 2002 fortsatt var i videregående opplæring midt i det tredje skoleåret, men alle disse var ikke på vkII-nivå. Elleve prosent var på grunnkurs eller vkI-nivå, og 4.2 var i privat videregående skole eller videregående skole i utlandet. Det betyr at 72.3 prosent av kullet befant seg på vkII-nivå, i skole eller lære det tredje skoleåret.

Data viser også at alle disse ikke har bestått vkI, enten fordi de har strykt i et eller flere fag, fordi de mangler karakter et i et eller flere fag, fordi de mangler ett eller flere fag eller av andre grunner.

Vi har funnet at av de som var i studiekompetansegivende løp på vkII-nivå det tredje året i videregående opplæring, hadde 84.4 prosent bestått vkI. Av de som var i et yrkesfaglig løp på vkII-nivå, hadde 82 prosent bestått vkI. For alle elevene samlet betyr det at 83.8 prosent av de på vkII-nivå hadde bestått vkI. Det betyr igjen at av de som var på vkII-nivå skoleåret 2004–2005 i dette årskullet på Østlandet, hadde 16.2 prosent ikke bestått vkI.

De 84.4 prosent av de på et studiekompetansegivende løp med bestått vkI, utgjorde 46 prosent av kullet, og de 82 prosent på et yrkesfaglig løp med bestått vkI utgjorde 14.6 prosent av kullet.

I klartekst: I det tredje skoleåret etter at tiendeklassekullet fra Østlandet hadde gått ut av grunnskolen våren 2002, hadde 46 prosent normert progresjon (forstått som at de er på vkII-nivå det tredje året med bestått fra foregående nivå) i et løp mot studiekompetanse. 14.6 prosent hadde normert progresjon i et løp mot yrkeskompetanse. Til sammen hadde 60.6 prosent av kullet normert progresjon mot studie- eller yrkeskompetanse. Elever på private videregående skoler og videregående skole i utlandet er ikke inkludert, slik at den reelle andelen kan være tre-fire prosent høyere.

4 På kjemi- og prosessfag hadde rundt ni av ti fullført og bestått, men dette er en liten studieretning. Det er så få elever med fra denne studieretningen (43), at vi ikke vil sammenligne denne studieretningen med de andre. Når det er få enheter i prosentueringsbasis vil små faktiske endringer kunne gi store prosentvise utslag. Ikke desto mindre har de aller fleste på kjemi- og prosessfag bestått vkI.

5 Trearbeidsfag har en lav andel bestått, i vårt materiale gjelder dette kun halvparten av de som gikk på denne retningen i januar andre år i videregående. Også fra denne lille studieretningen er det med svært få elever i undersøkelsen, bare 36. Vi vil derfor ikke trekke noen konklusjoner ut fra denne beskjedne undergruppen.

Vi finner også en fylkesvis variasjon i andelen med normert progresjon. Høyest andel med normert progresjon hadde Akershus (62.9 prosent) og Østfold (62.4 prosent). Lavest hadde Vestfold (56.8 prosent) og Oslo (57.7 prosent). På et mellomnivå hadde Telemark 60.1 prosent, Buskerud 61.3 prosent og Hedmark 61.9 prosent med normert progresjon. Vi fant også fylkesvis variasjon i foredlingen mellom elever/lærlinger med normert progresjon innenfor studiekompetansegivende og yrkesfaglige løp. Telemark hadde størst (21.7 prosent) og Oslo hadde lavest (9 prosent) andel yrkesfagelever/lærlinger på vkII-nivå med bestått vkI. Oslo hadde derimot nest høyest andel med normert progresjon på vei mot studiekompetanse, 48,7 prosent. Bare Akershus hadde større andel, 50,4 prosent av kullet. Lavest andel med normert progresjon på vei mot studiekompetanse hadde Telemark med 38.4 prosent.

Mange gir skolen en ny sjanse

Det er etter vår vurdering svært positivt og svært interessant at om lag halvparten av de som sluttet *returnerte* og ble i videregående. Det viser at den rett ungdommene har til å bruke lengre tid på videregående opplæring enn normert, er en mulighet ungdommene har behov for og nytte av. Muligheten til å stoppe opp, ta en pause, tenke seg om og til å foreta omvalg er en svært verdifull side ved norsk videregående opplæring, en side som bidrar til at en betydelig andel av kullet kommer tilbake og skaffer seg en kompetanse fra videregående opplæring som de sannsynligvis ikke ville fått dersom det hadde vært stilt strengere krav til å fullføre på normert tid. Markussen (2000) har tidligere funnet at når elever og lærlinger fikk et år ekstra på seg økte andelen som oppnådde både studie- og yrkeskompetanse. Det er sannsynlig at en god del av de *returnerte* og de som har foretatt *omvalg*, vil fullføre videregående opplæring og oppnå studie- eller yrkeskompetanse, de fleste en yrkeskompetanse. Det er derfor grunn til å regne med at når vi gjør opp status for dette årskullet 5–6 år etter at de begynte i videregående opplæring, vil en større andel enn de 14.6 prosent som nå har normert progresjon mot yrkeskompetanse ha oppnådd denne kompetansen.

Hva kan gjøres?

Vi har etter å ha analysert hvilke forhold som har påvirket bortvalg etter to og et halvt år, kommet frem til samme hovedkonklusjon som da vi analyserte bortvalg etter et halvt år og etter et og et halvt år: De som slutter kommer i større grad fra hjem hvor støtten for utdanning er liten sammenlignet med de som blir i utdanning. De som slutter har i mindre grad identifisert seg med og tilpasset seg til skolens verdier og dens verdsett, sammenlignet med de som blir i utdanning.

Og nå som i forrige rapport er vår vurdering at skolen med denne kunnskapen kan identifisere elever som er i faresonen for å slutte, og sette i verk tiltak for å forsøke å holde på dem. To tydelige varselamper er fravær og prestasjoner. Elever som har stort fravær signaliserer med det at de ikke finner seg til rette, og stort og økende fravær kan være steg på veien mot å slutte. Svake karakterer er en melding til elevene om at de ikke presterer godt nok, de tilfredsstillende ikke de krav skolen stiller, og elevenes løsning på dette kan være å forlate skolen.

I tillegg til dette har vi i denne fasen av prosjektet avdekket at rammebetingelser og strukturelle forhold har betydning for bortvalget. Vi har sett at mangel på læreplasser produserer sluttere. Ungdom som har begynt på en yrkesutdanning får ikke fullført den fordi det ikke er tilstrekkelig med læreplasser. Tidligere i prosjektet har vi også vist at de som fikk innfridd førsteønske til grunnkurs sluttet i mindre grad enn de som ikke fikk det. Dette er strukturelle forhold som det er mulig å gjøre noe med. Det er mulig, slik også kvalitetsutvalget (NOU 2003: 16) forslo, at alle får innfridd førsteønsket sitt når de begynner i videregående opplæring. Det er også mulig å arbeide for en dimensjonering av yrkesfagtilbudene som står i forhold til de læreplassene som er mulig å skaffe, eventuelt å gjøre en innsats for å øke antall læreplasser.

Vi har også sett at noen studieretninger har et større bortvalg enn andre og at de yrkesfaglige studieretningene samlet har en lav andel med normert progresjon på vkII-nivå. Disse forskjellene i bortvalg studieretningene i mellom opprettholdes også når vi kontrollerer for en rekke andre forhold, for eksempel kjønn, foreldres utdanning, fravær og skoleprestasjoner. Dette peker i retning av at det er noe studieretningsspesifikt som bidrar til det store bortvalget på noen yrkesfaglige retninger. Vi kan med våre data ikke peke på hva dette er, men det er klart at enkelte yrkesfaglige studieretninger bør ta funnene som er presentert i denne rapporten svært alvorlig. Det kan være nødvendig for å få flere gjennom en utdanning frem til yrkeskompetanse.

Tilsvarende har vi funnet at det er større sannsynlighet for bortvalg i noen fylker når vi har kontrollert for en rekke forhold, for eksempel kjønn, foreldres utdanning, fravær og skoleprestasjoner. Dette peker i retning av at det er fylkes-spesifikke forhold som bidrar til at sannsynligheten for bortvalg varierer fylkene i mellom. Heller ikke for den fylkesvise variasjonen har vi gode nok data til å kunne si hva dette skyldes. Men vi finner grunn til å understreke at fylkeseffekten er liten i forhold til effekten av studieretning, familiesituasjon, prestasjoner og ulike mål på skoletilpasning. Så vårt råd til fylkeskommunene er: I stedet for å legge mye energi å finne ut hva som er det fylkesspesifikke bidraget til bortvalget, så bør man fokusere på de funnene som gjelder alle fylkene, da særlig å for-

søke å forebygge bortvalg der man ser at varsellampene (les: høyt fravær og svake skoleprestasjoner) lyser, og å sette inn en ekstra innsats i forhold til de studieretningene der bortvalget er høyest.

Til slutt vil vi peke på et område hvor det er vår vurdering at videregående opplæring ikke har lyktes, implementeringen av kompetanse på lavere nivå. Ungdom som ønsker en yrkesutdanning, men som av ulike grunner ikke er i stand til å gjennomføre en utdanning frem mot et fag-/svennebrev, har en mulighet til å tegne en opplæringskontrakt i stedet for en lærekontrakt. Da blir ungdommen lærekandidat i stedet for lærling, og etter endt opplæring går lærekandidaten opp til en kompetanseprøve og oppnår et kompetansebevis som dokumenterer kompetanse på lavere nivå. Kompetanseformen kompetanse på lavere nivå, ble introdusert i videregående opplæring med Reform 94, og ordningen med lærekandidat, opplæringsbedrift og kompetanseprøve er implementert i videregående opplæring i årene etter implementeringen av Reform 94.⁶

Blant de 9756 ungdommene vi følger i dette prosjektet var det 19 personer – 0.2 prosent – som var lærekandidater i det tredje skoleåret etter avsluttet tiende klasse. Det er vår vurdering at det lave antall lærekandidater er svært overraskende.

Lærekandidatordningen og kompetanseformen kompetanse på lavere nivå fins innenfor norsk videregående opplæring ut fra erkjennelsen av at det alltid vil være en del av et årskull som ikke har forutsetninger for å gjennomføre det opplæringsløpet og tilegne seg den kompetansen som er nødvendig for å få studie- eller yrkeskompetanse. Med en rett for hele årskullet til å begynne i videregående, er det nødvendig å ha ordninger som gjør at alle kan gjennomføre videregående opplæring ut fra sine forutsetninger. Markussen (2002) har tidligere vist at om lag 20 prosent av det første Reform 94 kullet oppnådde kompetanse på lavere nivå, og argumentert for at det er rimelig å anta at en viss andel av et årskull vil ende opp med denne kompetanseformen.

Ut fra dette skulle man forvente at en betydelig andel av tiendeklassekullet fra våren 2002 skulle ha valgt et løp som lærekandidat. Når det bare er 0.2 prosent av årskullet som er lærekandidater, så våger vi den påstand at dette er en for liten andel i forhold til den variasjon i evner og forutsetninger som vi vet fins i et årskull. Lærekandidatordningen og kompetanse på lavere nivå er etter vår vur-

6 For en grundig innføring i hvordan Kompetanse på lavere nivå ble en del av videregående opplæring, se Markussen (2000). Da kompetansereformen ble innført med Reform 94 het den Dokumentert delkompetanse. I 2000 skiftet kompetanseformen navn til Kompetanse på lavere nivå. Vi bruker gjeldende betegnelse også når vi omtaler kompetanseformen før den skiftet navn

dering en styrke ved norsk videregående opplæring og en underutnyttet mulighet. Hadde flere vært penset inn på et løp mot kompetanse på lavere nivå på et tidligere stadium i videregående opplæring, mener vi at dette kunne bidratt til å redusere antall sluttetere. Med målsetting om å oppnå kompetanse på lavere nivå og kompetansebevis, ville læreplanmålene vært justert og tilpasset den enkeltes forutsetninger, evner og anlegg. Dermed ville mange av de som slutter fordi skolen blir for vanskelig, som slutter fordi de føler at de ikke strekker til, kunne nå målene sine. De ville oppleve seire i stedet for nederlag, og sjansen for at de ville bli i opplæring til de hadde avsluttet et løp frem mot kompetanse på lavere nivå ville øke.

I forhold til inntreden på arbeidsmarkedet tror vi heller ikke dette ville gjøre situasjonen verre for disse personene. De vil selvsagt stille svakere på arbeidsmarkedet enn de som har fagbrev. Men de vil slik vi vurderer det, stille sterkere med en fullført videregående opplæring med oppnådd kompetanse på lavere nivå dokumentert med kompetansebevis, enn med en avbrutt videregående opplæring og en påbegynt ledighetskarriere. Og det fins fortsatt arbeidsplasser for personer med lavere formell kompetanse enn studie- eller yrkeskompetanse fra videregående opplæring (Stølen 2001, Larsen og Hompeland 1999).

Markussen (1996) omtalte kompetanse på lavere nivå som *Den store hemmeligheten i Reform 94*. Begrunnelsen for betegnelsen var dårlig eller manglende informasjon om kompetanseformen både fra fylkeskommunalt og statlig hold og at den ikke ble tatt i bruk i tilstrekkelig grad. Når vi nå registrerer en svært lav andel lærekandidater, er det fristende å konkludere at kompetanse på lavere nivå fortsatt er en stor hemmelighet. Kompetanseformen er ikke tatt i bruk i et slikt omfang som den burde. Her ligger etter vår vurdering en stor utfordring for videregående opplæring generelt og for rådgivningstjenesten både i grunnskolen og i videregående opplæring spesielt. De som kjenner ungdommenes evner, forutsetninger og interesser bør ta på alvor at det er forskjell på folk. Alle kan ikke oppnå studie- eller yrkeskompetanse, og skolen bør ha som ambisjon å pense de som ikke har disse forutsetningene inn på et løp mot kompetanse på lavere nivå.

Vi ser selvsagt at dette er en utfordring for skolen, og at dette må få konsekvenser for hvordan skolen jobber i forhold til mange elever. Andre arbeidsmåter, mer differensiering og tilpasset opplæring må til. Og vi ser selvsagt også at det ligger store utfordringer både i å få arbeidslivet til å ta i mot lærekandidater og i å overbevise foreldre og ungdommer om at *kompetanse på lavere nivå* er en god løsning for akkurat dem og deres barn.

1 Om Bortvalg og kompetanse

Prosjektet som rapporteres her, er en longitudinell studie av et årskull elever. Elevene som har deltatt i undersøkelsen er for de aller flestes del født i 1986, de begynte i grunnskolen som sjuåringer i 1993, midt i grunnskolen møtte de Reform 97 og 'hoppet over' et klassetrinn og skoleåret 2001/2002 gikk de i tiende klasse. Studien startet med en spørreundersøkelse i april 2002, da elevene nærmet seg slutten av tiende klasse. Dette prosjektet gjennomføres på Østlandet, nærmere bestemt i de sju fylkene Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Buskerud, Vestfold og Telemark. Halvparten av de som var elever i tiende klasse i disse fylkene i april 2002, ble valgt ut til undersøkelsen. Når det gjelder utvalg til undersøkelsen viser vi til vedlegg 1 i prosjektets første rapport (Markussen 2003) for mer om dette. De aller fleste av de som inngikk i utvalget har deltatt, (svarprosent 98 beregnet ut fra nettoutvalg og 87.4 prosent beregnet ut fra bruttoutvalg) slik at til grunn for analysene som presenteres i denne rapporten ligger svar fra og opplysninger om 9756⁷ ungdommer. Antall deltakere i prosjektet fra hver av de sju fylkene fremgår av tabell 1.1.

Tabell 1.1 Antall deltakende elever fra hvert av fylkene

Fylke	N
Østfold	1195
Akershus	2597
Oslo	1649
Hedmark	984
Buskerud	1227
Vestfold	1307
Telemark	797
Samlet	9756

Som vi ser, var det ulikt antall deltakere i prosjektet fra de forskjellige fylkene. Dette er bare en gjenspeiling av ulik størrelse på årskullene i fylkene, ettersom halvparten av årskullene var med i alle fylkene.

Prosjektet hadde sitt utspring i et ønske i de sju Østlandsfylkene om å danne seg et bilde av bortvalget av videregående opplæring. Hvor stort er det? Når i utdanningsløpet skjer det? Hvem er det som velger bort videregående opplæring? Har de noen spesielle kjennetegn? Kan bortvalget forklares?

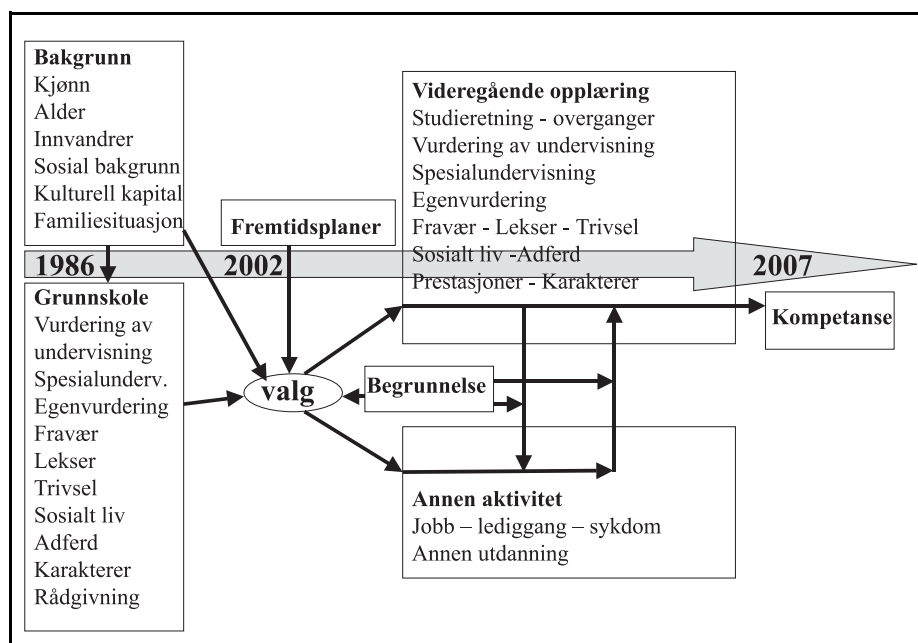
⁷ Den observante leser vil se at tallet ungdommer er gått ned fra 9798 i prosjektets andre rapport og 9826 i den første. Denne nedgangen skyldes at noen av de opprinnelige respondentene har trukket seg fra undersøkelsen

Etter hvert som tida går og elevene i prosjektet har gått i videregående en tid, rettes fokus mot elevenes kompetanseoppnåelse. Hvilken kompetanse oppnås? Hvor stor andel oppnår studiekompetanse, yrkeskompetanse eller kompetanse på lavere nivå? Hvilke forhold kan forklare variasjon i kompetanseoppnåelse?

På denne bakgrunn ble det definert to hovedproblemstillinger for prosjektet:

- Hvilke forhold kan bidra til å forklare bortvalg av videregående opplæring for tiendeklassekullet 2001/2002 i sju østlandsfylker?
- Hvilke forhold kan bidra til å forklare variasjon i kompetanseoppnåelse fra videregående opplæring for tiendeklassekullet 2001/2002 i sju østlandsfylker?

Prosjektet gjennomføres innenfor en prosjekt- og analysemodell (figur 1.1).

Figur 1.1 Bortvalg og kompetanse, prosjekt- og analysemodell

Når dette skrives i mars 2005, nærmer hoveddelen av de som er med i prosjektet seg slutten på sin videregående opplæring, mens noen er kommet kortere. Det gjelder de som er i lære og det gjelder også de som har tatt en pause og/eller foretatt omvalg. Det er viktig å understreke at det siste er helt legitimt, og at det i strukturen i videregående opplæring faktisk er lagt til rette for omvalg og venteår.

Fordi elevene fortsatt har tid igjen i videregående, vil det bildet som kan tegnes av bortvalgs-problematikken være foreløpig. Etter hvert som tida går vil flere slutte, og det komplette bortvalgsbildet kan ikke tegnes før alle er ferdige med videregående opplæring. Selv om det er rimelig å anta at hoveddelen av de som vil velge bort videregående opplæring i det årskullet dette prosjektet følger, har sluttet nå, vil det fortsatt være noen som slutter.

Som leseren ser benytter vi ordet *bortvalg*, og ikke de tradisjonelle begrepene frafall og dropout. Ordvalget er bevisst. Slik vi ser det, signaliserer ordene dropout og frafall at det å slutte i skolen er noe viljeløst, man faller bare utenfor, nærmest ved et uhell og uten selv å kunne påvirke situasjonen. Ordet *bortvalg* signaliserer derimot at eleven foretar et valg. Når eleven velger å fortsette eller slutte i videregående opplæring, så kan han i prinsippet ha foretatt det motsatte valget. Et helt annet forhold er selvsagt spørsmålet om hvor fritt eller uavhengig valget er, hvilke forhold som påvirker eller til og med styrer valget. Og det er jo nettopp det dette prosjektet handler om: Hvilke forhold påvirker bortvalg av videregående opplæring?

Vi bruker begrepet 'å slutte i videregående opplæring' som synonymt med begrepet 'å velge bort videregående opplæring'. Når vi i rapporten bruker betegnelsen slutter, bortvelger eller elev som har foretatt bortvalg, inkluderer dette ungdom som etter at de var ferdige med grunnskolen, har valgt bort videregående opplæring ved at de enten ikke har begynt eller at de har forlatt videregående opplæring, både i og mellom skoleår.

Elevenes valg og bortvalg gjennom tiden i videregående opplæring, studeres i forhold til noen utvalgte kjennetegn ved elevene (variabler). Disse variablene kan, som vist i figur 1.1, grupperes. Vi vil studere valg og bortvalg i forhold til en rekke forhold som tidligere utdanningsforskning har vist kan ha betydning for valg av og prosesser i utdanning. De grupper av forhold vi studerer bortvalget i forhold til er følgende:

- Bakgrunnsvariabler (elevenes kjønn, minoritetspråklighet, sosial bakgrunn, kulturell kapital og familiesituasjon).
- Variabler knyttet til elevenes tid i ungdoms- og videregående skole (elevenes vurdering av undervisningen, arbeidsformer brukt, spesialundervisning, elevenes egenvurdering, rådgivning, omfang av fravær, tid brukt på lekser, elevatferd, grunnskolekarakterer samt elevenes sosiale liv både på og utenfor skolen).
- Elevenes fremtidsplaner (planer for neste år, høyeste planlagte utdanning, fullføringsplaner for videregående samt hva de tror de gjør om ti år).

- Elevenes egne begrunnelser for det valget de gjør (hvorfor har de (ikke) valgt videregående opplæring, hvorfor har de valgt den studieretningen de har valgt).

Etter hvert som elevene fortsetter gjennom videregående opplæring, vil vi bevege oss mot høyre i figur 1.1, både når det gjelder datainnsamling og rapportering. Datainnsamling når det gjelder bortvalg foregår kontinuerlig. Prosjektet er organisert slik at vi via kontaktpersoner i den enkelte fylkeskommune og på den enkelte videregående skole hele tiden har fulgt med bortvalget og registrert elever som sluttet. Når en elev sluttet, bidro skolekontakten til at eleven besvarte et eget spørreskjema. Der ble elevene spurt om hvorfor de valgte å ikke gå i videregående opplæring og hva de gjorde i stedet. I tillegg ble det fortløpende hentet ut data fra fylkeskommunenes registre. Også her fikk vi informasjon om hvem som ikke lenger var elever, og til en viss grad også om hva de gjorde i stedet.

I tillegg til denne kontinuerlige datainnsamlingen gjennomføres det årlige spørreundersøkelser blant de deltakerne som fortsatt er i videregående opplæring. Den første av disse ble gjennomført i mars 2003. Da deltok 7689 elever av det opprinnelige nettoutvalget på 10030. Dvs. at prosjektet har spørreskjemadata samlet inn på grunnkursnivå i videregående opplæring fra 76.7 prosent av de som opprinnelig var utvalgt til undersøkelsen. Den andre undersøkelsen mens elevene gikk i videregående ble gjennomført i mars 2004. Da deltok 6674 ungdommer, dvs. 66.5 prosent av det opprinnelige bruttoutvalget.

Som allerede nevnt har vi spørreskjemadata fra 98 prosent av utvalget mens elevene gikk i tiende klasse. Dette er et helt sentralt poeng når det gjelder datakvaliteten og mulighetene for å gjøre analyser av bortvalget blant elevene gjennom hele deres tid i videregående opplæring. Fordi prosjektet gjennomførte en spørreundersøkelse blant elevene allerede mens de gikk i tiende klasse, har vi kjennskap til sentrale bakgrunnsvariable om alle individene som deltar. Det betyr at vi kan gjøre analyser av valg, bortvalg og kompetanseoppnåelse også for de elevene som etter hvert slutter, selv om de ikke har fylt ut de årlige spørreskjemaene eller slutterskjemaene.

I de årlige spørreundersøkelsene blir det, med referanse til figur 1.1, samlet inn data omkring de forhold som er listet i boksen 'Videregående opplæring'.

Etter hvert som elevene beveger seg gjennom videregående opplæring, registrerer vi kompetanseoppnåelse. Denne kan registreres ved avslutningen av hvert skoleår. I denne rapporten vil vi rapportere om underveiskompetanse etter andre år, med utgangspunkt i elevenes karakterer, stryk og bestått. Etter tredje år vil vi kunne foreta analyser hvor vi sammenholder de som har opp-

nådd studie- eller yrkeskompetanse med de som har oppnådd kompetanse på lavere nivå. Etter fire år vil vi i tillegg kunne se nærmere på kompetanseoppnåelse blant lærlinger og lærekandidater, og sammenligne de som har gått opp til fagprøve og bestått, med de som har strøket. Vi vil også kunne sammenligne de som har fått en yrkeskompetanse via et skoleløp, med de som har fått denne kompetansen etter læretid i bedrift. Gjennom disse analysene vil vi belyse prosjektets andre hovedproblemstilling om hvilke forhold som kan bidra til å forklare variasjon i kompetanseoppnåelse fra videregående opplæring.

Som ledd i datainnsamlingen til prosjektet har vi i februar 2005 gjennomført kvalitative gruppeintervju i hvert av de sju fylkene. Hensikten var å skaffe informasjon til hjelp med å fortolke fylkesvise forskjeller, for eksempel i andelen ungdom som slutter eller stryker.

Intervjuene foregikk i form av en styrt gruppesamtale av 90 minutters varighet. Vi benyttet en løst strukturert intervjuguide, og snakket med nøkkelinformanter som var invitert ved hjelp av kontaktpersonene i prosjektet. Informantene er personer med særlig god kjennskap til de fylkeskommunale rammevilkårene vi antok var relevante. Tematisk favnet intervjuene relativt bredt. Intervjuguiden dreide seg om en rekke forhold vi antok kunne ha betydning for regional variasjon, slik som særtrekk ved fylkenes økonomi, politiske situasjon, demografi, geografi, næringsstruktur, tverretatlige organisering, administrasjon, og så videre.

I de fleste fylkene deltok fylkesopplæringssjef eller tilsvarende, ansatte i fylkeskommunens opplæringsavdeling (enhet med ansvar for videregående opplæring), OT, PPT, Aetat, fagopplæring og representanter for andre instanser i det tverretatlige samarbeidet omkring ungdom i videregående opplæring.

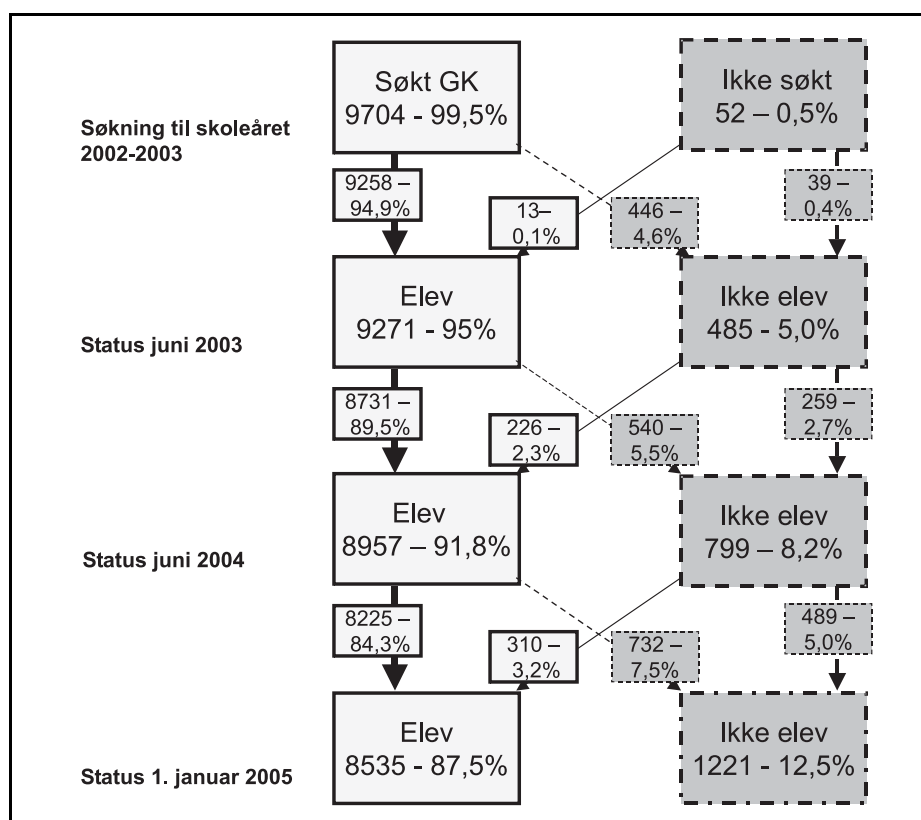
Denne rapporten handler om:

- Hvordan elevene har vandret gjennom, ut av eller ut og inn av videregående opplæring fra de søkte om plass i mars 2002 og frem til slutten av femte semester 1.januar 2005. Vi vil særlig fokusere på a) lærlingene og lærekandidatene, b) på de som skifter fra et yrkesfaglig til et studieforberedende løp etter andre år og c) de som har foretatt omvalg (kapittel 2).
- Ulike sluttergrupper og sluttermønstre og forhold som påvirker bortvalg av videregående opplæring. Vi vil analysere bortvalget etter to og et halvt år i videregående opplæring, og vise hvilke forhold som har betydning for om ungdom fortsatt er i utdanning ved årsskiftet 2004–2005. Vi vil også undersøke om det er forskjell på slutterne ut fra når i løpet av opplæringsløpet de sluttet (kapittel 3).

- Underveiskompetanse etter to år; hvordan har det gått med elevene etter to år i videregående, hvor mange har bestått og hvor mange har strøket (kapittel 4)?
- Hvor store andeler med stryk og ikke-bestått har fortsatt inn i vkII, og hvor store andeler har normert progresjon det tredje året etter avsluttet grunnskole (kapittel 5)?

2 Fra tiende klasse til midt i det tredje året

I denne rapporten følger vi de 9756 ungdommene i prosjektet fra de gikk ut av grunnskolen våren 2002, og frem til midten av det tredje skoleåret, nærmere bestemt til årsskiftet 2004–2005. I figur 2.1 viser vi hvordan ungdommene i de sju fylkene vandret gjennom, ut av, ut og inn av eller utenfor videregående opplæring⁸ gjennom to og et halvt år.

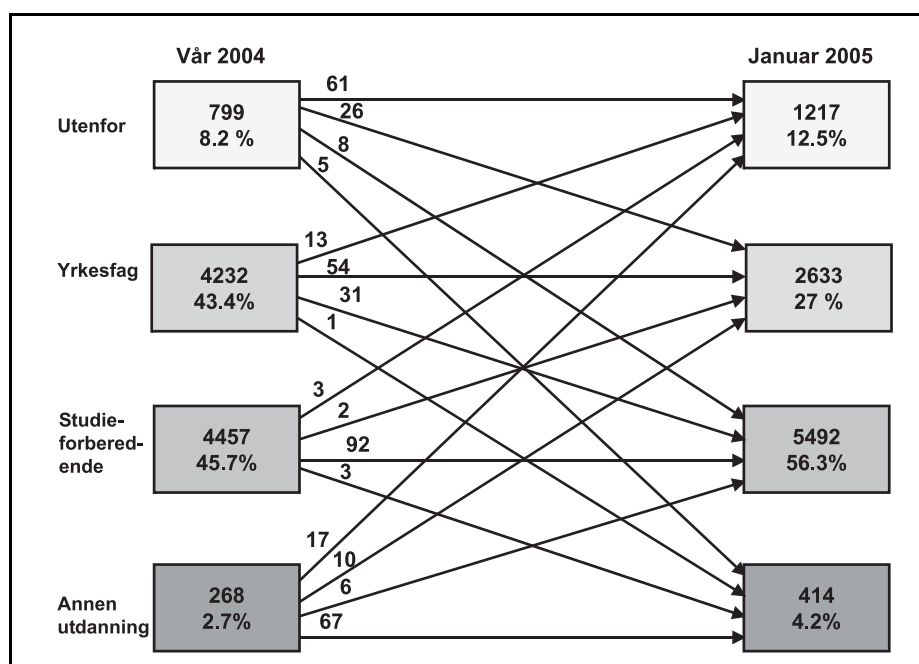

Figur 2.1 Vandring gjennom, ut av, ut og inn av eller utenfor videregående opplæring gjennom to og et halvt år. 9756 ungdommer i sju fylker. Alle tall er prosent av 9756.

⁸ I gruppen videregående opplæring har vi inkludert de som var elever i private videregående skoler, tok utdanning i utlandet eller gikk på folkehøgskoler.

Figur 2.1 viser at majoriteten av ungdommene gikk den rettlinjede veien gjennom videregående opplæring, men figuren viser også at det var betydelige andeler som beveget seg ut av og utenfor videregående opplæring eller mellom videregående og ulike arenaer utenfor. Vi ser at andelen ungdommer utenfor videregående opplæring økte jevnt ettersom tida gikk. Etter ett år var 5 prosent utenfor, etter to år gjaldt dette 8.2 prosent og etter to og et halvt år var 12.5 prosent utenfor videregående opplæring. Figuren viser oss også at det var betydelige andeler som først sluttet for så å gi skolen en ny sjanse. Som eksempel ser vi at av de 8.2 prosent som var utenfor våren 2004, altså etter to skoleår, var 3.2 prosentpoeng tilbake i videregående opplæring igjen i det tredje skoleåret. Vi har også sett på hvordan disse strømmene gikk i de enkelte fylkene. Det viser vi i vedleggsfigur 2.a.

Ved overgangen til tredje år sto ungdommene overfor mange valgmuligheter, særlig de som hadde avsluttet et yrkesfaglig vkI. I figur 2.2 viser vi hvordan ungdommene beveget seg ved overgangen mellom andre og tredje år i videregående opplæring.

Figur 2.2 Overgangen fra andre til tredje år i videregående opplæring. Prosent i boksene er beregnet av N=9756. Prosent langs pilene er beregnet av antallet i avgivende boks.

Figur 2.2 viser det vi har vist tidligere, at det hele tiden er bevegelser ut og inn av videregående opplæring, for eksempel ser vi at to av fem (39 prosent) av de som var utenfor våren 2004 var inne igjen skoleåret etter. Vi ser også at 92 prosent av de som var inne i et studieforbereende løp våren 2004 fortsatte i samme spor neste skoleår.

Det mest interessante denne figuren viser, er *den sterke forrykningen i forholdet mellom elever i yrkesfaglig henholdsvis studieforbereende løp mellom andre og tredje år i videregående opplæring*. På slutten av det andre året ser vi at 43.4 prosent var i en yrkesfaglig studieretning mens 45.7 prosent var inne i en studieforbereende retning. Et halvt år lengre frem i tid var bildet et helt annet: Da var bare 27 prosent av kullet inne i et yrkesfaglig løp og hele 56.3 prosent var inne i et studieforbereende løp.

Noe av denne endringen skyldes at 13 prosent av de som var i et yrkesfaglig løp sluttet mellom disse to skoleårene, men den viktigste forklaringen ligger i strukturen i videregående opplæring. Etter fullført vkI på en yrkesfaglig studieretning er det fullt mulig *å hoppe av den yrkesfaglige utdanningen og i stedet velge en vei mot studiekompetanse*, og vi ser av figur 2.2 at *mer enn tre av ti yrkesfag-elever (31 prosent) fra vkI våren 2004 gjorde nettopp dette*. Dette dreier seg i hovedsak om to grupper; de som valgte allmennfaglig påbygging (15.2 prosent av vkI elevene på yrkesfag og 7.3 prosent av kullet), og de som valgte et av de studieforbereende kursene innenfor studieretningene for formgivningsfag, medier og kommunikasjon eller naturbruk (14.6 prosent av vkI elevene på yrkesfag og 6.3 prosent av kullet). I alt hadde dermed 13.6 prosent av kullet startet på en yrkesfaglig studieretning på veien mot studiekompetanse (se tabell 2.1). Selv om det er sannsynlig at noen av disse har endt opp på et av disse tilbudene fordi de ikke fikk den læreplassen de helst ønsket seg, har vi likevel en situasjon hvor hver fjerde elev som var inne i et studiekompetansegivende løp midt i det tredje året i videregående, hadde startet i videregående på en yrkesfaglig studieretning.

Konsekvensen av at så mange av de som var elever på et yrkesfaglig vkI-kurs enten sluttet (13 prosent) eller valgte å skifte over til et studiekompetansegivende løp, var at andelen som fortsatte i et yrkesfaglig løp det tredje året i videregående opplæring var lav. Bare 54 prosent av de som var på et yrkesfaglig vkI-kurs ved slutten av andre skoleår gjorde dette, og dermed ble andelen som fortsatt var i en yrkesfaglig utdanning i det tredje året etter at disse ungdommene gikk ut av grunnskolen så lav som 27 prosent. Dette er interessant når vi vet at 52 prosent av tiendeklassekullet i de sju fylkene søkte seg til en yrkesfaglig studieretning foran skoleåret 2002–2003 (Markussen 2003: 11).

I første delrapport i dette prosjektet beskrev og analyserte vi den sterke vridningen i søkningen over fra de tradisjonelle studieforbredende retningene mot de yrkesfaglige retningene, og vi skrev:

«En rekke forhold kan bidra til å forklare disse endringene i søker mønsteret. Det første vi vil trekke frem er at det er sannsynlig at en del ungdommer hadde oppdaget at det fantes andre veier til studiekompetanse enn gjennom studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag. Er det slik at ungdommene har oppdaget at de i tillegg til å oppnå studiekompetanse også kunne få drive med ting de trives med; spille instrument, danse, spille teater, drive formgivning eller en aktivitet innenfor mediefag?» (Markussen, 2003: 18).

Den store andelen opprinnelige yrkesfagelever vi her ser i et studiekompetanses-givende løp tredje året i videregående, bekrefter hva vi antok tidligere i prosjektet.

Tabell 2.1 Nivå i utdanningssystemet ved årsskiftet 2004–2005 i tredje skoleår etter avsluttet grunnskole våren 2002. N=9756. Prosent.

Tilrettelagte kurs	0,6
Grunnkurs	2,4
Videregående kurs I	7,8
Videregående kurs II – fra AA/MD/ID ¹ mot studiekompetanse	40,9
Allmennfaglig påbygging	7,3
Videregående kurs II – fra FO/NA/MK mot studiekompetanse	6,3
Lærling	12,1 ²
Videregående kurs II – lærefag i skole	1,1
Videregående kurs II – yrkesfaglig kurs mot yrkeskompetanse	3,0
Videregående kurs II – kurs med lære fra fjerde skoleår	1,6
Lærekandidat	0,2
Privat videregående skole og utdanning i utlandet ³	4,2
Utenfor utdanning	12,5
I alt	100,0

¹ Noen steder i denne rapporten vil vi bruke forkortelser på studieretningene i stedet for å skrive hele studieretningsnavnet, og vi forklarer derfor forkortelsene her. AA= studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag, BY=studieretning for byggfag, EL=studieretning for elektrofag, FO=studieretning for formgivningsfag, HS=studieretning for helse- og sosialfag, HN=studieretning for hotell- og næringsmiddelfag, ID=studieretning for idrettsfag, KP=studieretning for kjemi og prosessfag, MK=studieretning for medier og kommunikasjon, ME=studieretning for mekaniske fag, MD=studieretning for musikk, dans og drama, NA=studieretning for naturbruk, SA=studieretning for salg og service, TB=studieretning for tekniske byggfag TR=studieretning for trearbeidsfag

² Denne prosentten kan være for lav. Det skyldes at det er en treghet i rapportering om inngåtte lærekontrakter, særlig når lærebedriften ligger i et annet fylke enn lærlingens hjemfylke. Det betyr at dette tallet kan være noe høyere, hvilket vil bety at en liten andel av de som er registrert som helt utenfor, på vkII eller på lærefag i skole faktisk kan ha lærekontrakt.

³ Denne gruppen inneholder også noen få folkehøgskolelever

Tabell 2.1 viser også at midt i det tredje skoleåret etter avsluttet grunnskole var noe under tre av fire (72.3 prosent) på vkII-nivå (vkII, påbygging, lære), 10.8 prosent var på et lavere nivå enn normert progresjon skulle tilsi, 4.2 prosent gikk på privat videregående skole eller videregående utdanning i utlandet⁹, og 12.5 prosent var utenfor utdanning. Blant de som gikk på privat skole eller tok utdanning i utlandet er det sannsynlig at mange i realiteten var på vkII-nivå. Alt i alt er det dermed rimelig å anta at noe over 75 prosent var på vkII-nivå. En betydelig andel av de som var på vkII-nivå hadde stryk fra tidligere trinn, noe vi vil omtale særskilt i kapittel 5.

At så stor andel som 10.8 prosent (disse kommenteres nærmere under omtalen av omvalg seinere i dette kapitlet) var på et lavere nivå enn normert progresjon skulle tilsi, illustrerer et poeng som vi har understreket flere ganger i dette prosjektet, nemlig at det er en styrke ved norsk videregående opplæring at ungdommene ikke må ta ut retten til videregående opplæring i et rettlinjert løp etter avsluttet grunnskole. Muligheten til å bruke lengre tid bidrar til at ungdom som kanskje ville sluttet under et strengere regime, blir i skolen. Disse 10.8 prosent utgjøres av ungdommer som har behov for lengre tid, ungdommer som har valgt feil og som har fått sjansen til å begynne på nytt igjen og ungdommer som har fått anledning til å ta et års pause fra utdanning for så å komme tilbake igjen. Som vi skal se seinere er det slik at den store majoritet av de som kommer tilbake etter en pause eller et hvileår ser ut til å bli innenfor utdanningssystemet.

Flesteparten av de som gikk på privat videregående skole eller tok utdanning i utlandet, er det sannsynligvis heller ingen stor fare med. De skaffer seg en utdanning, mange av dem en god utdanning på et høyt faglig nivå.

Bekymringspunktet ligger blant de som var utenfor utdanning. Dette skal vi komme nærmere tilbake til seinere i rapporten, når vi skal vise og kommentere hvilke forhold som har betydning for at ungdom velger bort videregående opplæring.

Vi skal i det følgende se nærmere på tre grupper. To av gruppene representerer ungdom som valgte ulike veier på vkII-nivå etter at de var ferdige med et yrkesfaglig vkI:

9 Strengt tatt vet vi ikke at alle prosjektelevene som har flyttet til utlandet er i utdanning. For mange har vi fått sikker opplysning om at de er under utdanning i utlandet, for andre har vi bare fått opplysning om at de har flyttet til utlandet. Vi anser sannsynligheten for at de er under utdanning som så stor at vi har gruppert alle som er i utlandet i gruppen 'videregående utdanning i utlandet'.

- Lærlinger (med et sideblikk til de få lærekandidatene vi finner).
- De som hoppet over fra en yrkesfaglig start til en studieforberevende avslutning, ved enten å ta allmennfaglig påbygging eller studiekompetansegivende vkII innenfor yrkesfaglige studieretninger.

Den tredje gruppen vi skal se nærmere på er de som gjorde omvalg, og som følgelig befant seg på et lavere nivå i videregående enn normert progresjon skulle tilsi.

2.1 Lærlinger (og lærekandidater)

Vi skal i dette kapitlet se på en rekke forhold knyttet til lærlinger: Søkning til læreplass, hvem som ble lærlinger, lærlingenes forventninger og heving av lærekontrakt. Til slutt ser vi på de få lærekandidatene. Vi starter med å se på søkning til læreplass.

2.1.1 Søkning til læreplass

Vi har sett på hvor store andeler av grunnkurskullet fra våren 2002 som søkte læreplass i de sju Østlandsfylkene foran skoleåret 2004–2005, og sammenlignet med søkning tidligere år. Dette viser vi i tabell 2.2.

Tallene for søkningen til læreplass høsten 2001, 2002 og 2003 for grunnkurskullene fra våren 1999, 2000 og 2001 har vi hentet fra datamaterialet i et prosjekt hvor NIFU STEP ser på gjennomstrømming i videregående opplæring for disse tre årskullene i hele landet, altså de tre årskullene før det kullet som følges i *Bortvalg og kompetanse*. Dette prosjektet er rapportert i årlige rapporter siden det startet, sist i *Videregående opplæring – progresjon, gjennomføring og tilgang til læreplasser* (Helland og Støren, 2004). Tallene for disse tre årskullene som vi viser i tabell 2.2, gjelder for de sju fylkene som inngår i prosjektet *Bortvalg og kompetanse*.

Tallene for søkningen til læreplass høsten 1996 og 1997 for grunnkurskullene fra våren 1994 og 1995 har vi hentet fra datamaterialet som ble etablert ved NIFU i forbindelse med evalueringen av Reform 94. Tallene for disse to årskullene som vi viser i tabell 2.2, gjelder for de sju fylkene som inngår i prosjektet *Bortvalg og kompetanse*.

Tabell 2.2 Andel av seks grunnkurskull som søkte læreplass to år etter. Sju fylker.

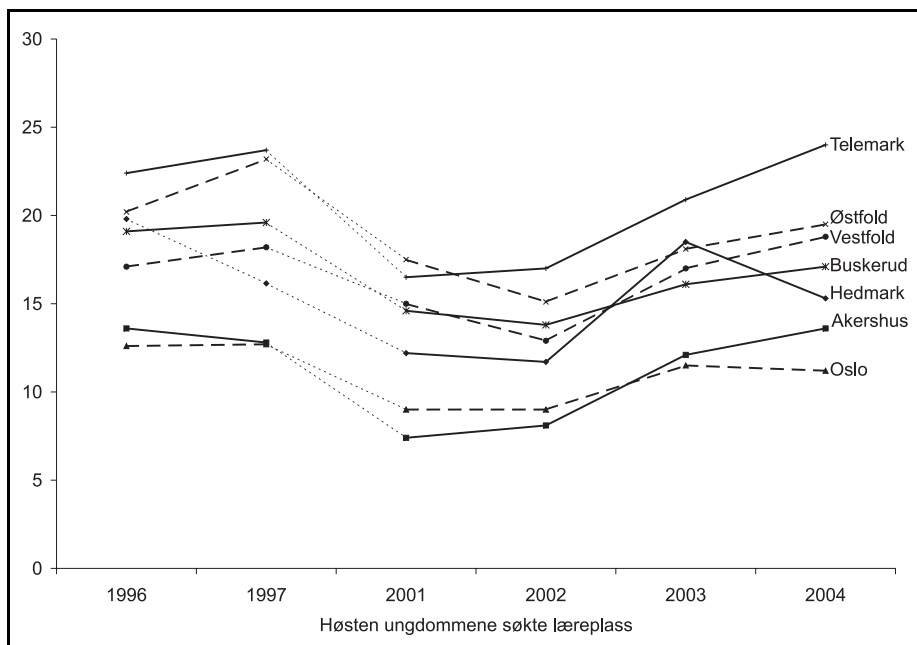
År ut av grunnskolen	År søkt læreplass	Andel som søkte læreplass
2002	2004	16,1
2001	2003	15,3
2000	2002	11,6
1999	2001	12,1
1995	1997	17,2 ¹
1994	1996	16,9

¹ Unntatt Hedmark pga manglende data.

Foran skoleåret 2004–2005 søkte 16.1 prosent av ungdommene på Østlandet om læreplass. Dette var en liten økning fra året før hvor 15.3 prosent søkte læreplass. De to årene før der igjen var det om lag 12 prosent som søkte. Vi ser altså en markert økning i andelen læreplassøkere fra og med høsten 2001, sammenlignet med årene før. Utvalgsdata i prosjektet *Bortvalg og kompetanse* fanger dermed opp en trend som bekreftes av populasjonsdata for de sju fylkene i prosjektet; andelen av årskullene som søker læreplass har økt fra høsten 2003, sammenlignet med årene før. Men sammenligner vi med søkningen enda noen år tidligere, ser vi at søkningen i 2001 og 2002 nærmet seg nivået fra de to første Reform 94 kullene. I figur 2.3 viser vi hvordan læreplassøkningen har utviklet seg i de sju fylkene fra 1996 til 2004.

Figur 2.3 viser at disse svingningene i andelen av årskullene som søker læreplass følger et relativt likt mønster i de sju fylkene. I alle fylkene var søkningen høsten 2001 og 2002 på et lavere nivå enn i 1996 og 1997, for så å øke igjen fra høsten 2003. To fylker bryter dette mønsteret, i Oslo og Hedmark var andelen som søkte læreplass høyere i 2003 enn i 2004. Telemark var det fylket hvor høyest andel av årskullet søkte læreplass, og Oslo og Akershus pekte seg ut som de to fylkene med lavest andel læreplassøkere.

Hovedstadsregionen har tradisjonelt hatt flere elever i studieforberedende enn yrkesfaglige løp, mens Telemark har vært et fylke med relativt mange i yrkesfaglige løp. I vårt materiale hadde Oslo i januar 2004 flest elever i studieforberedende retninger, 69 prosent, av alle som var i fylkeskommunal opplæring, ordinære kurs. Akershus lå nest høyest med 54.7 prosent i studieforberedende retninger. Motsatt hadde Telemark og Hedmark flest elever i yrkesfaglige studieretninger.

Figur 2.3 Læreplassøkning i sju fylker seks ulike år¹.

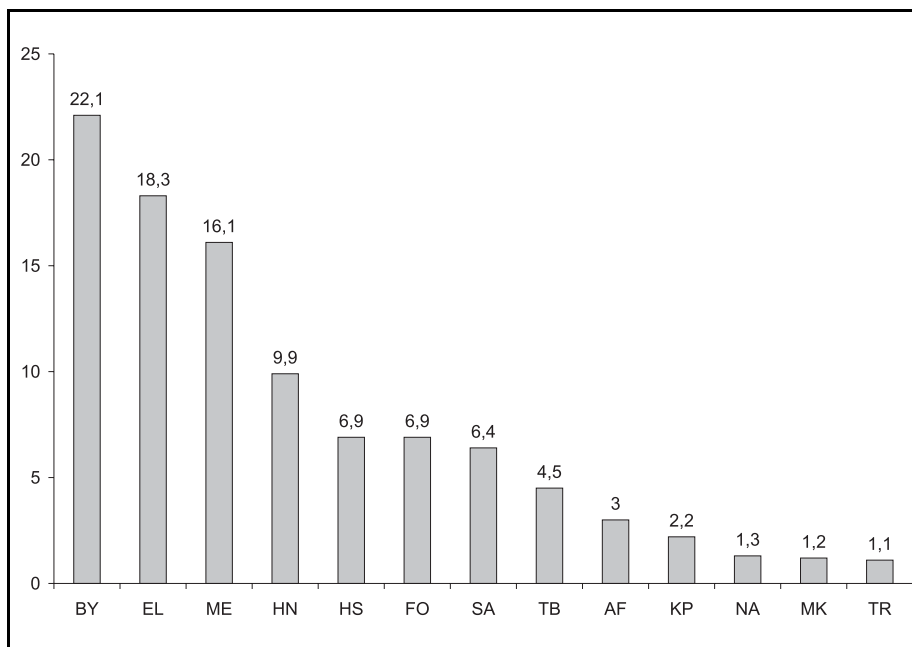
¹ Tallene for 1996 og 1997 er hentet fra data samlet inn i forbindelse med NIFUs evaluering av Reform 94. Tallene for 2001-2003 er hentet fra data i et pågående prosjekt som NIFU STEP gjennomfører for Utdanningsdirektoratet, hvor tre årskull følges gjennom videregående opplæring. Tallene for 2004 er samlet inn for prosjektet Bortvalg og kompetanse.

Figurforklaring: Den tynne stiplede linjen illustrerer at vi ikke har tall for læreplassøkning høsten 1998, 1999 og 2000, for Hedmark heller ikke for høsten 1997

Helland og Støren (2004) som også kommenterer økningen i læreplassøkning fra 2003, forklarer dette med to forhold: En økning i elevgrunnlaget på de yrkesfaglige studieretningene som lærlinger rekrutteres fra og at ungdom i en tid med høy arbeidsledighet ønsker å velge den sikre veien rett over i lære i stedet for et års pause fra opplæringen. (Et annet spørsmål er om de får læreplass. Høy arbeidsledighet kan bety at dette blir vanskeligere. Seinere skal vi se nærmere på hvor mange av læreplassøkerne som faktisk ble lærlinger).

Majoriteten søkte læreplass innenfor noen få studieretninger og noen få fag

Vi har sett nærmere på hvordan læreplassøkerne fordelte seg på de ulike studieretningene. Dette fremgår av figur 2.4.

Figur 2.4 Læreplassøkere på Østlandet høsten 2004 i tiendeklassekullet fra juni 2002, fordeling på studieretninger. Prosent. N=1569

Vi ser at majoriteten av læreplassøkerne søkte seg til noen få studieretninger. To tredjedeler (66.4 prosent) av de som søkte læreplass søkte til fire studieretninger, mens den siste tredjedelen fordelte seg på de ni øvrige studieretningene.

Vi har også sett på hvilke lærefag ungdommene i undersøkelsen søkte, og vi fant at til sammen søkte de om læreplass i 90 lærefag, men vi fant også, slik det fremgår av tabell 2.3, at over halvparten av læreplassøkerne konsentrerte seg om seks lærefag, mens den andre halvparten spredte seg på 84 øvrige lærefag.

Tabell 2.3 De seks mest søkte lærefagene på Østlandet høsten 2004 blant tiendeklassekullet fra juni 2002. Prosent. N=1569

Tømrer	15,8
Elektriker	14,5
Lette kjøretøyer	7,3
Kokk	5,6
Damefrisør	5,2
Barne- og ungdomsarbeider	4,8
I alt	53,2

Relativt lik læreplassøkning i de sju fylkene – men noe variasjon

Vi har sett på søkning til læreplasser på de ulike studieretningene i de sju fylkene. Ettersom det var svært få søkere til noen av studieretningene i de ulike fylkene, er det vanskelig å sammenligne prosentvise forskjeller. Små svingninger i antall søkere til læreplass innenfor de små studieretningene vil gi store prosentvise utslag. Vi har derfor bare sammenlignet søkning til de tre studieretningene som hadde flest søkere.¹⁰

I alle fylkene hadde 22.1 prosent av læreplassøkerne søkt læreplass innenfor studieretning for byggfag. I de sju fylkene var bildet omtrent det samme, med unntak av at så mange som 28.3 prosent av læreplassøkerne i Telemark og bare 13 prosent i Oslo hadde søkt læreplass innenfor denne studieretningen.

I alle fylkene hadde 18.3 prosent av læreplassøkerne søkt læreplass innenfor studieretning for elektrofag. I de sju fylkene var bildet omtrent det samme, med unntak av at så mange som 28.8 prosent av læreplassøkerne i Oslo og bare 9.9 prosent både i Hedmark og Telemark hadde søkt læreplass innenfor denne studieretningen.

I alle fylkene hadde 16.1 prosent av læreplassøkerne søkt innenfor studieretning for mekaniske fag. I de sju fylkene var bildet omtrent det samme, med unntak av at så mange som 20.4 prosent av læreplassøkerne i Telemark og 20.1 prosent i Akershus, og bare 13.3 prosent i Østfold og bare 10.3 prosent i Oslo hadde søkt læreplass innenfor denne studieretningen.

Sterkt kjønnsdelt søkermonster til læreplasser

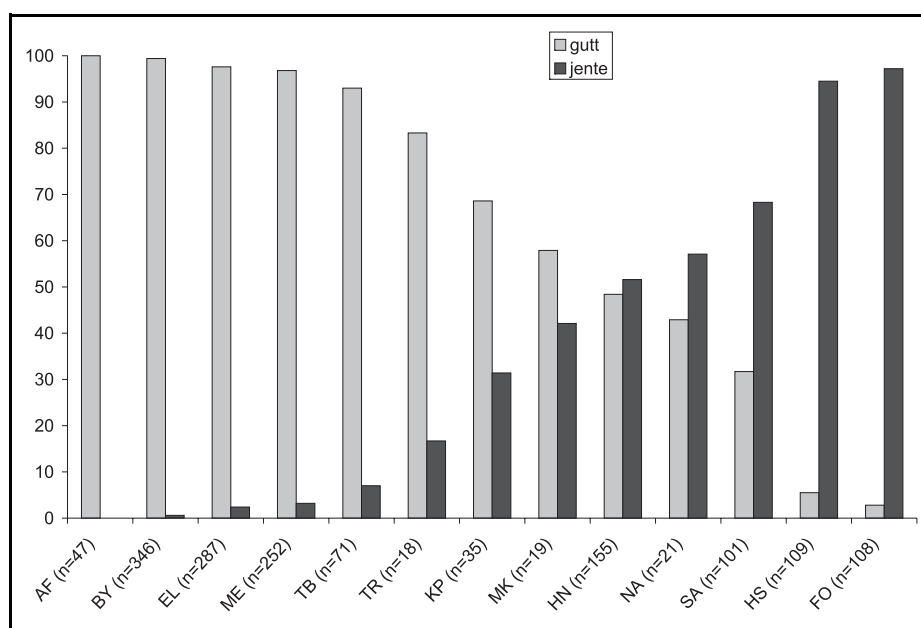
Blant alle de 1569 læreplassøkerne var nær tre fjerdedeler (73.7 prosent) gutter, mens en fjerdedel var jenter. Vi ser altså at det var langt flere gutter enn jenter som søkte læreplass. Dette henger sammen med at læreplassene i større grad fins på de tradisjonelle 'gutteretningene' enn på de tradisjonelle 'jenteretningene'. Vi har sett på gutters og jenters søkning til læreplasser på de ulike studieretningene. Dette fremgår av figur 2.5.

Figur 2.5 viser et svært kjønnsdelt søkermonster til læreplasser. Guttene var så godt som enerådende som læreplassøkere til lærefag innenfor studieretningene for allmenne fag, byggfag, elektrofag, mekaniske fag, tekniske byggfag og trearbeidsfag. Jentene rådde grunnen innenfor studieretningene for formgivningsfag og helse- og sosialfag. Innenfor studieretningene for kjemi- og prosessfag og medier- og kommunikasjonsfag var det også overvekt av gutter (60–70 prosent), men her var ikke dominansen total. Det motsatte bildet finner vi blant søkerne til lærefag innenfor studieretningen for salg og service og naturbruk;

10 I vedleggstabell 2.a viser vi antall læreplassøkere til alle de forskjellige studieretningene i de sju fylkene.

her var det flertall jenter (60–70 prosent), men ingen total dominans. Bare innenfor en studieretning var det om lag 50–50 fordeling av jenter og gutter blant læreplassøkerne, og det var innenfor studieretning for hotell- og næringsmidtdelfag.

Vi har undersøkt kjønnsfordelingen blant læreplassøkerne i de sju fylkene, og vi finner det samme mønsteret i de sju fylkene hver for seg som samlet (ikke vist i tabell eller figur).

Figur 2.5 Søkere til læreplass fordelt på kjønn. Samlet for sju fylker. Prosent. N=1569

Minoritetsspråklige søker læreplass i mindre grad enn majoritetsungdom

Blant de som deltar i undersøkelsen er 90.3 prosent majoritetsungdom¹¹, 1.7 prosent er etterkommere¹², 5.2 prosent er ikke-vestlige innvandrere og 2.8 prosent er ikke-vestlige etterkommere. Vi har sett at 16.1 prosent av alle hadde søkt læreplass. Blant majoritetsungdommen var 16.6 prosent læreplassøkere, blant

11 Inkludert de som har en norskfødt forelder

12 Vi skiller mellom innvandrere og etterkommere. De første er født utenfor landet og har innvandret selv, de siste er født i Norge og er barn av foreldre som har innvandret. Andre betegnelser på disse gruppene er første og andre generasjons innvandrere.

etterkommerne 12.3 prosent, og både blant ikke-vestlige etterkommere og innvandrere var det 11.3 prosent læreplassøkere. Vi ser altså at minoritetsspråklig ungdom søkte læreplass i mindre grad enn majoritetsungdommen. Oslo hadde størst andel minoritetsspråklige læreplassøkere; 17.4 prosent av de som søkte læreplass i Oslo hadde minoritetsspråklig bakgrunn. I de andre fylkene var andelen av læreplassøkere som hadde minoritetsspråklig bakgrunn denne: Østfold 7.3 prosent, Akershus 4.5 prosent, Hedmark 1.3 prosent, Buskerud 8.6 prosent, Vestfold 4.5 prosent og Telemark 6.3 prosent.

2.1.2 Hvem ble lærlinger?

Vi har over vist at 16.1 prosent av 2002-tiendeklassingene på Østlandet søkte læreplass fra og med høsten 2004. I tabell 2.1 har vi sett at 12.1 prosent var i lære midt i det tredje skoleåret, ved årsskiftet 2004–2005. Vi skal nå se på forholdet mellom søkning til læreplass og hvem som faktisk var i lære i januar 2005.

Tabell 2.4 Situasjonen ved årsskiftet 2004–2005 for læreplassøkere høsten 2004 i tiendeklassekullet fra juni 2002. N=1569

	Prosent	N
Ble lærling	67,8	1063
Ble lære kandidat	1,0	15
Allmennfaglig påbygging	4,1	64
Lærefag i skole	6,5	102
vkII med læretid fra fjerde år	0,3	5
vkII – yrkesfaglig kurs mot yrkeskompetanse	0,1	2
vkII – fra FO/NA/MK mot studiekompetanse	0,7	11
vkII – fra AA/MD/ID mot studiekompetanse	0,2	3
Lavere nivå enn vkII	1,8	29
Utenfor utdanning	17,5	275
I alt	100,0	1569

Vi ser av tabell 2.4 at to av tre av de som søkte læreplass høsten 2004 var i lære ved årsskiftet 2004–2005. Vi kan også inkludere de som hadde fått plass som lære kandidat blant de som hadde fått innfridd ønsket sitt om opplæring i bedrift, selv om de hadde gått inn på et løp med målsetting kompetansebevis og ikke fag-/svennebrev. Også de som var inne i et vkII med læretid fra fjerde år, kan sies å være inne i et løp mot fagbrev. Totalt var dermed 69.1 prosent av lærlingsøkerne inne i et ønsket løp. De resterende hadde valgt to ulike løsninger, enten et alternativ innenfor videregående opplæring (13.4 prosent) eller de hadde valgt å slutte i videregående opplæring (17.5 prosent).

Videre har vi sett på hva de som var lærlinger midt i tredje skoleår hadde søkt foran dette skoleåret. Dette fremgår av tabell 2.5.

Tabell 2.5 Læringer ved årsskiftet 2004–2005. Hva søkte de høsten 2004. Tiendeklassekullet fra juni 2002. N=1173

	Prosent	N
Søkt læreplass	89,9	1063
Ikke søker	5,9	70
Allmennfaglig påbygging	1,7	20
vkII med læretid fra fjerde år	0,2	2
vkII – fra FO/NA/MK mot studiekompetanse	0,3	4
Lavere nivå enn vkII	2,0	24
	100,0	1173

Man kunne kanskje forvente at de som *fikk* læreplass også hadde *søkt* om læreplass, men slik er det ikke alltid. I tillegg til de som hadde søkt og fått læreplass, ser vi av tabell 2.5 at det også var noen som ikke var søkere til en læreplass som likevel var læringer ved årsskiftet 2004–2005. Spesielt merker vi oss de 5.9 prosent som ikke hadde søkt videregående opplæring i det hele tatt foran dette skoleåret, men som likevel var i lære midt i skoleåret. En hypotese er at dette er ungdommer som selv hadde ordnet seg en læreplass, kanskje i foreldrenes eller noen bekjentes bedrift, og derfor ikke trengte å søke. Denne tolkningen styrkes av funn som vi viser i tabell 2.15: To av fem læreplassøkere sa allerede ved inn-søkningsstidspunkt i mars 2004 at de hadde skaffet seg læreplass. Også det at hver fjerde læreplassøker sa at de skulle være lærling i bedriften til foreldre/familie eller bekjente (tabell 2.16) styrker denne tolkningen. Vi vil kunne se ytterligere på dette når vi seinere skal analysere lærlingenes spørreskjemaer som de besvarte i mars 2005. Der har vi bl.a. spurt om hvordan de fikk den læreplassen de hadde. Dette vil bli rapportert våren 2006.

Hva skiller læreplassøkere som ble fra de som ikke ble læringer?

For å belyse dette spørsmålet skal vi først vise noen bivariate¹³ analyser hvor vi sammenligner læreplassøkere som hadde blitt læringer med de som ikke hadde blitt det i forhold til læreplassøkerens kjønn, bosituasjon, minoritetsbakgrunn, hjemfylke, fravær, prestasjoner, foreldrenes utdanning samt studieretningstil-hørighet for søkt lærefag.

13 Sammenligning av to og to variable.

Høyest andel læreplassøkere ble lærlinger når foreldrene hadde videregående opplæring

Vi har sett på hvor stor andel av læreplassøkerne som ble lærlinger, avhengig av mors og fars utdanning. Dette viser vi i tabell 2.6.

Tabell 2.6 Andel læreplassøkere som ble lærlinger avhengig av fars og mors utdanning. Prosent. N=1569

Hvem	Utdanningsnivå	Andel som ble lærling	N
Far	Lavere enn videregående opplæring	56,3	396
	Videregående opplæring	73,5	848
	Høyere utdanning	66,8	325
Mor	Lavere enn videregående opplæring	59,7	355
	Videregående opplæring	71,0	880
	Høyere utdanning	67,7	334
Alle	Alle nivåer samlet	67,8	1569

$P_{far}=.000$, $P_{mor}=.001$ (kjikvadrattest)

Tabell 2.6 viser signifikante sammenhenger. Lavest andel av læreplassøkerne som ble lærlinger fant vi blant de ungdommene som hadde fedre og mødre med utdanning lavere enn videregående opplæring. Vi merker oss også at det er når foreldrene har utdanning på videregående nivå at det var høyest andel av læreplassøkerne som hadde blitt lærlinger, mens andelen var noe lavere når foreldrene hadde høyere utdanning.

Vanskeligst å få læreplass innenfor medier og kommunikasjon og lettest innenfor naturbruk

Vi har sett på hvor store andeler av søkerne til læreplass på de enkelte studieretninger som faktisk var lærlinger i tredje skoleår. Dette fremgår av tabell 2.7.

Tabell 2.7 Andel av søkerne til læreplass innenfor de enkelte studieretning som ble lærlinger det tredje skoleåret. N=1569. Prosent.

	NA	TB	KP	HS	BY	ME	AF	SA	EL	HN	TR	FO	MK	Alle
%	81,0	77,5	77,1	73,4	72,5	68,3	68,1	66,3	65,2	61,9	61,1	54,6	47,4	67,8
N	21	71	35	109	346	252	47	101	287	155	18	108	19	1569

$p<.01$ (kjikvadrattest). N = antall læreplassøkere til læreplasser i fag under denne studieretningen

Det var noen studieretninger hvor det var lettere å få læreplass enn andre. De fagene det var vanskeligst å få læreplass, var i fag innenfor medier- og kommunikasjon, formgivning og trearbeidsfag. Lettest var det i fag innenfor naturbruk, tekniske byggfag og kjemi-/prosessfag. Vi ser at innenfor noen studieretninger var det svært få lærlinger; dette gjør at vi må være svært varsomme i vår tolkning av prosentforskjeller.

Lettere å få læreplass i Buskerud enn i de andre fylkene

Vi har sett på hvor stor andel av de som søkte læreplass i de enkelte fylkene som fikk læreplass. Dette fremgår av tabell 2.8.

Tabell 2.8 Andel av søkerne i fylkene som ble lærling det tredje skoleåret. N=1569. Prosent.

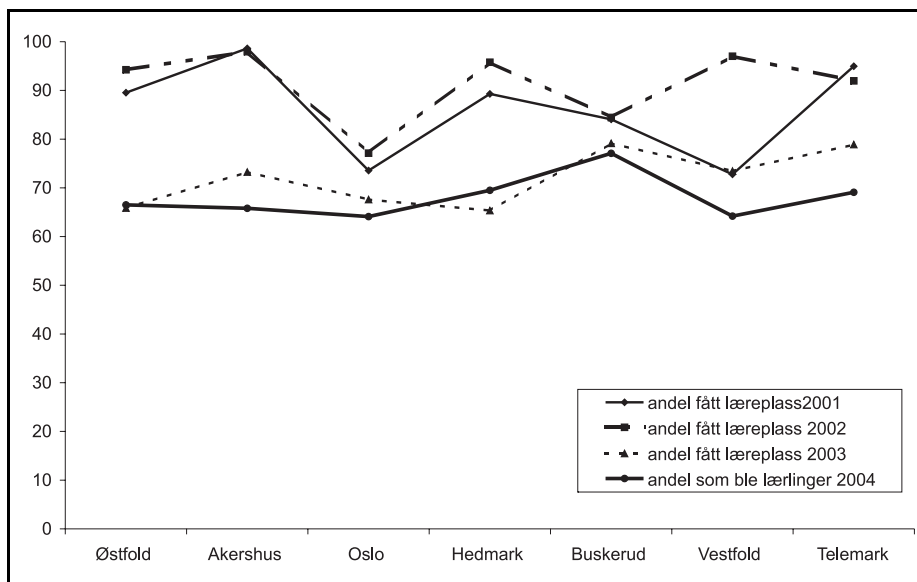
	Buskerud	Hedmark	Telemark	Østfold	Akershus	Vestfold	Oslo	Alle
Prosent	77,1	69,5	69,1	66,5	65,8	64,2	64,1	67,8
N	210	151	191	233	354	246	184	1569

p=.059 (kjikvadrattest)

Tabell 2.8 viser at det var en viss variasjon i andelen læreplassøkere som ble lærlinger i de sju fylkene. Variasjonen, som er signifikant på seks prosent nivå, består hovedsakelig i at Buskerud skiller seg ut med en større andel – 77.1 prosent – enn de andre fylkene. I de andre fylkene var andelen som ble lærlinger svært nært snittet for alle de sju fylkene.

Tabell 2.8 viser at det var betydelige andeler blant læreplassøkerne i alle fylkene som ikke fikk den læreplassen de søkte. Også i Buskerud, hvor flest læreplassøkere ble lærlinger, var det så mye som en fjerdedel av læreplassøkerne som ikke ble lærlinger.

Med bakgrunn i data som ligger til grunn for NIFU STEP rapporten *Videregående opplæring – progresjon, gjennomføring og tilgang til læreplasser* (Helland og Støren, 2004), har vi undersøkt om det var en ny situasjon at en betydelig andel av læreplassøkerne ikke fikk læreplass, eller om det hadde vært slik i årene før også. I figur 2.6 viser vi hvor store andeler av læreplassøkerne fra grunnkurskullene i de sju fylkene som fikk læreplass gjennom fire år.

Figur 2.6 Andeler av læreplassøkerne som fikk læreplass i perioden 2001 – 2004.

Figurforklaring. Tallene fra 2001 – 2003 er totaltall for de sju fylkene, og viser hvor mange av læreplassøkerne som fikk tilbud om læreplass. Tallene for 2004 er utvalgstall fra et 50-prosent utvalg i de sju fylkene, og viser hvor mange av læreplassøkerne som faktisk var blitt lærlinger midt i det tredje skoleåret etter avsluttet grunnskole.

Vi ser av figur 2.6 at det har vært en nedgang i andelen som fikk læreplass i alle fylkene, og vi ser at denne nedgangen først gjorde seg gjeldende for de som søkte læreplass høsten 2003, men at også blant de som søkte læreplass høsten 2004 var det færre som ble lærlinger enn det som var tilfelle for kullene som søkte læreplass de to forutgående årene, i 2001 og 2002. Men vi ser også at reduksjonen i andelen læreplassøkerne som fikk læreplass, varierer fra fylke til fylke. Nedgangen fra høsten 2002 til høsten 2003 var stor i Østfold, Akershus, Hedmark og Vestfold, varierende mellom 24 og 30 prosentpoeng. I de tre øvrige fylkene var nedgangen mindre. Oslo og Telemark hadde en reduksjon på henholdsvis 9.5 og 13.1 prosentpoeng, mens Buskerud var det fylket som hadde minst reduksjon i andelen læreplassøkere som fikk læreplass, bare 5.3 prosentpoeng. Dette betyr at læreplassøkerne i Buskerud er heldigere stilt enn de som søker læreplass i de seks andre fylkene. Vi vil kommentere situasjonen i Buskerud nærmere under punktet *Hva hadde størst betydning for om læreplassøkere får læreplass eller ikke?*, nedenfor.

Vi kan altså konkludere med at det har vært en nedgang i andelen av læreplassøkerne som ble lærlinger og at dette gjorde seg gjeldende i alle de sju Østlandsfylkene, men i svært varierende grad. Situasjonen har vært mest stabil, men på ulikt nivå, i Oslo og Buskerud.

Like lett for jenter og gutter å få læreplass

Søknin g til læreplass er som vi har vist sterkt kjønnsdelt med hensyn til gutters og jenters fagvalg. Vi har derfor undersøkt om det var noen kjønnsforskjeller når det gjelder hvor lett det var å få læreplass, ved å se på dette innenfor de enkelte studieretninger. Men nettopp den kjønnsdelte søkningen gjør det svært vanskelig å sammenligne. Et eksempel illustrerer dette: Til lærefagene innenfor elektrofag var det til sammen 287 søkere, hvorav sju jenter. Tre av disse jentene, eller 42.9 prosent av jentesøkerne ble lærlinger. 184 gutter av de 280, eller 65.7 prosent guttesøkerne ble lærlinger. Men på dette grunnlaget er det ikke mulig å si at gutter lettere fikk læreplass enn jenter innenfor elektrofag. Til det var antallet jenter for lite, og prosentuerin g og sammenlignin g av så få individer er svært usikkert. Slik var situasjonen på de fleste studieretninger, eller så var det så få søkere totalt til studieretningen at sammenlignin g blir vanskelig av den grunn.

Den eneste studieretningen hvor det var relativt mange søkere og hvor det var omtrent like mange jenter og gutter som søkte, var til fag innenfor hotell- og næringsmiddelfag. Her var det 75 guttesøkere og 80 jentesøkere i materialet. Blant disse fikk henholdsvis 64 og 60 prosent læreplass, altså ingen betydelig forskjell.

Vi har til slutt sett på hvor stor andel av henholdsvis jente- og guttesøkerne til læreplass som ble lærlinger. Vi fant da at 68.9 prosent av guttesøkerne og 64.4 prosent av jentesøkerne ble lærlinger, sammenlignet med et snitt for alle læreplassøkerne på 67.8 prosent. Forskjellen var, som vi ser, ubetydelig, og den var heller ikke signifikant.

Ungdom som bodde sammen med begge foreldrene ble lettere lærlinger

Vi har undersøkt om det er noen sammenheng mellom læreplassøkernes bosituasjon, hvem de bodde sammen med som 15-åringer, og om de ble lærlinger i det tredje skoleåret. Resultatet fremgår av tabell 2.9.

Tabell 2.9 Andel læreplassøkere som ble lærlinger avhengig av bosituasjon som 15-åring. N=1567. Prosent

Bodde sammen med begge foreldrene	70,1	1042
Bodde sammen med far eller mor eller litt hos hver	64,1	493
Bodde i fosterhjem, institusjon med mer	53,3	30
Alle	67,8	1567

p=.008 (kjikvadrattest)

Læreplassøkere som bodde sammen med begge foreldrene som 15-åring ble lærlinger i større grad enn de som bodde sammen med en av foreldrene eller litt hos hver. De læreplassøkerne som ble lærlinger i minst grad var de som bodde i fosterhjem, institusjon eller lignende som 15-åring.

Majoritetsungdom ble lettere lærlinger enn minoritetsungdommer

Vi har undersøkt om det er noen forskjell mellom majoritetsungdommer og minoritetsungdommer når det gjelder hvor store andeler av læreplassøkerne som ble lærlinger. Dette viser vi tabell 2.10.

Tabell 2.10 Andel læreplassøkere blant majoritets-/minoritetsungdom som ble lærlinger i det tredje skoleåret. N=1569. Prosent

	Andel	N
Majoritetsungdom	68,7	1461
Vestlige etterkommere/innvandrere	55,0	20
Ikke vestlige etterkommere	48,4	31
Ikke vestlige innvandrere	57,9	57
Alle	67,8	1569

p=.019 (kjikvadrattest)

Tabell 2.10 viser at det var betydelig lavere andeler blant læreplassøkere med minoritetsbakgrunn som ble lærlinger, sammenlignet med majoritetsungdom. Dette gjelder alle minoritetsgruppene. Vi merker oss at det var relativt få læreplassøkere med minoritetsbakgrunn, slik at vi må tolke dette funnet med noe forsiktighet.

Læreplassøkere som ble lærlinger hadde lavere fravær enn de som ikke ble lærlinger

Vi har undersøkt om det er noen sammenheng mellom tidligere fravær i skolen og det å bli lærling eller ikke for læreplassøkere. Dette fremgår av tabell 2.11.

Tabell 2.11 Gjennomsnittlig fravær gjennom tre skoleår blant læreplassøkere som ble og ikke ble lærlinger i det tredje skoleåret¹

	Ble lærling	Ble ikke lærling	eta	p
Fravær høsten i tiende klasse	5,0 (N=1063)	6,1 (N=506)	.08	.003
Fravær høsten første år i videregående	4,7 (N=936)	7,3 (N=404)	.16	.000
Fravær høsten andre år i videregående	4,9 (N=801)	9,2 (N=361)	.21	.000
Fravær hele andre år i videregående	4,8 (N=980)	7,6 (N=460)	.24	.000

1 De tre første fraværemålene er hentet inn gjennom spørreskjema. Klassestyrer/kontaktlærer er bedt om å gi eleven korrekt informasjon = det fravær skolen hadde registrert på eleven. Her har vi samlet inn data for høstsemesteret hvert år. Det fjerde fraværsålet er hentet fra VIGO (fylkeskommunenes administrative system for behandling av søkere, elever og lærlinger i videregående opplæring), og gjelder for hele det andre skoleåret i videregående opplæring. All informasjon om fravær er opprinnelig gitt i antall dager og timer. Dette har vi regnet om til prosent med utgangspunkt i skoledagens, halvårets og skoleårets lengde.

Uansett for hvilken periode vi måler fraværet og uansett fraværs mål vi bruker, er bildet entydig: Læreplassøkerne som ikke ble lærlinger tredje skoleår hadde et signifikant høyere fravær enn de som ble lærlinger i de tre skoleårene forut for læretida.

Tidligere skoleprestasjoner har stor betydning for å få læreplass

Vi har undersøkt sammenhengen mellom prestasjoner og det å få eller ikke få læreplass. Dette fremgår av tabell 2.12.

Tabell 2.12 Gjennomsnittskarakterer gjennom tre skoleår blant læreplassøkere som ble og ikke ble lærlinger i det tredje skoleåret

	Ble lærling	Ble ikke lærling	eta	p
Snittkarakter tiende klasse	3,6 (N=1063)	3,2 (N=506)	.23	.000
Snittkarakter første år i videregående	3,7 (N=1058)	3,2 (N=492)	.29	.000
Snittkarakter andre år i videregående	3,9 (N=1020)	3,7 (N=485)	.09	.000

Tabell 2.12 viser at læreplassøkerne som ble lærlinger hadde bedre karakterer enn de som ikke ble lærlinger, både fra tiende klasse og fra første og andre år i videregående opplæring. Størst var forskjellen i karakterene for disse to gruppe-

ne fra første år i videregående, mens forskjellen i andre år i videregående, på det tidspunkt de søkte om læreplass, var svært liten.

Vi har også sett på sammenhengen mellom bestått/ikke bestått¹⁴ og hvorvidt læreplassøkerne ble lærlinger eller ikke. Dette viser vi i tabell 2.13.

Tabell 2.13 Andel læreplassøkere som ble lærlinger avhengig av om de hadde bestått vkI eller ikke. N=1569. Prosent

	Prosent	Antall
Bestått vkI	73,8	1240
Ikke bestått vkI	45,0	329
Alle	67,8	1569

p=.000 (kjikvadrattest)

Tabell 2.13 viser en tydelig sammenheng mellom det å bestå vkI og det å få læreplass. Blant de som hadde bestått var tre av fire blitt lærlinger, mens blant de som hadde stryk var det 45 prosent som hadde fått læreplass. *Det overraskende er at så mange med stryk faktisk hadde fått seg en læreplass.* Selv om det er mulig å gå opp til fag-/svenneprøve og få fag-/svennebrev med stryk i inntil to av de felles allmenne fagene (forskrift til Opplæringslova §4–52), er det ikke sannsynlig at det gjelder så mange som dette. Det vil derfor bli interessant å følge disse videre frem mot en fag-/svenneprøve.

Til slutt har vi sett på elevenes ordenskarakterer det andre året i videregående opplæring, og sett om det er noen sammenheng mellom disse og om læreplassøkerne ble lærling eller ikke. Dette viser vi i tabell 2.14.

Tabell 2.14 Andel læreplassøkere som ble lærlinger avhengig av ordenskarakter. N=1569. Prosent

	Prosent	Antall
Dårligere enn 'godt'	48,3	205
Godt	70,7	1364
Alle	67,8	1569

p=.000 (kjikvadrattest)

14 Bestått her betyr å ha bestått både grunnkurs og vkI, med påkrevd uketimetall og ståkarakter i alle fag

Læreplassøkerne som hadde *godt* i ordenskarakter var blitt lærlinger i større grad enn de som hadde dårligere ordenskarakter; 70.7 prosent av dem ble lærlinger mot 48.3 prosent blant de som hadde dårligere ordenskarakter enn *godt*.

Vi ser altså at det var en sammenheng både mellom karaktersnitt, bestått/ikke bestått og ordenskarakter og det å få læreplass. Det betyr at både faglige prestasjoner og det å ha orden på sakene sine og seg selv har betydning for om man får den læreplassen man har søkt.

Hva hadde størst betydning for om læreplassøkere får læreplass eller ikke?

Vi har foran sett på hvilken sammenheng det er mellom det å bli/ikke bli lærling for en læreplassøker, og en lang rekke forhold: læreplassøkerens kjønn, bosituasjon, minoritetsbakgrunn, hjemfylke, fravær, prestasjoner, foreldrenes utdanning samt studieretningstilhørighet for søkt lærefag. Vi har vist at det er en sammenheng mellom hvert av disse forholdene og det å bli/ikke bli lærling for en læreplassøker. Men i virkelighetens verden er det ikke slik at ulike forhold virker atskilt fra andre forhold. Tvert i mot er det slik at flere forhold virker samtidig, og de kan også påvirke hverandre. For å kunne si noe om hvilke forhold som bidrar til å øke sannsynligheten for at en læreplassøker skal bli lærling, må vi derfor gjennomføre en analyse hvor vi inkluderer en rekke forhold (variabler) i analysen samtidig, en multivariat analyse. Analysemetoden vi bruker (logistisk regresjon) etterligner eksperimentet ved at den sammenligner effekten av enkeltforhold (uavhengige variabler) på det fenomenet vi undersøker (den avhengige variabelen, her: å bli lærling eller ikke), samtidig som alle andre forhold holdes faste. Effektene vi finner gjelder derfor under betingelsen alt annet likt.

Vi har gjennomført en slik analyse hvor vi har inkludert alle de forholdene vi har sett på tidligere i dette kapitlet.¹⁵ Vi har også inkludert en lang rekke variabler basert på ungdommenes egne svar på spørreundersøkelse i tiende klasse: ungdommenes trivsel, metoder i læringsarbeidet, deres atferd, om de har hatt spesialundervisning, utdanningsmotivasjon, ungdommenes og foreldrenes syn på utdanning og skole, ungdommenes faglige egenvurdering og ambisjoner og deres fritidsbruk. Videre har vi inkludert deres fravær og skoleprestasjoner i tiende klasse, etter et og etter to år i videregående opplæring og ordenskaraktene fra vkI. Ut over dette har vi ikke inkludert forhold knyttet til tiden i videregående opplæring. Dette skyldes at vi har ønsket å sikre at så mange som mulig av lærlingene ble inkludert i analysen.¹⁶ 1430 av de 1569 læreplassøkerne inn gikk i analysen.

15 Fullstendig liste over alle variabler som har vært inkludert i analysen finnes i vedleggstabell 2.b.

Analysen¹⁷ viser at de forhold som, under betingelsen alt annet likt, bidro til å øke sannsynligheten for at læreplassøkeren ble lærling, var disse:

- Når far hadde videregående opplæring som høyeste fullførte utdanning
- Når læreplassøkerens hjemfylke var Buskerud
- Når læreplassøkeren hadde søkt et lærefag innenfor studieretning for helse- og sosialfag (og motsatt når de hadde søkt studieretning for medier og kommunikasjon)¹⁸
- Jo bedre karakterer læreplassøkeren hadde første år i videregående
- Jo lavere fravær læreplassøkeren hadde andre år i videregående opplæring
- Når læreplassøkeren hadde bestått vKI i videregående opplæring.

Vi ser at de fleste forhold som var inkludert i analysen ikke hadde signifikant direkte effekt på sannsynligheten for at læreplassøkerne skulle bli lærlinger. For eksempel ser vi at noen forhold hvor vi fant bivariat sammenheng¹⁹ med det å bli lærling/ikke bli lærling ikke hadde effekt når vi kontrollerte for disse andre forholdene. Dette gjaldt bl.a. mors utdanning, ungdommens kjønn, ungdommenes bosituasjon som 15-åringer og minoritetsspråklig bakgrunn. Det betyr for eksempel at jenter og gutter som søkte læreplass hadde like stor sannsynlighet for å bli lærling, når vi kontrollerte for en lang rekke variabler. Likedan for minoritets- og majoritetsspråklige; like stor sannsynlighet for å bli lærlinger under betingelsen alt annet likt.

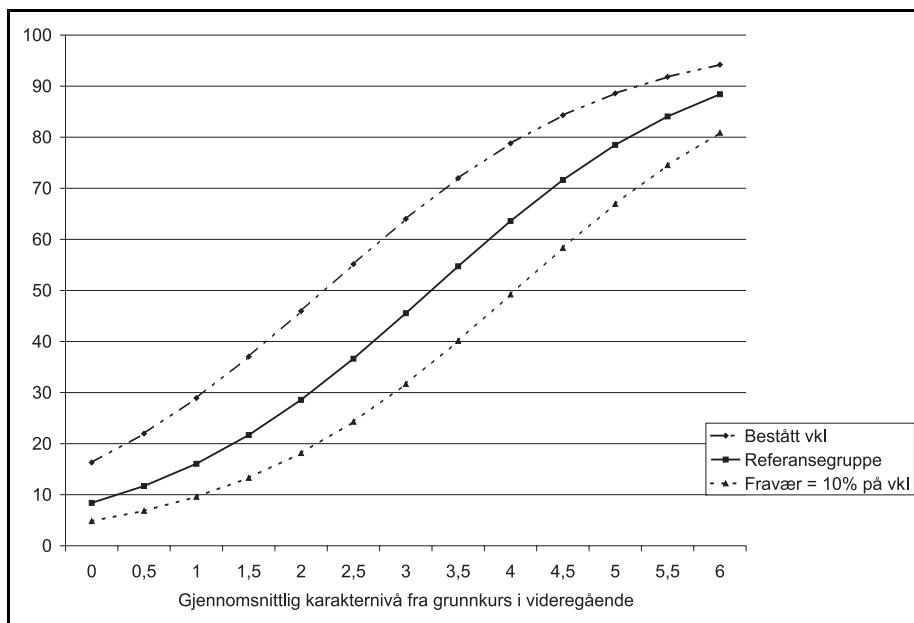
I det følgende vil vi se nærmere på de seks forholdene vi fant med signifikant direkte effekt på sannsynligheten for at læreplassøkere ble lærlinger. Vi vil vise hvordan variasjon i disse forholdene, mens alle andre forhold holdes konstant, påvirket sannsynligheten for at læreplassøkere ble lærlinger. Dette viser vi i figur 2.7.

16 Årsaken til dette er at verken spørreskjemadata eller registerdata samlet inn etter at ungdommene begynte i videregående opplæring er komplett. I spørreundersøkelsen var svarprosenten det første året i videregående 76.6 og det andre året 66.5. Registerdata mangler også noen opplysninger om noen av ungdommene. Pga manglete svar og manglende registeropplysninger ville en logistisk regresjonsanalyse som inkluderer spørreskjemasvar også fra grunnkurs og vKI samt registerdata fra tiden i videregående opplæring bare inkludere 957 av de 1569 læreplassøkerne. Spørreskjemadata og registeropplysninger fra tiden i videregående opplæring vil bli fullt ut utnyttet og inkludert i de multivariate analysene i seinere analyser og rapporteringer fra prosjektet.

17 Analysen og resultatene av den er vist i vedleggstabell 2.c.

18 Denne variabelen er så vidt ikke signifikant på 5-prosent nivå, sig=.052. Dette gjaldt også for variabelen for søkning til studieretning for medier og kommunikasjon, sig=.077. Her var det svært vanskelig å få læreplass.

19 Sammenheng mellom to og to forhold.

Figur 2.7 Beregnet sannsynlighet for at læreplassøkere foran skoleåret 2004–2005 var lærlinger ved årsskifte 2004–2005. Logit-estimat. N= 1430¹.

¹ Analyseresultatene som ligger til grunn for figuren er gjengitt i vedleggstabell 2.c.

I analysen og i figur 2.7 har vi tatt utgangspunkt i det vi kaller en referansekategori. Dette er en tenkt gruppe elever som i vårt tilfelle er ungdommer som

- hadde en far med grunnskole som høyeste fullførte utdanning,
- hadde Østfold som sitt hjemfylke,
- hadde søkt læreplass i et fag med tilhørighet til studieretning for allmenne fag,
- ikke hadde fravær på vki, og
- ikke hadde bestått vki våren 2004.

Denne referanse kategorien er representert med den midterste linjen i figur 2.7. Figuren viser hvordan sannsynligheten for at en læreplassøker blir lærling økte med økende karaktersnitt fra grunnskursen i videregående opplæring. Samtidig som vi på denne måten varierer karakterene holder vi de andre forholdene konstant. Vi ser da for eksempel at for referansegruppen var det en sannsynlighet på om lag 45 prosent for at en læreplassøker skulle bli lærling når karaktersnittet

fra grunnkurset var 3.0. Økte snittet til 5.0, ser vi at sannsynligheten økte til om lag 80 prosent. Dette illustrerer karakterenes store betydning.

I figur 2.7 viser vi også hvordan fravær på vkI påvirket sannsynligheten for at læreplassøkere ble lærlinger. Fraværslinjen i figur 2.7 representerer et fravær på 10 prosent skoleåret 2003–2004, altså det siste året før ungdommene søker læreplass. Vi ser at denne linjen ligger under linjen for referansegruppen. Dette illustrerer at sannsynligheten for å bli lærling for læreplassøkere ble redusert når fraværet økte og alle andre forhold ble holdt konstant. For eksempel ser vi at for en læreplassøker med et karaktersnitt på 4 fra grunnkurset, ble sannsynligheten for å bli lærling redusert med om lag 15 prosentpoeng (fra 63.6 til 49.2 prosent), når fraværet økte fra 0 til 10 prosent.

Den siste linjen vi har tegnet inn i figur 2.7 representerer de som hadde bestått vkI. Denne linjen ligger over linjen for referansegruppen, og det illustrerer at sannsynligheten for å få læreplass økte når vkI var bestått. For eksempel ser vi at en læreplassøker med 4 i snitt fra grunnkurset økte sin sannsynlighet for å bli lærling med om lag 15 prosentpoeng (fra 63.6 til 78.8 prosent), når han hadde bestått vkI sammenlignet med de som ikke hadde bestått vkI, alt annet likt.

Vi har i figur 2.7 vist hvordan tre av de seks forhold vi har identifisert (karakterene fra grunnkurs i videregående, fravær på vkI og bestått fra vkI) har påvirket sannsynligheten for å bli lærling. De tre øvrige forholdene, å være søker til et lærefag innenfor helse- og sosialfag, å ha en far med videregående opplæring som høyest fullførte utdanning og det å ha Buskerud som hjemfylke påvirket sannsynligheten for å bli lærling på samme måte og med omtrent samme styrke som det å ha bestått vkI.²⁰ Linjene for disse tre variablene er derfor ikke tegnet inn i figuren. De ville lagt seg nesten oppå linjen for bestått og gjort figuren uoversiktlig. Leseren kan i stedet tenke seg at bestått-linjen også kan representere disse variablene.

At analysen viser at det var større sannsynlighet for å få læreplass innenfor studieretning for helse- og sosialfag og redusert sannsynlighet på studieretning for medier og kommunikasjon, tolker vi som et uttrykk for at dette faktisk er områder hvor det er henholdsvis stor og liten tilgang på læreplasser. Samtidig vet vi at det var mange fra helse- og sosialfag som fortsatte på allmennfaglig påbygging (se omtale av dette annet sted i rapporten). Dette kan være et bevisst valg, noe som reduserer antallet potensielle læreplassøkere innenfor dette området, og som igjen kan gjøre det lettere for de som søker læreplass her. Innenfor studieretning for medier og kommunikasjon kan det være det motsatte som har

²⁰ Dette kan leses av vedleggstabell 2c. At koeffisienten B har om lag samme verdi og fortegn, indikerer om lag samme effekt

gjort seg gjeldende. Her var det mange som fortsatte på det studiekompetanse-givende 'vkII – medier og kommunikasjon', men mange av dem hadde kanskje heller ønsket seg en læreplass som de ikke fikk pga. liten tilgang.

Vi fant altså at det var lettere å få læreplass i Buskerud. Antall inngåtte lærekontrakter har også i dette fylket vist en synkende tendens de siste tre årene (Buskerud fylkeskommune 2004), men vi ser av figur 2.6 at reduksjon i andel søkere som fikk læreplass var mindre enn i de øvrige fylkene.

Hvorfor er det slik? Vi har gjennomført et kvalitativt gruppeintervju med nøkkelinformanter i Buskerud, der deltakerne kom fra fylkeskommunens utdanningsavdeling, fagopplæringsseksjonen, PPOT (Pedagogisk-psykologisk tjeneste og Oppfølgingstjenesten) og Aetat. Gjennom samtalen kom det frem flere forhold som kan være med på å forklare at det er lettere å få læreplass i Buskerud. Buskerud hadde lavere arbeidsledighetstall enn snittet for hele landet. Våre informanter vurderte det som et særlig gunstig trekk ved Buskeruds næringsstruktur at den rommer mange bransjer. I den sammenheng ble spesielt de siste årenes utstrakte hytteutbygging i fylket utpekt som viktig, fordi dette gir håndverksbransjene jevnt tilsig av oppdrag. I fylkesplan for Buskerud 2001–2004 er nettopp hyttebygging fremhevet som et av fem overordnede satsinger for utviklingen av fylket (Buskerud fylkeskommune 2001).

Andre forhold ble også trukket frem i intervjuet. Fra utdanningsavdelingens informanter ble det understreket at fylkeskommunen har hatt som mål å formidle flest mulig av søkerne til læreplass, og gi et reelt tilbud til alle søkere. Utdanningsavdelingen mente at dette arbeidet har gitt resultater, og viste til at fylkeskommunen i skoleåret 2004–2005, for første gang på noen år, hadde vært nødt til å opprette tilbud om alternativ vkII i skole fordi de ikke kunne tilby plass til alle søkerne. I en vurdering av egne arbeidsmåter fylkekommunen var særlig fornøyd med, understreket utdanningsavdelingen verdien av årlige seminarer med deltakere fra skole og arbeidsliv, som en velegnet arena for å tilpasse elevenes ønsker mer etter arbeidslivets behov.

At sannsynligheten for å bli lærling økte når far hadde videregående opplæring som sin høyeste utdanning, kan være et uttrykk for sosial reproduksjon (Hernes 1974, Grøgaard 1993). Om lag tre av fem av disse fedrene (ikke vist i tabell) med videregående opplæring som sin høyeste utdanning, hadde faktisk utdanning fra yrkesskole eller en yrkesfaglig studieretning i videregående opplæring. Det er nærliggende å gå ut fra at disse ungdommene gjennom sin oppvekst har blitt sosialisert inn i et tanke- og verdisett som gjør at de er fortrolige med verdier og holdninger som de gjenfinner i yrkes- og fagopplæringen. Dette kan være et forhold som har bidratt til at de har fått læreplass i større grad enn

de som hadde fedre med grunnskole eller høyere utdanning. De kan også ha hatt lettere tilgang til læreplasser gjennom fedrenes nettverk innenfor ulike bransjer. Noen av disse ungdommene hadde sannsynligvis også fått læreplass i bedriften til foreldre, familie eller venner. Denne hypotesen styrkes av at hver fjerde læreplassøker sa at de var *helt enig* i at de skulle være lærling i foreldrenes, slektningers eller bekjentes bedrift (tabell 2.16). En siste forklaring kan være at det er bedriftene som har ønsket seg ungdom med kjennskap til arbeidslivet, og at de derfor har prioritert ungdommer med denne kjennskapen gjennom sine fedre.

At stort fravær på vkI reduserer sannsynligheten for å få læreplass er et funn som er lett å forklare. Arbeidsgivere vil ha arbeidstakere som er tilstede på jobben. Er det fare for at en lærling vil være mye borte kan det oppleves som en risiko og en belastning å tegne en kontrakt med vedkommende, og har en lærebedrift valget, så velger man sannsynligvis i de fleste tilfeller den lærlingen som har dokumentert høyt fremmøte som elev.

Vi har også funnet at prestasjoner i skolen forut for læretida hadde betydning for sannsynligheten for å få læreplass. Det som er interessant å merke seg at det er karakterene fra grunnkurset vi fant effekt av, og ikke karakterene fra vkI. Noe av forklaringen på dette finner vi i tabell 2.12. Der ser vi at forskjellen i gjennomsnittlig karakternivå for læreplassøkere som ble/ikke ble lærlinger var betydelig større på grunnkurs enn på vkI-nivå. Denne forbedringen i gjennomsnitt kan skyldes at fagsammensetningen på vkI-nivå for mange vil oppleves som mer relevant, interessant og motiverende, slik at ytelsene og prestasjonene øker. Men årsaken kan også være at det har foregått en karakterutjevning fra grunnkurs til vkI, fordi mange av ungdommene med svakest karakterer har sluttet (mer om dette under omtale av prestasjoner etter andre år i kapittel 4). Men dette betyr ikke at prestasjonene fra vkI-nivået ikke hadde betydning i forhold til det å bli lærling. For vi fant også at sannsynligheten for å bli lærling økte når elevene hadde bestått vkI. Vi kan derfor konkludere med at lærebedriftene valgte på øverste hylle, de valgte elever som hadde bestått vkI, som hadde de beste prestasjonene fra grunnkurs og som hadde det laveste fraværet, og de valgte ungdommer som gjennom sine fedre var kjent med dette segmentet i arbeidslivet. På denne måten skaffet de seg ungdommer til bedriften som er lette å holde seg til både som lærlinger og som arbeidskraft.

2.1.3 Lærlingenes forventninger

I spørreskjema som ble fylt ut like etter søkning til skoleåret 2004–2005, stilte vi noen spørsmål til de som sa at de hadde søkt læreplass. 1061 av respondente-

ne sa at de hadde søkt læreplass, 873 av disse hadde faktisk søkt læreplass. I tabell 2.15–2.17 viser vi hvor store andeler av de reelle læreplassøkerne som var enig eller helt enig i noen utsagn knyttet til det å bli lærling (de kunne også kryse av for at de var uenig eller helt uenig).

Tabell 2.15 Begrunnelser for hvorfor søkeren til læreplass vil være lærling.
N=783

Jeg vil være lærling/lærekandidat fordi	Andel helt enig eller enig
- jeg har gode anlegg innenfor det faget jeg har valgt	94,2
- jeg lærer bedre av å jobbe praktisk enn av å lese	93,6
- det gir meg gode muligheter for jobb om et par år	88,8
- jeg tjener penger samtidig som jeg tar utdanning	88,4
- jeg allerede har ordnet meg plass i en bedrift	41,4
- jeg skal overta familiebedriften om noen år	8,6

Tabell 2.15 viser høy oppslutning om utsagn som handler om at ønsket om å bli lærling/ lærekandidat er begrunnet i at denne veien passer med ungdommens anlegg og muligheter for inntekt og jobb.

Vi ser også at en høy andel – to av fem – allerede i mars-april 2004, altså til tre måneder før de var ferdige med vki, sa at de hadde skaffet seg en læreplass. I underkant av en av ti begrunnet valg av utdanning med planer om å overta familiebedriften. Disse to funnene kan også sees i sammenheng med at rundt 5 prosent sa at de var enige eller helt enige i at de skulle være lærling i foreldrenes bedrift, 5 prosent i slektingers bedrift, og 16 prosent i bedriften til bekjente av familien (se tabell 2.16). Til sammen sa da hver fjerde læreplassøker (av de som har besvart dette spørsmålet) at de var *helt enig* i at de skulle være lærling i foreldrenes, slektingers eller bekjentes bedrift. Det vi finner her kan være med å forklare det vi har vist foran (tabell 2.5), at om lag 6 prosent av de som ble lærlinger ikke hadde søkt om læreplass. Når de hadde ordnet seg plass på forhånd var det ikke nødvendig å søke.

Tabell 2.16 Hvor skal læreplassøkeren være lærling? N=783

Jeg skal være lærling i bedriften til	Andel helt enig eller enig
- min far/mor	4,5
- andre slektinger	5,5
- venner/kjente av familien min	16,3

Vi har også spurt læreplassøkerne om deres forventninger til å bli lærling. Svarene, som fremgår av tabell 2.17, viser at de kommende lærlingene hadde høye,

positive forventninger til læretida. Over 90 prosent av læreplassøkerne var enig eller helt enig i utsagn som handlet om forventning om å trives og om få faglig utbytte. På et punkt ser vi at forventningene ikke var særlig høye, bare halvparten trodde de ville komme til å bli fornøyd med lærlinglønna.

Tabell 2.17 Forventninger til å bli lærling. Prosent helt enig eller enig i noen utsagn. N=783

Jeg tror jeg kommer til å trives i lærebedriften	96,5
Jeg tror jeg kommer til å få god opplæring som lærling	96,1
Jeg tror jeg komme til å lære mye som lærling	95,5
Jeg tror jeg kommer til å fullføre tiden som lærling	95,3
Jeg tror jeg vil få gode kolleger i lærebedriften	92,1
Jeg tror det komme til å føles mer som jobb enn opplæring å være lærling	92,0
Jeg gleder meg til å begynne som lærling	90,9
Det blir vanskeligere å være borte fra bedriften enn fra skolen	88,0
Det blir mer krevende å være lærling enn elev	74,4
Jeg tror det blir slitsomt å stå opp å gå på jobb hver dag	53,6
Jeg tror jeg kommer til å tjene bra som lærling	53,1

2.1.4 Svært få lærlinger hevet kontrakten første halvår av læretida

Vi har i tabell 2.1 vist at 12.1 prosent, eller 1183 ungdommer, var i lære midt i det tredje skoleåret. I tillegg til disse var det 16 ungdommer som begynte i lære etter vkI, men som hevet kontrakten sin i løpet av høsten 2004 slik at de var utenfor utdanning ved årsskiftet 2004–2005. Dette betyr at 1.3 prosent av de som ble lærlinger høsten 2004 sluttet i løpet av det første halvåret.

Vi har sett nærmere på de 16 lærlingene som sluttet i løpet av høsten 2004, og vi fant ut følgende:

- Ti av de 16 (62.5 prosent) var gutter (blant lærlingene var 75.7 prosent gutter)
- Ni av dem (56.3 prosent) bodde sammen med begge foreldrene som 15 åringer (blant lærlingene gjaldt dette 68 prosent)
- 14 av dem (87.5 prosent) var majoritetsungdom, 2 hadde innvandrerbakgrunn (blant lærlingene var 94,6 prosent majoritetsungdom)
- Sju av dem (43.8 prosent) hadde fedre med utdanning på grunnskolenivå eller lavere, (blant lærlingene gjaldt dette 11.4 prosent), fire av dem (25.0 prosent) hadde fedre med videregående opplæring som høyeste utdanning

(blant lærlingene gjaldt dette 57.5 prosent), og fem (31.3 prosent) hadde høyere utdanning (mot 31.1 prosent blant lærlingene).

- Seks av de 16 (37.5 prosent) hadde Oslo og fem (31.3 prosent) hadde Vestfold som hjemfylke (blant alle lærlingene kom 11.2 prosent fra Oslo og 15 prosent fra Vestfold)
- Åtte av dem (50 prosent) hadde bestått grunnkurset (mot 88.8 prosent av lærlingene)
- Elleve av dem (68.8 prosent) hadde bestått vkI (mot 83.7 prosent av lærlingene)
- De fordelte seg på 12 ulike vkII fordelt på åtte av de 12 yrkesfaglige studieretningene
- De hadde lavere karaktersnitt fra tiende klasse (2.9), og fra grunnkurs (3.3) enn alle lærlingene samlet, som hadde henholdsvis 3.6 og 3.7 i karaktersnitt fra disse trinnene
- De hadde samme karaktersnitt på vkI som lærlingene (3.9)
- De hadde betydelig høyere fravær enn lærlingene både i tiende klasse (10.2 mot 5.1 prosent), på grunnkurs (17.8 mot 4.9 prosent) og på vkI (8.7 mot 4.8 prosent).

Før vi kommenterer disse tallene, er det viktig å understreke at vi her har gjort noe man vanligvis skal være svært forsiktig med å gjøre, nemlig å prosentuerer på så små tall. Tallene må derfor tolkes med stor forsiktighet. Med dette forbeholdet tillater vi oss å konkludere med at de 16 lærlingene som hadde sluttet ikke skilte seg fra lærlingene når det gjelder kjønnsfordeling, bosituasjon og majoritets-/minoritetsbakgrunn. Det kan se ut som om lærlingene som hadde sluttet kom fra hjem med et lavere utdanningsnivå enn de som fortsatt var lærlinger ved midten av det tredje skoleåret. Men vi minner igjen om at dette må tolkes med varsomhet pga det lave antall lærlinger som hadde sluttet. Prestasjonsmessig er det tydelig at lærlingene som hadde sluttet skåret lavere enn lærlingene, både når det gjelder snittkarakterer fra tiende klasse og grunnkurset og andelen som hadde bestått vkI. Snittkarakterene fra vkI var lik for de to gruppene, dette er sammenfallende med det vi finner ellers om at det er en tendens til utjevning i karakterene på vkI nivå innenfor de yrkesfaglige retningene. Og til slutt ser vi at denne gruppen har hatt et betydelig høyere fravær enn lærlingene på alle trinn siden tiende klasse.

Vi identifiserer altså en gruppe ungdommer med fedre med lav utdanning, lave karakterer og høyt fravær på tidligere trinn, forhold som vi fra tidligere vet – både i dette prosjektet og annen utdanningsforskning – henger sammen 'suk-

sess eller fiasko' i utdanningssystemet. Det er ikke overraskende at lærlingene som hadde sluttet bærer disse kjennetegnene. Dette henger sammen med det vi ellers har funnet om hvilke forhold som hadde betydning for valget mellom å slutte eller å bli i videregående opplæring.

Vi har altså bare identifisert noen svært få lærlinger som hadde avbrutt læretida i løpet av det første halvåret som lærling. Men vi vil i denne sammenheng vise til tabell 2.4 i avsnitt 2.1.2. Der ser vi at 67.8 prosent av læreplassøkerne ble lærlinger, og at 17.5 prosent av lærer plassøkerne høsten 2004 ikke lenger var i utdanning midt i det tredje skoleåret. Vi vil også vise til avsnitt 3.3, hvor vi viser at halvparten av de som valgte bort videregående opplæring mellom andre og tredje skoleår, hadde søkt en læreplass. Vi ser altså at andelen lærlinger kunne vært større, men at strukturelle forhold, mangel på læreplasser, har produsert bortvelgere. Strukturen har valgt bort potensielle lærlinger ved ikke å tildele dem den læreplassen de ønsket seg.

2.1.5 Lærekandidatordningen er underutnyttet

Ungdom som ønsker en yrkesutdanning, men som av ulike grunner ikke er i stand til å gjennomføre en utdanning frem mot et fag-/svennebrev, har en mulighet til å tegne en opplæringskontrakt i stedet for en lærekontrakt. Da blir ungdommen lærekandidat i stedet for lærling, og etter endt opplæring går lærekandidaten opp til en kompetanseprøve og oppnår et kompetansebevis som dokumenterer kompetanse på lavere nivå. Kompetanseformen kompetanse på lavere nivå, ble introdusert i videregående opplæring med Reform 94, og ordningen med lærekandidat, opplæringsbedrift og kompetanseprøve er implementert i videregående opplæring i årene etter implementeringen av Reform 94.²¹

Blant de 9756 ungdommene vi følger i dette prosjektet var det 19 personer som var lærekandidat ved årsskiftet 2004–2005, altså midt i det tredje skoleåret etter avsluttet tiende klasse. Vi har sett nærmere på de 19 lærekandidatene, og de bærer blant annet disse kjennetegnene:

- 14 av dem (73.7 prosent) var gutter (blant lærlingene var 75.7 prosent gutter)
- 14 av dem (73.7 prosent) bodde sammen med begge foreldrene som 15 åringer (blant lærlingene gjaldt dette 68 prosent)

21 For en grundig innføring i hvordan Kompetanse på lavere nivå ble en del av videregående opplæring, se Markussen (2000). Da kompetansereformen ble innført med Reform 94 het den Dokumentert delkompetanse. I 2000 skiftet kompetansereformen navn til Kompetanse på lavere nivå. Vi bruker gjeldende betegnelse også når vi omtaler kompetanseformen før den skiftet navn

- 17 av dem (89.5 prosent) var majoritetsungdom, 2 hadde innvandrerbakgrunn (blant lærlingene var 94,6 prosent majoritetsungdom)
- Ni av dem (47.4 prosent) hadde fedre med utdanning på grunnskolenivå eller lavere, (blant lærlingene gjaldt dette 11.4 prosent) og ni av dem (47.4 prosent) hadde fedre med videregående opplæring som høyeste utdanning (blant lærlingene gjaldt dette 57.5 prosent).
- Sju av de 19 (36.8 prosent) hadde Vestfold som hjemfylke (blant alle lærlingene kom 15 prosent fra Vestfold)
- To av dem (10.5 prosent) hadde bestått grunnkurset (mot 88.8 prosent av lærlingene)
- Sju av dem (36.8 prosent) hadde bestått vkI (mot 83.7 prosent av lærlingene)
- De fordelte seg på åtte av de 12 yrkesfaglige studieretningene
- De hadde et betydelig lavere karaktersnitt fra tiende klasse (2.3), og fra grunnkurs (2.4) enn lærlingene, som hadde henholdsvis 3.6 og 3.7 på disse trinnene
- De hadde samme nesten samme karaktersnitt på vkI som lærlingene (3.8 mot 3.9)
- De hadde høyere fravær enn lærlingene både i tiende klasse (7.3 mot 5.1 prosent), på grunnkurs (8.4 mot 4.9 prosent) og på vkI (5.9 mot 4.8 prosent).

Før vi kommenterer disse tallene, er det viktig igjen å understreke at vi her har gjort noe man vanligvis skal være svært forsiktig med å gjøre, nemlig å presentere på så små tall. Tallene må derfor tolkes med stor forsiktighet. Med dette forbeholdet tillater vi oss å konkludere med at de 19 lærekandidatene ikke skilte seg fra lærlingene når det gjelder kjønnsfordeling, bosituasjon og majoritets-/minoritetsbakgrunn. Det kan se ut som om lærekandidatene kom fra hjem med et lavere utdanningsnivå enn lærlingene. Men vi minner igjen om at dette må tolkes med varsomhet pga det lave antall lærekandidater. Prestasjonsmessig er det tydelig at lærekandidatene skåret lavere enn lærlingene, både når det gjelder snittkarakterer fra tiende klasse og grunnkurset og andelen som hadde bestått vkI. Snittkarakterene fra vkI var lik for de to gruppene, dette er sammenfallende med det vi finner ellers om at det er en tendens til utjevning i karakterene innenfor de yrkesfaglige retningene. Og til slutt ser vi at denne gruppen hadde hatt et høyere fravær enn lærlingene på vkI-nivå alle trinn fra og med tiende klasse.

Vi identifiserer altså en gruppe ungdommer med fedre med lav utdanning, lave karakterer og høyt fravær på tidligere trinn, forhold som vi fra tidligere vet – både i dette prosjektet og annen utdanningsforskning – henger sammen 'suk-

sess eller fiasko' i utdanningssystemet. Det er ikke overraskende at lærekandidatene bærer disse kjennetegnene. At de gjør det kan faktisk tolkes som en bekræftelse på at disse ungdommene har valgt rett når de har satset på lærekandidat-veien frem mot kompetansebevis fremfor lærlingveien frem mot fag-/svennebrev.

Det som derimot bør gi grunn for overraskelse er at vi blant de 9756 ungdommene i dette prosjektet bare finner 19 lærekandidater. Dette kommenteres nærmere i rapportens drøftende oppsummeringskapittel.

2.2 Fra yrkesfag til studiekompetanse

Det er altså to veier som fører fra en yrkesfaglig studieretning til studiekompetanse; allmennfaglig påbygging og tre vkII-kurs innenfor yrkesfaglige studieretninger (tegning, form og farge, naturforvaltning og medier og kommunikasjon). Som vi har vist foran var 7.3 prosent av ungdommene vi følger elever på allmennfaglig påbygging i sitt tredje skoleår etter avsluttet videregående opplæring, og til sammen 6.3 prosent var elever på de tre kursene tegning, form og farge, naturforvaltning og medier og kommunikasjon. Vi skal se litt nærmere hva som kjennertegner disse to elevgruppene.

Studieretningstilhørighet

Vi har sett på hvilke studieretning elevene på allmennfaglig påbygging var rekruttert fra. Dette viser vi i tabell 2.18.

Tabell 2.18 Studieretninger elever på allmennfaglig påbygging kom fra?
N=715. Prosent

	HS	FO	SA	EL	HN	BY	AF	MK	ME	NA	TB	TR	KP	Annet
%	20,6	14,8	14,5	13,8	9,8	7,0	5,2	4,3	3,8	3,2	1,8	0,8	0,6	0,6
N	147	104	100	99	70	50	37	31	27	23	13	6	4	4

Den studieretningen som rekrutterte størst andel til allmennfaglig påbygging var helse- og sosialfag; hver femte påbyggingselev kom fra denne studieretningen. Også formgivning, salg- og service og elektrofag rekrutterte mange. I alt kom nesten to tredjedeler (63.7 prosent) fra disse fire retningene.

Vi har også sett på hvordan elevene på studiekompetansegivende løp på yrkesfaglige løp fordeler seg. Dette viser vi i tabell 2.19.

Tabell 2.19 Fordeling på kurs blant elever på yrkesfaglige kurs på vei mot studiekompetanse. N=619. Prosent

	Andel	Antall
Tegning, form og farge	57,5	356
Medier og kommunikasjon	34,7	215
Naturforvaltning	7,8	48
	100	619

Tabell 2.19 viser at tegning, form og farge er det største vkII-kurset som leder frem til studiekompetanse innenfor en yrkesfaglig studieretning.

Vi registrerer at det fra noen av de yrkesfaglige studieretningene var mange elever som var inne i et studiekompetansegivende løp tredje skoleår. Vi har derfor undersøkt hvor stor andel av vkI-elevene på de ulike yrkesfaglige kursene som var elever på et løp mot studiekompetanse det tredje skoleåret. I tabell 2.20 viser vi de fem yrkesfaglige vkI-kursene som avga flest elever til studiekompetansegivende løp på vkII-nivå.

Tabell 2.20 viser oss at noen av de yrkesfaglige studieretningene fører frem til studiekompetanse i større grad enn de fører frem til yrkeskompetanse, særlig ser vi at innenfor medier og kommunikasjon og formgivningsfag går det store flertallet mot studiekompetanse. Innenfor studieretning for medier og kommunikasjon var andelen så stor at det er rimelig å omtale denne retningen som studiekompetansegivende, og ikke som en yrkesfaglig retning.

Tabell 2.20 Andel av vkI-elevene på fem yrkesfagligs studieretninger som fortsatte på et studiekompetansegivende løp på vkII

	MK	FO	NA	SA	HS
A Allmennfaglig påbygging, antall	31	104	23	100	146
B Studiekompetansegivende løp på yrkesfaglig retning, antall	213	355	46		
C Sum A + B	244	459	69	100	146
D Antall på vkI	281	658	137	226	541
E C i prosent av D	86,8	69,8	50,4	44,2	27,0

Tre veier til studiekompetanse i sju fylker

Det er tre mulig veier til studiekompetanse. Det er de to veiene som startet innenfor yrkesfag, veien gjennom allmennfaglig påbygging og veien gjennom et av de tre vkII-kursene tegning, form og farge, medier og kommunikasjon eller

naturbruk og det er den mest tradisjonelle veien gjennom studieretningene for allmenne, økonomiske og administrative fag, idrettsfag og musikk, dans og drama. Vi har sett nærmere på hvilke veier mot studiekompetanse ungdommene har valgt i de sju fylkene. Dette fremgår av tabell 2.21.

Tabell 2.21 Andel av tiendeklassekullet i sju Østlandsfylker fra våren 2002 som var innenfor de tre ulike studiekompetansegivende løpene tredje skoleår.

	Øst- fold	Akers- hus	Oslo	Hed- mark	Buske- rud	Vest- fold	Tele- mark	Alle
VkII AF-ID-MD	39,7	40,7	52,6	36,1	41,2	35,2	33,4	40,9
VkII MK-FO-NA	6,9	6,7	5,5	5,5	7,6	4,6	8,0	6,3
Påbygging	6,3	10,0	3,2	9,6	6,4	9,3	4,5	7,3
I alt	52,9	57,4	61,3	51,2	55,2	49,1	45,9	54,5

Tabell 2.21 viser fylkesvis variasjon når det gjelder både den totale andelen som var i studiekompetansegivende løp på vkII nivå, og hvilke veier ungdommene hadde valgt mot dette målet. Andelen på vei mot studiekompetanse var størst i Oslo, 61,3 prosent, og på et noe lavere nivå i Akershus (57,4) og Buskerud (57,2). I Østfold, Hedmark og Vestfold var rundt 50 prosent av kullet i studiekompetansegivende løp, og lavest var andelen i Telemark hvor dette gjaldt 45,9 prosent av kullet.

Det var også variasjon i hvilke av de tre veiene mot studiekompetanse ungdommene hadde valgt i de sju fylkene. Innenfor den tradisjonelle veien, studieretningene for allmenne, økonomiske og administrative fag, idrettsfag og musikk, dans og drama varierte dette fra at 52,6 prosent av kullet befant seg på vkII-nivå i en av disse studieretningene i Oslo til 33,4 prosent i Telemark. Oslo skilte seg ut med en spesielt høy andel; avstanden til fylket med nest høyest andel i disse studieretningene var 11,4 prosentpoeng. Tre fylker, Østfold, Akershus og Buskerud, hadde om lag fire av ti innenfor disse tre retningen. I de tre siste fylkene, Hedmark, Vestfold og Telemark, gikk om lag en tredjedel av kullet i disse studieretningene i det tredje skoleåret.

Denne variasjonen gjenspeilet seg til en viss grad i andelen som hadde valgt allmennfaglig påbygging. Fylket med lavest andel her var det fylket som hadde høyest andel langs den tradisjonelle studiekompetanse-veien, Oslo. Her hadde 3,2 prosent av kullet valgt denne veien. Videre ser vi at av fylkene som hadde lav andel langs den tradisjonelle veien, Akershus, hadde størst andel, 10 prosent, langs påbyggingsveien. Mønsteret var ikke entydig, men det var en tendens til at i fylker med høy andel i tradisjonelle studiekompetansegivende løp var andelen som hadde valgt påbygging lavere. Det fylket som skilte seg sterkest ut fra

dette mønsteret var Telemark, som hadde lav andel elever i begge disse løpene. Til gjengjeld var det i Telemark at flest hadde valgt den tredje veien til studiekompetanse. Her fant vi at 8 prosent var på vkII-nivå på et av kursene tegning, form og farge, medier og kommunikasjon eller naturbruk i det tredje skoleåret. Ellers var det ikke stor variasjon fylkene i mellom i andeler som hadde valgt denne tredje veien mot studiekompetanse.

Hovedstadsregionen skiller seg altså ut med flest på vei mot studiekompetanse, mens Telemark, Østfold, Hedmark og Vestfold hadde færrest som siktet mot slik kompetanse. Dette er ikke uventet sett i forhold til at Oslo har det klart høyeste utdanningsnivået i befolkningen, fulgt av Akershus. På Østlandet har Hedmark lavest utdanningsnivå av de sju fylkene (SSB 2003), Østfold og Telemark ligger også lavt, det samme gjelder Vestfold. Den geografiske variasjonen i utdanningsnivå kommer til syne i vårt materiale også. Når vi sammenligner fars høyeste fullførte utdanning i fylkene, har fedre i Oslo gjennomsnittlig høyest utdanningsnivå, Akershus nest høyest, og Hedmark laveste nivå (jf vedleggstabell 2.d). Fars gjennomsnittlige utdanningsnivå i Telemark, Vestfold og Østfold er også forholdsvis lavt. Det er mulig å forstå dette mønsteret i elevenes adferd i lys av nettopp foreldrenes utdanningsbakgrunn. Flere tar mål av høyere utdanning dersom foreldrene har høy utdanning, og studiekompetanse er en nødvendig terskel på veien mot universitet eller høyskole. Vi har tidligere vist at ungdommenes ambisjonsnivå når det gjelder fremtidig utdanning følger foreldrenes utdanningsnivå (Markussen og Sandberg 2004).

Noen kjennetegn ved elvene innenfor de tre studiekompetansegivende veiene

Vi har sammenlignet elevene innenfor de tre veiene mot studiekompetanse. Dette fremgår av tabell 2.22 og 2.23.

Av tabell 2.22 og 2.23 kan vi oppsummere om de tre gruppene:

- Blant de som var i studiekompetansegivende løp innenfor yrkesfaglige studieretninger var guttene i mindretall. Dette henger sammen med at to av kursene som inngår i denne gruppen er kurs med klar jentedominans.
- Det var en viss variasjon i andelen som bodde sammen med både far og mor som 15-åringer; størst var andelen blant elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene, og den var lavest blant påbyggingselvene.
- Ungdom med minoritetsbakgrunn var noe underrepresentert i studiekompetansegivende løp innenfor yrkesfaglige studieretninger
- Det var en systematisk variasjon i fedrenes og mødrenes utdanningsnivå; dette var klart høyest blant elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene, på et middelnivå blant elevene i studiekompetansegivende

løp innenfor yrkesfaglige studieretninger, og klart lavest blant påbyggings-elevne.

- Andelen som hadde bestått grunnkurs var relativt lik for de tre gruppene, men betydelig høyere enn for alle elevene samlet. Lavest andel fant vi blant elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene.
- Andelene som hadde bestått vkI varierer, og også her ser vi at det var lavest andel blant elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene.
- Karakterene fra tiende klasse var høyest blant elevene på de tradisjonelle løpene mot studiekompetanse, på et middelnivå blant elevene i studiekompetansegivende løp innenfor yrkesfaglige studieretninger, og lavest blant påbyggingselevne.
- På videregående hadde det skjedd en utjevning i karakterene, slik at vi på grunnkurs- og vkI-nivå kan konkludere at det gjennomsnittlige karakternivået var likt for de tre gruppene, likest på vkI-nivå.
- Fraværet var lavest blant elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene alle tre årene. Alle tre årene sett under ett var fraværet høyest blant påbyggingselevne

Tabell 2.22 Noen sammenligninger mellom tre studiekompetansegivende løp.

	Andel gutter	Bodde sammen med både mor og far. Prosent	Andel med minoritetsbakgrunn		Fars utdanning Mors utdanning Prosent			Bestått Prosent	
			Vestlig	Ikke – vestlig	Grunnskole og lavere	Vidrg. skole	Høyere utd		Grunnkurs
VkII	46,2	76,2	1,5	8,3	11	34,7	54,3	93,6	83,3
AF-ID-MD					9,1	39,0	51,8		
VkII	26,5	66,1	1,0	3,6	16,8	43,5	39,7	96,4	90,0
MK-FO-NA					15,7	43,5	40,9		
Påbygging	45,2	63,6	1,5	6,3	22,4	44,6	33,0	94,0	85,6
					16,7	51,0	32,3		
Alle	51,0	66,8	1,7	8,0	20,8	41,0	38,2	80,5	69,5
					18,4	43,9	37,7		

Tabell 2.23 Karaktersnitt og fravær over tre år for tre ulike studiekompetansegivende løp

	Karaktersnitt			Fravær		
	10.klasse	Grunn-kurs	vkI	10.klasse	Grunn-kurs	vkI
VkII AF-ID-MD	4,7	4,0	4,0	4,3	3,9	5,2
VkII MK-FO-NA	4,2	4,1	4,0	5,7	5,1	5,8
Påbygging	3,9	3,9	3,9	5,4	5,5	6,6
Alle	3,9	3,8	3,9	5,8	5,4	6,5

Vi har her identifisert tre grupper i løp på vei mot studiekompetanse, tre grupper som er ulike når vi sammenligner dem ut fra kjennetegn vi fra tidligere vet har betydning for gjennomføring og bortvalg av videregående opplæring.

Vi vet fra tidligere, både fra funn i dette prosjektet og fra annen forskning, at bosituasjon og foreldrenes utdanningsnivå har betydning for den støtte og hjelp ungdommene får i skolearbeidet sitt. Men det handler ikke bare om støtte og hjelp, det handler også om forståelse for utdanningens viktighet og overføring av positive holdninger i forhold til utdanning, det handler om å være en drivkraft i forhold til å 'dytte' barna gjennom utdanningssystemet. Det handler ikke bare om hjelp når barna ber om det, men det handler om en aktiv, grunnleggende holdning til at utdanning er viktig.

Her observerer vi at de tre gruppene var forskjellige langs disse dimensjonene. Elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene bodde i større grad sammen med begge foreldrene, og foreldrene deres hadde det klart høyeste utdanningsnivået. Elevene i studiekompetansegivende løp innenfor yrkesfaglige studieretninger plasserte seg i en middelposisjon, og påbyggingselevene bodde i lavest grad sammen med begge foreldrene og foreldrene deres hadde det laveste utdanningsnivået.

I dette prosjektet har vi tidligere vist at fravær er et forhold som er sterkt knyttet til bortvalg. Stort fravær øker sjansen betydelig for at ungdommene skal velge bort videregående opplæring. Og vi har altså observert at fraværet er størst blant påbyggingselevene og lavest blant elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene.

Vi vet også at skoleprestasjoner på tidligere nivåer har betydning for gjennomføring og bortvalg av videregående opplæring. Jo bedre man har gjort det på et forutgående nivå i utdanningssystemet, jo større er sjansen for å gjøre det godt på neste nivå. Her observerer vi at elevene i studiekompetansegivende løp innenfor yrkesfaglige studieretninger har bestått både grunnkurs og vkI i størst grad sammenlignet med de to andre gruppene. De hadde bestått i om lag sam-

me grad. Vi ser også at det har skjedd en utjevning i gjennomsnittlig karakternivå fra grunnskolen til videregående opplæring. Den forskjellen som var i favør av elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene i tiende klasse er borte på grunnkurs- og vkI-nivå.

Nå er det fristende å konkludere med at elevene i studiekompetansegivende løp innenfor yrkesfaglige studieretninger ser ut til å ha det beste utgangspunktet i forhold til prestasjoner på vkII-nivå. Men før vi gjør det, er det viktig å være klar over at fagsammensetningen for de tre gruppene har vært ulik de to første årene i videregående opplæring. Dermed er ikke karakterene mål på det samme, og når de har bestått er det ikke de samme barrierene de har passert. Elevene som kommer fra yrkesfaglige studieretninger og går over til studiekompetansegivende løp på vkII-nivå, har de to første årene hatt mange studieretningsfag hvor det kan være lettere å oppnå gode karakterer både pga motivasjon fordi dette er fag som interesserer og pga fagenes innhold og vanskelighetsgrad.²² De har ikke hatt like mye felles allmenne fag som elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene, og disse fagene vil de nå møte det tredje året i videregående opplæring. Det kan være at karakterene fra tiende klasse fra grunnskolen vil være den beste prediktoren for disse elevenes prestasjoner, gjennomføring og bortvalg det tredje året i videregående opplæring.

Oppsummert: Med utgangspunkt i de kjennetegnene vi har observert knyttet til de tre gruppene som var inne i studiekompetansegivende løp, er det rimelig å formulere en hypotese om at bortvalget det tredje året vil være størst blant påbyggingselevne, på et middels nivå blant elever i studiekompetansegivende løp innenfor yrkesfaglige studieretninger og lavest blant elevene på de tradisjonelle studiekompetansegivende løpene. Det er også grunn til å forvente prestasjoner målt med karakterer og andel bestått våren 2005 som følger den samme rangeringen. Disse hypotesene får vi ikke mulighet for å prøve før i neste rapportering fra prosjektet; da vil vi ha fulgt eleven gjennom det tredje året i videregående opplæring.

Nå kan vi bare gi en liten pekepinn ved se på bortvalget for disse tre gruppene den første høsten i videregående opplæring, høsten 2004. Vi har i alt registrert 99 sluttet høsten 2004, og vi har sett litt nærmere på de 44 av disse som sluttet i et studiekompetansegivende løp. Dette viser vi i tabell 2.24.

22 En slik påstand betyr ikke at vi ikke kjenner til at det fins en lang rekke studieretningsfag som er vel så krevende som noen av de felles allmenne fagene.

Tabell 2.24 Slutting høsten 2004 innenfor tre ulike studiekompetansegivende løp. Prosent

	Antall startet august 2004	Antall sluttet høst 2004	Andel sluttet høst 2004
VkII AF-ID-MD	3997	11	0,3
VkII MK-FO-NA	625	6	1
Påbygging	742	27	3,6

Disse tallene viser at andelen sluttet høsten 2004 var større blant påbyggings-elevne enn blant elever i andre studiekompetansegivende løp, og støtter opp om hypotesen formulert over, men det endelige svaret kan vi ikke gi før vi har fulgt ungdommene gjennom tre hele år i videregående opplæring. Dette vil bli rapportert våren 2006.

2.3 Omvalg

I det følgende skal vi se nærmere på ungdommene som foretok omvalg. Hvor mange ombestemte seg og valgte nytt kurs eller ny retning underveis i det videregående opplæringsløpet? Hvem gjorde omvalg?

Fremstillingen følger denne disposisjonen: Innledningsvis avklarer vi hva vi mener med omvalg, og gir en kort beskrivelse av omvalget i årskullet som sådan. Deretter rettes hovedfokus mot den gruppen av ungdommer som, halvveis inn i det tredje opplæringsåret i videregående opplæring, to og et halvt år etter avsluttet tiendeklasse, ikke hadde nådd vkII-nivå i systemet. Hvor mange var dette, og hvordan har de beveget de seg gjennom det videregående opplærings-systemet? Vi avdekker hvilke veier de har fulgt frem til det nivået de har nådd i januar 2005 ved å undersøke hvor mange av dem som:

- gjorde omvalg mellom første og andre år i videregående
- gjorde omvalg mellom andre år og tredje år i videregående
- fulgte andre veier som ikke gikk rett frem (for eksempel ny start på samme kurs)
- var utenfor opplæring på et eller flere tidspunkt etter at de startet i videregående

Dessuten skal vi sjekke hvorvidt gruppen som har gjort omvalg skiller seg fra årskullet som helhet, når det gjelder bakgrunn og skoleerfaringer.

2.3.1 Hva er omvalg?

Retten til omvalg er en del av den lovfestede retten til videregående opplæring. I følge Opplæringsloven må ungdommenes rett til videregående opplæring normalt tas ut innen fem år etter at de har fullført grunnskolen, innen seks år hvis opplæringen gis i bedrift. Loven gir dessuten ungdommene inntil ett års utvidelse av retten etter søknad om omvalg (Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa § 3–1). Retten til et ekstra opplæringsår etter søknad gjelder kun omvalg på samme nivå. Ungdom med rett til opplæring som foretar omvalg til et lavere nivå, for eksempel fra vkl til grunnkurs, har ikke rett til å få forlenget rettighetsperioden i videregående. Å ta det samme kurset om igjen er i denne forstand ikke et omvalg.

Til vårt formål vil vi definere *omvalg* slik: Omvalg er valg av nytt kurs på samme nivå eller lavere nivå. Til forskjell fra omvalg definerer vi *gjenvalg* slik: Valg av det samme kurset, det vil si å begynne på nytt på samme kurset. I det følgende betegner vi de som velger samme kurs om igjen for *gjengangere*.

Et omvalg kan innebære flere ulike retningsvalg, og med økende nivå i videregående opplæring øker omvalgalternativene. I et seinere avsnitt gjør vi rede for de mulige kombinasjonene for valg av nytt kurs på samme nivå eller lavere nivå, frem til tredje år i videregående opplæring (jf. tabell 2.26). Valg av nytt grunnkurs er ett eksempel på omvalg, et annet grunnkurs etter vkl et annet, vkl på en ny studieretning etter å ha gått et annet vkl et tredje eksempel. Mulighetene er mange.

Et omvalg kan dessuten foregå på ulike måter. Ungdommen kan ta omvalg etter et mer eller mindre langvarig avbrudd fra opplæringen, eller det kan skje uten avbrudd, ved at eleven velger på nytt i overgangen mellom to opplæringsår.

Fra et fylkesøkonomisk ståsted vil ungdom som velger om igjen uansett kunne representere en merutgift. I kapittel 3 viser vi at betydelige andeler av de som slutter underveis i opplæringsløpet, vender tilbake til videregående opplæring (figur 3.1). Blant de returnerte vil det være en viss andel som har valgt om igjen. Vi har tidligere argumentert for at omvalgsretten sikrer enkeltungdommene en nødvendig og nyttig fleksibilitet i forhold til det videregående opplæringssystemet.

Gruppen av ungdom som gjør omvalg er på denne måten en tvetydig kategori, både sett i forhold til målet om gjennomstrømming og i forhold til målet om høyest mulig kompetanseoppnåelse til flest mulig. Hvis mange som gjør omvalg fullfører og består, bidrar de til bedre gjennomstrømming og at flere oppnår kompetanse. Hvis mange av dem som gjør omvalg ikke består, bidrar de

til svakere gjennomstrømming og lavere kompetanseoppnåelse. I denne forstand blir de som gjør omvalg en interessant undergruppe i forhold til et prosjekt som studerer bortvalg og kompetanseoppnåelse. Hvor mange er de? Hvordan beveger de seg gjennom opplæringsystemet? Hvem er de?

2.3.2 Hvor mange av ungdommene gjorde omvalg?

I det følgende skal vi ta spørsmålet om omfang først. Vi skal undersøke hvor stort omvalgsfenomenet er i det årskullet som hittil er fulgt halvveis inn i det tredje året etter avsluttet grunnskole. For enkelhets skyld studerer vi omvalget i forhold til de to største veiskillene ungdommene har passert så langt, nemlig overgangen mellom første og andre opplæringsår, og overgangen mellom andre og tredje opplæringsår.

Omvalgmulighetene fra første til andre år i videregående skole består ganske enkelt i å velge nytt grunnkurs. Tabell 2.25 viser at i alt 563 ungdommer, det vil si 5.8 prosent av ungdommene vi følger i prosjektet, gjorde et omvalg mellom første og andre år i videregående opplæring. De begynte i grunnkurs på ny studieretning andre år. 2.2 prosent gjorde gjenvalg, de begynte på grunnkurs på samme studieretning. En klar majoritet, 92 prosent, valgte verken nytt grunnkurs eller gikk om igjen på det samme grunnkurset.

Tabell 2.25 Omvalg mellom første og andre år. Prosent. N=9756

	Antall	Prosent
Ikke omvalg	8976	92
Omvalg	563	5,8
Gjenvalg	217	2,2
	9756	100

At denne store majoriteten, 8976 ungdommer, verken gjorde omvalg eller gjenvalg mellom første og andre år, betyr ikke at alle sammen gikk rett frem i opplæringsystemet. De fleste av dem gjorde det, 83.3 prosent av disse 8976 hadde ikke sluttet per 1. januar 2005. Det første året etter avsluttet tiendeklasse sluttet i alt 2.6 prosent av dem, i overgangen mellom første og andre år sluttet 3,9 prosent (jf vedleggstabell 2.e).

Av tabell 2.26 ser vi at ved neste trinn i opplæringsystemet, fra andre til tredje år, var det i alt 196 ungdommer som gjorde omvalg. Dette tilsvarer 2 prosent av hele årskullet. Sammenlignet med ved forrige korsvei var det dermed relativt mange færre som gjorde omvalg. Vi teller da ikke med de ungdommene som var gjengangere, det vil si som gikk om igjen på samme nivå og studieretning som

de var på andre år. I alt 120 ungdommer, 1.2 prosent av alle, var gjengangere. De gikk fra grunnkurs andre år til grunnkurs på samme studieretning tredje år, eller de valgte samme vki på samme studieretning som forrige år²³.

Tabell 2.26 Omvalg mellom andre og tredje år. Prosent. N=9756

	Antall	Prosent
Ikke omvalg	9440	96,8
Fra grunnkurs 2. år til grunnkurs på ny studieretning 3. år	43	0,4
Fra grunnkurs 2. år til grunnkurs på samme studieretning 3. år	62	0,6
Fra vki 2. år til vki på ny studieretning 3. år	32	0,3
Fra vki 2. år til samme vki på samme studieretning 3. år	58	0,6
Fra vki 2. år til nytt vki på samme studieretning 3. år	63	0,6
Fra vki 2. år til grunnkurs 3. år, samme retning	15	0,2
Fra vki 2. år til grunnkurs 3. år, ny retning	43	0,4
	9756	100

Det overveiende flertall, 96.8 prosent, gjorde verken omvalg eller gjenvalg mellom andre og tredje opplæringsår. Blant disse er også ungdom som har valgt bort videregående opplæring underveis (ikke i tabell).

Tabell 2.26 sammenlignet med tabell 2.25 illustrerer hvordan mulighetene for omvalg så vel som gjenvalg blir mange flere så snart vi kommer til neste overgang i systemet, altså fra andre til tredje år i videregående opplæring. Vi ser at det blir færre omvalg over tid, men at omvalgene kan ta flere retninger. Hovedpoenget fra tabellene 2.25 og 2.26 er at når vi studerer hele årskullets gjennomstrømming i løpet av de første to og et halvt år i videregående opplæring under ett, er det tydelig at størstedelen av omvalget blir gjort mellom grunnkurs og vki. Mellom første og andre år etter at ungdommene gikk ut av tiendeklasse var det flest som benyttet seg av muligheten til å gjøre omvalg.

I alt 105 ungdommer gjorde omvalg i begge periodene, det vil si både mellom første og andre år i videregående, og mellom andre og tredje år i videregående (ikke i tabell). Til sammen utgjorde disse i alt 1.1 prosent av alle ungdommene i utvalget. Dette er ungdom som ikke passerte grunnkursnivå i løpet av perioden vi studerer her. Denne ene prosenten som gjorde omvalg både andre og tredje år befant seg på grunnkurs hele tiden, både første, andre og halvveis ut i tredje år i videregående opplæring. 59 prosent av dem gikk grunnkurs på samme stu-

23 For å skille de som tredje året begynte på nytt vki på samme studieretning fra de som var gjengangere, har vi sammenlignet kurskoder på måletidspunktet for hvert enkelt individ.

dieretning andre og tredje år, mens altså 41 prosent gikk fra ett grunnkurs andre år til et nytt tredje år (ikke i tabell).

Oppsummert er omvalg i årskullet som helhet noe som først og fremst skjer mellom første og andre år i videregående. Mellom første og andre år valgte 5.8 prosent av alle nytt grunnkurs på en annen studieretning, mens bare 2 prosent gjorde omvalg mellom andre og tredje år. Det er forståelig at mengden omvalg er størst på grunnkurset, ettersom elever som velger nytt grunnkurs på ny studieretning kan gjør det med retten til videregående opplæring i behold. Utvidelse av retten gjelder kun omvalg på samme nivå, og den gir kun ett års ekstra tid. Gitt disse strukturelle rammene er det rimelig å forvente reduksjon i omvalget over tid.

2.4 Hvilke veier fulgte de som ikke var på vkII-nivå tredje år?

2.4.1 Omvalg mellom første og andre år

I tabell 2.1 viste vi hvor stor andel av ungdommene som var på ulike nivåer i utdanningssystemet. Der ser vi at til sammen 10.8 prosent av elevene i prosjektet ikke var på vkII-nivå i det tredje skoleåret. Vi har sett nærmere på omvalg og gjenvalg for disse 1047 ungdommene. Vi starter med å se på overgangen mellom første og andre år i videregående opplæring (tabell 2.27).

Tabell 2.27 Omvalg mellom første og andre år blant ungdom som ikke var på vkII-nivå tredje år, januar 2005. Prosent

	Antall	Prosent
Ikke omvalg	459	43,8
Omvalg	433	41,4
Gjenvalg	155	14,8
	1047	100

Tabell 2.27 viser at sammenlagt gjorde over halvparten av disse 1047 ungdommene omvalg eller gjenvalg. 41.4 prosent gjorde omvalg. De valgte å begynne på et nytt grunnkurs på en ny studieretning, i stedet for å gå videre til vkI andre skoleår etter avsluttet grunnskole. 14.8 prosent ble gjengangere, de begynte med andre ord på det samme grunnkurset de gikk på første året.

Gjengangerne gjorde ikke et omvalg, men resultatet er like fullt at de ikke fulgte med over til vkI-nivå andre året. Det betyr at over halvparten, 56.2 prosent, av ungdommene som ikke var på normert nivå tredje året, heller ikke var det i det andre året. Dette utgjør i alt 588 ungdommer, som igjen er 6 prosent av det årskullet vi følger.

Tabell 2. 27 viser også at 43.8 prosent av ungdommene som var på lavere nivå enn normert det tredje året, ikke hadde gjort noe omvalg i løpet av andre år i videregående. Disse kan ha gjort omvalg mellom andre og tredje år, eller de kan være inne i løp normert til å ta lengre tid.

Tabell 2.28 beskriver innholdet i de omvalg og gjenvalg som skjedde mellom første og andre skoleår. Ungdommene vi omtaler her er fortsatt de som ikke var på vkII-nivå tredje skoleår i videregående etter avsluttet ungdomsskole, men vi ser bare på de 588 som enten gjorde et omvalg, eller var gjengangere på kurset.

Tabell 2.28 Retningen på omvalget fra første til andre skoleår etter avsluttet grunnskole våren 2002, blant ungdom som ikke var på normert nivå tredje år. Prosent. N=588

Fra yrkesfaglig grunnkurs til yrkesfaglig grunnkurs – ny studieretning	240	40,8
Fra studieforberedende grunnkurs til yrkesfaglig grunnkurs	129	21,9
Samme yrkesfaglig grunnkurs på nytt	90	15,3
Fra tilrettelagt kurs til tilrettelagt kurs	53	9,9
Fra yrkesfaglig grunnkurs til studieforberedende grunnkurs	42	7,1
Fra studieforberedende grunnkurs til studieforberedende grunnkurs – ny studieretning	22	3,7
Fra studieforberedende grunnkurs til studieforberedende grunnkurs – samme studieretning	12	2,0
	588	100

Når vi legger sammen de som gjorde omvalg og de som gjorde gjenvalg, ser vi av tabell 2.28 at et klart flertall, 63.2 prosent, av alle omvalg og gjenvalg fra første til andre skoleår foregikk ved at elever i yrkesfaglige studieretninger ombestemte seg. 40.8 prosent gikk fra yrkesfaglig grunnkurs til yrkesfaglig grunnkurs på en annen studieretning, 15.3 prosent tok samme yrkesfaglige grunnkurs på nytt, og 7.1 valgte å forlate et yrkesfaglig grunnkurs til fordel for et studieforberedende.

Yrkesfagene står dermed for brorparten av omvalgene og gjenvalgene mellom første og andre år. På de studieforberedende retningene var den samlede andelen som var gjengangere eller gjorde omvalg 27.6 prosent. Her hoppet 21.9 prosent fra studieforberedende til yrkesfaglig grunnkurs mellom første og and-

re år, 3.7 prosent tok et nytt studieforberedende grunnkurs og 2 prosent fortsatte på det samme studieforberedende grunnkurset.

9.9 prosent gikk fra tilrettelagt grunnkurs til tilrettelagt grunnkurs, eller fortsatte på det samme tilrettelagte grunnkurset.

2.4.2 Omvalg mellom andre år og tredje år

Mens omvalgsmulighetene mellom første og andre år begrenser seg til valg av nytt grunnkurs, viser tabell 2.29 at mulighetene ved neste korsvei er flere. Tabellen gjengir veivalgene mellom andre og tredje år, og det er fortsatt de 1047 ungdommene som ikke var på vkII-nivå tredje året vi følger.

Tabell 2.29 Omvalg mellom andre og tredje år blant ungdom som ikke var på vkII-nivå tredje år, januar 2005. Prosent

	Antall	Prosent
Ikke omvalg	733	70,0
Fra grunnkurs 2. år til grunnkurs på ny studieretning 3. år	43	4,1
Fra grunnkurs 2. år til grunnkurs på samme studieretning 3. år	62	5,9
Fra vkI 2. år til vkI på ny studieretning 3. år	32	3,1
Fra vkI 2. år til nytt vkI på samme studieretning 3. år	63	6,0
Fra vkI 2. år til vkI på samme studieretning 3. år	56	5,3
Fra vkI 2. år til grunnkurs 3. år, samme retning	15	1,4
Fra vkI 2. år til grunnkurs 3. år, ny retning	43	4,1
	1047	100

Av tabell 2.29 ser vi at i alt 314 ungdommer, det vil si 30 prosent av dem som ikke var på normert nivå i det tredje året, enten hadde gjort omvalg eller var gjengangere. Motsatt ser vi at 70 prosent av dem ikke hadde gjort noen av delene mellom andre og tredje året. Blant dem som ikke var på vkII-nivå i januar 2005 gjorde altså betydelig flere omvalg eller gjenvalg mellom første og andre år (56.2 prosent, jf tabell 2.27) enn mellom andre og tredje år (30 prosent).

Tabell 2.29 viser at i alt 181 ungdommer, det vil si 17.3 prosent, gjorde omvalg mellom andre og tredje år. Dette foregikk enten ved at de byttet til nytt vkI-kurs på samme studieretning (5.9 prosent), eller ved at de kom fra et grunnkurs andre året og gikk til et annet grunnkurs tredje året (4.1 prosent), ved at de gikk fra vkI andre år i videregående til vkI på en ny studieretning tredje år (3 prosent), eller at de gikk fra vkI andre år til grunnkurs på en helt ny retning tredje år (4.1 prosent).

133 ungdommer, i alt 12.7 prosent, var gjengangere. De fleste av disse, 5.9 prosentpoeng, kom fra grunnkurs andre året og fortsatte på grunnkurs på sam-

me studieretning tredje året. 5.3 prosentpoeng gikk fra vkI andre året til vkI på samme studieretning tredje året. Endelig gikk 1.4 prosentpoeng fra vkI andre året til samme retning på grunnkurset tredje året. Vi har allerede pekt på at noen gjorde omvalg både foran andre og tredje år i videregående. Dette gjaldt totalt 105 ungdommer (ikke i tabell). Alle sammen er i gruppen som ikke hadde nådd vkII-nivå i januar 2005. Disse 105 utgjør 10 prosent av alle 1047 som ikke var på vkII-nivå etter nyttår det tredje året i videregående opplæring. Hver tiende av de som ikke var på normert nivå hadde altså gjort omvalg foran både andre og tredje år (ikke i tabell).

I tabell 2.30 ser vi retningen på omvalgene og gjenvalgene mellom andre og tredje skoleår blant de som var lavere enn vkII-nivå tredje opplæringsår. Grunnlaget her er de som hadde gjort et omvalg eller et gjenvalg.

Tabell 2.30 Retningen på omvalget fra andre til tredje opplæringsår etter avsluttet grunnskole våren 2002, blant de som ikke var på normert nivå tredje år. Prosent. N=314

Fra yrkesfag til yrkesfag – samme studieretning	115	36,6
Fra yrkesfag til yrkesfag – ulik studieretning	74	23,6
Fra tilrettelagt til tilrettelagt	45	14,2
Fra studieforberedende til studieforberedende – samme studieretning	36	11,5
Fra yrkesfag til studieforberedende	19	6,1
Fra studieforberedende til yrkesfag	15	4,8
Ikke informasjon	10	3,2
	314	100

Vi ser av tabell 2.30 at også fra andre til tredje år ble de fleste omvalgene og gjenvalgene foretatt av ungdom på yrkesfaglige studieretninger. 36.6 prosent gikk om igjen på samme yrkesfaglige studieretning, og 23.6 prosent skiftet yrkesfaglig studieretning. I tillegg kom 6.1 prosent som gikk fra yrkesfaglig til studieforberedende retning. Til sammen utgjør dette faktisk så mange som to tredjedeler av omvalgene og gjenvalgene mellom andre og tredje år.

11.5 prosent tok om igjen kurs på samme studieforberedende retning, og 4.8 prosent byttet fra studieforberedende til yrkesfaglig retning mellom andre og tredje år. Det var altså betydelig færre som gikk den motsatte veien, fra studieforberedende til yrkesfaglige retninger. Dette gjelder altså de ungdommene som i januar 2005 ikke var på vkII-nivå.

2.4.3 Hvor mange av de som ikke var på vkII-nivå tredje år har i en periode vært utenfor videregående opplæring etter at de begynte på grunnkurs?

Tabell 2.31 gir en enkel oversikt over sluttermønsteret blant de som fortsatt var i fylkeskommunal videregående opplæring, men ikke i vkII eller noen variant av lære det tredje opplæringsåret etter avsluttet grunnskole. Vi ser av tabell 2.31 at nesten to tredjedeler, 65.3 prosent, hadde vært i videregående opplæring siden de begynte på grunnkurs høsten 2002. Det betyr at i overkant av hver tredje ungdom av dem som ikke var på normert nivå, 34.7 prosent, på et eller annet tidspunkt hadde gjort et bortvalg, for så å returnere. 17.1 prosent sluttet første året i videregående, 9.4 prosent sluttet i overgangen mellom første og andre år, og 8.2 prosent sluttet andre året i videregående.

Tabell 2.31 Slutting blant de ikke var på normert nivå pr januar 2005. Prosent. N=1047

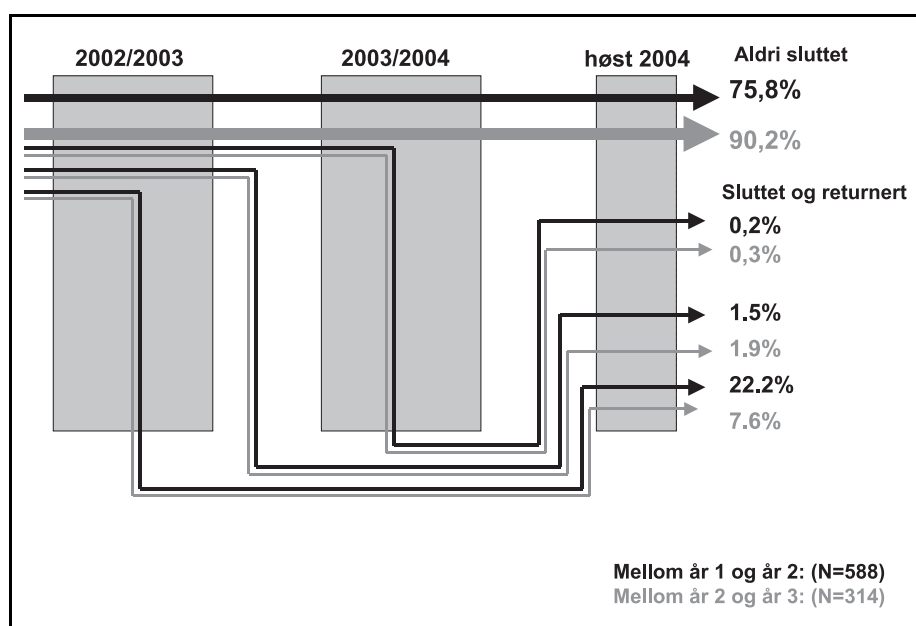
	Antall	Prosent
Aldri sluttet	684	65,3
<u>Returnerte:</u>		
Sluttet første år	179	17,1
Sluttet mellom første og andre år	98	9,4
Sluttet andre år	86	8,2
	1047	100

Hvor mange av dem som gjorde omvalg har vært utenfor videregående opplæring etter at de begynte på grunnkurs?

En viss andel omvelgere og gjengangere vil ha hatt et avbrudd før de begynner opplæringen igjen, mens andre gjør dette uten at de tar et midlertidig stopp i skolegangen. I dette avsnittet skal vi studere bortvalget blant dem som gjorde omvalg og gjenvalg gjennom to og et halvt år. Vi konsentrerer oss om tidsrommet fra ungdommene begynte på grunnkurs skoleåret 2002–2003 og frem til og med høstterminen i skoleåret 2004–2005. Fremdeles baserer vi fremstillingen på de ungdommene som i januar 2005 var innenfor fylkeskommunal videregående opplæring uten å være på vkII-nivå. Dette er ungdommer som verken gikk vkII-kurs, var i lære, var lærekandidat, tok lærefag i skole eller tok allmennfaglig påbygging. Blant disse ungdommene ser vi nå kun på de som gjorde omvalg eller var gjengangere. Vi skiller nok en gang på periode: Mellom første og andre skoleår og mellom andre og tredje skoleår.

Figur 2.8 viser andelen som har hatt avbrudd fra opplæringen blant de som gjorde omvalg eller tok kurs om igjen. Sorte piler markerer andelen med av-

brudd blant de som gjorde omvalg eller gjenvalg mellom første og andre år (N=588). Grå piler markerer andelen med avbrudd blant de som gjorde omvalg eller gjenvalg mellom andre og tredje år (N=314).

Figur 2.8 Slutting i løpet av to og et halvt år i videregående, blant de som ikke var på vkII nivå tredje år etter å ha gjort omvalg eller gjenvalg.

Figur 2.8 viser for det første at det store flertallet ikke sluttet i forbindelse med omvalg eller gjenvalg. Uansett når omvalget eller gjenvalget har foregått, mellom første og andre år eller andre og tredje år, har en klar majoritet av de som ikke hadde nådd vkII-nivå det tredje opplæringsåret ikke vært utenfor videregående i løpet av denne perioden på to og et halvt år. Vi husker at drøyt hver tredje av alle de som ikke var på vkII-nivå halvveis ut i tredje opplæringsår, hadde et midlertidig avbrudd fra videregående bak seg (jf tabell 2.31). Dermed kan vi slå fast at avbrudd er mindre utbredt blant de som ikke var på vkII-nivå, som vi vet har gjort et omvalg eller gjenvalg, enn i hele gruppen som ikke var på normalt nivå.

Vi skal kommentere figur 2.8 mer i detalj. Om vi starter med de som gjorde omvalg eller gjenvalg foran andre skoleår, 2003–2004 (sorte piler), viser figur 2.8 at tre fjerdedeler av dem aldri sluttet i videregående opplæring. 75,8 prosent av dem var ikke utenfor videregående fra de startet i grunnkurs og frem til ja-

nuar 2005. Nærmere en fjerdedel, 22.2 prosent, sluttet det første skoleåret (2002–2003), men kom tilbake til videregående igjen. Det er høyst sannsynlig at avbruddet gikk forut for at de enten begynte på et nytt grunnkurs eller omstart på samme grunnkurs som de forlot. 1.5 prosent av de som gjorde omvalg mellom første og andre år sluttet i overgangen mellom disse skoleårene, og returnerte.²⁴

Figur 2.8 viser dessuten at blant dem som gjorde omvalg eller gjenvalg foran tredje skoleår, 2004–2005 (grå piler), sluttet enda færre blant omvelgerne og gjengangerne enn ved forrige korsvei. 90.2 prosent av dem hadde vært innenfor videregående opplæring siden de begynte i grunnkurs. I alt 9.8 prosent hadde et avbrudd underveis. Av de relativt få som sluttet og returnerte, var det flest som hadde vært utenfor i løpet av første skoleåret (7.6 prosent). 1.9 prosent sluttet i sommerferien mellom første og andre år i videregående, mens en marginal andel sluttet i løpet av høstterminen tredje skoleår, men var tilbake i januar.

Så langt kan vi oppsummere fremstillingen slik:

- Omvalget var størst mellom første og andre år. 5.8 prosent av hele årskullet gjorde omvalg, og valgte altså nytt kurs på samme nivå eller lavere nivå foran andre år i videregående. 2 prosent av alle gjorde omvalg mellom andre og tredje år.
- 2.2 prosent var gjengangere andre året, det vil si begynte på nytt på samme grunnkurset andre år. 1.8 prosent var gjengangere tredje året.
- 1047 ungdommer, altså 10.8 prosent av alle i årskullet vi følger, hadde i januar 2005, to og et halvt år etter avsluttet tiendeklasse, ikke nådd vkII-nivå.

Vi har kartlagt hvilke veier ungdommene som ikke var på vkII-nivå tredje året har fulgt gjennom det videregående opplæringssystemet:

- En tredjedel av de som i januar 2005 var i fylkeskommunal videregående, men ikke på vkII-nivå, hadde vært utenfor opplæringen siden de begynte i grunnkurs.
- Av de som ikke var på vkII-nivå tredje år etter avsluttet grunnskole, gjorde 41.4 prosent omvalg mellom første og andre år. 14.8 prosent var gjengangere, de tok samme grunnkurs som første året. Mellom andre og tredje år gjorde 17.3 prosent av de som ikke var i vkII tredje år omvalg, 12.7 prosent var gjengangere.

24 En marginal andel, 0.2 prosent, er registrert med avbrudd første halvdel av tredje opplæringsår.

- 10 prosent av alle som ikke var på vkII-nivå gjorde omvalg både foran andre og tredje år
- Mesteparten av omvalget og gjenvalget skjedde fra og innenfor de yrkesfaglige retningene.
- Det store flertallet av de som hadde valgt om igjen og som ikke var på vkII i januar 2005, hadde ikke sluttet i forbindelse med omvalg.

2.5 Hva kjennetegner de som gjorde omvalg?

Avslutningsvis skal vi se om de som hadde gjort omvalg avviker fra de andre ungdommene når det gjelder bakgrunn, skoleerfaringer og prestasjoner. Vi tar da for oss samtlige som har gjort omvalg, og sammenligner med andelen som gjorde gjenvalg og med årskullet som sådan. Av hensyn til en enklere fremstilling er mange av figurene konsentrert om omvalg foran andre skoleår, der omvalget og gjenvalget var størst.

2.5.1 Omvalg og kjønn

Tabell 2.32 viser at noen flere av guttene enn av jentene var gjengangere, uansett måletidspunkt. Den samme tendensen ser vi for omvalg. Noen flere gutter enn jenter foretok omvalg både foran andre og tredje opplæringsår. Foran tredje året var det dobbelt så mange av guttene som valgte nytt kurs, men det gjelder bare 1.6 prosent av guttene. Kjønnforskjellene er små, men statistisk signifikante både andre og tredje året.

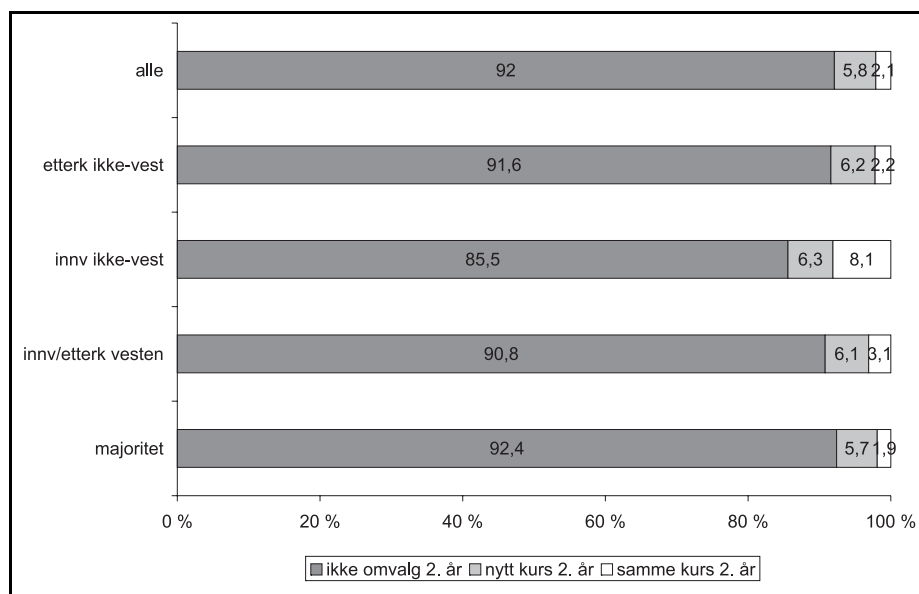
Tabell 2.32 Omvalg blant jenter og gutter. Prosent. N=9756

Omvalg foran andre år	Prosent		
	Jenter	Gutter	Alle
Ikke omvalg	92,7	91,3	92 ¹
Omvalg	5,2	6,3	5,8
Gjenvalg	2	2,4	2,2
P=.029 (kjikvadrattest)	100	100	100
Omvalg foran tredje år			
Ikke omvalg	97,2	96,4	96,8
Omvalg	1,7	2,2	2
Gjenvalg	1,1	1,4	1,2
	100	100	100
p=.000 (kjikvadrattest)	N=4785	N=4971	N=9756

¹ Andelen ungdom som ikke gjorde omvalg (92 prosent andre år og 96.8 prosent tredje år) inkluderer også de som har sluttet, som presisert i tilknytning til tabell 2.25.

2.5.2 Omvalg og minoritetsbakgrunn

Figur 2.9 viser at relativt flere av ungdommene med ikke-vestlig bakgrunn gjorde omvalg, og at relativt flere av dem var gjengangere andre år i videregående opplæring.

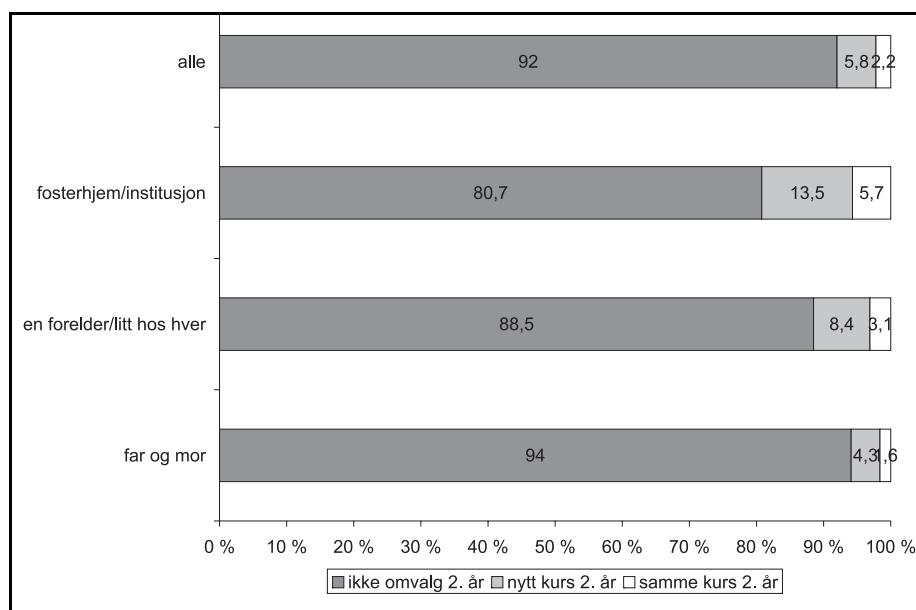

Figur 2.9 Omvalg mellom første og andre år og minoritetsbakgrunn. N=9756
p=.000 (kjikvadrattest)

Mens 92,4 prosent av majoritetsungdommen verken gjorde omvalg eller gjenvalg foran andre året, gjaldt dette 85,5 prosent av ungdommene som var innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn. 6,3 prosent av dem gjorde omvalg mellom første og andre opplæringsår, mens 8,1 prosent av dem var gjengangere andre året. De tilsvarende andelene for majoritetsungdommen var 5,7 prosent omvalg og 1,9 prosent gjengangere. Innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn skiller seg dermed fra majoritetslevnene. Det gjør derimot ikke etterkommerne med ikke-vestlig bakgrunn. Omvalgstendensen blant etterkommerne er på linje med majoritetslevnene. Majoritetslevnene ligger som ventet svært nær gjennomsnittet for alle ungdommene, der 5,8 prosent av alle gjorde omvalg og 2,1 prosent var gjengangere.

2.5.3 Omvalg og familiesituasjon

I figur 2.10 viser vi hvordan omvalg henger sammen med hvem ungdommene bodde sammen med som 15-åringer.

Figur 2.10 Omvalg mellom første og andre år og familiesituasjon. N=9642

p= .000 (kjikvadrattest)

Figur 2.10 viser ganske tydelig hvordan ungdommenes familiesituasjon henger sammen med andelen som tar omvalg. Blant de som bodde sammen med begge foreldrene sine som 15-åringer var det langt færre som gjorde omvalg eller gjenvalg, sammenlignet med ungdom i institusjoner, i fosterhjem, barnehjem eller lignende. 94 prosent av ungdommene som bodde med både mor og far gjorde verken omvalg eller gjenvalg foran andre år i videregående. Den tilsvarende andelen blant de som bodde med en av foreldrene var 88,5 prosent, og 80 prosent blant ungdom i andre boarrangementer. I gruppen som bodde med en forelder eller litt hos begge var det relativt flere som gjorde omvalg, mens i gruppen som bodde i fosterhjem, institusjon eller annet både hadde høyere omvalg og flere gjengangere det andre året i videregående. Forskjellene i tendensen til omvalg og gjenvalg blant ungdom med ulike familiesituasjoner er statistisk signifikant.

2.5.4 Omvalg og foreldres utdanning

Tabell 2.33 antyder at elevenes tilbøyelighet til å gjøre omvalg og gjenvalg henger sammen med foreldrenes utdanningsbakgrunn. Både for fars og mor utdanning ser vi av tabell 2.33 at dess høyere utdanningsnivå foreldrene har fullført, dess færre av elevene har gjort omvalg eller gjenvalg. Tabell 2.33 viser for eksempel at 9.6 prosent av ungdommene der far hadde fullført mindre utdanning enn videregående gjorde omvalg foran andre året. Dette gjaldt kun 3.3 prosent av ungdommene med fedre med høy utdanning. I gjennomsnitt gjorde 5.8 prosent av alle omvalg.

Det samme mønsteret fant vi om vi så på mødrenes utdanningsnivå, omvalget var større blant elever som ikke hadde høyt utdannede mødre (tabell 2.33). Tabellen avdekker samme mønsteret både for omvalg og gjenvalg, foran andre så vel som tredje året: Forholdsvis færre av ungdommene med høyt utdannede foreldre gjorde henholdsvis omvalg og gjenvalg.

Tabell 2.33 Omvalg avhengig av fars og mors utdanning. Prosent. N=9756

Hvem	Utdanningsnivå	Omvalg andre år	Gjenvalg andre år	Omvalg tredje år	Gjenvalg tredje år	N
Far	Lavere enn videregående opplæring	9,6	5,2	3,3	2,9	2034
	Videregående opplæring	6,1	1,9	2,1	0,8	3996
	Høyere utdanning	3,3	1,0	1,2	0,7	3726
Mor	Lavere enn videregående opplæring	10,5	5,7	2,9	3,2	1796
	Videregående opplæring	5,7	1,8	2,2	0,7	4280
	Høyere utdanning	3,5	1,1	1,3	0,9	3680
Alle	Alle nivå	5,8	2,2	2,0	1,2	9756

$P_{far}=.000$ $P_{mor}=.000$ (kjikvadrattest)

2.5.5 Omvalg og skoleprestasjoner

Vi skal også se på omvalg i forhold til ungdommenes skoleprestasjoner. Tabell 2.34 demonstrerer at de som ikke gjorde omvalg hadde høyere karaktergjennomsnitt enn de som gjorde omvalg, og særlig er det en avstand i prestasjoner

til de som tok samme kurs om igjen. Dette gjelder både omvalg mellom første og andre og andre og tredje år. Sammenhengen mellom skoleprestasjoner og omvalg er mest tydelig mellom første og andre år ($\eta^2=.26$).

Tabell 2.34 Omvalg og skoleprestasjoner. Gjennomsnittlige standpunktskarakterer fra grunnkurs og fra andre år i videregående opplæring.

Omvalg andre år	Gjennomsnittlig standpunkt grunnkurs
Ikke omvalg	3,9
Omvalg	2,9
Gjenvalg	2,8
Alle	3,8
Eta=.26	N=8612
	Gjennomsnittlig standpunkt 2. år
Omvalg tredje år	
Ikke omvalg	3,9
Omvalg	3,5
Gjenvalg	3,5
Alle	3,9
Eta=.09	N=8907

Vi har tidligere poengtert den kraftige repeterbarheten i prestasjoner i overgangen fra ungdomsskolen og til grunnkurs (Markussen og Sandberg 2004). I avsnittene over har vi også vist at en viss andel av ungdommene som tok omvalg var utenfor opplæring i forbindelse med omvalget. En kikk på karakterene fra ungdomsskolen viser at det er en nær forbindelse mellom karaktergjennomsnittet fra tiendeklasse og tendensen til å ta omvalg (tabell 2.35).

Tabell 2.35 Omvalg og skoleprestasjoner. Gjennomsnittlige standpunktskarakterer fra grunnskolen tiendeklasse. N=9756

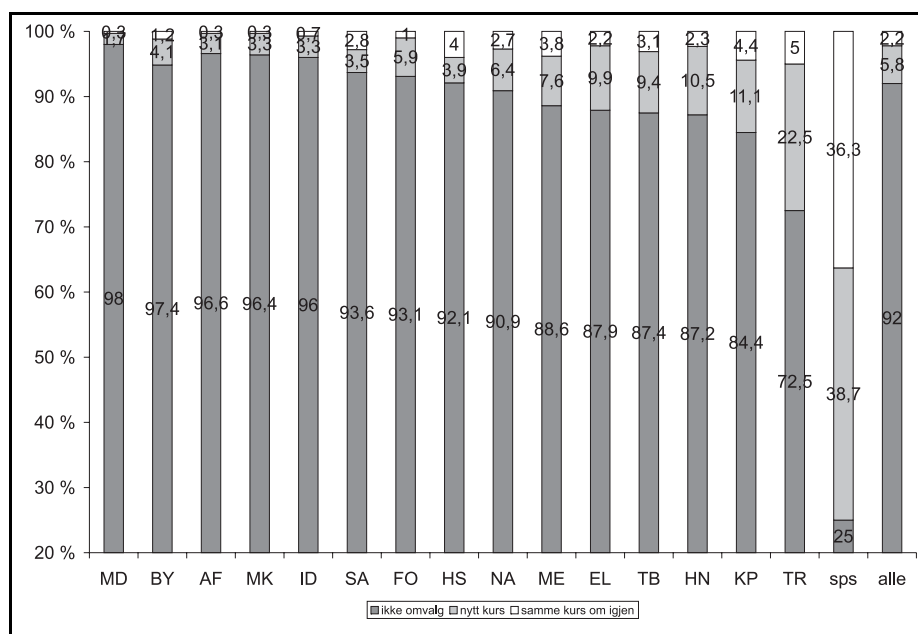
Andre år	Karaktersnitt	N
Ikke omvalg	4,0	8976
Omvalg	3,2	563
Gjenvalg	2,6	217
Alle	3,9	9756
Eta=.32		

De som ikke gjorde omvalg hadde et gjennomsnitt på 4 fra tiendeklasse, karaktersnittet til de som gjorde omvalg var 3,2, mens det kun var 2,6 for ungdom som var gjengangere. De som tok samme grunnkurs om igjen andre år i videre-

gående opplæring hadde det svakeste utgangspunktet fra grunnskolen, målt i karakterer.

2.5.6 Omvalg og studieretning

Vi har undersøkt andelen som gjorde omvalg innen hver studieretning. Vi begrenser oss her til å sjekke omvalg mellom første og andre år i forhold til studieretningen ungdommene gikk på høsten det første skoleåret i videregående. Figur 2.11 bekrefter da det vi allerede har antydnet, nemlig at tyngdepunktet av omvalget foregikk på de yrkesfaglige studieretningene. De studieforberedende retningene hadde gjennomgående færre elever som gjorde omvalg og færre elever som tok samme grunnkurset om igjen året etter.

Figur 2.11 Omvalg mellom første og andre år og studieretning høsten 2002.

N=9388

p=.000 (kjikvadrattest)

Av de ungdommene som hadde begynt på musikk, dans og drama høsten det første året i videregående, var det 98 prosent som verken tok samme grunnkurs om igjen eller valgte nytt grunnkurs mellom første og andre år. Hele ti prosentpoeng skilte musikk, dans og drama fra studieretningen hotell- og næringsmid-

delfag. Mens 87.2 prosent av ungdommene som var elever på denne yrkesfaglige retningen høsten 2002 verken gjorde omvalg eller gjenvalg, gjorde 10.5 prosent omvalg og 2.3 prosent gikk grunnkurs hotell- og næringsmiddelfag om igjen skoleåret etter.²⁵ Studieretningene helse- og sosialfag og mekaniske fag hadde flest som gikk om igjen mellom første og andre år, henholdsvis 4 og 3.8 prosent.

2.5.7 Omvalg og førstevalg

Hvor mange av ungdommene som gjorde omvalg hadde kommet inn på sitt førstevalg? Vi har undersøkt dette blant de som gjorde omvalg mellom første og andre år.

Tabell 2.36 Omvalg mellom første og andre år blant de som fikk innfridd førstevalg på grunnkurs høsten 2003. Prosent.

	Ikke inntatt på 1. ønske	Inntatt på 1. ønske	Alle
Ikke omvalg	84,4	93,3	92
Nytt grunnkurs	11,8	4,8	5,8
Samme grunnkurs	3,8	2,0	2,2
p=. 000 (kjikvadrattest)</td <td>(N=1393)</td> <td>(N=8363)</td> <td>N=9756</td>	(N=1393)	(N=8363)	N=9756

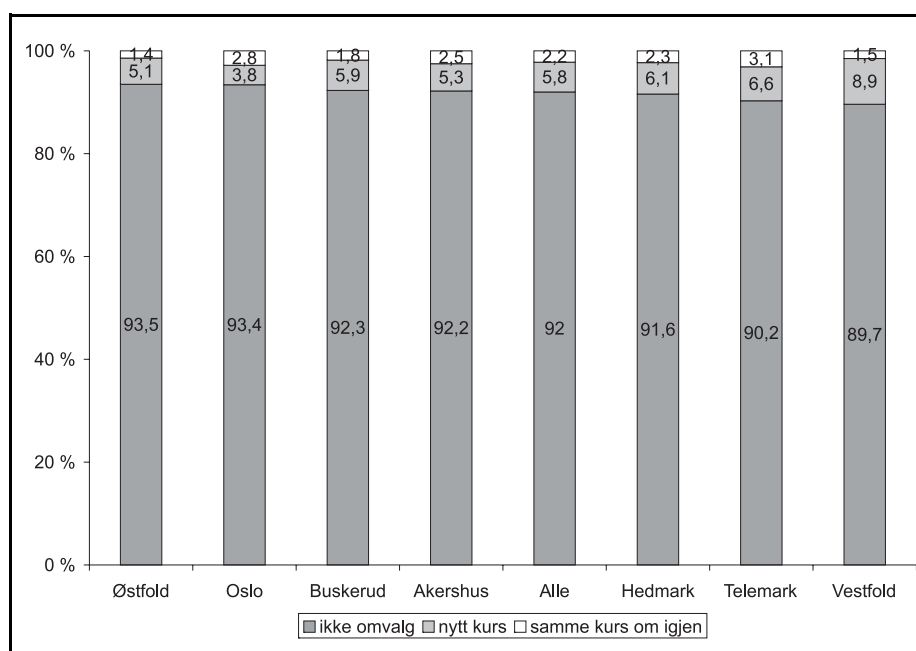
Tabell 2.36 viser for det første at de aller fleste av ungdommene som ikke ble tatt inn på sitt førstevalg ikke endret retning mellom første og andre skoleår i videregående som følge av dette. 84.4 prosent av dem gjorde verken omvalg eller tok samme grunnkurset på nytt. Likevel, andelen som begynte på nytt grunnkurs på en annen studieretning var mer enn dobbelt så stor blant de som ikke fikk innfridd førstevalget sitt høsten 2003, nemlig 11.8 prosent – mot 4.8 prosent blant de som fikk førstevalget. Denne forskjellen er statistisk signifikant. Det å ikke få innfridd førstevalget ser derimot ut til å bety lite for om ungdommene går samme kurset om igjen.

2.5.8 Omvalg i fylkene

Til sist i har vi undersøkt om omvalget varierer geografisk, altså hvorvidt det er større eller mindre omvalg i noen av de sju fylkene. Figur 2.12 viser da at Østfold hadde minst omvalg, og Vestfold mest. I Østfold var det 93.5 prosent av ung-

²⁵ Både trearbeidsfag og kjemi- og prosessfag hadde relativt flere elever som gjorde omvalg, men retningene teller så få respondenter at de er problematiske å inkludere i sammenligninger.

dommene som verken gjorde omvalg eller tok kurs om igjen mellom første og andre år i videregående etter avsluttet grunnskole. I Vestfold var den tilsvarende andelen 89.7 prosent. 8.9 prosent av ungdommene i Vestfold gjorde omvalg, mens andelen som tok samme grunnkurset om igjen derimot ikke var spesielt stor, bare 1.5 prosent. Telemark er fylket med relativt flest ungdommer som gikk samme kurs om igjen mellom første og andre år, 3 prosent av ungdommene tok grunnkurs på nytt igjen skoleåret 2003–2004.

Figur 2.12 Omvalg mellom første og andre opplæringsår i sju fylker. N=9756
p=.000 (kjikvadrattest)

Til sist skal vi oppsummere hva vi fant etter å ha sett omvalget i sammenheng med elevenes bakgrunn og skoleerfaringer. Vi har vist at

- litt flere av guttene enn jentene gjorde omvalg og gjenvalg.
- flere av elevene med ikke-vestlig enn majoritetsbakgrunn gjorde omvalg.
- langt flere av de som ikke bodde sammen med begge foreldrene sine gjorde omvalg, sammenlignet med de som bodde med begge.

- de som gjorde omvalg hadde svakere skoleprestasjoner enn de som verken gjorde omvalg eller gjenvalg, svakeste prestasjoner hadde de som foretok gjenvalg.
- det går et skille mellom yrkesfaglige og studieforbredende studieretninger, ved at de yrkesfaglige retningene hadde flere elever som gjorde omvalg og gjenvalg.
- dobbelt så mange av de som ikke fikk innfridd førstevalget til grunnkurs gjorde omvalg, i forhold til de som kom inn på sin førstepreferanse.
- Østfold og Vestfold er ytterpunkter blant fylkene, Vestfold hadde mest og Østfold minst omvalg.

3 Bortvalg gjennom to og et halvt år – noen sammenhenger og forklaringer

Ved årsskiftet 2004–2005, to og et halvt år etter at de gikk ut av grunnskolen, var 87.5 prosent av 2002-tiendeklassingene fra Østlandet fortsatt i utdanning.²⁶ 12.5 prosent var utenfor.

Omfanget på bortvalgsgruppen i videregående opplæring bestemmes av to forhold. For det første hvor mange som velger bort videregående opplæring. For det andre hvor mange av slutterne som returnerer og velger å vende tilbake til skolen. Differansen mellom disse to strømmene inn og ut, bestemmer hvor mange som til en hver tid er utenfor videregående opplæring, hvor stor bortvalgsgruppen er.

Vi skal i det følgende se på disse inn- og utstrømmene gjennom to og et halvt år, og starter med å vise figur 3.1.

Det første vi merker oss i figur 3.1 – før vi fokuserer på detaljene – er at 82.1 prosent av ungdommene begynte i videregående opplæring, ble der og var der fortsatt midt i det tredje skoleåret etter avsluttet grunnskole²⁷. I tillegg hadde 5.4 prosent valgt å returnere etter først å ha sluttet, slik at det altså var 87.5 prosent som var innenfor ved årsskiftet 2004–2005. 12.5 prosent hadde altså sluttet og var utenfor.

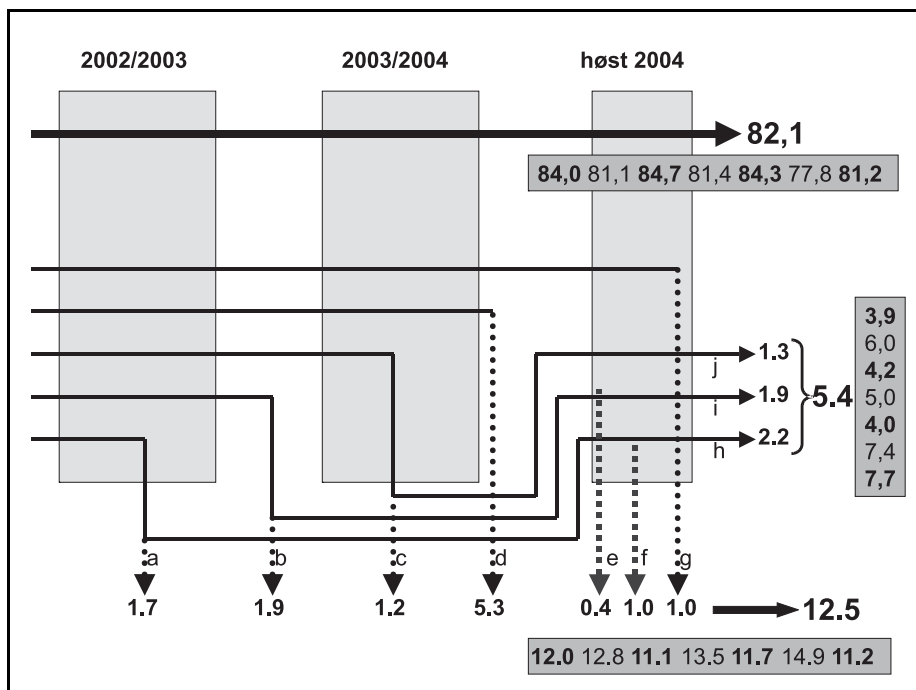
Bak dette hovedinntrykket ser vi at bildet i figur 3.1 også inneholder en rekke detaljer, og vi skal nå se nærmere på disse.

3.1 Betegnelser på elevgrupper og tidsperioder

Før vi fortsetter skal vi identifisere fire ulike elevgrupper, samt gi disse gruppene navn relatert til deres atferd i forhold til bortvalg av videregående opplæring. Betegnelsene vil bli brukt videre i rapporten.

26 Da inkluderer vi også de som gikk i privat videregående skole eller tok utdanning i utlandet. De utgjorde 4.8 prosent av de 87.5 prosent innenfor videregående opplæring.

27 Ikke alle disse har gått rett frem i den forstand at de har startet på grunnkurs, gått videre til vkI og deretter til vkII eller ut i lære. 88.6 prosent var på vkII-nivå, mens 11.4 var på et lavere nivå (tilrettelagt opplæring, grunnkurs, vkI). Vi ser nærmere på dette under omtale av fenomenet omvalg i kap 2.3

Figur 3.1 Vandring og bortvalg gjennom to og et halvt skoleår etter avsluttet grunnskole. Prosent samlet og i hvert fylke. N=9756

Figurforklaring: Tallene utenfor boksene angir prosentandel av alle (n=9756). Tallene i boksene angir prosentandeler i hvert av fylkene: Østfold (n=1195), Akershus (n=2597), Oslo (n=1649), Hedmark (n=984), Buskerud (n=1227), Vestfold (n=1307) og Telemark (n=797). Fylkestillene presenteres i denne rekkefølgen i alle tre boksene. Pilene nedover illustrerer de som er utenfor. De prikkete pilene (a-d og g) er de som har sluttet og blitt utenfor. De stiplede pilene (e-f) er de som har sluttet, prøvd seg igjen, men sluttet en gang til. Pilene mot høyre er de som er i videregående opplæring ved årsskiftet 2004–2005, enten de har vært der hele tiden (82.1 %) eller de har vært ute for så å returnere (5.4 %).

Tabell 3.1 Betegnelser på fire elevtyper relatert til bortvalg av videregående opplæring

Slutterne	De som slutter og ikke kommer tilbake
De returnerte	De som har sluttet, men returnert og blitt
Vinglerne	De som har sluttet, returnert, men sluttet igjen for så å bli utenfor
Stayerne	De som har blitt hele tiden uten avbrudd

Vi vil også innføre noen betegnelser på ulike perioder relatert til ungdommenes vei gjennom videregående opplæring.

Tabell 3.2 Betegnelser på seks perioder relatert til ungdommenes vei gjennom videregående

Overgang 0	Overgangen mellom grunnskolen og første år i videregående, sommer 2002
Første skoleår	Første skoleår etter avsluttet grunnskole, skoleåret 2002–2003
Overgang 1	Overgangen mellom første og andre år i videregående, sommeren 2003
Andre skoleår	Andre skoleår etter avsluttet grunnskole, skoleåret 2002–2003
Overgang 2	Overgangen mellom andre og tredje år i videregående, sommeren 2004
Høsten tredje skoleår	Høsthalvåret i det tredje skoleåret etter avsluttet grunnskole, høsten 2004

Til slutt innfører vi noen betegnelser som knytter slutting til de forskjellige tidsperiodene:

Tabell 3.3 Betegnelser på to typer sluttere og to typer bortvalg

Overgangssluttere	Ungdom som fullfører et skoleår, men som ikke begynner på det neste
Skoleårssluttere	Ungdom som slutter i videregående i løpet av et skoleår
Bruttobortvalg	Andel eller antall som forlater videregående i en gitt periode
Nettobortvalg	Andel eller antall som reelt er utenfor videregående, når antall eller andel returnerte er trukket fra bruttobortvalget

3.2 Mange sluttere gir skolen en ny sjanse

Først skal vi ved hjelp av figur 3.1 vise andelen *sluttere* i første skoleår, overgang 1, andre skoleår, overgang 2 og høsten tredje skoleår. Vi skal også vise hvor store andeler av slutterne til og med andre skoleår som returnerte og var på plass midt i tredje skoleår.

De som forlot videregående skole første skoleår²⁸ utgjøres av *slutterne* (pil a=1.7 prosent), *vinglerne* (pil f=1.0 prosent) og *de returnerte* (pil h=2.2 prosent). Til sammen sluttet dermed 4.9 prosent av alle første skoleår, mens 2.2 prosentpoeng hadde sluttet første skoleår og var tilbake tredje skoleår. Dvs. at av de som sluttet første skoleår var 45 prosent tilbake igjen i tredje skoleår (2.2 prosentpoeng av 4.9 prosent, eller 213 av 447 ungdommer).

De som forlot videregående skole i overgang 1 utgjøres av *slutterne* (pil b=1.9 prosent), *vinglerne* (pil e=0.4 prosent) og *de returnerte* (pil i=1.9 prosent). Til sammen sluttet dermed 4.2 prosent i overgang 1. Midt i det tredje skoleåret var altså 1.9 prosentpoeng tilbake igjen. Dvs. at av de som sluttet i overgangen mel-

28 Denne gruppen inkluderer også sluttere fra overgang 0, dvs. de som ikke begynte i videregående opplæring den første høsten etter at de hadde avsluttet grunnskolen, til sammen 1.7 prosent av alle.

lom første og andre skoleår var 45 prosent tilbake igjen i tredje skoleår (1.9 prosentpoeng av 4.2 prosent, eller 185 av 409 ungdommer).

De som forlot videregående skole i andre skoleår utgjøres av *slutterne* (pil c=1.2 prosent), og *de returnerte* (pil j=1.3 prosent)²⁹. Til sammen sluttet dermed 2.4 prosent andre skoleår. Midt i det tredje skoleåret var altså 1.3 prosentpoeng tilbake igjen. Dvs. at av de som sluttet andre skoleår var 54 prosent tilbake igjen i tredje skoleår (1.3 prosentpoeng av 2.4 prosent, eller 131 av 243 ungdommer).

Frem til og med slutten av andre skoleår hadde til sammen 1131 av ungdommene i vårt utvalg forlatt videregående opplæring, og 529 av dem hadde vendt tilbake innen midten av tredje skoleår. Det betyr at av alle som sluttet frem til og med andre skoleår returnerte 47 prosent (se også siste rad i tabell 3.4).

Figur 3.1 viser videre at en betydelig andel av kullet, 5.3 prosent (pil d), forlot videregående i overgang 2, og at 1.0 prosent (pil e) sluttet i løpet av høsten tredje året. Særlig var andelen sluttere høy i overgang 2, og vi vil annet sted i rapporten se nærmere på denne gruppen. Etersom data som ligger til grunn for analysene i denne rapporten ble samlet inn midt i tredje år, har vi ikke informasjon om hvor mange av de som sluttet i overgang 2 og høsten tredje år, som har returnert til videregående opplæring (I vedleggstabell 3.a viser vi alle de ulike sluttergruppene i de sju fylkene).

Men med bakgrunn i de høye andelene returnerte tidligere i løpet, er det grunn til å forvente at betydelige andeler av de som har sluttet i overgangen mellom andre og tredje år og i løpet av høsten tredje år, også vil returnere til videregående opplæring. Vi har sett på hva disse overgangsslutterne hadde søkt foran tredje år i videregående opplæring, og vi fant da at halvparten av dem hadde søkt læreplass. At de ikke hadde fått læreplass kan være en direkte årsak til at de var utenfor videregående opplæring. Det kan bety at dersom de får læreplass, vil de vende tilbake til videregående opplæring. Får de det ikke, vil de kunne være utenfor videregående opplæring for godt. *Læreplassstilgang vil da være en viktig, direkte årsak til bortvalg av videregående opplæring.* Dette vil vi forhåpentligvis få svar på seinere i prosjektet.

Tilbake til andelen returnerte: Det er vår vurdering at det vi viser her, at rundt halvparten av de som sluttet returnerte til videregående opplæring og ble der, er svært interessant. Det viser at den rett ungdommene har til å bruke lengre tid på videregående opplæring enn normalt, er en mulighet ungdommene har behov for og nytte av. Muligheten til å stoppe opp, ta en pause og tenke seg om er en svært verdifull side ved norsk videregående opplæring, en side som bi-

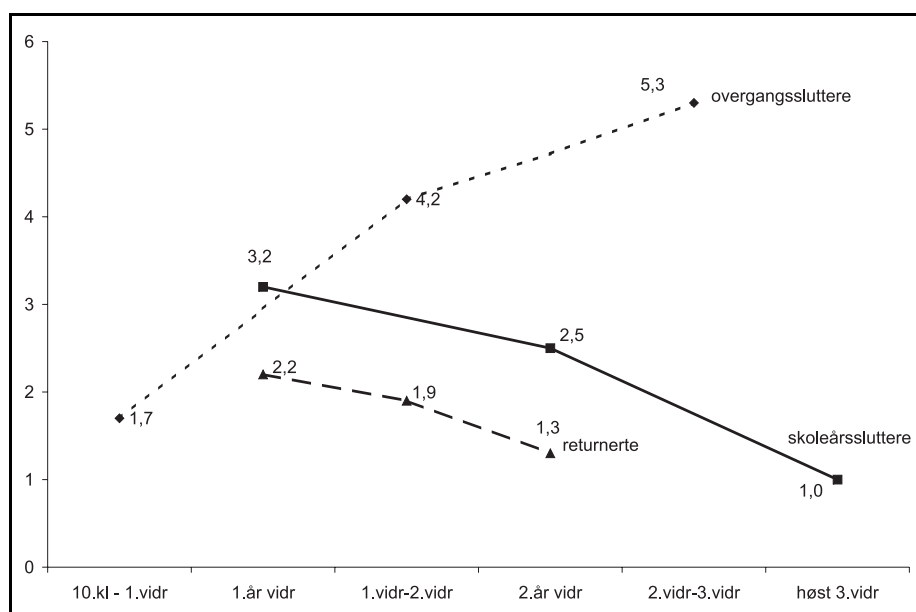
29 Vi har ikke registrert noen vinglere blant andre års sluttere, hvilket betyr at andre års sluttere som har returnert i tredje skoleår fortsatt var på plass ved årsskiftet 2004-2005.

drar til at en betydelig andel av kullet kommer tilbake og skaffer seg en kompetanse fra videregående opplæring som de ikke ville fått dersom det hadde vært stilt strengere krav til å fullføre på normert tid.

3.3 Overgangsslutting er et betydelig problem

Hvis vi oppsummerer det vi har sett om bruttobortvalg i ulike perioder, kan vi fremstille det som i figur 3.2.

Figur 3.2 viser, etter vår vurdering, et meget interessant bilde. Etter hvert som tida går, ser vi en tydelig økning i andelen overgangssluttere (de som slutter mellom to skoleår), sammen med en tydelig reduksjon i andelen skoleårssluttere (de som slutter i løpet av et skoleår). Andelen returnerte frem til og med slutten av andres skoleår, er relativt konstant på rundt 45–55 prosent blant de som har sluttet i de ulike periodene, slik vi har vist over.

Figur 3.2 Bruttobortvalg for overgangssluttere og skoleårssluttere, samt returnerte i ulike perioder. Prosent. N=9756

Dette tyder på at i tillegg til å ha fokus på elever i faresonen i løpet av skoleåret, er det like viktig å ha fokus på overgangsperiodene. Selv om så godt som alle i tiende klasse søkte videregående opplæring, ser vi at så mange som 1.7 prosent

ikke begynte (jf note 28). Man må altså ikke la seg lure av høye søkertall til grunnkurs, men være klar over at en del elever faktisk står i faresonen for å ikke begynne i videregående opplæring selv om de har søkt. Tiltak i denne overgangsperioden kan bidra til å redusere bortvalget.

Det relativt høye bortvalget (4.2 prosent) i overgang 1 kan sees på som et uttrykk for at en del unge som ikke finner seg til rette i videregående skole, kjemper seg frem til slutten av første skoleår før de velger bort videregående opplæring, enten for godt eller for en periode. Tiltak rettet mot unge i faresonen for å bli sluttere i overgang 1, kan bidra til å redusere bortvalget.

Det høye bortvalget (5.3 prosent) i overgang 2 var i utgangspunktet overraskende. Man kunne forvente at når elevene hadde fullført to år i videregående opplæring, og hadde igjen enten bare ett år i skole eller to år som lærling, så ville utholdenheten øke. Med to år investert i videregående opplæring, skulle man tro at svært få skulle velge å ikke fullføre. Derfor var dette funnet i første omgang overraskende. Vi har imidlertid sett at 46.5 prosent av disse bortvelgerne hadde søkt læreplass foran tredje skoleår, og da ser vi straks en mulig forklaring på at mange av dem var utenfor videregående opplæring i det tredje skoleåret. Uten læreplass slutter de i videregående opplæring; de venter heller på en læreplass enn å ta lærefaget i skole. En annen mulig forklaring er at disse læreplassøkerne som er registrert uten læreplass, faktisk har fått læreplass i et annet fylke. Meldrutinene fylkene i mellom ved slike tilfeller har vist seg å være mangelfull. Vi har forsøkt å spore opp lærlinger i andre fylker, men det kan tenkes at vi ikke har klart å spore alle, slik at andelen i lære faktisk er høyere og at andelen sluttere i overgang 2 faktisk er lavere enn vi rapporterer her.

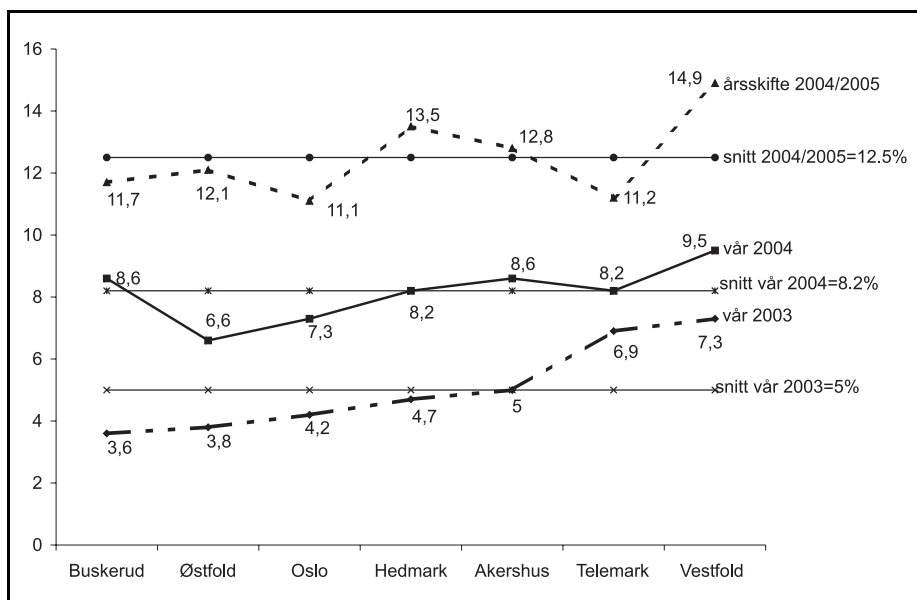
Figur 3.2 viser at bruttobortvalget frem til midten av tredje skoleår var i alt 17.9 prosent (summen av overgangssluttere og skoleårssluttere i alle perioder). Til sammen 11.2 prosentpoeng var overgangssluttere, dvs. at 62.5 prosent av bruttobortvalget foregikk mellom to skoleår. Dette understreker viktigheten av også å ha fokus på det bortvalget som skjer mellom, og ikke bare i skoleår.

Vi vil i avsnitt 3.9 se nærmere på overgangsslutterne i relasjon til skoleårsslutterne, og undersøke om det er noen forskjell på de to gruppene.

3.4 Utviklingen av bortvalgsgruppen

I dette avsnittet skal vi se nærmere på hvordan bortvalgsgruppen vokste i omfang gjennom to og et halvt år etter avsluttet grunnskole. Figur 3.3 viser hvor stor andel av ungdommene som var utenfor videregående opplæring i de sju fylkene på tre ulike tidspunkter, ved slutten av første skoleår, ved slutten av andre

skoleår og midt i tredje skoleår. Andelen utenfor her er *nettobortvalget*, dvs. den andelen som var utenfor når vi har tatt hensyn til de som hadde returnert.

Figur 3.3 Andel blant ungdommene som gikk ut av grunnskolen våren 2002 som var utenfor utdanning på tre ulike tidspunkter. Sju fylker. Prosent beregnet innen det enkelt fylke. N for hvert fylke, se tabell 1.1.

Av figur 3.3 observerer vi en rekke interessante forhold. Det første vi merker oss er at det var relativt store fylkesvise forskjeller i nettobortvalgets størrelse. Våren 2003, ett år etter avsluttet grunnskole, ser vi at i Buskerud var 3.6 prosent utenfor, mens i Vestfold var 7.3 prosent utenfor videregående opplæring. Det var altså en dobbelt så stor andel utenfor i Vestfold som i Buskerud. Telemark hadde etter første år et bortvalg på linje med Vestfold, mens Østfold lå omtrent like lavt som Buskerud. Oslo, Hedmark og Akershus plasserte seg i en mellomposisjon med et bortvalg på fra 4.2 til 5 prosent etter ett år i videregående.

Ett år seinere, våren 2004, to år etter at ungdommene forlot grunnskolen, finner vi fortsatt fylkesvise forskjeller, men det har foregått en viss utjevning. Fortsatt var det Vestfold som hadde størst nettobortvalg, 9.5 prosent, men differansen til fylket med lavest andel var nå 2.9 prosentpoeng sammenlignet med 3.7 prosentpoeng våren 2003.

Økningen i nettobortvalget fra slutten av første til slutten av andre skoleår varierte også betydelig fylkene i mellom, og det er interessant å merke seg at økningen var lavest i de to fylkene som hadde størst andel bortvelgere frem til slutten av første skoleår, Vestfold og Telemark. Økningen i nettobortvalget i disse fylkene var henholdsvis 2.2 og 1.3 prosentpoeng i denne perioden.

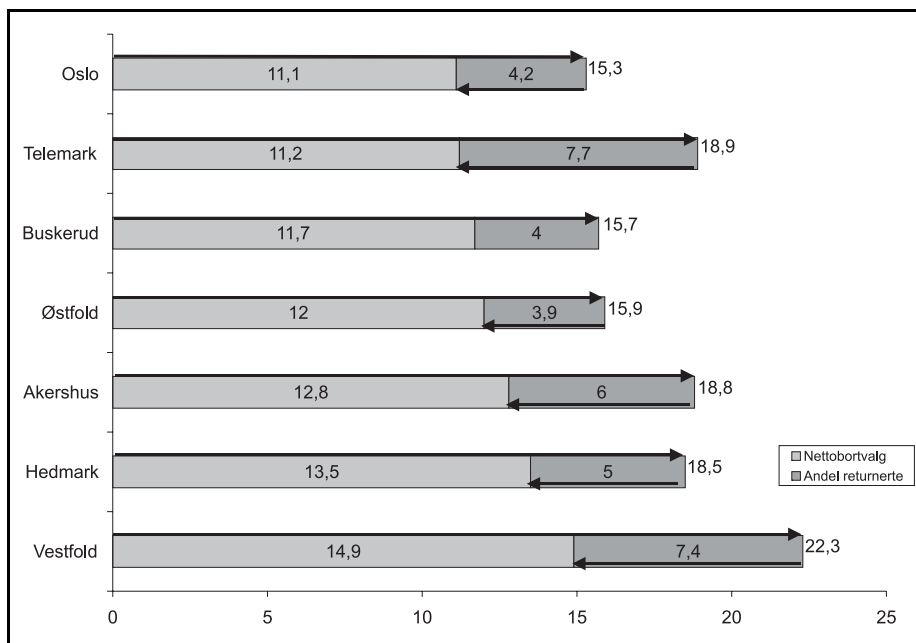
Størst økning i nettobortvalget mellom våren 2003 og våren 2004 observerer vi i Buskerud; her var det en økning fra 3.6 til 8.6 prosent, altså mer enn en fordobling av nettobortvalget fra slutten av første til slutten av andre år i videregående. Ingen av de andre fylkene hadde en slik utvikling. Denne sterke økningen betyr at Buskerud, som hadde lavest nettobortvalg i juni 2003, hadde nest høyest nettobortvalg i juni 2004.

Østfold, Oslo Hedmark og Akershus hadde om lag samme økning – (mellom 2.8 og 3.6 prosentpoeng) på dette ene året, noe vi også ser av at linjene for våren 2003 og våren 2004 er nesten parallelle for disse fire fylkene (figur 3.3).

Går vi så et halvt år frem i tid, til årsskiftet 2004–2005, ser vi at det har skjedd en betydelig økning i nettobortvalget fra slutten av andre år og frem til midten av det tredje skoleåret. Dette så vi også i figur 3.1 som viste at 5.3 prosent av utvalget sluttet i overgang 2, mens 1 prosent hadde sluttet i løpet av høsten tredje skoleår. Også her observerer vi fylkesvis variasjon, men økningen var betydelig i alle fylkene. Størst økning observerer vi i Østfold, Vestfold og Hedmark med henholdsvis 5, 5.4 og 5.3 prosentpoeng flere utenfor midt i tredje skoleår sammenlignet med slutten av andre skoleår. Oslo og Akershus hadde en økning i nettobortvalget i denne perioden på henholdsvis 3.8 og 4.2 prosentpoeng, mens Telemark og Buskerud hadde lavest økning med henholdsvis 3 og 3.2 prosentpoeng.

Midt i tredje skoleår var det fortsatt Vestfold som hadde høyest nettobortvalg, med 14.9 prosent av de som gikk ut av grunnskolen våren 2002 utenfor utdanning. Nest høyest andel hadde Hedmark med 13.5 prosent, og Akershus hadde 12.8 prosent utenfor utdanning ved årsskiftet 2004–2005. De øvrige fylkene hadde fra 11.1 (Oslo) til 12.1 prosent (Østfold) utenfor utdanning.

Ettersom nettobortvalget fremkommer ved differansen mellom bruttobortvalget og andel returnerte, kan det være interessant å se nærmere på hvordan disse to forholdene har påvirket nettobortvalget i de sju fylkene. I figur 3.4 viser vi dette.

Figur 3.4 Forholdet mellom bruttobortvalg, returnerte og nettobortvalg i sju fylker gjennom to og et halvt i videregående opplæring. Prosent beregnet innen det enkelt fylke. N for hvert fylke, se tabell 1.1.

I figur 3.4 har vi rangert fylkene etter nettobortvalg etter to og et halvt år, slik at fylket med lavest nettobortvalg er øverst og det med høyest nettobortvalg er nederst. Pila mot høyre angir veksten i bruttobortvalget. Bruttobortvalget etter to og et halvt år er angitt til høyre for de liggende søylene. Den høyre mørkegrå søylen og pila mot venstre angir de returnertes bidrag til å redusere bruttobortvalget slik at vi ender opp med et nettobortvalg. Nettobortvalget i det enkelte fylket er representert ved den venstre lysegrå søylen.

Det er svært viktig å merke seg at bruttobortvalget inkluderer alle som hadde vært utenfor frem til og med midten av det *tredje* skoleåret, mens de returnerte er tidligere sluttet til og med slutten av *andre* skoleår. Sluttet fra overgang 2 og høsten tredje år registreres ikke som returnerte før de eventuelt får en læreplass eller kommer tilbake høsten 2005. For å få et riktigere bilde av andelen returnerte i de enkelte fylkene viser vi i tabell 3.4, andelen returnerte beregnet ut fra de som sluttet frem til og med slutten av andres skoleår.

Tabell 3.4 Andel blant de som sluttet i løpet av de to første årene som var i videregående opplæring igjen i det tredje skoleåret.

	Sluttet i løpet av de to første skoleårene	Antall på plass igjen i det tredje skoleåret	Andel på plass igjen i det tredje skoleåret
Østfold	106	47	44.3
Akershus	325	157	48.3
Oslo	154	69	44.8
Hedmark	110	50	45.5
Buskerud	146	49	33.6
Vestfold	182	96	52.7
Telemark	108	61	56.4
Alle	1131	529	46.8

Figur 3.4 viser oss at Vestfold hadde det høyeste bruttobortvalget. Dette bruttobortvalget i Vestfold var svært høyt – mer enn hver femte ungdom fra tiendeklasserkullet fra våren 2002 hadde vært utenfor videregående opplæring i løpet av de to og et halvt første årene. Andelen returnerte var også høy, over halvparten av de som har vært utenfor frem til og med slutten av andre skoleår var tilbake igjen midt i det tredje skoleåret. Men med et så høyt bruttobortvalg, endte Vestfold opp med det høyeste nettobortvalget selv med en betydelig andel som hadde returnert.

Seinere i kapitlet bruker vi multivariat analyse til å identifisere faktorer som påvirker bortvalg i skoleåret og bortvalg i overgangene. I gruppeintervjuene i fylkene diskuterte vi hovedtrekk ved det bortvalgsmønsteret vi så midtveis i tredje skoleår. I det følgende vil vi gi noen fortolkninger av de mest iøynefallende trekkene ved det fylkesvise bortvalget pr. januar 2005, basert på det kvalitative datamaterialet.

Først og fremst skilte Vestfold seg ut med den høyeste andel utenfor opplæring, sammen med en høy andel tilbakeførte. Nettobortvalget i Vestfold var høyt første året, gikk ned andre år og økte igjen foran tredje året.

Det var en klar konklusjon i gruppeintervjuet i Vestfold at dette fylkets utfordring nettopp ligger i å forebygge bortvalg. Informantene erkjente at det var mye bortvalg å gripe fatt i, og pekte på at særlig manglende fullføring av fagopplæringen var et problem.

Det er etter vårt skjønn mulig at deler av forklaringen på Vestfolds situasjon er å hente i liten tilgang på læreplasser, sammen med en raus innfrielse av elevenes førstevalg av kurs. Av intervjuet gikk det frem at dimensjoneringen av kapasiteten i videregående opplæring i Vestfold i stor grad bygger på elevenes ønsker. Informanten fra inntaksavdelingen fortalte at fylkeskommunen i praksis

hadde en høyere andel innfridde førsteønsker enn den politiske målsetting om 85 prosent på grunnkurs og 90 prosent på vKI. I tabell 2.8 i kapittel 2 viste vi at Vestfold, sammen med Oslo, hadde den laveste andelen søkere som ble lærling av samtlige fylker i utvalget. Dersom mange ungdommer kommer inn i opplæringsløp med små sjanser for å få læreplass, er det grunn til å forvente stort bortvalg foran tredje året. Tidligere i dette kapitlet viste vi at manglende læreplasser i seg selv produserer bortvelgere, idet halvparten av alle som hadde bestått vKI, men ikke var utdanning midt i tredje skoleår, hadde søkt læreplass. Vestfold hadde da også særlig mange som sluttet i overgangen mellom andre og tredje år.

Vestfold har satset mye på å fange opp de som slutter og føre dem tilbake i opplæring. Informantene fra fylkeskommunens opplæringsavdeling, PPT og OT og Aetat var enige om den høye tilbakeføringsgraden kunne forklares med fylkets AO-organisering og en satsing på kombinerte løsninger. AO (Arbeid og Opplæring) har eksistert i rundt tyve år, og OT ble del av denne allerede etablerte strukturen i 1994. Fylket har fem AO-kurssteder, administrativt lagt i forbindelse med de videregående skolene. Aetats fem lokalkontorer samarbeider med hvert sitt AO. AO-kurslederene samarbeider med skolens ledelse, og plasseringen bidrar i følge våre informanter til at man raskere fanger opp dem som slutter.

Fylkeskommunen og Aetat understreket betydningen av kombinerte løsninger for å føre ungdommene tilbake i opplæring. Intensjonen er å motivere ungdommene tilbake ved å opprettholde en viss regulær kontakt med skolen, samtidig som de har praksisplass. Det er spesielt for Vestfold at OT, lagt til AO, tar seg av arbeidet med å skaffe praksisplass, følge opp ungdommene, og motivere for opplæring.

Telemark hadde det nest høyeste bruttobortvalget, nesten hver femte ungdom hadde vært utenfor videregående opplæring før midten av det tredje skoleåret etter avsluttet grunnskole. Men med en svært betydelig andel returnerte – 56.4 prosent av de som hadde vært utenfor til og med slutten av andre skoleår hadde kommet tilbake midt i det tredje skoleåret – endte Telemark opp med det nest laveste nettobortvalget etter to og et halvt år. En mulig forklaring på dette kan være at oppfølgingstjenesten i dette fylket har gjort en ekstra god innsats for å få ungdommene tilbake til skolen.

Akershus og Hedmark hadde også høyt bruttobortvalg (på linje med Telemark), men med lavere andeler returnerte – henholdsvis 48.3 og 45.5 prosent av de som hadde vært ute frem til og med slutten av andre skoleår – endte disse to fylkene med de to nest høyeste nettobortvalgene.

Oslo, Buskerud og Østfold hadde alle et bruttobortvalg på litt i overkant av

15 prosent, og endte opp med et nettobortvalg på 11 – 12 prosent. Dette til tross for at Buskerud hadde den laveste andelen returnerte, bare hver tredje av de som sluttet til og med slutten av andre skoleår var tilbake i tredje skoleår. Vi kan finne forklaringen på dette i figur 3.3, der ser vi at Buskerud hadde et svært lavt bortvalg første år, men en betydelig økning i nettobortvalget andre år, og det skyldes nettopp den lave andelen returnerte andre år.

Det vi har vist i dette kapitlet er hvordan nettobortvalget påvirkes både av hvor mange nye sluttet vi får og av hvor mange gamle sluttet som returnerer til skolen, og hvordan dette har fått ulike utslag i de sju fylkene.

Oppsummert om bortvalg av videregående i de sju fylkene gjennom to og et halvt år etter avsluttet grunnskole kan vi si følgende:

- Vestfold hadde høyest andel utenfor videregående opplæring både i juni 2003, i juni 2004 og ved årsskiftet 2004–2005. Nettobortvalget i dette fylket var størst det første skoleåret, betydelig lavere andre år og høyt igjen i overgang 2 og høsten tredje skoleår. Andelen returnerte i Vestfold var svært høy, over halvparten av de som sluttet til og med andre skoleår var på plass igjen i tredje skoleår.
- Telemark hadde en høy andel bortvalg første skoleår, men relativt lavt nettobortvalg seinere, slik at dette fylket var et av to fylker med lavest andel bortvalg midt i tredje skoleår. Mye av dette bildet kan forklares med en svært høy andel returnerte; 56 prosent av de som sluttet til og med andre skoleår var på plass igjen i tredje skoleår.
- Oslo hadde et jevnt, relativt lavt bruttobortvalg gjennom de to og et halvt åra. Andelen returnerte var 45 prosent, slik at Oslo ved årsskiftet 2004–2005 hadde det laveste nettobortvalget.
- Hedmark og Akershus hadde relativt høyt bortvalg både første år og i overgang 2 og høsten tredje år. Dette ble ikke kompensert av andelen returnerte, slik at disse to fylkene har de to nest-høyeste andelen nettobortvalg midt i det tredje skoleåret, med henholdsvis 13.5 og 12.8 prosent.
- Buskerud hadde den høyeste andelen som valgte bort videregående i tida mellom slutten på første og slutten på andre skoleår. Samtidig var bortvalget første år og i overgang 2 og høsten tredje år, relativt lavt, slik at midt i tredje skoleår var Buskerud – til tross for lav andel returnerte – et av fylkene med lavest nettobortvalg.
- Østfold hadde det høyeste nettobortvalget i overgang 2 og høsten tredje år, men ved slutten av andre skoleår hadde dette fylket lavest nettobortvalg. To og et halvt år etter avslutningen på grunnskolen var Østfold derfor blant de fire fylkene i undersøkelsen med lavest nettobortvalg.

Bortvalget i de sju fylkene følger ikke noen entydig mønster fra år til år. I en periode var bortvalget størst i et fylke, og i en annen periode i et annet fylke. Et fylke som har hatt lavt bortvalg i en periode, kan i neste periode ha et høyt bortvalg og motsatt. Vi kommer nærmere tilbake til den fylkesvise variasjonen i bortvalgsomfang og bortvalgsmønster helt til slutt i avsnitt 3.8.

3.5 Bortvalg i forhold til ungdommenes bakgrunn

Vi skal nå se nærmere på de fire bortvalgsgruppene, stayerne, de returnerte, slutterne og vingerne. Vi starter med å se på dette i forhold til noen bakgrunnsforhold; kjønn, bosituasjon, minoritetsbakgrunn og foreldrenes utdanning.

Nesten ingen kjønnsforskjell i sluttermønsteret

I tabell 3.5 viser vi hvordan gutter og jenter fordelte seg på de ulike bortvalgsgruppene.

Tabell 3.5 Bortvalgsgrupper blant jenter og gutter. Horisontal prosentuering.

	Stayerne	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Jenter, N=4785	83,3	4,9	10,7	1,1
Gutter, N=4971	80,8	5,9	11,5	1,7
Alle, N=9756	82,1	5,4	11,1	1,4

p=.002 (kjikvadrattest)

Tabell 3.5 viser det kun var små forskjeller i sluttermønsteret mellom gutter og jenter. Det var noe flere stayerne blant jentene, og dermed noen flere som hadde sluttet blant guttene, men forskjellene var altså svært små.

Vi har sett på dette også for de sju fylkene. Dette viser vi i vedleggstabell 3.b. Der ser vi at i Østfold og Oslo var det noe større andel (86 prosent) og i Vestfold og Telemark noe lavere andel stayerne blant jentene enn for alle fylkene samlet. Blant jentene pekte Telemark seg ut med en større andel returnerte (7.9 prosent) og Østfold med en lavere andel returnerte (2.2 prosent) enn blant alle fylkene samlet.

Blant guttene finner vi at Buskerud pekte seg ut med en noe større andel (83.9 prosent), og Vestfold med en noe lavere andel (75.3 prosent) stayerne enn snittet. Vestfold peker seg også ut med en høy andel returnerte gutter (8.1 prosent) og en høy andel gutter som har sluttet (14.1 prosent). Hedmark hadde en like stor andel sluttete gutter som Vestfold.

Ikke-vestlige innvandrere og vestlige etterkommere og innvandrere hadde størst bortvalg

Forholdet mellom ulike bortvalgs- og ulike majoritets/minoritetsgrupper fremgår av tabell 3.6.

Tabell 3.6 Bortvalgsgupper blant majoritets- og minoritetsungdom. Horisontal prosentuering.

	Stayere	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Majoritet, N=8813	82,6	5,4	10,8	1,2
Vestlige innvandrere og etterkommere, N=163	72,4	8,0	18,4	1,2
Ikke-vestlige etterkommere, N=275	81,5	4,7	10,9	2,9
Ikke-vestlige innvandrere, N=505	77,0	4,6	15,0	3,4
Alle, N=9756	82,1	5,4	11,1	1,4

p=.000 (kjikvadrattest)

Her ser vi igjen et mønster vi har sett tidligere i prosjektet, nemlig at den gruppen som hadde lavest andel stayere og størst andel sluttere var innvandrere og etterkommerer med vestlig bakgrunn. Dette har vi tidligere forklart med at mange i denne gruppen har forlatt landet etter en planlagt periode i Norge. Her ser vi imidlertid at relativt mange (8 prosent) i denne gruppen hadde returnert, noe som tyder på at dette ikke kan være hele forklaringen. Vi ser også at ikke-vestlige etterkommere ligner på majoritetsungdommen, mens ikke vestlige innvandrere hadde betydelig større andel (18.4 prosent) utenfor midt i det tredje skoleåret. Dette bildet kan være et uttrykk for at de som er født og oppvokst i Norge har tilpasset seg den norske skolen og det norske samfunnet i større grad enn de som selv har innvandret.

Vi har ikke undersøkt fylkesvise forskjeller fordi det i mange fylker var så få ungdommer med minoritetsbakgrunn, at prosentvise sammenligninger kan gi helt feil bilde.

Tydlig sammenheng mellom bosituasjon og slutmønster

Vi har sett på forholdet mellom hvem ungdommen bodde sammen med som 15-åring og slutmønsteret (tabell 3.7).

Tabell 3.7 Bortvalgsgrupper i forhold til bosituasjon som 15-åring. Horisontal prosentuering

	Stayere	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Bodde sammen med både mor og far, N=6438	87,0	4,1	7,9	1,0
Sammen med en, eller litt hos hver, N=3012	73,3	7,7	16,9	2,2
Fosterhjem, institusjon med mer, N=192	59,9	13,5	24,5	2,1
Alle, N=9642	82,2	5,4	11,0	1,4

p=.000 (kjikvadrattest)

Mønsteret er helt entydig: Andelen stayere var betydelig større blant de som bodde sammen med begge foreldrene enn i de to andre gruppene, og klart lavest blant de som bodde i fosterhjem, institusjon med mer. Summerer vi andelen stayere og returnerte, som utgjør de som var i utdanning midt i det tredje skoleåret, ser vi at disse utgjorde 91.1 prosent blant de som bodde sammen med begge foreldrene, 81 prosent blant de som bodde hos en eller litt hos hver og 73.4 blant de som bodde i fosterhjem, institusjon med mer. Summerer vi slutterne og vinglerne ser vi at blant de som bodde sammen med begge foreldrene som 15-åring var bare 8.9 prosent utenfor ved årsskiftet 2004–2005, mens det altså gjaldt for 12.5 prosent av alle. I de to andre gruppene var andelen helt utenfor utdanning etter to og et halvt år betydelig større, henholdsvis 19.1 og 26.6 prosent.

Vi har også undersøkt dette i hvert enkelt fylke. Dette viser vi i vedleggstabell 3.c. Det var ingen store avvik, men vi vil trekke frem to fylker. Vi ser at i Vestfold var det en lavere andel stayere (66.8 prosent) og en høyere andel sluttere og vinglere (22.6 prosent) blant de som bodde sammen med en av foreldrene eller litt hos hver sammenlignet med alle fylkene. I Oslo var det motsatt, her fant vi den høyeste andelen stayere (78.5 prosent) og den laveste andelen sluttere og vinglere (13.8 prosent) i denne gruppen.

Vi har også undersøkt et annet forhold ved bosituasjon; om ungdommene bodde på hybel borte fra familiehjemmet.

Tabell 3.8 Andel hybelboere innen de enkelte fylkene på grunnkurs og vkI. N per fylke, se tabell 1.1

Bodde på hybel	Øst- fold	Akers- hus	Osl o	Hed- mark	Buske- rud	Vest- fold	Tele- mark	All e
Grunnkurs (N=7657) ¹	3,0	3,5	5,9	13,5	6,3	4,6	11,4	6,0
vkI (N=6674)	4,5	5,4	7,7	21,2	10,7	9,5	20,7	9,9

1 Lav N henger sammen med at dette er informasjon som er samlet inn gjennom spørreskjema, og her har ikke alle besvart.

Vi ser at det har vært en økning i hybelboere i alle fylkene fra grunnkurs til vkI. Hedmark og Telemark peker seg ut som hybelfylkene.

Vi har også sett på sammenhengen mellom hybelboing på vkI og slutmønster frem til midten av tredje skoleår. Dette viser vi i tabell 3.9.

Tabell 3.9 Bortvalgsgrupper i forhold til hybelboing på vkI. Horisontal prosentuering.

	Stayere	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Bodde ikke på hybel, N=6014	92,7	1,5	5,3	0,4
Bodde på hybel, N=660	82,6	3,9	13,0	0,5
Alle, n=6674	91,7	1,8	6,1	0,4

p=.000 (kjikvadrattest)

Vi ser en tydelig sammenheng mellom det å bo på hybel og det å slutte; andelen stayere var lavere blant de som bodde på hybel enn blant de som ikke gjorde det. Med utgangspunkt i den store fylkesvise variasjonen i andel hybelboere, har vi sett på bortvalg i forhold til hybelboing i det enkelte fylke. Dette viser vi vedleggstabell 3.d. Det som er verdt å merke seg er den lave andelen stayere (70 prosent) og den høye andelen sluttere (25 prosent) blant hybelboerne i Østfold, og motsatt den høye andelen stayere (88.5 prosent) og den lave andelen sluttere (8.2 prosent) blant hybelboerne i Telemark. Også i Hedmark og Buskerud ligner slutmønsteret blant hybelboerne på det i Telemark, men andelen stayere var noe lavere og andelen sluttere noe høyere. Vi kan konkludere med at det var lavere andel hybelboere som sluttet i fylkene med mange hybelboere og høyere andel sluttere i fylkene med få hybelboere.

Størst andel stayere når foreldrene har høyere utdanning

Vi har sett på forholdet mellom bortvalgsgruppene og foreldrenes utdanning. Dette fremgår av tabell 3.10. Tabellen viser et tydelig bilde: Jo høyere utdanning foreldrene hadde, jo lavere var andelen som sluttet. Vi ser at blant ungdommene med fedre med høyere utdanning, var 7.8 prosent (summen av sluttere og vinglere) utenfor midt i det tredje skoleåret, blant de med mødre med høyere utdanning var andelen 9.6 prosent. Dette var betydelig lavere enn for alle, hvor andelen utenfor var 12.5 prosent. Motsatt ser vi at andelen utenfor midt i det tredje året var betydelig høyere når foreldrene hadde grunnskole eller lavere som høyeste utdanning; når dette gjaldt mor var andelen utenfor 23.9 og når det gjaldt far var andelen utenfor 22.7 prosent.

Vi har også undersøkt dette i de enkelte fylkene (se vedleggstabell 3.e og 3.f). Det var noe fylkesvis variasjonen, men den var ikke av en slik art at det kommenteres her.

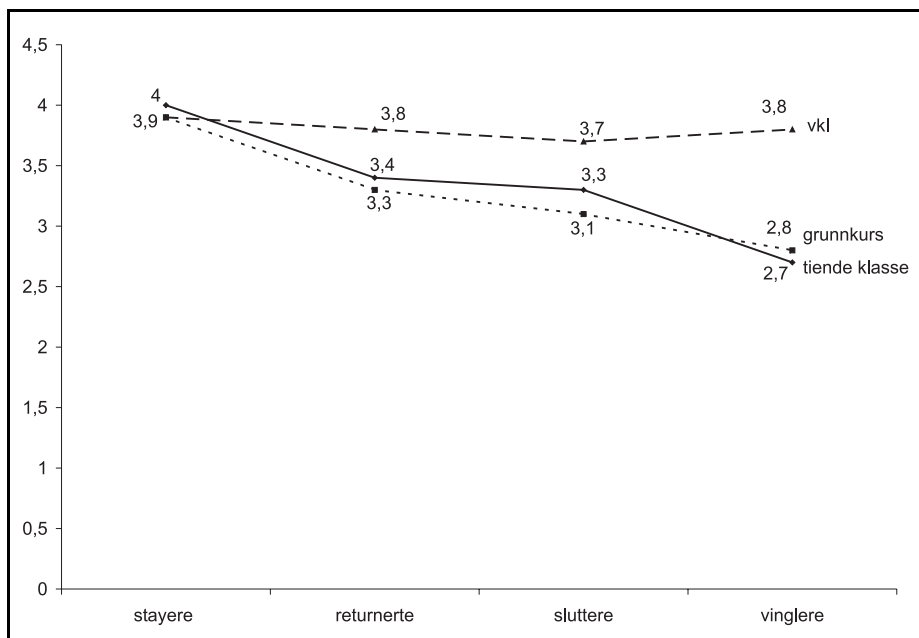
Tabell 3.10 Bortvalgsgupper i forhold til fars og mors utdanning. Horisontal prosentuering.

Fars utdanning	Stayere	Retur- nerte	Sluttere	Vinglere
Grunnskole eller lavere, N=2034	68,4	8,9	19,3	3,4
Videregående opplæring, N=3996	83,0	5,4	10,5	1,1
Høyere utdanning, N=3726	88,6	3,6	7,2	0,6
Mors utdanning				
Grunnskole eller lavere, N=2034	66,2	9,9	19,9	4,0
Videregående opplæring, N=3996	84,2	4,7	10,0	1,1
Høyere utdanning, N=3726	87,4	4,0	8,1	0,5
Alle, N=9756	82,1	5,4	11,1	1,4

p=.000 (kjikvadrattest)

Jo lavere karakterer, jo større andel sluttere

Vi har sett på forholdet mellom bortvalgsmønsteret og ungdommenes prestasjoner, både fra ungdomsskolen og videregående. Vi starter med å se på karakterene. Dette viser vi i figur 3.5.

Figur 3.5 Gjennomsnittlig karakternivå fra tiende klasse, grunnkurs og vkI for fire grupper elever. $N_{\text{tiende klasse}}=9756$, $N_{\text{grunnkurs}}=8612$, $N_{\text{vkI}}=8907$.

$\text{sig}=.000$. $\text{eta}_{\text{tiende klasse}}=.37$, $\text{eta}_{\text{grunnkurs}}=.31$, $\text{eta}_{\text{vkI}}=.08$

Figur 3.5 viser at stayerne hadde et betydelig bedre karaktersnitt enn de andre gruppene både fra ungdomsskole og grunnkurs. De høye eta-verdiene vitner om en sterk sammenheng. For vkI-karakterene ser vi ikke denne variasjonen; det har skjedd en utjevning i karakternivå fra grunnkurs til vkI, og dette slår også ut i at det ikke var noen forskjell i karaktersnitt mellom stayerne og de ulike sluttergruppene.

De som består fortsetter i vkII, men det gjør også sju av ti uten bestått

Vi har også sett på hvordan stayerne og de tre sluttergruppene fordelte seg blant de som har bestått henholdsvis ikke bestått vkI. Dette fremgår av tabell 3.11.

Tabell 3.11 Bortvalgsgrupper i forhold til bestått vkI. Horisontal prosentuering.

	Stayere	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Bestått vkI (N=6778)	93,9	1,3	4,5	0,2
Ikke Bestått vkI (N=2978)	55,1	14,7	26,1	4,1
Alle på vkI (N=9756)	82,1	5,4	11,1	1,4

p=.000 (kjikvadrattest)

Tabell 3.11 viser en tydelig sammenheng mellom det å bestå vkI og det å være eller ikke være elev i videregående opplæring i det tredje skoleåret etter avsluttet tiende klasse. Vi ser at blant de som hadde bestått vkI var 95 prosent (når vi inkluderer de returnerte) i videregående opplæring ved årsskiftet 2004–2005. Blant de som ikke hadde bestått vkI var det sju av ti som fortsatte i videregående opplæring det tredje året.

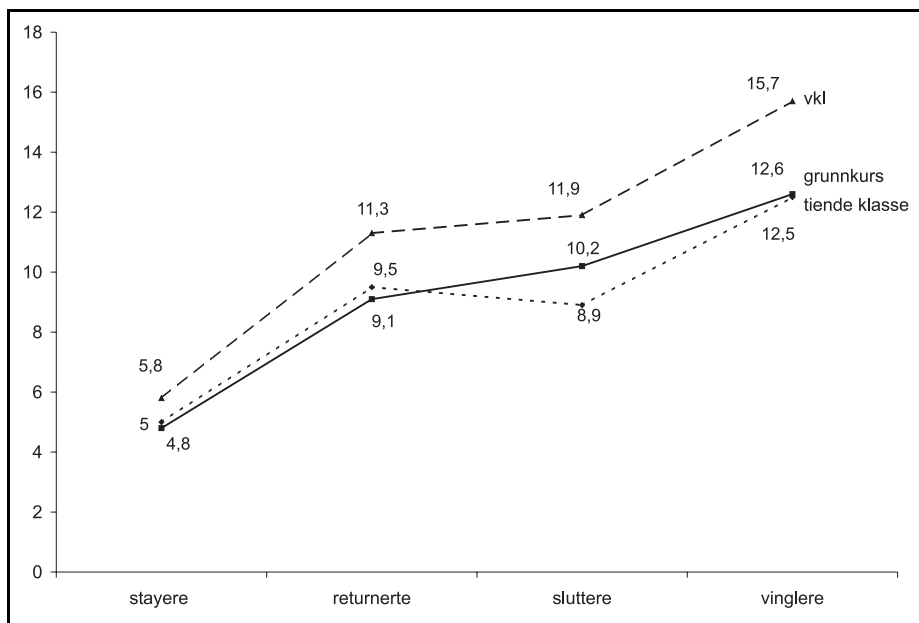
Vi ser altså at det å ha bestått vkI i videregående var så godt som ensbetydende med å fortsette i videregående opplæring. Bare 4.7 prosent av de som har bestått vkI var ikke elev midt i det tredje skoleåret. Sammenholder vi dette med det vi har sett om at det ikke var forskjell i gjennomsnittlig karakternivå for stayerne og de tre sluttergruppene fra vkI-nivå, kan vi altså konkludere med at det som teller mest når ungdommene skal videre, var om de har bestått vkI eller ikke, og i mindre grad hvilke karakterer de har.

Det som kanskje overrasker, er at sju av ti av de som ikke har bestått vkI befant seg på vkII-nivå i det tredje skoleåret. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 5.

Vi har sett litt nærmere på de 4.7 prosent som hadde bestått vkI, men som ikke var i utdanning midt i det tredje året etter avsluttet grunnskole. Årsaken til at ville se litt nærmere på disse, var at vi hadde en mistanke om at vi her ville finne en betydelig andel læreplassøkere. Dette ble bekreftet da vi fant at nøyaktig halvparten av disse 4.7 prosent med bestått vkI, men som var utenfor videregående opplæring i det tredje skoleåret, hadde søkt læreplass. *Vi ser altså her at manglende læreplasser i seg selv produserer bortvelgere.*

Klar sammenheng mellom fravær og bortvalg

Vi har undersøkt sammenhengen mellom fravær på tre trinn og bortvalg. Dette fremgår av figur 3.6.

Figur 3.6 Gjennomsnittlig fraværslivå fra tiende klasse, grunnkurs og vkl for fire grupper elever. $N_{\text{tiende klasse}}=9756$, $N_{\text{grunnkurs}}=7657$, $N_{\text{vkl}}=8188$.

$\text{sig}=.000$. $\text{eta}_{\text{tiende klasse}}=.24$, $\text{eta}_{\text{grunnkurs}}=.24$, $\text{eta}_{\text{vkl}}=.32$

Sammenhengen er tydelig. Figur 3.6 viser at fraværet alle årene var lavest blant stayerne og nesten dobbelt så høyt for de returnerte. Slutterne hadde et fravær på linje med de returnerte, mens vinglerne alle år hadde det høyeste fraværet.

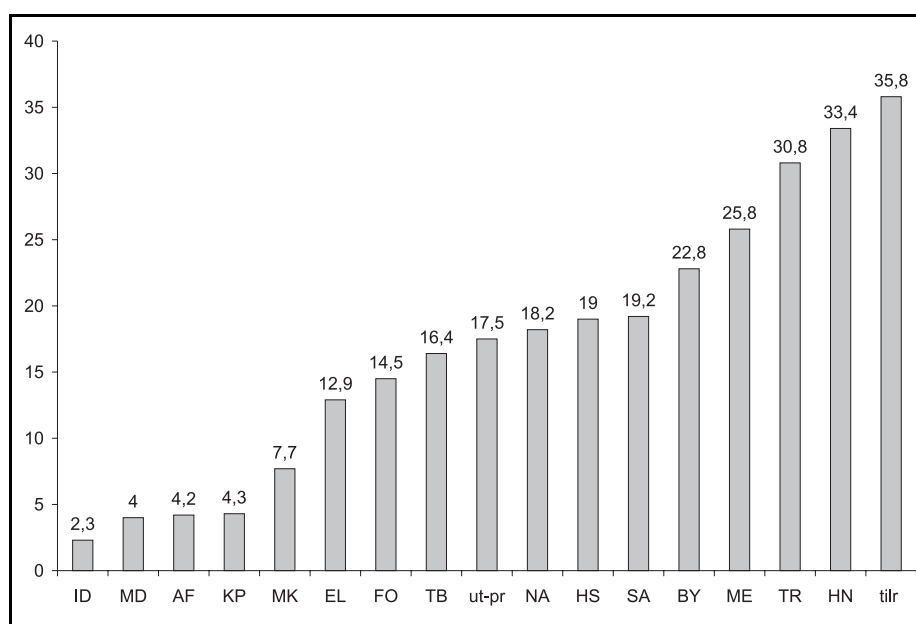
Størst bortvalg på de yrkesfaglige studieretningene

Vi har sett på bortvalget på de ulike studieretningene, og viser dette i figur 3.7.

Figur 3.7 viser en betydelig forskjell i bortvalget fra de ulike studieretningene. Aller størst var bortvalget blant de som gikk på tilrettelagte kurs. Den studieretningen som hadde størst bortvalg var hotell- og næringsmiddelfag. Her hadde hver tredje elev sluttet frem til midten av det tredje skoleåret. Også blant trearbeidsfagelevne var det mange sluttere; tre av ti var ikke lenger elever ved årsskiftet 2004–2005. Også flere av de andre yrkesfaglige studieretningene har hatt en betydelig andel som har valgt bort videregående opplæring. Selv elektrofag, som hadde et relativt lavt bortvalg sammenlignet med de andre yrkesfaglige studieretningene, har et bortvalg over snittet på 12.5 prosent.

Det var bare noen få studieretninger som virkelig kan sies å ha et lavt bortvalg, og det var de tre studieforberedende retningene idrettsfag, musikk, dans og

drama og allmenne, økonomiske og administrative fag, i tillegg til den yrkesfaglig retningen kjemi- og prosessfag. Også den studieforbredende retningen medier og kommunikasjon hadde et relativt lavt bortvalg. (Medier og kommunikasjon er per definisjon en yrkesfaglig studieretning, men i avsnitt 2.2, tabell 2.20, viser vi at nesten ni av ti elever innenfor medier og kommunikasjon på vkI-nivå fortsetter på et studieforbredende løp på vkII-nivå. Det er derfor rimelig å benevne denne studieretningen som en studieforbredende retning).

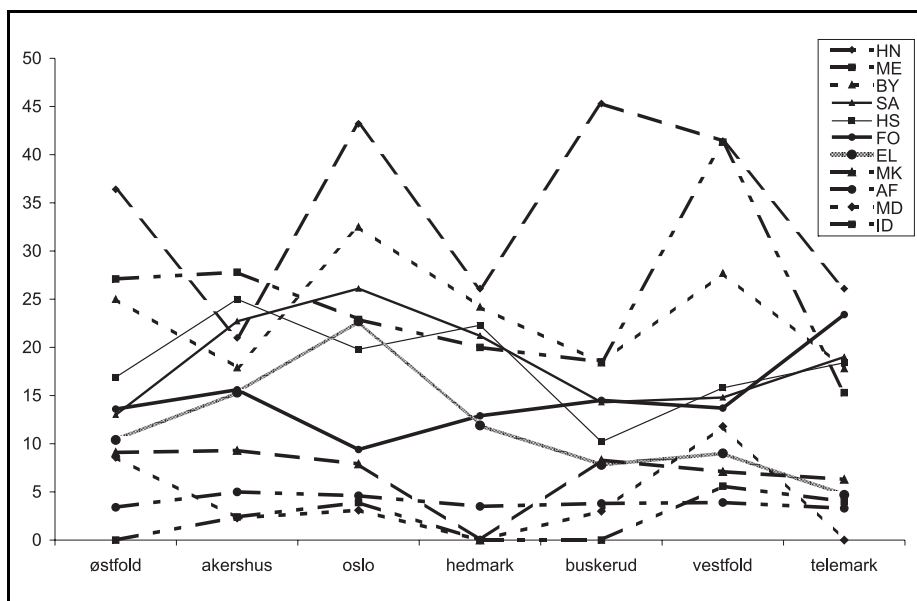

Figur 3.7 Andel som var utenfor videregående opplæring innenfor ulike studieretninger midt i det tredje skoleåret etter avsluttet videregående opplæring. N=9713

Vi har sett nærmere på bortvalget på den enkelte studieretning i det enkelte fylke. Dette viser vi i figur 3.8 og tabell 3.12. Tabell 3.12 er tallgrunnlaget for figur 3.8. Vi erkjenner at figur 3.8 kan virke uoversiktlig, men vi har likevel valgt å presentere dette bildet, og vi skal etter beste evne forsøke å lede leseren gjennom bildet, som etter vår vurdering er meget interessant.

Det første vi ser av figur 3.8 er det samme vi så også av figur 3.7; at det var stor variasjon i bortvalget studieretningene i mellom. Vi ser at studieretning for hotell- og næringsmiddelfag hadde høyest bortvalg i seks av de sju fylkene, at mekaniske fag og byggfag jevnt over hadde høyt bortvalg og at de fire studie-

kompetansegivende retningene lå på et svært lavt nivå (de tre studieretningene med høyest bortvalg er de tre stiplede linjene som ligger øverst i figur 3.8, de fire med lavest bortvalg er tegnet med stiplede linjer nederst i figur 3.8, mens fire studieretninger med et middels nivå på bortvalget er tegnet med heltrukne linjer midt i figuren).

Figur 3.8 Andel av tiendeklassingene fra våren 2000 på Østlandet som var utenfor utdanning to og et halvt år etter at de gikk ut av grunnskolen. 11 studieretninger i sju fylker. Tallgrunnlaget for figuren fins i tabell 3.12.

Vi har i figur 3.7 vist at hver tredje elev fra studieretning for hotell- og næringsmiddelfag hadde sluttet frem til midten av det tredje året i videregående opplæring. Dette er et alarmerende høyt tall, men når vi ser på fylkene hver for seg, og ser at i Oslo, Buskerud og Vestfold hadde over 40 prosent av elevene på denne studieretning forlatt videregående opplæring, så bør dette være enda mer alarmerende. Også i tre andre fylker, Østfold, Hedmark og Telemark, hadde mer enn hver fjerde elev sluttet, og ingen av fylkene har en lavere slutterandel enn 20 prosent på denne studieretningen.

Også innenfor studieretning for mekaniske fag var bortvalget høyt, og vi merker oss at i Vestfold hadde over 40 prosent sluttet på denne studieretningen, og i Østfold og Akershus hadde mer enn hver femte sluttet.

Tabell 3.12 Andel av tiendeklassingene fra våren 2000 på Østlandet som var utenfor utdanning to og et halvt år etter at de gikk ut av grunnskolen. 11 studieretninger i sju fylker.

	Øst- fold	Akers- hus	Oslo	Hed- mark	Buske- rud	Vest- fold	Tele- mark	Antall i stretn	Antall utenfor
ID	0	2,4	3,9	0	0	5,6	4	438	10
MD	8,6	2,3	3,1	0	3	11,8	0	301	12
AF	3,4	5	4,6	3,5	3,8	3,9	3,3	3737	158
MK	9,1	9,3	7,9	0	8,3	7,1	6,3	310	24
EL	10,4	15,3	22,7	11,9	7,8	9	4,7	626	81
FO	13,6	15,6	9,4	12,9	14,5	13,7	23,4	842	122
HS	16,9	25	19,8	22,3	10,2	15,8	18,4	754	143
SA	13	22,7	26,1	21,2	14,3	14,8	19	333	64
BY	25	17,9	32,5	24,2	18,4	27,7	17,8	555	123
ME	27,1	27,8	22,9	20	18,5	41,3	15,3	519	134
HN	36,4	21	43,2	26,1	45,3	41,4	26,1	401	134

Innenfor studieretning for byggfag var det en noe lavere andel sluttere, men også denne studieretningen hadde høy andel sluttere. I fire av fylkene, Østfold, Oslo, Hedmark og Vestfold, hadde om lag hver fjerde elev forlatt denne studieretningen før vi nådde midten av det tredje skoleåret.

Studieretningen med lavest bortvalg var studieretning for idrettsfag, totalt hadde bare 2.3 prosent i alle fylkene sluttet, og vi ser også at disse andelene gjenfinnes i de sju fylkene. I tre av fylkene, Østfold, Hedmark og Buskerud, hadde ingen sluttet på denne studieretningen i løpet av to og et halvt år.

Også studieretningene for allmenne, økonomiske og administrative fag og musikk, dans og drama hadde lavt bortvalg i alle fylkene. Studieretning for medier og kommunikasjon hadde et noe høyere bortvalg enn disse i alle fylkene, men også denne studieretningen må sies å ha et lavt bortvalg, i hvert fall når vi vurderer i forhold til de yrkesfaglige retningene.

Innenfor studieretningene for elektrofag og formgivningsfag var bortvalget på et lavt mellomnivå og innenfor studieretningene for helse- og sosialfag og salg og service var bortvalget på et høyt mellomnivå. Også innenfor disse studieretningene finner vi bortvalg på over 20 prosent i noen av fylkene; elektrofag i Oslo, formgivningsfag i Telemark, helse- og sosialfag og salg og service i Hedmark.

Vi merker oss at bak noen av gjennomsnittallene for bortvalg innenfor de enkelte studieretningene skjuler det seg stor variasjon. Innenfor studieretning for elektrofag ser vi for eksempel at andelen bortvalg var 4.6 prosent i Telemark og

22.7 i Oslo. Innenfor musikk, dans og drama finner vi en variasjon fra null bortvalg i Hedmark til 11.8 prosent i Vestfold. Innenfor studieretning for formgivningsfag var bortvalget hele 23.4 i Telemark, men bare 9.4 i Oslo. Og innenfor mekaniske fag var det 41.3 prosent som sluttet i Vestfold mot 15.3 prosent i Telemark. Her ser vi tydelig hvordan et gjennomsnitt kan skjule stor spredning. Derfor kan det være nødvendig, slik som her, å gå bak gjennomsnittstallene.

Oppsummert: Det var stor variasjon i bortvalget mellom studieretningene. Bortvalget var lavt på de studiekompetansegivende retningene, og betydelig høyere på de yrkesfaglige. Innen de enkelte studieretningene var det også fylkesvis variasjon. Til tross for denne fylkevariasjon i bortvalget innenfor de enkelte studieretningene, er det likevel tydelig hvilke studieretninger – *på tvers av fylker* – som har et stort, henholdsvis middels og lavt bortvalg. Dette kan peke i retning av at det snarere er studieretningsspesifikke forhold enn fylkesforhold som påvirker bortvalget.

Innenfor noen studieretninger i noen fylker hadde mer enn to av fem sluttet frem til midten av det tredje skoleåret, særlig gjelder dette innenfor studieretning for hotell- og næringsmiddelfag. Vi finner også bortvalgsandeler på 20–30 prosent innenfor flere studieretninger i flere fylker, og særlig peker studieretning for mekaniske fag og studieretning for byggfag seg ut som retninger med høyt bortvalg samlet og i flere fylker. *Det er vår vurdering at det betydelige bortvalg innenfor noen studieretninger er alarmerende.*

3.6 Hva gikk slutterne til?

Midt i det tredje skoleåret etter at de gikk ut av videregående opplæring var altså 12.5 prosent av alle utenfor utdanning. Dette tilsvarer 1220 av de 9756 ungdommene dette prosjektet følger. Vi har sett nærmere på hva disse 1220 ungdommene gikk til når de sluttet i videregående. Dette fremgår av tabell 3.13.

Tabell 3.13 Hva gikk slutterne til? Aktivitet ved slutting. N=1220. Prosent.

	Antall	Prosent
Arbeid	321	26,3
Praksisplass	75	6,2
Annet	48	3,9
Flyttet annet fylke	144	11,8
Ikke noe	133	10,9
Ukjent	499	40,9
	1220	100,0

Tabell 3.13 viser at 321 eller hver fjerde (26.3 prosent) av de som sluttet gikk over i jobb, og at 75 (6.2 prosent) hadde fått en praksisplass. Dermed gikk til sammen hver tredje (32.5 prosent) over i en arbeid eller arbeidslignende aktivitet da de sluttet i videregående opplæring.

De 48 ungdommene (3.9 prosent) som har sluttet av annen årsak inkluderer langtidssyke, innsatte, militærtjeneste og gravide/nybakte mødre. Den siste gruppen utgjorde i alt 10 unge jenter, hvilket betyr at graviditet og fødsel blant elever i aldersgruppen 16–19 har et svært beskjedent omfang. Disse 48 ungdommene var verken i jobb eller utdanning.

Blant de 144 (11.8 prosent) som har flyttet til et annet fylke kjenner vi ikke til om de har fortsatt utdanningen sin der, om de har begynt å jobbe eller om de har havnet i ledighet. For mange andre av prosjektdeltakerne som har flyttet til annet fylke har registerdata gitt oss informasjon om at de har fortsatt i videregående opplæring på en ny skole i nytt fylke. Når registerdata ikke har gitt oss denne informasjonen om disse elevene, er det grunn til å regne med at de var utenfor utdanning, men vi har ingen informasjon som kan hjelpe oss til å avgjøre om de var i jobb eller ledighet.

For 133 ungdommer, eller 10.9 prosent av slutterne, vet vi at de har gått over i ledighet. De har selv, i spørreskjemaer fra oss, fortalt dette.

For 499 ungdommer, eller 40.9 prosent av slutterne, har vi ikke sikker informasjon om hva de gikk til etter å ha sluttet. Det vi imidlertid vet, er at de i registrene til oppfølgingstjenesten (OT) var registrert med såkalte OT-administrative koder da de sluttet. Dette er koder som forteller at de fortsatt var under rådgivning eller veiledning, at OT arbeidet med dem. Hadde de vært i arbeid eller hatt en praksisplass ville dette vært registrert med egne koder. Vi tolker derfor de OT-administrative kodene til at disse ungdommene ikke var i jobb, at de ikke hadde en praksisplass og at de ikke var under utdanning. Dette betyr at de gikk over fra videregående opplæring til ledighet.

Oppsummert betyr dette at hver tredje slutter (32.5 prosent) gikk over i arbeid/praksisplass, mens godt over halvparten (55.7 prosent) gikk over i ledighet da de sluttet. For de 11.8 prosent som flyttet til et annet fylke vet vi ikke om de havnet i ledighet eller ikke.

Det er grunn til å være bekymret for de ungdommene som gikk over i ledighet etter å ha sluttet i videregående opplæring. Å havne i lange ledighetsperioder i så ung alder kan være starten på en langvarig ledighetskarriere, starten på en marginalisering i forhold til arbeidslivet for en lang periode og kanskje for alltid (Grøgaard 2000).

For de som gikk over i en jobb, er det vår vurdering at disse ungdommene kan ha valgt en løsning som var den beste for dem. Hvis alternativet var å fortsette med en utdanning de ikke var fornøyd med og hvor sjansene for å oppnå studie- eller yrkeskompetanse kanskje var svært små, kan jobbalternativet være langt bedre. Disse vurderingene forutsetter at de har blitt værende i arbeid. Den samme vurderingen gjelder for de som har fått seg en praksisplass. De kan ha gjort et godt valg. Dersom dette fører dem tilbake til utdanning eller over i en jobb, har dette vært en god løsning. Men dersom arbeidskarrieren ble kortvarig, så kan det vise seg at også disse har startet på en ledighetskarriere og marginalisering i forhold til arbeidslivet.

Alt i alt er det vår vurdering at det var en bekymringsfullt stor andel blant slutterne som ser ut til å ha havnet i ledighet når de sluttet i videregående opplæring. Vi må selvsagt ta forbehold om hva som skjer videre med disse ungdommene. Vår informasjon er fra den tiden de sluttet, og det ligger utenfor dette prosjektets ramme å følge ungdommene som har sluttet i videregående videre. Det er mulig at mange av de ungdommene som gikk over i ledighet faktisk har skaffet seg en jobb, og dermed er utenfor faresonen. Men: Det er også mulig at mange av dem ikke har gjort det, og at noen av de som gikk rett over i en jobb ikke lenger er i jobb. Om dette er tilfelle, er det en betydelig andel av årskullet som har fått et dårlig utgangspunkt for inntreden på arbeidsmarkedet.

Vi har sett på dette, hva ungdommene gikk til da de sluttet, fordelt på de sju fylkene i prosjektet. Dette fremgår av tabell 3.14.

Tabell 3.14 Hva gikk slutterne til i de enkelte fylker? N=1220. Prosent innen hvert fylke.

	Tele- mark	Øst- fold	Hed- mark	Vest- fold	Buske- rud	Oslo	Akers- hus	Alle
Jobb ¹	49,4	49,3	48,1	42,8	31,3	19,7	15,9	32,5
Ledig	36,0	42,4	35,3	51,0	48,6	70,5	72,7	55,7
Usikker ²	14,6	8,3	16,5	6,2	20,1	9,8	11,4	11,8
Antall	89	144	133	194	144	183	333	1220

1 Inklusive praksisplass.

2 Flyttet til annet fylke, aktivitet ukjent.

p=.000 (kjikvadrattest)

Tabell 3.14 viser at det var fylkesvise variasjoner i forhold til om ungdom som sluttet i videregående opplæring fikk seg en jobb eller ikke. I Telemark, Østfold og Hedmark gikk halvparten av slutterne over i en jobb da de sluttet. I Vestfold

gjaldt dette om lag to av fem, og i Buskerud om lag en av tre. Lavest andel av slutterne som gikk over i jobb fant vi i Oslo med om lag en av fem og i Akershus hvor bare 15 prosent gikk til en jobb etter å ha sluttet i videregående opplæring.

Dette gjenspeiles i andelene som gikk over i ledighet etter å ha sluttet i videregående opplæring, og vi ser at i Oslo og Akershus var det så mange som sju av ti som sluttet i videregående opplæring uten å ha noe annet å gå til. Lavest andel som gikk over i ledighet fant vi i Hedmark og Telemark, her var det noe over en av tre som ikke hadde noe annet å gjøre etter å ha sluttet i videregående.

Det kan se ut som om mulighetene for å skaffe seg en jobb etter å ha avbrutt videregående opplæring, var minst i sentrale strøk på Østlandet og at det blir lettere i de mindre sentrale Østlandsfylkene. En slik antakelse støttes ikke av de generelle arbeidsledighetstallene i fylkene. I følge SSBs arbeidskraftundersøkelser var Oslo og Østfold Østlandsfylkene med høyest registrert arbeidsledighet ved utgangen av mars 2004, mens Akershus lå lavest. For hele landet var gjennomsnittlig prosent helt ledige i arbeidsstyrken 4.4 prosent i november 2004 (Kilde: SSBs statistikkbank). Ungdomsledigheten er gjerne litt høyere enn i arbeidsstyrken ellers. Arbeidsmarkedet for ungdom var et tema i gruppeintervjuene, men det kom ikke frem noen holdepunkter for å anta at hovedårsaken til ulik sysselsettingsgrad blant slutterne er at arbeidsmarkedet er bedre i mer perifere strøk. For eksempel påpekte informanten fra Aetat i Østfold at Østfold ligger på landsgjennomsnittet med hensyn til arbeidsledighet. Informanten vurderte arbeidsmarkedet for ungdom i Østfold som relativt bra. Samme vurdering av eget fylke gjorde informantene i Akershus. Et gjennomgående tema i gruppeintervjuene var derimot at selv om arbeidsgivere foretrakk de med mer kompetanse, var det muligheter for jobb for dem som ikke har alt for høyt fravær. Vi har undersøkt, men fant ikke at fravær på ungdomsskolen blant slutterne henger sammen med om de fikk jobb eller ikke.

Vi har også sett nærmere på hva ungdommene gikk til etter å ha avbrutt videregående opplæring avhengig av om de gikk på en studieforbereende³⁰ eller yrkesfaglig³¹ retning når de sluttet.

30 Inkluderer medier og kommunikasjon og elever i utlandet og på private videregående skoler .

31 Inkluderer elever på tilrettelagte kurs.

Tabell 3.15 Hva gikk slutterne til fra yrkesfaglige og studieforberedende retninger? N=1185.

	Studieforberedende	Yrkesfaglige	Alle
Jobb	15,6	38,1	33,2
Ledig	63,7	54,6	56,6
Usikker	20,6	7,3	10,2
Antall	262	923	1185

p=.000 (kvikvadrattest)

Tabell 3.15 viser at elever på yrkesfaglige utdanninger hadde lettere for å få seg en jobb etter å ha sluttet i videregående opplæring, enn elever på studieforberedende retninger. Vi har sett på enkeltstudieretninger (dette vises ikke i tabell), og fant da at blant de som sluttet i studieretning for naturbruk og studieretning for byggfag var det henholdsvis 47.1³² og 45.5 prosent som gikk over i jobb da de sluttet, og på seks av de øvrige yrkesfaglige retningene var det mellom 35 og 40 prosent av slutterne som hadde skaffet seg en jobb.

Blant slutterne fra studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag fant vi at 6.8 prosent gikk over i en jobb da de sluttet, og den studieforberedende retningen hvor flest sluttet har skaffet seg en jobb var medier og kommunikasjon.

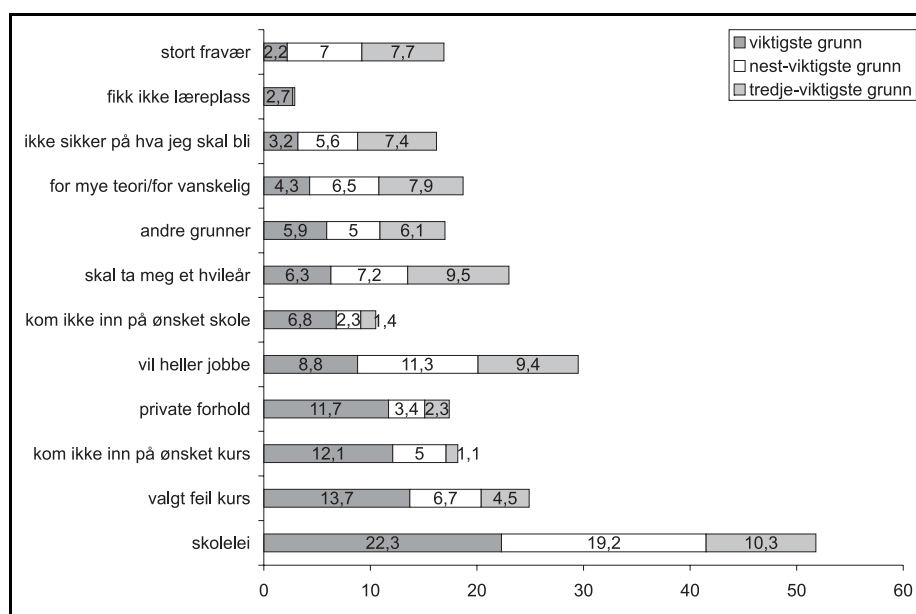
At elever på yrkesfaglige utdanninger hadde lettere for å få seg en jobb etter å ha sluttet i videregående opplæring enn elever på studieforberedende retninger skyldes nok at de har påbegynt en utdanning innenfor et yrkesområde og har skaffet seg noe innsikt og kompetanse innen faget, noe som gjør at de var mer attraktive på arbeidsmarkedet enn de som kom fra en studieforberedende retning.

3.7 Hvorfor de sluttet – ungdommenes egne begrunnelser

Som det fremgår av figur 3.1 var bruttobortvalget frem til og med midten av det tredje skoleåret 18.9 prosent. Dette betyr at 1749 av de 9756 ungdommene i denne undersøkelsen har sluttet. Men som figur 3.1 også viser, så har en betydelig andel av disse returnert.

32 Denne må tolkes med forsiktighet da antall sluttet fra denne studieretningen var lavt, n=34.

Intensjonen har vært at ungdommene som sluttet skulle fylle ut prosjektets slutterskjema. Skjemaet skulle primært gi informasjon om ungdommens subjektive begrunnelse for å slutte og om hva ungdommen gjorde i stedet for å være i videregående opplæring. Denne utfyllingen av slutterskjema har ikke latt seg gjennomføre som planlagt. Hovedårsaken til dette har vært det betydelige omfanget på overgangssluttingen. Når en ungdom som var elev ved slutten av et skoleår ikke møtte opp igjen ved neste skoleårs begynnelse, var det ofte for sent å få denne ungdommen til å fylle ut skjemaet. Et skjema sendt i posten til en ungdom som nettopp har bestemt seg for å slutte i videregående opplæring blir sjelden utfylt og returnert. Derfor ble noen av ungdommene kontaktet over telefon, noe som bidro til noen flere utfylte slutterskjemaer. I alt har 556 eller 32 prosent av de 1749 ungdommene som har sluttet, fylt ut slutterskjema. Dette er en lav svarprosent, men vi vil likevel presentere ungdommenes egne begrunnelser for å slutte. Dette presenteres i figur 3.9.

Figur 3.9 Ungdommenes egne begrunnelser for å slutte i videregående opplæring. Separat for viktigste, nest-viktigste og tredje-viktigste grunn. Prosent er beregnet ut fra antall elever som har besvart slutterskjema. N=556. Viktigste grunn summerer til 100 prosent fordi alle har oppgitt denne. Nest-viktigste og tredje-viktigste grunn summerer ikke til 100 prosent fordi ikke alle har oppgitt mer enn en grunn.

Figur 3.9 viser at den viktigste grunnen for å slutte i videregående opplæring, slik ungdommen selv opplever det, var at de var skolelei. Den nest-viktigste grunnen totalt var at de ønsket å jobbe. Vi registrerer at denne begrunnelsen ble viktigere i forhold til de andre grunnene etter hvert som tida gikk. De grunnene som deretter ble oppgitt av flest var at de hadde valgt feil kurs og at de ønsket seg et hvileår. Det bildet vi viser her er svært sammenfallende med det vi viste i forrige delrapport (Markussen og Sandberg 2004: 109). Da analyserte vi begrunnelsen for 424 slutttere, nå har vi altså opplysninger fra ytterligere 132 slutttere, men bildet endres ikke av dette.

De ulike begrunnelsene kan grovt grupperes i tre typer begrunnelser, push-begrunnelser (begrunnelser hvor ungdommen sier at det er forhold ved skolen som skyver han/henne ut), pull-begrunnelser (begrunnelser hvor ungdommen sier at det er forhold utenfor skolen som trekker han/henne ut) og til slutt diverse begrunnelser som ikke er knyttet direkte til skolen. Vi ser at ungdommene, når de har blitt bedt om å krysse av for ulike begrunnelser, har valgt push-begrunnelser i langt større utstrekning enn pull-begrunnelser. Det er bare begrunnelsene om at de heller vil jobbe og at de ønsker seg et hvileår som kan karakteriseres som pull-begrunnelse. Dette betyr at ungdommene, i følge sine egne begrunnelser, i større grad ønsker å slutte i videregående pga. forhold ved videregående som de vil slippe unna, enn de ønsker å slutte fordi det er noe der ute som er mer attraktivt.

3.8 Utenfor eller innenfor etter to og et halvt år – hvilke forhold har betydning?

Vi har foran vist bivariat³³ sammenheng mellom det å være utenfor videregående og bosituasjon, foreldrenes utdanning, minoritetspråklig bakgrunn, karakterer fra flere nivåer, bestått fra grunnkurs og vKI, fravær, studieretning og fylke.

Men som vi også kommenterer annet sted i rapporten er det i virkelighetens verden ikke slik at ulike forhold virker atskilt fra andre forhold. Tvert i mot er det slik at flere forhold virker samtidig, og de kan også påvirke hverandre. For å kunne si noe om hvilke forhold som bidrar til å øke sannsynligheten for at en ungdom som gikk ut av tiende klasse på Østlandet våren 2002 fortsatt var i utdanning to og et halvt år etter, må vi derfor gjennomføre en analyse hvor vi inkluderer en rekke forhold (variabler) i analysen samtidig, en multivariat analy-

33 Sammenheng mellom to og to variable

se. Analysemetoden vi bruker (logistisk regresjon) etterligner eksperimentet ved at den sammenligner effekten av enkeltforhold (uavhengige variabler) på det fenomenet vi undersøker (den avhengige variabelen, her: å være utenfor eller ikke), samtidig som alle andre forhold holdes faste. Effektene vi finner gjelder derfor under betingelsen alt annet likt.

Vi har gjennomført en slik analyse hvor vi har inkludert alle de forholdene vi har sett på over. I tillegg har vi inkludert en lang rekke andre forhold. I analysen har vi bare inkludert variabler som inneholder informasjon om alle de 9756 ungdommene dette prosjektet følger. Det betyr at vi i denne omgang stort sett har benyttet informasjon samlet inn da elevene gikk i tiende klasse, og ikke informasjon samlet inn i løpet av tiden i videregående opplæring.³⁴

Variablene vi har inkludert i denne analysen var disse:

- Bakgrunnsvariable: (mors og fars utdanning og arbeidsmarkedstilknytning, familiens økonomiske situasjon, ungdommens bosituasjon (hvem bodde ungdommen sammen med som 15-åring), ungdommens kjønn og minoritetsbakgrunn samt foreldrenes holdninger til skole og utdanning)
- Skolevariable fra grunnskolen
 - Ekstra hjelp og støtte som et mål på skolefaglige kunnskaper og ferdigheter
 - Atferd, fravær og trivsel som mål på tilpasning til og aksept av skolens verdier
 - Tid brukt på lekser og egenvurdering av arbeidsinnsats som mål på innsatsvilje
 - Fritidsbruk og interesser som mål på betydningen av andre arenaer enn skolen
 - Ambisjoner og motivasjon som mål på vurdering av skolens viktighet
 - Sosialt og faglig skolemiljø og arbeidsformer som mål på læringsklima og læringsarbeidets form
 - Fylke og studieretning som rammefaktorer

34 Årsaken til dette er at verken spørreskjemadata eller registerdata samlet inn etter at ungdommene begynte i videregående opplæring er komplett. I spørreundersøkelsen var svarprosenten det første året i videregående 76.6 og det andre året 66.5. Registerdata mangler også noen opplysninger om noen av ungdommene. Pga manglede svar og manglende registeropplysninger ville en logistisk regresjonsanalyse som inkluderer spørreskjemasvar også fra grunnkurs og vki samt registerdata fra tiden i videregående opplæring bare inkludere 5735 av de 9756 deltakerne i prosjektet. Av disse var bare 5.6 prosent utenfor utdanning midt i det tredje skoleåret. Når det i hele utvalget var så stor andel som 12.5 prosent som var utenfor, ville en slik analyse basert på en skjev andel av vårt utvalg, kunne føre til gale resultater. Spørreskjemadata og registeropplysninger fra tiden i videregående opplæring vil bli fullt ut utnyttet og inkludert i de multivariate analysene i seinere analyser og rapporteringer fra prosjektet

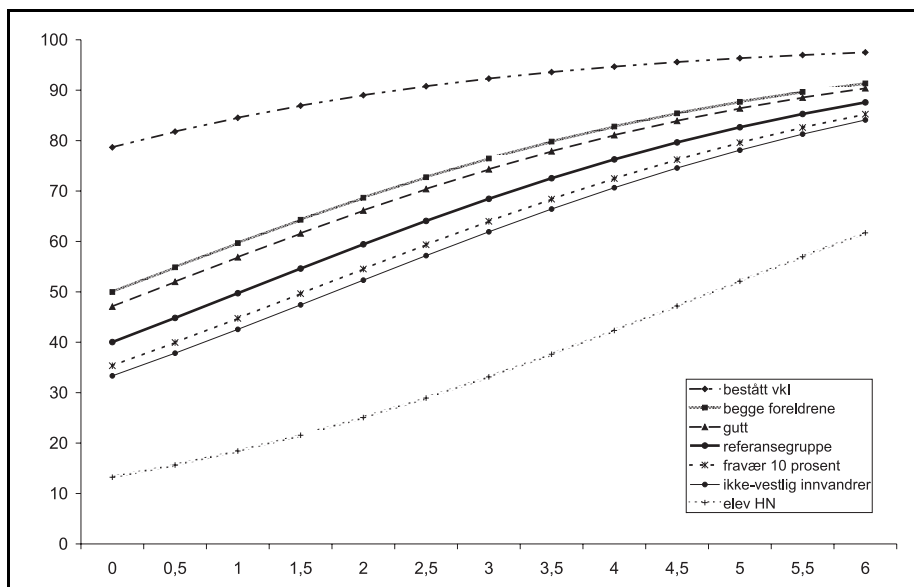
- Karaktersnitt fra grunnskolen og bestått/ikke bestått vKI etter to år som mål på skolefaglig kunnskaps- og ferdighetsnivå og faktisk oppnådde resultater

Denne analysen ligner på de vi har presentert i de to foregående rapportene (Markussen 2003, Markussen og Sandberg 2004). Forskjellen er at vi nå har analysert for å undersøke forhold av betydning for å være utenfor eller innenfor etter to og et halvt år, mens vi i de to tidligere rapportene har sett på situasjonen på tidligere tidspunkter. I analysen finner vi at *sannsynligheten* for at ungdommene var *utenfor* videregående opplæring to og et halvt år etter at de gikk ut av videregående opplæring *økte* når de:

- ikke hadde bodd sammen med begge foreldrene som 15-åringer,
- var jenter,
- var vestlige innvandrere eller etterkommere
- var ikke-vestlige innvandrere
- hadde foreldre med en negativ innstilling til skole og utdanning
- hadde alvorlige atferdsavvik (og sannsynligheten ble redusert når de hadde svært alvorlige atferdsavvik)
- brukte lite tid på lekser
- hadde høyt fravær
- hadde lave karakterer
- ikke hadde bestått vKI
- ikke hadde høye utdanningsambisjoner
- var orientert mot venner på fritida
- ikke var orientert mot organiserte aktiviteter
- sammenlignet med å gå på AF, gikk på en av studieretningene MK, HS, EL, ME, HN, NA, TB, BY, TR, SA, FO eller på privat videregående skole eller skole i utlandet

Sannsynligheten for å være innenfor økte når ungdommene var elever på en skole i Østfold, Buskerud eller Telemark, sammenlignet med å være elev i Akershus.

Disse forholdene påvirker sannsynligheten for å være innenfor eller utenfor i ulik grad. I figur 3.10 viser vi hvordan variasjon i et og et av disse forholdene, mens alle andre forhold holdes konstant, påvirket sannsynligheten for at ungdommene fortsatt var innenfor videregående opplæring to og et halvt år etter at de gikk ut av grunnskolen.

Figur 3.10 Beregnet sannsynlighet for å være innenfor videregående opplæring midt i det tredje skoleåret (årsskiftet 2004–2005) etter avsluttet grunnskole våren 2002. Logit-estimat. N= 9756. Analyseresultatene som ligger til grunn for figuren er gjengitt i vedleggstabell 3.g. Skala på X-aksen. Grunnskolekarakterer

I analysen og i figuren har vi tatt utgangspunkt i det vi kaller en referansegruppe. Denne er representert i figuren med den heltrukne linjen om lag midt i figuren. Dette er en tenkt gruppe elever som i vårt tilfelle er ungdommer som:

- ikke hadde bodd sammen med begge foreldrene som 15-åring
- var jenter
- var majoritetsungdom
- hadde foreldre med en negativ innstilling til skole og utdanning
- hadde alvorlige atferdsavvik
- ikke hadde svært alvorlige atferdsavvik
- brukte lite tid på lekser
- ikke hadde fravær
- ikke hadde bestått vki
- ikke hadde høye utdanningsambisjoner
- ikke var orientert mot venner på fritida
- var orientert mot organiserte aktiviteter
- var elev på studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag
- gikk på en videregående skole i Akershus

Figuren viser hvordan sannsynligheten for at ungdommene forble i utdanning økte med økende karaktersnitt fra tiende klasse³⁵. Samtidig som vi på denne måten varierer karakterene holder vi de andre forholdene konstant. Vi ser da for eksempel at for en ungdom i referansegruppen med et karaktersnitt på 3.0 fra tiende klasse var det en sannsynlighet på om lag 70 prosent for fortsatt å være i utdanning midt i det tredje skoleåret. Øker snittet til 5.0, ser vi at sannsynligheten øker til i overkant av 80 prosent. Dette illustrerer karakterenes betydning.

I figur 3.10 viser vi også med hvilken styrke og retning noen av de andre forholdene med signifikant effekt påvirker sannsynligheten for fortsatt å være i utdanning midt i det tredje skoleåret. Vi har ikke tegnet inn linjene som representerer alle variablene, det ville gjort figuren uoversiktlig. Linjene som ligger over linja for referansegruppa indikerer at variabelen har positiv effekt, og linjene som ligger under linja for referansegruppa indikerer at variabelen har negativ effekt på sannsynligheten for fortsatt å være i utdanning.

Den linja som ligger øverst i figur 3.10 representerer det å ha bestått vkI. Bildet viser da at å ha bestått vkI hadde stor betydning for sannsynligheten for fortsatt å være i utdanning. Når ungdommene bar alle referansegruppas kjennetegn og hadde karakteren 2 i snitt fra tiende klasse, ser vi at sannsynligheten var rundt 60 prosent for å være i utdanning midt i det tredje skoleåret. Holder vi alle forhold konstante, inklusive karakteren 2, ser vi at det å ha bestått vkI økte sannsynligheten for fortsatt å være i utdanning til ca 90 prosent. Dette viser den store betydningen det å ha bestått vkI har, og det faller også sammen med det vi så i tabell 3.11, at 95 prosent av de som hadde bestått vkI faktisk var elever i vkII.

Linja som ligger lavest i figur 3.10 representerer elever på studieretning for hotell- og næringsmiddelfag, og vi ser at elevene her, når alle andre forhold var like, hadde en betydelig lavere sannsynlighet for fortsatt å være elev midt i det tredje skoleåret enn elever i referansegruppen. Med karakteren 4 i snitt fra grunnskolen, var sannsynligheten om lag 75 prosent for referansegruppen; for elevene på studieretning for hotell- og næringsmiddelfag var sannsynligheten om lag 50 prosent, alt annet likt. Dette faller også sammen med det vi har vist foran, at studieretning for hotell- og næringsmiddelfag var den studieretningen med høyest bortvalg. Vi kunne også tegnet inn linjer for alle de øvrige studieretningene med signifikant effekt. De ville alle ligget under referansegruppens lin-

35 Vi kunne også brukt karakterene fra grunnkurs som mål. Vi har undersøkt korrelasjonen mellom karakterer fra tiende klasse, grunnkurs og vkI. I forholdet mellom tiende klasse og grunnkurs er Pearsons $r=0.75$. Det er en høy korrelasjon, og de to variablene er så godt som mål på det samme. Det som er overraskende er den lave korrelasjonen mellom tiendeklassekarakterene og vkI-karakterene (Pearsons $r=0.22$) og grunnkurskarakterene og vkI-karakterene (Pearsons $r=0.28$). Dette siste funnet er ikke i overensstemmelse med tidligere funn som viser sterkere repeterbarhet i karakterer gjennom hele videregående opplæring. Dette vil vi studere nærmere i fortsettelsen av prosjektet.

je. Avstanden til referansegruppens linje illustrerer styrken i effekten for den variabelen som den enkelte linje representerer.

Denne effekten angis også av størrelsen på koeffisienten B i vedleggstabell 3.g. Fortegnet angir retningen på effekten (negativt fortegn betyr at den aktuelle variabel reduserer sannsynligheten for det fenomen vi måler, og motsatt med positivt fortegn). I vedleggstabell 3.g ser vi av det negative fortegnet på B-verdiene for alle studieretninger med signifikant effekt ($\text{sig.} \leq 0.050$) at elever på disse studieretningene har lavere sannsynlighet for fortsatt å være i utdanning enn elever på studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag. Tallverdien på koeffisienten B angir styrken på effekten. For eksempel ser vi at $B_{HN} = -1.477$, mens $B_{HS} = -0.734$. Dette viser at sannsynligheten for å være utenfor var større på studieretning for hotell- og næringsmiddelfag enn på studieretning for helse- og sosialfag.

I vedleggstabell 3.g ser vi også at $\text{sig} > 0.050$ for studieretningene for idrettsfag, musikk, dans og drama og kjemi- og prosessfag. Det betyr at sannsynligheten for å være utenfor ikke var signifikant forskjellig fra referansestudieretningen; studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag.

Vi har også funnet at ungdom fra Østfold, Buskerud og Telemark hadde økt sannsynlighet for være elev midt i det tredje skoleåret i forhold til elever fra Akershus (som var sammenligningsfylke), alt annet likt. Analysen viste ikke signifikant effekt av det å være elev i Hedmark, Oslo og Vestfold sammenlignet med Akershus. Når vi sammenholder dette med gjennomgangen av bortvalgsmønsteret i de ulike fylkene tidligere i dette kapitlet, viser dette stort sammenfall.

Av figur 3.10 ser vi også at det å være gutt betyr større sannsynlighet for fortsatt å være i utdanning etter to og et halvt år, sammenlignet med det å være jente. Dette er interessant, ettersom de tidligere analysene (hvor vi har analysert bortvalget henholdsvis et halvt og ett og et halvt år etter avsluttet grunnskole), ikke har vist noen forskjell mellom jenter og gutter.

Vi ser også at det å bo sammen med begge foreldrene hadde positiv effekt på det å forbli elev. Dette faller sammen med det vi har funnet tidligere i prosjektet. Det samme gjelder den negative effekten av fravær og det å være etterkommer eller innvandrer med vestlig bakgrunn og det å være innvandrer med ikke-vestlig bakgrunn.

Selv om vi nå finner en del andre variabler med effekt på sannsynligheten for å være innenfor videregående opplæring midt i det tredje skoleåret, enn vi fant da vi analyserte situasjonen etter henholdsvis et halvt og ett og et halvt år, var de i hovedsak det samme bildet som tegnet seg.

Elevenes *hjemmebakgrunn* har betydning. Det å bo sammen med begge foreldre og det å ha foreldre med et positivt syn på utdanning betyr at ungdommene får oppbacking for å være i skolen hjemmefra, de opplever et push for å bli, og for noen av dem er sannsynligvis dette pushet så sterkt at det å avbryte videregående opplæring ikke engang er en tenkt tanke. At vi identifiserer to minoritetsspråklige grupper som også har redusert sannsynlighet for å forbli i utdanning, kan også handle om støtte hjemmefra. I noen grupper minoritetsspråklige oppleves kanskje ikke det å ta videregående opplæring som viktig, man er ikke så godt kjent med norsk kultur og samfunnsliv at verdien av videregående opplæring er kjent og forstått. Dette underbygges når vi ser at ikke-vestlige etterkommere ikke har lavere sannsynlighet for å bli i utdanning enn majoritetsungdommen. Disse ungdommene er født i Norge, foreldrene deres har vært her lengre, og har i større grad forstått den norske konteksten, noe som slår ut i større oppslutning om skolen.

Videre ser vi at en rekke av de forhold som har betydning for om elevene blir eller slutter, handler om *ungdommenes tilpasning* til skolen. Å oppnå gode karakterer, å bruke mye tid på lekser og å ha høye utdanningsambisjoner kan oppfattes som uttrykk for at ungdommene har tilpasset seg skolen og dens verdier. Å vise atferdsavvik og å ha stort fravær kan oppfattes som uttrykk for det motsatte. Når de som er venneorienterte sluttet i større grad, kan dette handle om at ungdom oppfatter andre arenaer som viktigere enn skolen.

Det er mulig at når gutter slutter i mindre grad enn jenter, så kan det også være et uttrykk for tilpasning til skolen. På tidligere trinn har flere studier vist at målt med karakterer, presterer jenter bedre enn gutter (Arnesen 2003, Markussen og Sandberg 2004, Nordahl (1997). Nordahl (1997) har forklart dette med at skolen representerer verdier som jentene lettere identifiserer seg med og tilpasser seg til, vi har en jenteskole. Når vi nå ser at guttene slutter mindre enn jentene, kan det være et uttrykk for at når man beveger seg gjennom videregående opplæring, identifiserer guttene seg mer og mer med skolen og læringsarenaene. Det som fanges opp her kan være at opplæringen skifter innhold og form. Elever på yrkesfaglige studieretninger opplever kanskje økende relevans i fagene etter hvert som andelen studieretningsfag øker og andelen felles allmenne fag avtar, og når de kommer i lære opplever kanskje mange at de endelig får lov til å holde på med de liker. Identifikasjonen med læringsarenaen, aktivitetene der og det rådende verdisett er sterk og de slutter i mindre grad.

Når vi finner selvstendig effekt av studieretningstilhørighet når vi kontrollerer for en lang rekke andre forhold, peker det i retning av at det er noe særegent ved studieretningene som enten bidrar til at ungdommene blir eller at de slutter.

Dette særegne ved studieretningene har ikke vi klart å fange opp, men en hypotese kan være at arbeidsmarkedet for noen yrker er slik at det er lett for ungdommene å få seg jobb før de er ferdige. En annen hypotese kan være at noen studieretninger er mer utsatt for feilvalg enn andre; ungdommene satser på en retning, men oppdager at dette er feil og slutter. En tredje forklaring kan være at det er kulturforskjeller studieretningene i mellom som bidrar til at man klarer å holde på ungdommene i ulik grad.

Når vi finner selvstendig effekt av fylkestilhørighet når vi kontrollerer for en lang rekke andre forhold, peker det i retning av at det er noe særegent ved fylkene som enten bidrar til at ungdommene blir eller at de slutter. Men som vi har sett foran (avsnitt 3.4) følger ikke de fylkesvise variasjonene noe fast mønster. Vi har for eksempel sett at bortvalget i samme fylke kan være stort i en periode og lavt i en annen. Dette gjør det vanskelig å peke på særlige forhold i de enkelte fylkene.

For å forsøke å komme nærmere noen svar på om det er ulike forhold som påvirker bortvalget i de enkelte fylkene har vi gjennomført fylkesvise logistiske regresjonsanalyser tilsvarende den vi nettopp har presentert for alle fylkene samlet. Vi viser ikke resultatet av disse analysene, fordi hovedkonklusjonen er klar: Det er de samme forhold, hjemmebakgrunn og sosial og faglig tilpasning til skolen som har betydning for bortvalget også i de enkelte fylkene. I den logistiske regresjonen vi har presentert over forklarer variablene med effekt 36 prosent av variasjonen. Mye av variasjonen er fortsatt uforklart.

For å forsøke å finne noen andre fylkesspesifikke forhold som kunne bidra til å forklare fylkesvis variasjon i bortvalget, har vi gjennomført noen intervjuer med nøkkelinformanter med særlig god kjennskap til de fylkeskommunale rammevilkårene vi antok kunne ha betydning for bortvalget.

Den multivariate analysen viser at sannsynligheten for å være elev midt i tredje skoleår var større i Østfold, Buskerud og Telemark enn i de andre fylkene. Intervjuene i fylkene viste at et fellestrekk ved alle disse fylkene var vektleggingen av tett oppfølging og samarbeid på tvers, tverretatlige samarbeidsfora omkring ungdom som står i fare for å velge bort videregående. I Østfold fremhevet informantene verdien av tett tverrfaglig kontakt og formalisert samarbeid, faste møter mellom samarbeidende etater. En egen OT-sekretær kontakter alle i målgruppen personlig, via telefon.

Noe lignende kom frem i intervjuet i Buskerud. Informantene her begrunnet den store andelen ungdom innenfor opplæring nettopp med gode samarbeidsrutiner. I tillegg til at informantene i Buskerud trakk frem at det var velfun-

rende nettverk spredt i hele fylket, la de også vekt på et betydningen av et erfarent rådgiverkorps og bortvalgsforebyggende arbeid i skolene.

Informantene fra Telemark la også særlig vekt på at gode tverretatlige samarbeidsrutiner mellom OT, Aetat, rådgivere, skoler og inntaksavdelingen. Også tett oppfølging av ungdom i OTs målgruppe, hver enkelt ble for eksempel jevnlig fulgt opp per telefon, var klare pluss ved deres håndtering av ungdom som velger bort opplæring.

Ut over dette og det vi har presentert (i avsnitt 3.4) som bidrag til en forklaring på den høye andelen bortvelgere og returnerte i Vestfold, kom det gjennom gruppeintervjuene i fylkene ikke frem informasjon som ytterligere kan kaste lys over den fylkesvise variasjonen vi observerer.

3.9 Tidligsluttere, seinsluttere, overgangssluttere og skoleårssluttere – var det noen forskjell?

I prosjektets andre delrapport (Markussen og Sandberg 2004) har vi presentert en analyse hvor vi har sammenlignet de som sluttet frem til og med slutten av første skoleår med de som sluttet mellom første og andre skoleår og midtveis i andre skoleår. Konklusjonen på denne analysen var at elever som var innvandrere og etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn ble tidligsluttere i større grad enn majoritetsungdommen. De som hadde kommet inn på sitt førsteønske, var plikttoppfyllende, hadde best karakterer og lavest fravær holdt ut lenger enn de som hadde motsatt kjennetegn. Og når mor hadde utdanning på videregående nivå eller høyere, økte sannsynligheten for at bortvalget ble utsatt. «Når ungdom slutter er det de som føler seg mest fortrolig med skolen som venter lengst med å bryte den barrieren det er å velge bort videregående opplæring» (Markussen og Sandberg 2004: 125).

Vi har nå gjennomført en tilsvarende analyse (ved hjelp av logistisk regresjon; metoden er redegjort for i avsnitt 3.8) hvor vi også har inkludert de som har sluttet i 2004, og har undersøkt om det var noe som skilte slutterne avhengig av om de sluttet tidlig (frem til og med slutten av første skoleår) eller seint (fra og med slutten av første skoleår til og med midten av tredje skoleår). Denne analysen (som er presentert i vedleggstabell 3.h) viste at sannsynligheten for å være tidligslutter fremfor seinslutter økte

- når ungdommene var ikke-vestlige innvandrere,
- når ungdommene sa at de lærte best av å jobbe på egenhånd,

- med økende fravær,
- når ungdommene var elever i Vestfold og Telemark (Østfold var referansefylke)
- når ungdommene var elever på studieretning for idrettsfag og studieretning for formgivningsfag (allmennfag var referansestudieretning),

og at sannsynligheten for å være tidligslutter fremfor seinslutter ble redusert

- når ungdommene var praksisorienterte,
- når mor hadde utdanning på videregående nivå eller høyere,
- jo bedre karakterer ungdommene hadde,
- når ungdommene var pliktoppfyllende,
- når ungdommene tok utdanning i utlandet eller gikk på privat videregående skole

Vi ser at det var større sannsynlighet for å bli tidligslutter i Vestfold og Telemark. Dette faller sammen med det vi har vist foran i avsnitt 3.4, hvor figur 3.3 viser at nettopp disse to fylkene hadde flest sluttere dette skoleåret. Elever på studieretningene for idrettsfag og formgivningsfag har også større sannsynlighet for å bli tidligsluttere enn elever på de andre studieretningene, mens for de som tok utdanning i utlandet eller gikk på privat videregående skole var sannsynlighet større for å bli seinsluttere. For den siste gruppen kan det skyldes at de har valgt et alternativt løp, og at presset for 'å holde ut' det første skoleåret kan ha vært større på disse elevene enn de som var inne i ordinære løp i videregående skole.³⁶

Det som er det viktigste ved denne analysen er imidlertid at den peker i samme retning som analysen av tidligsluttere og overgangssluttere i delrapport 2: Ungdommer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, med mødre med lav utdanning, stort fravær, svake karakterer og som var pliktoppfyllende holdt ut lengre enn de som bar de motsatte kjennetegnene. De som følte seg mest fortrolig med skolen holdt ut lengst.

Vi har foran (avsnitt 3.3) omtalt overgangsslutting som et betydelig problem. Vi har derfor sett nærmere på overgangsslutterne og har ved hjelp av en logistisk regresjonsanalyse sammenlignet dem med skoleårsslutterne (resultatet av analysen fremgår av vedleggstabell 3.i). Denne analysen viser at sannsynligheten for å bli skoleårsslutter fremfor overgangsslutter økte

36 Analysen peker også ut to andre signifikante variable som er vanskelig å forklare: At ungdom som sa de lærte best av å jobbe på egenhånd hadde størst sjanse for å bli tidligsluttere og at de som var praksisorienterte hadde størst sjanse for å bli seinsluttere. Disse forholdene lar vi stå ukommentert her.

- når ungdommene var ikke-vestlige innvandrere,
- med økende fravær,
- når ungdommene var elever på studieretning for idrettsfag (allmennfag var referansestudieretning),

og at sannsynligheten for å være skoleårsslutter fremfor overgangsslutter ble redusert

- når mor hadde utdanning på videregående nivå eller høyere,
- jo bedre karakterer ungdommene hadde,
- når ungdommene var praksisorienterte,
- når ungdommene var arbeidsomme,
- når ungdommene var elever i Oslo og Hedmark (Østfold var referansefylke),
- når ungdommene var elever på studieretning for byggfag eller tok utdanning i utlandet eller gikk på privat videregående skole.

Resultatet av denne analysen viste altså at ungdommene fullførte det skoleåret de hadde begynt på før de sluttet i overgangen mellom to skoleår i stedet for å slutte i løpet av skoleåret når mor hadde utdanning på videregående nivå eller høyere, jo bedre karakterer de hadde, når de var arbeidsomme, jo lavere fravær de hadde, når de ikke var innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn.³⁷ Igjen ser vi at de mest utholdne – nå definert ved at de holder ut det skoleåret de har begynt på før de slutter – var de ungdommene blant slutterne som identifiserte seg mest med skolen og dens verdier.

Vi fant også at det var større sannsynlighet for å bli overgangsslutter for ungdom som var elever på studieretning for byggfag og blant de som tok utdanning i utlandet eller gikk på privat videregående skole. For den siste gruppen er nok forklaringen den samme som vi lanserte over: presset for å fullføre var større blant disse ungdommene som hadde gjort utradisjonelle valg ved at de ikke var elever i ordinær videregående skole.

Videre fant vi at byggfagelevne hadde større sannsynlighet for å bli overgangssluttere enn elevene på de øvrige studieretningene. Vi har sett nærmere på forholdet mellom overgangssluttere/skoleårssluttere og hvilken studieretning eleven gikk på da de sluttet. Foran (i avsnitt 3.3) viste vi at 242 eller 46.5 prosent

37 Dette er resultater som ligner på de vi fant når vi sammenlignet tidligsluttere og seinsluttere. Årsaken er nok at det er relativt stort overlapp mellom de avhengige variablene i disse analysene. Forskjellen utgjøres av seinslutterne som er skoleårssluttere (342 av totalt 1749 sluttere som var inkludert i disse analysene).

av de 520 ungdommene som sluttet i overgang 2 hadde søkt læreplass. Vi har nå sett på hvilke studieretninger de søkte læreplass innenfor, og fant at hver fjerde av disse 242 læreplassøkerne hadde søkt læreplass i et fag tilhørende studieretning for byggfag. Dette kan forklare hvorfor det å gå på denne studieretningen hadde signifikant effekt på sannsynligheten for å bli overgangsslutter og ikke skoleårsslutter.

Oppsummert: Vi har i dette avsnittet vist at tidspunktet for bortvalg av videregående opplæring handlet om utholdenhet. De som sluttet tidlig holdt ikke ut etter at de hadde bestemt seg for å slutte og tenkte kanskje at det ikke er noen grunn til å vente. Seinslutterne var mer utholdne. De ventet og så, og ga kanskje skolen en sjanse og håpet kanskje at det skulle gå bra. Det samme gjorde seg gjeldende i forholdet mellom overgangssluttere og skoleårssluttere. De første holdt ikke ut, men sluttet midt i skoleåret. De siste holdt ut og ventet til skoleåret var over før de sluttet. De som holdt ut og de som ikke holdt ut bærer noen ulike kjennetegn. De som holdt ut kom oftere fra hjem der mor hadde utdanning på videregående nivå eller høyere, de hadde hatt lavere fravær og bedre karakterer i grunnskolen enn de som ikke holdt ut, de var mer arbeidsomme og pliktoppfyllende og de var sjeldnere ikke-vestlige innvandrere. Overgangsslutterne og seinslutterne, de som holdt ut en periode før de sluttet, identifiserte seg med skolen, dens grunnlag og verdier og de hadde ofte en høyt utdannet mor som forsøkte å holde dem i skolen. Hvis vi sammenholder dette med det vi har sett om hvilke forhold som påvirker sannsynligheten for å slutte i det hele tatt, ser vi at det var noen av de samme forholdene som hadde betydning.

De som identifiserte seg minst med skolen og som fikk minst støtte for å ta utdanning hjemmefra, var de som sluttet først og som holdt ut i minst grad. De som identifiserte seg med skolen i noe mindre grad sluttet deretter, mens de som hadde god støtte for sin skolegang og som selv identifiserte seg med skolen og dens verdier aldri sluttet.

Men i tillegg til dette, at elevenes bakgrunn og deres egne ferdigheter hadde stor betydning for hvem som sluttet og hvem som fullførte, har vi også vist at strukturen i seg selv produserer bortvelgere. Når ungdom som har satset på en utdanning innenfor et fag, ikke får den læreplassen de ønsker seg, velger de heller å avbryte utdanningen, enten for godt eller som en pause inntil de får læreplass.

4 Underveiskompetanse – prestasjoner andre år i videregående opplæring

Tidligere i prosjektet har vi kartlagt ungdommenes underveiskompetanse etter første år i videregående (Markussen og Sandberg 2004). I dette kapitlet skal vi se på hvordan de som gikk ut av grunnskolens tiendeklasse våren 2002 gjorde det i sitt andre år i videregående opplæring. Vi skal se nærmere på

- Bestått vkI to år etter avsluttet tiende klasse
- Karakterutvikling fra tiende klasse via grunnkurs til vkI
- Stryk på vkI
- Vkl-karakterer for de som sluttet etter andre år

4.1 Bestått vkI to år etter avsluttet tiende klasse

For å registreres med fullført og bestått vkI-kurs, kreves det av eleven at hun eller han fullfører og består fag tilsvarende omfang for kurset og grunnkurset, og med en godkjent fagkombinasjon for kursene. Det vil si at eleven har beståttkarakter i alle fag i kurset og i tilhørende grunnkurs, uavhengig av hvor mange skoleår fagene er tatt over. For grunnkurs kreves det et gjennomført timetall på 30 eller 35 uketimer, for vkI 60 eller 70 uketimer, avhengig av valgt studieretning (Din videregående opplæring 2004–2005).

Vi vet fra andre delrapport at tre fjerdedeler av ungdommene som gikk ut av tiendeklasse i 2002 hadde fullført og bestått grunnkurset da de hadde gått ett år i videregående opplæring (Markussen og Sandberg 2004). I tabell 4.1 viser vi andelen fullført og bestått vkI etter to år, våren 2004.

Tabell 4.1 Fullført og bestått vkI to år etter avsluttet tiende klasse. N= 9756. Prosent

	Antall	Prosent
Fullført og bestått	6778	69,5
Privatskole/skole i utlandet	417	4,3
Ikke bestått på grunn av stryk på vkI	668	6,8
Ikke bestått av andre årsaker	1094	11,2
Sluttet	799	8,2
	9756	100

Tabell 4.1 viser at 69.5 prosent av tiendeklassekullet fra våren 2002 i de sju Østlandsfylkene hadde fullført og bestått vkI våren 2004. Alt i alt var det, som forventet, forholdsvis færre som hadde gjennomført vkI i løpet av to år, enn grunnkurs i løpet av ett år.

Blant de som hadde bestått har vi ikke regnet med de 4.3 prosent av ungdommene som gikk på privat videregående skole eller på skole i utlandet. Fra før av vet vi at nettopp dette er en gruppe som jevnt over er kjennetegnet av høyt prestasjonsnivå fra ungdomsskolen, de har høye utdanningsambisjoner, og deres foreldre har høy utdanning. Dette gir oss grunn til å forvente at flertallet av disse ungdommene vil ha fullført og bestått det utdanningstrinnet de var på våren 2004. Om disse inkluderes, kan vi gå ut fra at om lag 72–73 prosent av alle ungdommene hadde fullført og bestått vkI etter to år i videregående opplæring. Den tilsvarende andelen etter ett år på grunnkurset var om lag 80 prosent, så uansett om privatskoleelevene regnes med eller ei, var det færre som bestod vkI etter to år, enn grunnkurs etter ett år.

Tabell 4.1 viser at 6.8 prosent av kullet ikke besto vkI pga. stryk, og at 11.2 prosent ikke fikk bestått av andre årsaker (i avsnitt 4.3 redegjør vi for en rekke grunner til at ungdom som ikke er registrert med stryk ikke trenger å ha bestått). Til sammen var det altså 18 prosent som ikke fikk bestått enten pga stryk eller av andre årsaker. På grunnkurset gjaldt dette 14.6 prosent. Seinere i kapitlet skal vi se mer i detalj på de ungdommene som har strøket.

Den siste gruppen vi ser i tabell 4.1 er de 8.2 prosent som våren 2004 ikke var registrert som elever og dermed var utenfor opplæring våren 2004. Disse er grundig omtalt i kapittel 3.

4.2 Karakterutvikling fra tiendeklasse til vkI

I dette avsnittet skal vi følge utviklingen i skoleprestasjonene til noen av elevene i prosjektet. Dette gjør vi bare for de 69.5 prosent eller 6778 elevene som fullførte og bestod vkI våren 2004, og som vi har sikre karakteropplysninger om. De øvrige gruppene i tabell 4.1 utelates fra denne sammenligningen. Grunnen til dette er at det bare er for de som har fullført og bestått vi har et reelt sammenligningsgrunnlag. For de andre gruppene er karakteropplysningen for mangelfulle på grunnkurs og vkI-nivå til at det er fruktbart med noen sammenligning. Denne sammenligningen vil vi gjøre ved først å se på vkI-karakterene, for så å se på utviklingen over tid.

Tabell 4.2 gjengir gjennomsnittlige standpunktskarakterer på elleve studieretninger i hvert av de sju fylkene.

Tabell 4.2 Gjennomsnittlig karakter fra ulike studieretninger i sju fylker våren 2004 for elever som har bestått vkI to år etter avsluttet grunnskole. N=6507

	Øst- fold	Akersh	Oslo	Hed- mark	Buske- rud	Vest- fold	Tele- mark	Alle	N
MK	4.0	4.7	4.0	4.6	4.1	3.9	4.0	4.3	242
MD	3.9	4.4	4.1	4.4	4.1	4.2	3.9	4.2	230
AF	4.0	4.2	4.0	4.0	4.0	3.9	4.1	4.1	2811
ID	4.1	4.0	4.2	4.2	4.0	4.2	4.0	4.1	331
EL	4.1	4.1	3.9	3.7	4.1	4.1	4.1	4.0	427
FO	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	3.9	4.1	4.0	602
SA	4.1	3.8	3.9	4.0	3.9	4.2	4.1	4.0	216
BY	3.9	3.8	3.8	3.7	4.1	4.0	3.8	3.9	374
HS	4.0	3.7	4.1	3.8	4.0	3.9	3.8	3.9	483
HN	4.0	3.7	4.0	3.5	3.8	4.2	4.2	3.9	217
ME	4.2	3.6	4.0	3.5	3.9	4.1	4.0	3.8	299
KP								4.1	40
TR								3.8	19
TB								3.8	106
NA								4.0	110

p=.000, eta=.15

Det første vi ser av tabell 4.2, er at karaktergjennomsnittet var relativt høyt. Ungdommene som hadde bestått vkI to år etter avsluttet grunnskole, hadde gjennomsnittlige standpunktkarakterer som på et snitt mellom 3.8 og 4.3, når vi ser alle fylker under ett.³⁸ Ungdommene som gikk på studieretning for medier og kommunikasjon i juni 2004 hadde 4.3 i snitt. I motsatt ende finner vi elevene på mekaniske fag, med et karaktersnitt på 3.8. Vi kan likevel notere at det bare var en halv karakter som skilte studieretningen med høyeste (medier og kommunikasjon) og laveste gjennomsnittlige standpunktskarakter (mekaniske fag). Dette er ingen ubetydelig forskjell, men den er mindre enn den var på grunnkurs. Da vi i forrige delrapport sammenlignet gjennomsnittlig standpunktskarakter fra grunnkurs våren 2003, var det nesten en hel karakters differanse mellom studieretningene med høyest og lavest karaktersnitt (Markussen og Sandberg 2004). Det ser dermed ut til at prestasjonsforskjellene mellom studieretningene har avtatt fra grunnkurs til vkI. Dette fenomenet vil vi omtale

38 Våren 2004 hadde i alt 157 ungdommer i vårt materiale en gjennomsnittlig standpunktkarakter fra vkI som var basert på færre enn seks standpunktskarakterer. Vi har valgt å innlemme dem i analysene så lenge de er registrert med fullført og bestått. I tabell 4.2 gjelder dette 64 personer.

nærmere når vi ser på karakterutviklingen over tid innenfor studieretningene, seinere i dette kapitlet.

Vi ser videre av tabell 4.2 at det var de studieforbredende retningene som hadde de beste prestasjonene målt i karakterer. I rangert rekkefølge finner vi medier og kommunikasjon (som formelt sett er en yrkesfaglig studieretning, men hvor så mange går videre mot studiekompetanse på vkII-nivå at det er rimelig å betegne den som en studieforbredende retning, jf tabell 2.20), musikk, dans og drama, idrettsfag og allmenne økonomiske og administrative fag, alle med gjennomsnittskarakterer fra 4.3 til 4.1. Her var det en god del variasjon i prestasjonsnivået fylkene i mellom på de populære, men ikke så store, retningene medier og kommunikasjon og musikk, dans og drama. Akershus hadde høyest gjennomsnittskarakter på vkI medier og kommunikasjon, Vestfold lavest. Det var nesten en hel karakter som skilte elevene på medier og kommunikasjon i Akershus og Vestfold. På retningen musikk, dans og drama hadde elevene i Hedmark gjort det best. I snitt lå de en halv karakter over elevene i henholdsvis Østfold og Telemark, som hadde de svakeste gjennomsnittskarakterene på vkI musikk, dans og drama våren 2004.

Blant de yrkesfaglige studieretningene lå elektrofag, formgivningsfag og salg og service høyest, med et snitt for alle fylkene på 4.0. På disse studieretningene var det ikke særlig store karakterforskjeller mellom fylkene.

Byggfag, helse- og sosialfag og hotell- og næringsmiddelfag hadde alle et karaktergjennomsnitt lik 3.9. Det var en god del forskjell i gjennomsnittskarakterene på vkI i hotell- og næringsmiddelfag. Hedmark lå lavest (3.5), Vestfold og Telemark høyest (4.2).

Som på grunnkurs fant vi også på vkI det laveste karaktersnittet på mekaniske fag³⁹, men gjennomsnittet på vkI, 3.8 var likevel over snittet på grunnkurs, som var 3.5 (jf andre delrapport). Karaktergjennomsnittet blant de som bestod vkI på mekaniske fag varierte en del. Elevene i Hedmark hadde det laveste snittet, elevene i Østfold det høyeste. Vi tar forbehold om at antall elever i Østfold var lite, kun 26.

Et siste poeng som bør fremheves, er at Hedmark og Akershus fremstår som mer polariserte enn de andre fylkene: Med det mener vi at vi fant et større gap mellom de beste og de svakeste prestasjonene i disse to fylkene. Mellom standpunkt-karakterene på medier og kommunikasjon og mekaniske fag var det i begge disse fylkene mer enn en hel karakters forskjell (1.1).

39 Trearbeidsfag og tekniske byggfag hadde like lavt karaktergjennomsnitt, men her er snittet beregnet ut fra såpass få ungdommer at vi ikke gjør fylkesvise sammenligner med disse studieretningene.

Denne gjennomgangen av de som hadde bestått vkI to år etter avsluttet ungdomsskole, kan oppsummeres i disse punktene:

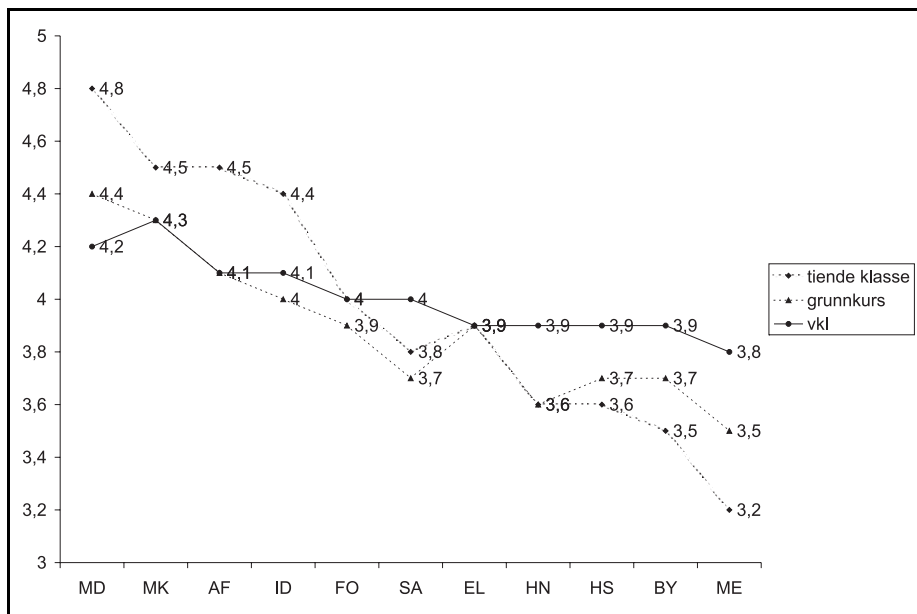
- Elevene hadde relativt høye gjennomsnittlige standpunktskarakter på vkI.
- De kan deles i tre grupper ut fra prestasjonsnivået målt som gjennomsnittlig standpunktskarakter på vkI:
 - Elever på MK, MD, AF, ID og KP med et snitt mellom 4.3 og 4.1.
 - Elever på EL, FO, SA og NA med et snitt på 4.
 - Elever på BY, HS, HN, ME, TR og TB, de tre første med et snitt på 3.9, resten med 3.8 i snitt.
- Det var mindre variasjon mellom studieretningene på vkI enn det var på grunnkurset.
- Det var forholdsvis lite variasjon fylkene imellom. Vi fant de største variasjonene i prestasjonsnivået innenfor studieretningene medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

I det følgende skal vi se på disse karaktergjennomsnittene i forhold til hva ungdommene har prestert tidligere i opplæringsløpet. Karakterene fra tiendeklasse og grunnkurs er presentert tidligere (jf andre delrapport). I det følgende viser vi derfor ikke disse karaktersnittene. I stedet går vi i gang med å studere karakterutviklingen fra tiendeklasse via grunnkurs. I figur 4.1 ser vi karakterutviklingen for elever som hadde fullført og bestått vkI ved 11 av studieretningene i alle sju fylkene. Vi har utelatt studieretningene KP, TR, TB og NA på grunn av det lave elevtallet på disse retningene, for å unngå å sammenligne for små undergrupper.

Når vi ser alle fylkene under ett, viser figur 4.1

- at karakterutviklingen har hatt en viss nedadgående tendens på de studieforberedende retningene. Tydeligst ser vi dette på musikk, dans og drama, hvor nivået har falt fra tiendeklasse via grunnkurset. På allmenne, økonomiske, og administrative fag og medier og kommunikasjon gikk derimot karaktergjennomsnittet ned fra ungdomsskolen til grunnkurset, for deretter å holde seg stabilt. Elevene på de to sistnevnte retningene hadde altså samme prestasjonsnivå på grunnkurs og vkI. På idrettsfag gikk gjennomsnittskarakterene ned fra ungdomsskolen til grunnkurs og opp igjen på vkI.
- at de yrkesfaglige studieretningene formgivningsfag og salg og service begge har hatt en reduksjon i det gjennomsnittlige karakternivået fra ungdomsskolen til grunnkurs, mens det steg igjen på vkI.

- at karakterutviklingen på yrkesfagene helse- og sosialfag, byggfag og mekaniske fag har pekt oppover for hvert trinn i opplæringsløpet, og gjennomsnittsprestasjonene viser en stigende tendens siden tiendeklasse.
- at hotell- og næringsmiddelfag og elektrofag har et uforandret karakternivå fra ungdomsskolen til grunnkurs, deretter har karakternivået steget.

Figur 4.1 Karakterutvikling for 11 studieretninger i sju fylker. N= 6507

Mens elevene på de studieforbereende retningene dermed gjør det forholdsvis svakere over tid, peker utviklingen på yrkesfagene oppover. Hvordan kan vi forklare denne utviklingen?

En nærliggende begrunnelse finner vi i det bortvalget som har foregått siden elevene begynte i grunnkurs. Vi har tidligere vist at de som slutter i videregående, i regelen har svakere skoleprestasjoner enn de som blir. Bortvalget er dessuten skjevt fordelt, det er relativt flere som slutter på de yrkesfaglige enn på de studieforbereende studieretningene. Etter *ett og et halvt år* i videregående skilte nettopp medier og kommunikasjon og mekaniske fag seg ut som motsatte ytterpunkter når det gjaldt slutting. På medier og kommunikasjon var 2.9 prosent ikke lenger elever ved slutten av tredje semester i videregående, mens andelen sluttet var hele 14.6 prosent på mekaniske fag (Markussen og Sandberg 2004).

Når elevene med de svakeste prestasjonene slutter, heves gjennomsnittskarakterene for de gjenværende elevene.

Utviklingen fra grunnkurs til vkI fører videre en tendens vi så allerede i overgangen fra tiendeklasse til grunnkurset, og som vi da fortolket i lys av ulike karakterregimer: Det stilles ulike krav til elevene i ungdomsskolens avsluttende år, på de studieforberedende retningene og på de yrkesfaglige retningene (jf andre delrapport). Elevenes valg og atferd på ungdomsskolen gir dem i en viss forstand ulike utgangspunkt for det videregående opplæringsløpet. For det første er rekrutteringen til studieforberedende og yrkesfaglige retninger skjev, på den måten at de som velger studieforberedende gjerne har med seg bedre skoleprestasjoner og mer støtte hjemmefra. Dette allerede skjeve utgangspunktet blir kan hende enda skjevere av at mange tiendeklassinger gjør en ekstra innsats for å hevde seg i konkurransen om plassene på de mest ettertraktede studieretningene.

Avsluttende trinn i ungdomsskolen er relativt teoritunget. Når ungdommene har begynt i videregående, er rammebetingelsene heller ikke de samme uansett valgt studieretning. Yrkesfaglige grunnkurs innebærer en skolehverdag med færre teoritimer enn før, og nye studieretningsfag man selv har valgt. De som går til studieforberedende grunnkurs, eksponeres for mye teori og strengere krav til gode karakterer. Også studieretningsfag kan være krevende, men det er færre timer felles allmenne fag på yrkesfag. Etter grunnkurset blir det enda større forskjell på karakterregimene i yrkesfaglige og studieforberedende retninger. På grunnkurs har de yrkesfaglige studieretningene 11 timer felles allmenne fag i uken, på vkI reduseres dette til 8 timer i uken (Din videregående opplæring 2004–2005). Yrkesfagelevne har 22 timer studieretningsfag på grunnkurset, og 25 timer på vkI. De har 2 timer valgfag, både på grunnkurs og vkI. På studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag er det 30 timer felles allmenne fag på grunnkurset og 18 timer på vkI. På vkI er det 12 timer studieretningsfag.

Grunnkurs og vkI medier og kommunikasjon har samme timefordeling som alle andre yrkesfagelever. De som velger denne yrkesfaglige studieretningen frem mot studiekompetanse, har færre timer felles allmenne fag og mer studieretningsfag enn de som går studieforberedende studieretninger. Til sammenlikning skal elevene på grunnkurs musikk, dans og drama ha 20 timer felles allmenne fag, 11 timer studieretningsfag og 4 timer valgfag. Samtlige vkI-kurs på musikk, dans og drama har 18 timer allmenne fag, 15 timer studieretningsfag og 2 timer valgfag.

Vi mener at den faktiske karakterutviklingen vi observerer i årskullet, når vi følger dem fra tiendeklasse til vkI, støtter opp under vår forklaring. Karaktergjennomsnittet går nedover på attraktive studieforbereidende retninger med høye inntakskrav, lite bortvalg, og mange timer felles allmenne fag. Motsatt stiger gjennomsnittsprestasjonene på yrkesfaglige retninger der terskelen for å komme inn ikke var så høy målt i karakterer fra tiendeklasse, der flere har sluttet, og mer tid brukes til studieretningsfag enn allmenne fag. I opplæringsløpet så langt har medier og kommunikasjon og musikk, dans og drama den dårligste karakterutviklingen, mekaniske fag og byggfag den beste.

Nå har vi sett karakterutviklingen for fylkene samlet. I det følgende skal vi undersøke karakterutviklingen innenfor hvert av de sju fylkene. Vi ser kun på forløpet fra grunnkurs til vkI. Med gjennomsnittlig karakterutvikling mener vi endring av gjennomsnittlig standpunkt-karakter fra det ene skoleåret til det neste.⁴⁰ Negativ verdi betyr at karaktergjennomsnittet er lavere på vkI enn den var på grunnkurset. Positiv verdi betyr at karaktergjennomsnittet er høyere på vkI enn grunnkurset, og null betyr at karaktergjennomsnittet er uforandret. Karakterutviklingen for de elevene som har bestått et vkI våren 2004 to år etter at de gikk ut av ungdomsskolen fremgår av tabell 4.3.

Tabell 4.3 Karakterutviklingen for elever som har bestått vkI våren 2004, to år etter avsluttet grunnskole. Variasjon mellom studieretninger og fylker. 11 av 15 studieretninger. (KP, TR, TB og NA utelatt pga lav N). N=6507

	Østfold	Akersh	Oslo	Hedmrk	Buskr	Vestfld	Telemrk	Alle	N
MD	-0,3	0	-0,4	-0,1	-0,3	-0,1	-0,3	-0,2	230
MK	-0,4	0,2	-0,1	-0,2	-0,4	0	-0,1	0	242
AF	0	0	-0,2	0	-0,1	-0,3	0	0	281
									1
ID	0,3	0,1	0,1	0,1	-0,2	0,5	0,3	0,1	331
EL	0,3	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	427
FO	0,2	0,1	0	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	602
SA	0,5	0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,3	216
BY	0,5	0,1	0	0	0,2	0,3	-0,1	0,2	374
HS	0,4	0,1	0,5	0,1	0,3	0,1	0	0,2	483
HN	0,6	0	0,1	-0,1	0,1	0,7	0,3	0,3	217
ME	0,9	0	0,2	0,1	0,5	0,7	0,5	0,3	299

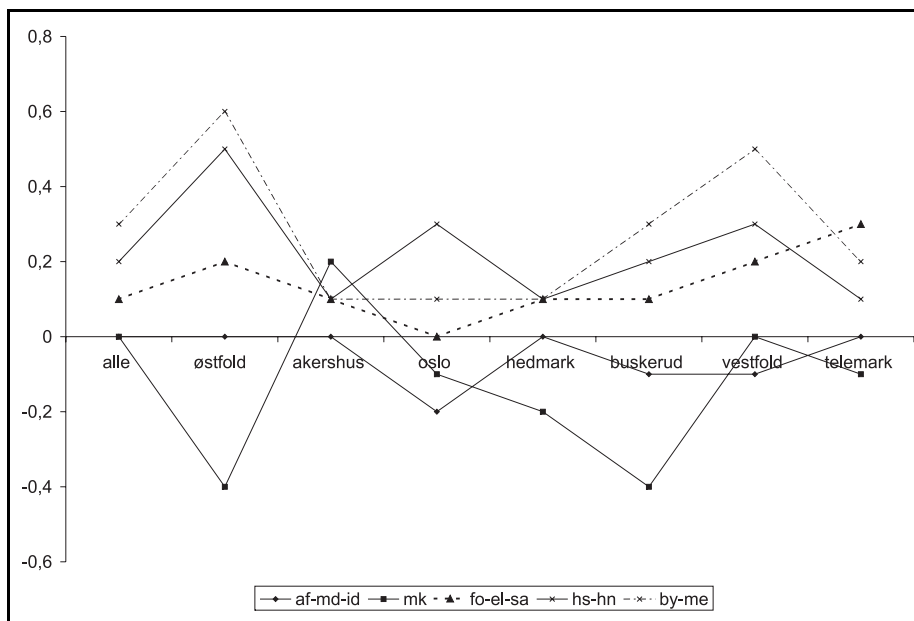
40 Målet på endring fremkommer ved følgende subtraksjon: (karaktersnitt fra vkI minus karaktersnitt fra grunnkurs).

Av tabell 4.3 ser vi at karakterutviklingen fra grunnkurs til vkI var negativ på studieretningen musikk, dans og drama i alle fylker så nær som Akershus, der den var uendret.

Standpunkt-karaktergjennomsnittet for medier og kommunikasjon og allmenne, økonomiske og administrative fag sto på stedet hvil fra grunnkurs til vkI. Når vi ser på alle fylkene under ett, var dermed karakterutviklingen for medier og kommunikasjon på linje med den for allmenne, økonomiske og administrative fag. Men, studieretningen medier og kommunikasjons tilsynelatende uendrede karaktersnitt dekker en del fylkesvis variasjon. Særlig Østfold og Buskerud hadde relativt stor negativ differanse fra grunnkurs til vkI. Karakterutviklingen var derimot positiv i Akershus, som er Østlandsfylket med absolutt flest elever på nettopp denne studieretningen. Det var noen små fylkesvise forskjeller i karakterutviklingen fra grunnkurs til vkI også på allmenne, økonomiske og administrative fag, men variasjonen var mer beskjeden enn den var for studieretningen medier og kommunikasjon.

Samtlige yrkesfaglige studieretninger hadde en positiv karakterutvikling fra grunnkurs til vkI. Blant disse hadde formgivningsfag og elektrofag de minste endringene både totalt sett og om vi studerer fylkene for seg. Byggfag og helse- og sosialfag var i en mellomposisjon, mens salg og service, hotell- og næringsmiddelfag og mekaniske fag hadde den mest positive karakterutviklingen fra første til andre år i videregående. Vestfold hadde særlig positiv utvikling fra grunnkurs til vkI på mekaniske fag. Felles for alle disse yrkesfaglige studieretningene er at fylkene skiller seg en god del fra hverandre når det gjelder karakterutviklingen på hver enkelt retning. Vi vil understreke at vi får store prosentvise utslag i noen av disse undergruppene på grunn av lavt elevtall i noen av dem. De enkelte fylkenes karakterutvikling innenfor noen av studieretningene bør derfor studeres med forbehold om dette. Det kan lønne seg å gruppere studieretningene for å redusere denne usikkerheten.

Vi har derfor tatt utgangspunkt i det vi har funnet om karakterutviklingen fra grunnkurs til vkI i tabell 4.3, sammen med det vi tidligere har observert om karakterutviklingen fra tiende klasse til grunnkurs (Markussen og Sandberg 2004). På grunnlag av dette har vi av sammenlikningshensyn gruppert studieretningene i fem grupper, avhengig av karakterutviklingen fra tiendeklasse og fremover. Grunnlaget for beregningene er fortsatt elever som har fullført og bestått vkI. Karakterutviklingen for disse fem gruppene illustreres i figur 4.2.

Figur 4.2 Karakterutvikling fra grunnkurs til vki for ulike studieretninger, gruppert. N= 6507.

Av figur 4.2 ser vi at

- Elever som bestod vki på mekaniske fag og byggfag hadde den mest positive gjennomsnittlige karakterutviklingen fra grunnkurs til vki. Det samme gjaldt fra tiende klasse til vki (jf andre delrapport).
- Den mest negative karakterutviklingen fra grunnkurs til vki hadde medier og kommunikasjon. Medier og kommunikasjon hadde også en negativ karakterutvikling fra ungdomsskolen til grunnkurs. I denne sammenhengen skal vi huske at det tilsynelatende uendrede gjennomsnittet for de tre studieforbereende retningene inkluderer musikk, dans og drama. Musikk, dans og drama hadde en negativ utvikling fra grunnkurs til vki i alle fylker unntatt Akershus. I så måte følger studieretningen musikk, dans og drama samme mønster som medier og kommunikasjon, som hadde negativ utvikling i alle fylker bortsett fra Akershus og Vestfold (jf tabell 4.3).
- Helse- og sosialfag og hotell- og næringsmiddelfag hadde en positiv karakterutvikling fra grunnkurs til vki, som de også hadde fra tiende til grunnkurs. Positiv utvikling hadde dessuten formgivningsfag, elektrofag og salg og service, men i svakere grad. Disse tre yrkesfaglige retningene hadde en svak negativ utvikling fra ungdomsskolen til grunnkurset.

- På de studieforbereidende retningene hadde elevene sett under ett det samme karakternivået på grunnkurs som på vkI, men vi gjentar at elevene på musikk, dans og drama jevnt over hadde svakere standpunkt karakterer på vkI enn grunnkurset. Fra ungdomsskolen og til grunnkurset var det de studieforbereidende retningene som hadde den mest negative utviklingen. Mellom grunnkurs og vkI flatet denne trenden ut, bortsett fra for musikk, dans og drama.

Våren 2004 fant vi dermed også innenfor de enkelte fylkene det samme mønsteret som ett år tidligere, nemlig at elever med de beste gjennomsnittskarakterene fra grunnskolen hadde den mest negative karakterutviklingen over tid, mens de med det karaktermessig svakeste utgangspunktet hadde den mest positive karakterutviklingen. Vi har sagt at vi tolker dette som et uttrykk dels for ferdigheter og kunnskaper ungdommene selv besitter, og dels som uttrykk for innvirkningen fra strukturene de møter. Ulikt selekterte ungdommer møter ulike rammevilkår når de beveger seg over fra grunnskolen til den videregående skolen. I tillegg til at studieforbereidende og yrkesfaglige retninger rekrutterer forskjellig, er timefordeling, karakterkrav og tendensen til bortvalg forskjellig. Alt dette er etter vår mening faktorer som bidrar til å forklare hvorfor prestasjonsutviklingen på studieforbereidende og yrkesfaglige retninger peker i hver sin retning.

4.3 Stryk på vkI

I dette avsnittet skal vi se på de som to år etter tiendeklasse fullførte et vkI i fylkeskommunal videregående opplæring, men som ikke bestod fordi de strøk i ett eller flere fag. I tabell 4.1 viste vi at 18 prosent av alle ungdommene i utvalget, i alt 1762 personer, fullførte vkI uten å bestå. Disse fordelte seg med 6.8 prosent (668 ungdommer) som ikke hadde bestått vkI fordi de hadde ett eller flere stryk. I tillegg hadde 11.2 prosent (1094 ungdommer) ikke bestått, men uten at det var registrert at de hadde noen stryk. Det finnes en rekke mulige årsaker til at det finnes personer i datamaterialet som ikke har bestått vkI, uten at de har stryk karakterer fra vkI. Dette kan skyldes:

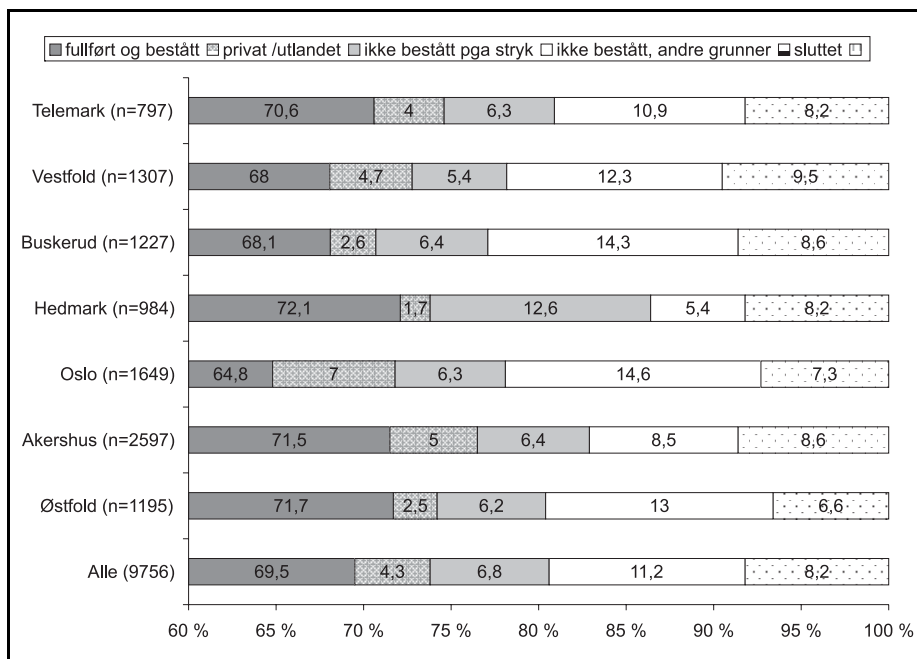
- a De kan ha med seg ett stryk fra grunnkurset. De som har det, skal registreres med Ikke Bestått. Vi har sjekket dette ut fra registeropplysninger om antallet som ikke bestod grunnkurs våren 2003 på grunn av stryk. I vårt materiale gjelder dette 223 av de 829 ungdommene. Dette utgjør vel en fjerdedel, 26.9 prosent av dem som ikke bestod av andre grunner enn stryk på vkI, og 2.3 prosent av alle (ikke i tabell).

- b De har bestått i alle fagene de har hatt, men de har for få uketimer. Det vil si at elevene ikke har oppfylt minimumskravet til hvor mye opplæring de skal ha hatt, og dermed ikke består. Dette har vi ikke opplysninger om.
- c De har karakter i for få fag. Dersom elevene mangler fag i forhold til den normerte fagkombinasjonen for kurset, får de Ikke Bestått.
- d De kan ha hatt så stort fravær i enkeltfag at det ikke har vært grunnlag for å sette karakter. Dette innebærer at de til tross for ingen stryk, høyt snitt og karakter i mange fag, kan mangle ett eller flere fag. Dette syns ikke; verken i snittet eller i stryk. Dette henger sammen med punkt a, for få timer totalt
- e Eleven selv, eller skolen, kan ha valgt å legge timer som er forutsatt tatt på vkI til vkII. Dermed får elevene for få registrerte uketimer ved slutten av vkI og får ikke bestått. Når de kommer på vkII og tar igjen disse fagene og timene, vil de ende opp med tilstrekkelig antall uketimer etter avsluttet vkII, og dermed bestå.
- f De kan være minoritetsspråklige elever som tar morsmålet sitt som B/C-språk, men ikke tar eksamen før mot slutten av videregående opplæring. Disse vil bli stående uten karakter i dette faget, og får Ikke Bestått, helt til eleven tar eksamen det tredje året.
- g De har spesialundervisning og følger individuell opplæringsplan, noe som kan bety at de ikke fyller kravene til å bestå et helt grunnkurs eller vkI.

Til sammenlikning med de 6.8 prosent av ungdommene som hadde strøket i vkI, var det våren 2003 i alt 9.7 prosent som, ett år etter avsluttet ungdomsskole, ikke bestod grunnkurset fordi de hadde strøket i ett eller flere fag (Markussen og Sandberg 2004). Vi viste innledningsvis i dette kapitlet at andelen ungdom som fullførte vkI, men ikke besto var på 18 prosent, sammenlignet med 15.1 prosent på vkI. I tillegg til at andelen har blitt større, er også blandingsforholdet i denne samlekategorien likevel forrykket. På vkI var strykprosenten lavere enn den var på grunnkurset, mens andelen som ikke bestod av andre årsaker enn stryk, har steget. Vi må understreke (jf punkt a over) at vel en av fire som ikke bestod vkI av andre grunner enn stryk på dette nivået, fikk Ikke Bestått fordi de hadde med seg strykkarakter(er) fra grunnkurset.

Fylkesvise forskjeller i andelen som har fullført og bestått

Vi fant en viss forskjell i fullføringsgraden etter ett år på grunnkurset da vi sammenlignet de sju fylkene våren 2003 (jf andre delrapport). I figur 4.3 har vi sammenlignet andelen elever som bestod vkI etter to år i hvert fylke.

Figur 4.3 Fullført og bestått vki to år etter avsluttet tiendeklasse i ulike fylker. Prosent innen hvert fylke. N=9756.

p=.000 (kjikvadrattest)

Figur 4.3 viser at det også andre året var fylkesvise forskjeller når det gjaldt hvor mange ungdommer som bestod vki.⁴¹ Forskjellene var omtrent like store på dette nivået som på grunnkurset. Differansen mellom høyeste og laveste andel bestått etter to år var 7.3 prosentpoeng, mens den var 7.5 prosentpoeng etter ett år. Den fylkesvise spredningen i andelen bestått var omtrent lik på grunnkurs og vki.

Fire fylker hadde flere enn 70 prosent med bestått vki etter to år. Blant de med relativt flest ungdommer som hadde bestått, fant vi Hedmark, Østfold og Akershus. Disse tre fylkene hadde også de høyeste andelen med bestått grunnkurs etter ett år (Markussen og Sandberg 2004). Hedmark hadde relativt flest ungdommer med bestått vki, 72.1 prosent. I Østfold og Akershus fullførte og bestod henholdsvis 71.7 prosent og 71.5 prosent. I Telemark hadde 70.6 prosent bestått. Telemark skilte seg ut på grunnkurset med relativt få som bestod, men gjorde ikke det lenger på vki.

41 Bemerk at skalaen på x-aksen i figur 4.3 starter på 60 prosent.

Blant fylkene med under 70 prosent bestått var Buskerud (68.1), Vestfold (68) og Oslo (64.8). Vestfold var blant fylkene med laveste andel bestått på grunnkurset. Etter første skoleår var Oslo i gruppen av fylker med høyest andel bestått grunnkurs. På vkI var altså Oslos situasjon en helt annen.

Som tidligere nevnt er det grunn til å tro at brorparten av de som går på private videregående skoler eller på skoler i utlandet vil komme til å bestå. Ungdommene som velger slike skolealternativer skårer relativt høyt på kjennetegn som vi har vist er forbundet med gode skoleprestasjoner. Oslo hadde relativt flest elever i skoler som ikke er fylkeskommunale, 7 prosent av alle ungdommene i Oslo gikk i slike skoler. Vestfold og Akershus hadde også mange elever i private skoler eller skoler i utlandet.

Når vi slår sammen andelen med bestått fylkeskommunal vkI og andelen elever i private skoleslag, er den utvidede andelen bestått vkI størst i Akershus (76.5 prosent) og minst i Buskerud (70.7 prosent). Oslo, som i utgangspunktet hadde laveste andel bestått på vkI, hadde nest laveste andel selv når vi tok i betraktning de mange privatskoleelevene og utenlandselevene. Andelen med bestått vkI blant ungdommene i Oslo ble da 71.8 prosent.

Vestfold hadde nest laveste fullføringsgrad på fylkeskommunal vkI, men mange elever utenom fylkeskommunal opplæring. Når disse ble inkludert, steg andelen bestått til 72.7 prosent, som var tredje laveste andel.

I figur 4.3 er også andelen som har strøket spesifisert. Vi ser at andelen som hadde fullført vkI uten å bestå på grunn av stryk i ett eller flere fag, ikke varierende særlig mye mellom fylkene. Hedmark et unntak. Hedmark hadde flest som har strøket, 12.6 prosent av ungdommene. I andre enden var Vestfold fylket med færrest registrert med stryk, 5.4 prosent. Vestfold, plassert på bunn av strykstatistikken, var likevel mye nærmere gjennomsnittet for alle fylkene, som er 6.8 prosent stryk. Mellom disse to ytterpunktene finner vi de andre fem fylkene, varierende fra 6.2 prosent stryk i Østfold til 6.4 prosent stryk i Akershus. Alle fylker hadde færre på vkI som ikke hadde bestått på grunn av stryk, sammenlignet med grunnkurset (Markussen og Sandberg 2004). Unntakene er Akershus og Hedmark, der den prosentvise andelen ikke bestått på grunn av stryk var omtrent som etter første året. Vi har tidligere gitt en rekke mulige forklaringer på at elever har fullført uten å bestå, selv om de ikke har strøket. Denne samlekategori var i samtlige fylker større på vkI enn på grunnkurset. Oslo hadde flest, 14.6 prosent av ungdommene, som ikke hadde bestått vkI av andre årsaker enn stryk. Buskerud var på omtrent samme nivå, med 14.3 prosent. Østfold hadde 13 prosent, Vestfold 12.3 og Telemark 10.9 prosent. Sammen med Hedmark lå også Akershus forholdsvis lavt i dette henseende. 8.5 prosent av ungdommene i

Akershus hadde fullført uten å bestå vKI av andre grunner enn at de hadde strøket i fag, og i Hedmark gjaldt dette 5.4 prosent.

De siste gruppene av de som ikke har fullført og bestått, er de i alt 8.2 prosent av ungdommene som var utenfor opplæring våren 2004. Vestfold hadde relativt flest i denne gruppen (9.5 prosent), Østfold hadde færrest i Østfold (6.6 prosent). De som hadde sluttet ved utgangen av andre skoleår omtales ellers i kapittel 2 i denne rapporten.

Variasjon mellom studieretninger i andel fullført og bestått

Vi har undersøkt andelen som fullførte og bestod vKI etter to år, på hver enkelt studieretning (tabell 4.4). Studieretningstilhørigheten er bestemt etter hvilken retning elevene gikk på i skoleåret 2003–2004, nærmere bestemt i januar 2004. Dersom de ikke var elever i fylkeskommunal videregående på dette tidspunktet, har de fått tildelt studieretningstilhørighet på den studieretning de søkte foran høsten 2003. De som ikke hadde søkt fylkeskommunal opplæring eller var elever på private skoler eller videregående i utlandet, er utelatt.

Tabell 4.4 Fullført og bestått vKI to år etter avsluttet tiendeklasse i ulike studieretninger. Prosent innen hver studieretning. N= 9030

	Fullført og bestått	Ikke bestått pga stryk	Ikke bestått, andre årsaker	Sluttet
KP (n=43)	90,7	2,3	7	0
MD (n=290)	81,7	4,5	10,3	3,1
AF (n=3607)	81,0	6,3	8,4	3,3
ID (n=427)	79,9	7,7	10,3	1,9
MK (n=316)	79,4	4,4	9,2	6,3
BY (n=545)	69,9	7,5	13,9	8,6
FO (n=809)	75,6	5,9	9,4	8,5
Alle (n=9030)	74,6	7,2	11,5	6,1
EL (n=602)	72,6	11,5	11,1	4,7
TB (n=156)	71,8	6,4	12,8	8,3
NA (n=159)	70,4	10,1	11,9	7,5
HS (n=724)	69,5	7,2	14,5	8,7
SA (n=337)	67,4	6,5	17,2	8,9
ME (n=497)	61,0	9,9	13,9	15,1
HN (n=383)	57,2	8,9	20,1	13,8
TR (n=36)	50,0	36,1	11,1	2,8
spes (n=99)	22,2	6,1	61,6	8,1

p=.000 (kvikvadrattest)

Av tabell 4.4 ser vi at det er variasjon mellom studieretningene når det er spørsmål om andelene som består vki. Forskjellene mellom studieretningene er den samme som på grunnkurset, da 25 prosentpoeng skilte studieretningene med største og minste andel bestått. På vki var differansen 24.5 prosentpoeng.⁴² Dette innebærer at når det gjelder hvor mange av elevene som har bestått nivået, opprettholdes forskjellene fra grunnkurs. På vki var det like stor forskjell mellom studieretningene som ett år i forveien, og det var fremdeles færre på yrkesfaglige enn studieforbereende retninger som bestod.

På bakgrunn av tabell 4.4 kan studieretningene deles i grupper.

- De tre studieforbereende retningene og medier og kommunikasjon, der rundt fire av fem fullførte og bestod.⁴³
- Byggfag og formgivningsfag, der om lag tre av fire fullførte og bestod.
- Elektrofag, tekniske byggfag og naturbruk, helse- og sosialfag og salg- og service, der rundt syv av ti fullførte og bestod.
- Mekaniske fag og hotell- og næringsmiddelfag, der omkring seks av ti fullførte og bestod vki.⁴⁴
- Spesielt tilrettelagte kurs, hvor en av fem elever hadde bestått vki.

Tabell 4.4 viser også at andelen som hadde strøket varierer mellom studieretningene.

Høyeste andel elever registrert med stryk på vki finner vi på elektrofag (11.5 prosent stryk), naturbruk (10.1 prosent) og mekaniske fag (9.9 prosent). Både hotell- og næringsmiddelfag, idrettsfag og byggfag hadde strykprosent over gjennomsnittet for alle retningene. Motsatt finner vi færrest stryk på medier og kommunikasjon (4.4 prosent), musikk, dans og drama (4.5 prosent), formgivningsfag (5.9 prosent) og dessuten på allmenne, økonomiske og administrative fag (6.3 prosent).

På samme måte som på grunnkurset går det dermed også på vki i noen grad et prestasjonsmessig skille mellom studieforbereende retninger og yrkesfaglige retninger. Det var forholdsvis flere som bestod vki på de studieforbereende

42 Forskjellen mellom andelen bestått på MD og HN, jf neste fotnote.

43 På kjemi- og prosessfag hadde rundt ni av ti fullført og bestått, men dette er en liten studieretning. Det er så få elever med fra denne studieretningen (43), at vi ikke vil sammenligne denne studieretningen med de andre. Når det er få enheter i prosentueringsbasis vil små faktiske endringer kunne gi store prosentvise utslag. Ikke desto mindre har de aller fleste på kjemi- og prosessfag bestått vki.

44 Trearbeidsfag har en lav andel bestått, i vårt materiale gjelder dette kun halvparten av de som gikk på denne retningen i januar andre år i videregående. Også fra denne lille studieretningen er det med svært få elever i undersøkelsen, bare 36. Vi vil derfor ikke trekke noen konklusjoner ut fra denne beskjedne undergruppen.

retningene, og motsatt var det flere som strøk på de yrkesfaglige retningene. Men når det gjelder de som ikke bestod på grunn av stryk, har forskjellene mellom studieretningene med minst og mest stryk jevnet seg ut. På grunnkurs var det 16 prosentpoengs forskjell mellom største (mekaniske fag) og minste andel stryk (medier og kommunikasjon). På vki var differansen mellom retningen med mest stryk (elektrofag) og minst stryk (medier og kommunikasjon) nede i 7 prosentpoeng.

Det er grunn til å forvente at forskjellen mellom studieretningene blir mindre over tid. Det har foregått et kontinuerlig bortvalg siden ungdommene startet i grunnkurs. Bortvalget har vært størst blant ungdommene med de svakeste skoleprestasjonene. Dermed avtar også variasjonen i gjennomsnittsprestasjonene, og mindre skiller mellom studieretningene med mest og minst stryk.

Fullført og bestått blant gutter og jenter

På grunnkurset fant vi en viss overrepresentasjon av gutter blant de som ikke bestod, både blant de som sluttet, strøk eller manglet fag (Markussen og Sandberg 2004). I tabell 4.5 fremstilles andelen fullført og bestått blant gutter og jenter på vki.

Tabell 4.5 Fullført og bestått vki etter to år blant jenter og gutter. Våren 2004. N=9756

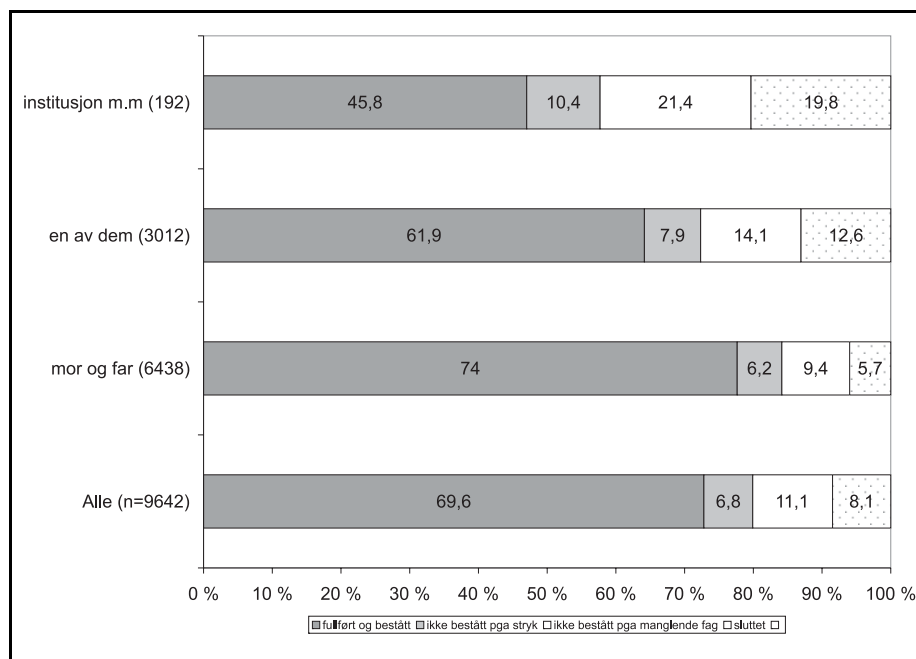
	Jenter (N=4785)	Gutter (N=4971)
Fullført og bestått	71,8	67,3
Ikke registrert som elev/sluttet på hele kurset	9,4	11,1
Fullført andre år, ikke bestått på grunn av stryk	5,7	8
Fullført andre år, ikke bestått av andre grunner	10,2	12,2
Privat videregående skole eller skole i utlandet	5,0	3,6
Sluttet	7,4	9,0
Sum	100	100

p=.000 (kvikvadrattest)

Tabell 4.5 avdekker at den kjønnsforskjellen vi fant på grunnkurs, fortsatt er der på vki. Det var flere av guttene enn av jentene som fullførte vki etter to år uten å bestå, enten de strøk, sluttet, eller av andre årsaker. Motsatt var det forholdsvis flere av jentene som fullførte og bestod vki. Forskjellene er ikke så store, men statistisk pålitelige. Når vi sammenstiller bare disse to forholdene, kjønn og gjennomføringsgrad, ser det dermed ut til at jenter har større tilbøyelighet enn guttene til å bestå vki to år etter avsluttet ungdomsskole.

Fullført og bestått i forhold til familiesituasjon

Vi har sett etter om det er noen sammenheng mellom ungdommenes familiesituasjon og om de fullfører og består vkI to år etter at de gikk ut av grunnskolen tiendeklasse. Figur 4.4 illustrerer forbindelsen mellom ungdommenes familiesituasjon våren 2002 og om de bestod vkI våren 2004.

Figur 4.4 Fullført og bestått vkI to år etter avsluttet tiendeklasse i forhold til familiesituasjon ved 15-års alder. Prosent. N= 9642.

p=.000 (kvikvadrattest)

Som på grunnkurset, ser det ut til at ungdommenes familiesituasjon henger sammen med tilbøyeligheten til å bestå vkI. Av de ungdommene som bodde sammen med begge foreldre som 15-åring, fullførte og bestod 74 prosent vkI i løpet av to år etter at de avsluttet tiendeklasse. Dette gjaldt færre, 61.9 prosent, av de som bodde sammen med en av foreldrene, eller som byttet på, og bodde litt hos hver. Under halvparten av de ungdommene som bodde i institusjon, fosterhjem eller liknende, bestod vkI i løpet av to år etter avsluttet ungdomsskole.

Hvor mange fag strøk elevene i?

I det følgende skal vi se nærmere på de 708 ungdommene i vårt materiale som var registrert med stryk på vkI våren 2004.⁴⁵ Hvor mange fag strøk disse elevene i på vkI?

De som hadde strøket, kan ha strøket til standpunkt eller eksamen, skriftlig, muntlig eller annen eksamen. I det følgende vil vi gi et oversiktsbilde over samtlige som strøk til vkI våren 2004.

Vi har allerede vist at:

- Andelen som strøk i ett eller flere fag ikke varierte så mye fylkene imellom. Av figur 4.3 så vi at Hedmark hadde relativt flest som ikke hadde bestått vkI på grunn av stryk, dette gjaldt 12.6 prosent av elevene på vkI. Vestfold hadde færrest elever som ikke hadde bestått på grunn av stryk, 5.4 prosent. Gjennomsnittet for alle fylkene var 6.8 prosent ikke bestått grunnet stryk.
- Stryk var mer et yrkesfagfenomen enn noe som opptrådte hyppig på de studieforeberedende retningene. Medier og kommunikasjon og elektrofag er to ytterpunkter i hver sin ende av skalaen når det gjelder stryk (tabell 4.4). Vi fant dermed det samme som etter ett år på grunnkurset, nemlig et prestasjonskille mellom yrkesfaglige og studieforeberedende retninger.
- Det var relativt flere gutter enn jenter som strøk i ett eller flere fag (tabell 4.5).
- Det var færre som strøk til vkI blant de som bodde sammen med begge foreldrene som 15-åringer, enn blant de som ikke bodde sammen med begge (figur 4.4).

Tabell 4.6 viser hvor mange fag eller eksamener elevene hadde strøket i til vkI våren 2004, avhengig av hvilken studieretning ungdommene gikk på i januar 2004. Vi har slått sammen studieretninger ut fra andelen som har fullført og bestått vkI to år etter avsluttet grunnskole (jf tabell 4.4). Vi sammenligner dermed studieforeberedende retninger (inkludert medier og kommunikasjon) med yrkesfaglige studieretninger.

Av tabell 4.6 går det frem at av alle som strøk til vkI, strøk 69.9 prosent i ett fag, 15.7 prosent i to fag, og 14.4 prosent i tre fag eller mer. De fleste strøk altså i ett fag, og rundt 30 prosent strøk i to fag eller mer.

⁴⁵ I materialet var det i alt 668 ungdommer som ikke bestod vkI på grunn av stryk (jf tabell 4.1). For å tegne et fullstendig bilde av dem som strøk til vkI, inkluderer vi i tillegg 40 ungdommer som er registrert med stryk, men som trolig sluttet før skoleårets slutt i juni 2004. I alt 708 ungdommer var registrert med stryk i et eller flere fag til standpunkt eller eksamen, vkI våren 2004.

Tabell 4.6 Antall stryk til vkl våren 2004 etter studieretning. Prosent. N=708¹

	AF-MD-ID-MK		Øvrige YF-retninger		Alle	
	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall
Antall stryk						
Ett fag	73,9	215	68	244	69,9	495
To fag	13,7	40	16,2	58	15,7	111
Tre fag eller mer	12,4	36	15,8	57	14,4	102
Alle	100	291	100	359	100	708

p=.010 (kjikvadrattest)

¹Fordelingen på antall stryk for de i alt 58 ungdommene som gikk tilrettelagte kurs eller var i annen opplæring enn den fylkeskommunale i januar 2004, gjengis ikke i tabellen på annen måte enn at de er inkludert i totalfordelingen, de to kolonnene ytterst til høyre i tabell 4.8. Det er for få ungdommer i denne kategorien til å vise antall fag de har strøket i.

I forhold til situasjonen på grunnkurset var det dermed relativt flere på vkl som hadde stryk i kun ett fag, og færre som hadde stryk i to eller tre fag (Markussen og Sandberg 2004).

Forskjellen mellom de studieforbereidende retningene (inkludert medier og kommunikasjon) og de yrkesfaglige retningene er ikke store, og statistisk signifikante på 10-prosentsnivå. Når det er sagt, var det litt flere på de studieforbereidende retningene (73.9 prosent) som strøk i kun ett fag. Den tilsvarende andelen på yrkesfag var 68 prosent. På grunnkurset var det en klarere tendens til at de som strøk på studieforbereidende retninger oftere strøk i bare ett fag og vice versa (Markussen og Sandberg 2004).

Vi har undersøkt om fylkene skilte seg fra hverandre når det er spørsmål om hvor mange fag elevene strøk i. Vi fant ikke statistisk signifikante forskjeller, men fordelingen på antall stryk innenfor hvert fylke følger omtrent samme mønster som for alle fylkene sett under ett. Noen unntak fant vi (ikke vist i tabell):

- Hedmark hadde den laveste andel som bare strøk i ett fag, 64.8 prosent, og dermed den høyeste andel som strøk i flere enn ett fag. Dessuten hadde Hedmark den høyeste andel med stryk i tre fag eller flere, 20 prosent av de som strøk til vkl i Hedmark strøk i tre fag eller mer.
- I Buskerud var det relativt flest som kun hadde strøket i ett fag, 75.3 prosent. Buskerud hadde videre den minste andelen med stryk i to fag, 13.5 prosent, og dessuten færrest med stryk i tre fag eller flere, 11.2 prosent.
- I Oslo og Telemark var det en større andel som hadde strøket i to fag enn i fylkene samlet, 18.9 prosent.

Hvilke fag strøk elevene i?

Vi har sett på hvilke fag elevene har strøket i. Dette fremgår av tabell 4.7. Utgangspunktet er fortsatt de 708 ungdommene som strøk til vkI våren 2004. Som i tabell 4.6 sammenligner vi de studieforberevende retningene (medregnet medier og kommunikasjon) med de yrkesfaglige. Tabell 4.7 gjengir antall stryk innenfor de ulike fagene alt i alt, og andel stryk innenfor de ulike fagene i prosent av totalt antall stryk. Dessuten gjengis antall og andel stryk innenfor studieretningene der ungdommene var elever i januar 2004.

Tabell 4.7 Hvilke fag har elevene strøket i til vkI våren 2004. Prosent. N=708¹

Fag	AF-MD-ID-MK		YF-retninger		Alle	
	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall
Studieretningsfag	49,8	145	63,2	227	56,9	403
Matematikk	19,9	58	22,0	79	21,5	152
Andre språkfag	28,2	82	5,8	21	16,4	116
Norsk	8,9	26	8,6	31	9	64
Engelsk	1,7	5	7,2	26	4,7	33
Kroppsoving	-	-	-	-	4,1	29
Naturfag	-	-	-	-	2,4	17
Valgfag	-	-	-	-	1	7

Merk at andelen stryk sammenlagt overstiger 100 prosent, ettersom rundt 30 prosent av de med stryk har strøket i flere enn ett fag.

¹ Fordelingen på fag for de i alt 58 ungdommene som gikk tilrettelagte kurs eller var i alternative skoleslag i januar 2004, gjengis ikke i tabellen på annen måte enn at de er inkludert i totalfordelingen, de to kolonnene ytterst til høyre i tabell 4.9. Kategorien rommer for få til å vise antall fag de har strøket i.

Vi har allerede vist at 30 prosent av de som strøk, strøk i to fag eller mer (tabell 4.6). Av tabell 4.7 ser vi av alle fagene på vkI var det relativt flest stryk innenfor studieretningsfag. 56.9 prosent av alle som strøk til vkI, strøk i studieretningsfag. I denne kategorien er alle studieretningsfagene slått sammen. Elevene på yrkesfaglige retninger har flere timer studieretningsfag enn de som har valgt studieforberevende retninger. Tabell 4.7 viser at flere av ungdommene på de yrkesfaglige enn på de studieforberevende retningene (inkludert medier og kommunikasjon) strøk i studieretningsfagene. Dette gjaldt 63.2 prosent av de som strøk på yrkesfaglige retninger og 49.8 prosent av de som strøk på studie-

forberedende retninger. Forskjellen er statistisk signifikant på 5-prosentsnivå (kjikvadrat-test, $p=.005$).

Matematikk er det enkeltfaget relativt flest strøk i. Hver femte som strøk på vkI to år etter avsluttet tiendeklasse, strøk i matematikk. Andelen med stryk i matematikk var omtrent den samme på studieforberedende som yrkesfaglige retninger. På grunnkurset var det nettopp matematikk flest strøk i, og nest-flest strøk i studieretningsfag (Markussen og Sandberg 2004). Det er ikke overraskende at færre stryker i matematikk på vkI. Matematikk var på dette tidspunkt ikke obligatorisk ut over grunnkurset. De som ikke hadde anlegg eller interesse for matematikk, kunne dermed velge det bort etter grunnkurset. Færre hadde matematikk på vkI, og vi må kunne anta at de som hadde de svakeste forutsetningene for faget var overrepresentert blant dem som ikke fortsatte med matematikk på vkI.

I alt 16.4 prosent av dem som strøk, strøk i andre språkfag enn engelsk. Her var det relativt flest på de studieforberedende retningene som strøk. Forskjellen mellom de grupperte studieretningene er statistisk signifikant ($p=.000$). 4.7 prosent strøk i engelsk. Det betyr at i alt hver femte av dem som strøk, strøk i et fremmedspråk. Her var det signifikant flere med stryk i engelsk blant dem som gikk yrkesfaglige enn blant dem som gikk studieforberedende retninger ($p=.005$).

I alt ni prosent strøk i norsk, og andelen stryk i norsk på yrkesfag så vel som studieforberedende retninger var som gjennomsnittet.

Vi kan konkludere med at stryk på vkI først og fremst dreier seg om stryk i studieretningsfagene. Heller ikke dette er overraskende. Studieretningsfagene er mange, og de legger beslag på en stor del av timeplanen på vkI. Dette gjenspeiles også ved at andelen stryk er størst på yrkesfagene, der studieretningsfagene dominerer i større grad enn på de studieforberedende retningene.

5 På vkII-nivå uten å ha bestått vkI

Som vi så i tabell 4.1 var det 668 ungdommene som fullførte vkI uten å bestå fordi de hadde strøket i et eller flere fag. Vi skal undersøke hvor disse befant seg i januar 2005, altså i det tredje opplæringsåret etter avsluttet grunnskole.

I alt 476 personer av de som strøk var på vkII-nivå midt i tredje opplæringsår. Av disse var 337 personer elever på vkII i fylkeskommunal videregående skole, 76 var lærlinger, 51 tok allmennfaglig påbygging og 12 tok lærefag i skole. Til sammen utgjorde dette så mange som 71.3 prosent av de som strøk på vkI. *At så mange som sju av ti som strøk på vkI gikk videre til vkII med stryk, er etter vår vurdering et oppsiktsvekkende høyt tall.*

De i alt 476 ungdommene som hadde strøket på vkI, men som likevel gikk vkII eller var i lære i regi av fylkeskommunal i videregående opplæring, utgjorde 6.7 prosent av alle ungdommene som gikk på vkII-nivå, og 4.9 prosent av hele det årskullet som prosjektet følger (det vil si 9756 ungdommer per januar 2005).

Nå skal vi konsentrere oss om disse 476 som gikk videre til vkII-nivå med strykfag i bagasjen. Tabell 5.1 viser hvor mange stryk disse ungdommene hadde med seg fra vkI til vkII.

Tabell 5.1 Antall strykfag med fra vkI våren 2004 til vkII, høsten 2004. Prosent. N=476

	Af-md-id-mk		øvrige yf-retninger		Alle	
	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall
Antall stryk						
Ett fag	74,3	197	72,5	153	73,5	350
To fag	13,6	36	15,6	33	14,5	69
Tre fag eller mer	12,1	32	11,9	25	12,0	57
Alle	100	265	100	211	100	476

p=.676 (kvikvadrattest)

Tabell 5.1 viser at det ikke var store forskjeller mellom de studieforberedende og de yrkesfaglige retningene i andelen elever som hadde med seg ulikt antall stryk fra vkI til vkII tredje året etter avsluttet tiendeklasse. Vi ser at blant alle som hadde stryk med seg over fra vkI til vkII tredje året, gjaldt det for om lag tre fjerdedeler av dem at de kun dro med seg stryk i ett fag. 14.5 prosent hadde med to stryk, og 12 prosent hadde med tre stryk.

Av de som ikke hadde bestått vkI på grunn av stryk, som likevel befant seg på vkII-nivå halvveis ute i tredje opplæringsår, hadde 15.7 prosent heller ikke bestått grunnkurs våren 2003 (ikke i tabell). Disse ungdommene hadde gått videre fra grunnkurs til vkI med stryk, strøket på vkI, og deretter gått videre til vkII. Resten, flertallet på 84.3 prosent av dem som ikke bestod vkI grunnet stryk, hadde bestått grunnkurs, men altså ikke vkI.

Vi har nå sett på forholdet mellom stryk på vkI og fortsettelse på vkII. Som vi har redegjort for i avsnitt 4.3 er ikke stryk og det å ikke bestå identisk. Det fins flere måter å ikke bestå på enn å stryke. Derfor skal vi i det følgende se på forholdet mellom de som er på vkII i sitt tredje år i videregående opplæring selv om de *ikke har bestått* vkI (enten det er fordi de har strøket, fordi de har sluttet, fordi de mangler fag eller karakter i fag eller av andre grunner).

Vi har foran vist at

- 69.5 prosent hadde bestått vkI to år etter at de gikk ut av grunnskolen (tabell 4.1),
- 72.3 prosent var på vkII-nivå i det tredje året etter at de gikk ut av grunnskolen (tabell 2.1).

De 72.3 prosent som var på vkII-nivå midt i det tredje skoleåret fordelte seg på ulike løp i videregående opplæring, og vi skal nå se på hvor store andeler innenfor disse løpene som hadde bestått henholdsvis ikke hadde bestått vkI. Dette viser vi i tabell 5.2.

Tabell 5.2 Andeler på ulike vkII-løp med bestått/ikke bestått vkI. Prosent.

	Bestått vkI	Har ikke bestått vkI	N
VkII – fra AA/MD/ID mot studiekompetanse	83,3	16,3	3986
Allmennfaglig påbygging	85,6	14,4	715
VkII – fra FO/NA/MK mot studiekompetanse	90,0	10,0	619
Lærling	83,7	16,3	1183
VkII – lærefag i skole	76,0	24,0	104
VkII – yrkesfaglig kurs mot yrkeskompetanse	84,5	15,5	297
VkII – kurs med lære fra fjerde skoleår	68,4	31,6	155
Alle	83,8	16,2	7059

Tabell 5.2 viser at det innenfor alle vkII-løpene var betydelige andeler som ikke hadde bestått vkI. For fire av løpene ser vi at om lag 15 prosent av elevene/lærlingene ikke hadde bestått vkI. Høyest andel som ikke hadde bestått fant vi blant

ungdom som var inne i et vkII-løp i fag som skal avsluttes med læretid etter vkII. Dette var kanskje noe overraskende da dette i hovedsak dreier seg om relativt krevende fag innenfor studieretning for elektrofag. Nest høyest andel uten bestått fant vi blant de som tok lærefag i skole. Dette var ikke overraskende. Disse var sannsynligvis i dette løpet fordi de hadde tapt i kampen om læreplasser, og årsaken for noen kan da være at de ikke hadde bestått vkI. Lavest andel som ikke hadde bestått fant vi blant de som var på vei mot studiekompetanse i en av de tre yrkesfaglige kursene tegning, form og farge, naturforvaltning eller medier og kommunikasjon. Dette er et tegn på at de yrkesfagelevne som sikter mot studiekompetanse oppnår gode resultater.

Vi har gruppert de som var på vkII-nivå i to grupper, de som var på vei mot studiekompetanse og de som var på vei mot yrkeskompetanse, og sammenlignet disse to gruppene i forhold til om de hadde bestått vkI eller ikke. Dette viser vi i tabell 5.3.

Tabell 5.3 Andeler på vkII-løp mot studiekompetanse og yrkeskompetanse med 'har bestått vkI' eller 'har ikke bestått vkI'.

	Har bestått vkI		Har ikke bestått vkI		N
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	
vkII mot studiekompetanse	84,4	4489	15,6	831	5320
vkII mot yrkeskompetanse	82,0	1426	18,0	313	1739
Alle	83,8	5915	16,2	1144	7059

p=.019 (kjikvadrattest)

Tabell 5.3 viser at midt i det tredje skoleåret (årsskiftet 2004–2005) etter at de gikk ut av tiende klasse våren 2002 i sju Østlandsfylker,

- hadde 83.8 prosent av de som var på vkII-nivå i tredje skoleår bestått vkI, mens 16.2 prosent ikke hadde gjort det
- var 11.7 prosent av kullet på vkII nivå uten å ha bestått vkI (1144 av 9756 ungdommer)
- fulgte 14.6 prosent av kullet normert progresjon mot yrkeskompetanse (1426 av 9756 ungdommer)
- fulgte 46 prosent av kullet normert progresjon mot studiekompetanse (4489 av 9756 ungdommer)
- fulgte i alt 60.6 prosent av kullet normert progresjon mot studie- eller yrkeskompetanse (5915 av de 9756)

Andelen som hadde normert progresjon mot studie- eller yrkeskompetanse er sannsynligvis høyere enn de 60.6 prosent vi har beregnet her. Årsaken til dette ligger i flere forhold. For det første gikk 4.2 prosent av kullet i privat videregående skole eller videregående skole i utlandet. Mange av disse var skoleflinke, ambisiøse ungdommer, og det er sannsynlig at en stor andel av disse var på vkII-nivå med bestått fra vkI. For det andre kan fag og timer være fordelt slik på de tre skoleårene at ungdommene ikke tilfredsstiller kravene til bestått etter vkI. De kan ha for få timer, men de vil tas det tredje året slik at timetallskravet er oppfylt når det tredje året er avsluttet, og dermed har de bestått alle tre årene. Disse følger i realiteten normert progresjon, selv om de formelt sett ikke har bestått vkI. For det tredje vil stryk i fag på grunnkurs og vkI-nivå elimineres når de består samme fag på vkII-nivå. For det fjerde kan det være registreringsfeil.

Men selv om vi på grunnlag av dette med sikkerhet kan si at andelen er høyere enn 60.6 prosent, er det *ikke grunn til å regne med at flere enn to av tre i tiende klasse-kullet fra 2002 på Østlandet hadde normert progresjon på vei mot studie- eller yrkeskompetanse i det tredje skoleåret*. Vi vil kommentere og drøfte dette funnet i rapportens oppsummerende kapittel.

Vi har også sett på hvor stor andel av de som var på vkII-nivå som hadde bestått vkI i de sju fylkene. Dette fremgår av tabell 5.4.

Tabell 5.4 Andel på vkII-nivå med bestått fra vkI i sju fylker

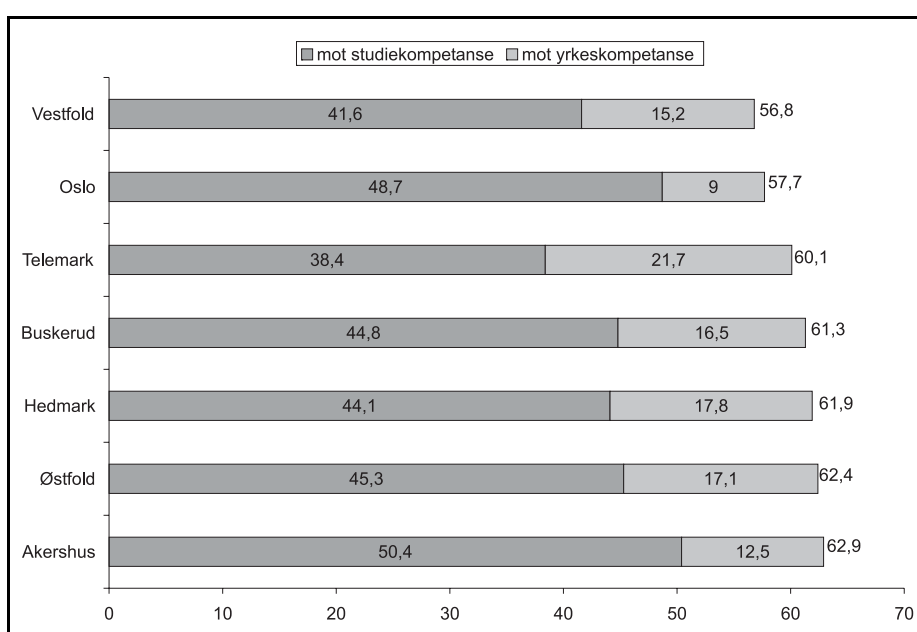
	I studiekompetansegivende løp	I yrkesfaglig løp	I alt	Sig.
Østfold	85,8	78,8	83,7	0,010
Akershus	87,9	82,1	86,6	0,003
Oslo	79,5	75,9	78,9	0,258
Hedmark	86,3	85,8	86,1	0,862
Buskerud	81,2	80,5	81,0	0,792
Vestfold	84,9	84,0	84,6	0,742
Telemark	83,6	87,8	85,1	0,181
Alle fylkene	84,4	82,0	83,8	0,019

Vi observerer en viss fylkesvis variasjon i andelen på vkII nivå i tredje skoleår med bestått vkI. Akershus hadde størst andel vkII-elever/lærlinger med bestått vkI, 86.6 prosent, mens Oslo hadde lavest andel, 78,9 prosent. Hedmark hadde om lag samme andel som Akershus og Buskerud om lag samme andel som Oslo, mens de tre øvrige fylkene hadde en andel rundt snittet for alle fylkene samlet.

Det var bare i Østfold og Akershus det var signifikant forskjell mellom studiekompetansegivende og yrkesfaglig løp når det gjaldt andelen på vkII nivå

med bestått vkI. I Østfold var forskjellen på sju prosentpoeng og i Akershus på 5.8 prosentpoeng. I de andre fylkene var det ikke signifikant forskjell mellom studiekompetansegivende og yrkesfaglig løp.

På bakgrunn av tallene i tabell 5.3 har vi beregnet hvor stor andel av tiendeklassekullet fra våren 2002 som hadde normert progresjon i løp mot studiekompetanse og yrkeskompetanse i de sju fylkene. Dette fremgår av figur 5.1. Merk at elever i private videregående skoler og videregående skoler i utlandet ikke er medregnet, slik at det er grunn til å anta at tallene er noe høyere, avhengig av hvor stor andel de enkelte fylkene hadde i disse skolene.

Figur 5.1 Andel av tiendeklassekullet fra våren 2002 som har normert progresjon i løp mot studiekompetanse og yrkeskompetanse i de sju fylkene midt i det tredje skoleåret etter avslutte

Figur 5.1 viser en fylkesvis variasjon i den samlede andelen av kullet som var i vkII med bestått vkI i det tredje skoleåret etter avsluttet grunnskole. Akershus har størst andel, 62.3 prosent, mens Oslo hadde lavest andel, 57.7 prosent. De fylkesvise forskjellene ville nok jevnet seg noe ut, dersom vi hadde kjent til hvor stor andel av elevene som hadde bestått et vkI i en privat videregående skole eller i en videregående skole i utlandet. Se figur 4.3 for en oversikt over hvor store andeler som går på slike skoler i de ulike fylkene.

Vi ser også at foredlingen mellom elever med normert progresjon innenfor henholdsvis studiekompetansegivende og yrkesfaglige løp varierer fra fylke til fylke. Telemark hadde størst (21.7 prosent) og Oslo hadde lavest (9 prosent) andel yrkesfagelever/lærlinger på vkII-nivå med bestått vkI. Oslo hadde derimot nest høyest andel med normert progresjon på vei mot studiekompetanse, 48.7 prosent. Bare Akershus hadde større andel, 50.4 prosent av kullet. Lavest andel med normert progresjon på vei mot studiekompetanse hadde Telemark med 38.4 prosent.

Oppsummert: 71.3 prosent av de som hadde ett eller stryk vkI våren 2004, gikk videre til vkII. Disse ungdommene utgjorde 6.7 prosent av alle på vkII i januar 2005, og 4.9 prosent av alle ungdommene i prosjektet. Det var ingen nevneverdig forskjell mellom yrkesfaglige og studieforberevende retninger i andelen som tok med seg stryk over til vkII.

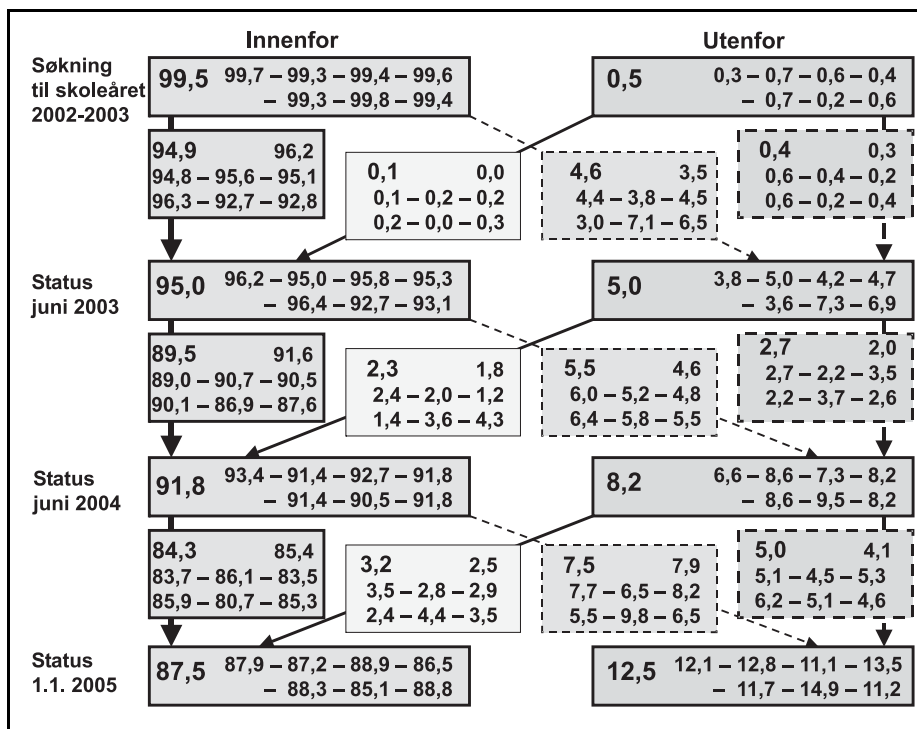
Seks av ti ungdommer i tiendeklassekullet fra våren 2002 i sju Østlandsfylker hadde normert progresjon i det tredje skoleåret etter at de gikk ut av grunnskolen, forstått som at de var på vkII-nivå og hadde tilstrekkelig timetall og bestått alle påkrevde fag på foregående nivåer. Det var noe fylkesvis variasjon, men ikke i noen av fylkene var det flere enn 63 prosent med normert progresjon. Disse andelene kan være noe høyere når man også tar hensyn til elever på private videregående skoler og videregående skoler i utlandet.

Referanser

- Arnesen, Clara Åse (2003), *Grunnskolekarakterer våren 2003*. Skriftserie 32/2003. NIFU. Oslo
- Buskerud fylkeskommune (2001), *Fylkesplan for Buskerud 2001 – 2004*
- Buskerud fylkeskommune (2004), *Tiltaksplan. Satsing mot frafall fra videregående opplæring*.
- Greene, W.H.(1993), *Econometric Analysis*. New York. Macmillan
- Grøgaard, Jens B. (1993), *Skomaker, bli ved din lest? En analyse av ulikhet i utdanning og arbeid blant unge menn på 80-tallet*. Oslo. Fafo
- Grøgaard, Jens B. (2002), Den første reformkontingentens integrasjon i arbeid og utdanning. I Grøgaard, Jens B., Eifred Markussen og Nina Sandberg (2002), *Seks år etter. Om kompetanseoppnåelse fra videregående opplæring og overgang til arbeid og høyere utdanning for det første Reform 94-kullet*. NIFU Rapport 3/2002. Oslo
- Helland, Håvard og Liv Anne Støren (2004), *Videregående opplæring – progresjon, gjennomføring og tilgang til læreplaner. Forskjeller etter studieretning, fylke og kjønn og mellom elever med minoritets- og majoritetsbakgrunn*. Skriftserie 26/2004. NIFU STEP. Oslo
- Hernes, Gudmund (1974), Om ulikhetens reproduksjon. Hvilken rolle spiller skolen? i *Forskningens Lys*, NAVF 1949 – 1974
- Larsen, Knut Arild og Andreas Hompland (1999), *Trender i arbeidslivet* Oslo: Econ senter for analyse
- Markussen, Eifred (1996), *Dokumentert delkompetanse – hemmeligheten i Reform 94*. Kronikk Aftenposten 28.03.96. Oslo
- Markussen, Eifred (2000), *Særskilt tilrettelagt opplæring i videregående – hjelper det? Om segregering, inkludering og kompetanseoppnåelse i det første Reform 94-kullet*. Fafo-rapport 341. Oslo.
- Markussen, Eifred (2002), Kompetanse fra videregående for de første Reform 94-elevne. I Arnesen, Clara Åse og Nina Sandberg (2002) (red), *Utdanning og arbeidsmarked 2002*. NIFU. Oslo
- Markussen, Eifred (2003), *Valg og bortvalg. Om valg av studieretning i og bortvalg av videregående opplæring blant 16-åringene i 2002. Første delrapport i prosjektet Bortvalg og kompetanse*. NIFU Skriftserie 5/2003. Oslo
- Markussen, Eifred og Nina Sandberg (2004), Bortvalg og prestasjoner. Om 9798 ungdommer på Østlandet, deres vei gjennom, ut av, eller ut og inn av vide-

- regående opplæring, og om deres prestasjoner et år etter avsluttet grunnskole. NIFU Skriftserie 4/2004. Oslo
- Nordahl, Thomas (1997), «Er skolen bedre tilpasset jenter enn gutter?» I: Bedre Skole: 1. Utdanningsforbundet. Oslo
- NOU 2003: 16, *I første rekke. Forsterket kvalitet i grunnopplæringen for alle*. Oslo
- PEDLEX Norsk Skoleinformasjon. *Din videregående opplæring 2004–2005*
- SSB <http://statbank.ssb.no/statistikbanken/>
- Stølen Nils M. (2001) Tilbud og etterspørsel for ulike typer arbeidskraft. *Økonomiske analyser 6/2001*. SSB, p.52–58.

Vedleggsfigur

Vedleggsfigur 2.a. Vandringsgjennom, inn og ut av eller utenfor videregående opplæring 2½ år etter avsluttet grunnskolen. Prosent samlet og fylkesvis.

p=.000 (kji-kvadrattest)

Figurforklaring: Tallene med størst skrifttype er andel av alle. Tallene med mindre skrifttype er for de sju fylkene. Tallene i figuren er beregnet av alle (n=9757), Østfold (n=1195), Akershus (n=2597), Oslo (n=1649), Hedmark (n=984), Buskerud (n=1227), Vestfold (n=1308) og Telemark (n=797). Tallene presenteres alltid i denne rekkefølgen.

Vedleggstabeller

Vedleggstabell 2a. Læreplassøkere i sju fylker foran skoleåret 2004. Prosent bare oppgitt for studieretninger med flere enn 150 læreplassøkere. For de øvrige er bare antall oppgitt.

		Øst- fold	Akers- hus	Oslo	Hed- mark	Buske- rud	Vest- fold	Tele- mark	Alle
AF	Antall	5	21	5	5	6	5	0	47
MK	Antall	1	3	8	1	4	2	0	19
NA	Antall	3	6	2	1	5	3	1	21
TB	Antall	8	14	12	9	13	5	10	71
TR	Antall	3	2	1	7	0	2	3	18
SA	Antall	12	8	20	8	9	24	20	101
KP	Antall	13	1	4	0	0	5	12	35
FO	Antall	18	21	13	13	16	16	11	108
HS	Antall	26	24	7	15	9	16	12	109
EL	Antall	35	71	53	15	40	54	19	287
	prosent	12,2	24,7	18,5	5,2	13,9	18,8	6,6	100
ME	Antall	31	71	19	26	31	35	39	252
	prosent	12,3	28,2	7,5	10,3	12,3	13,9	15,5	100
HN	Antall	28	33	16	15	24	29	10	155
	prosent	18,1	21,3	10,3	9,7	15,5	18,7	6,5	100
BY	Antall	50	79	24	36	53	50	54	346
	prosent	14,5	22,8	6,9	10,4	15,3	14,5	15,6	100

Tabellkommentar: Merk at analysen er gjort i et 50 %-utvalg. Tallene er dermed ikke populasjonstall, men utvalgstall for de enkelte fylkene.

Vedleggstabell 2.b. Variabler i logistiske regresjonsanalyser.

Variabel	Beskrivelse
Bakgrunnsvariabler	
Kjønn	Gutt=1, jente=0
Innvandrerstatus	Majoritetsungdom som referansekategori, sammenlignet med vestlige innvandrere/etterkommere, ikke-vestlige innvandrere og ikke-vestlige etterkommere.
Fars utdanning	Videregående, høyere, lavere enn videregående
Mors utdanning	Videregående, høyere, lavere enn videregående
Far i arbeid	0=nei, 0.5=usikker, 1=ja
Mor i arbeid	0=nei, 0.5=usikker, 1=ja
Familiesituasjon	Bodde eleven sammen med begge foreldre i tiende klasse? 1=ja, 0=nei
Familieøkonomi	Samlemål på familiens økonomiske situasjon basert på opplysning om bolig, hytte, bil og ferievæner. -1.25=lavt, 0=middels, 1.5=høyt
Støtte for utdanning hjemme	Foreldreholdninger (indeksvariable) - Positiv holdning til skole. 0=svært neg., 4=svært pos. - Negativ holdning til skole 4=svært neg, 0=svært pos. - Allmennfagorienterte 0=svært lite, 4=svært mye - Grad av kontroll. 0=stor grad, 4=liten grad - Følger opp barna. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad - Kjøper ikke alt barna vil ha. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Prestasjonsvariabler	
Grunnskole-karakterer	Gjennomsnittlig karakterer fra grunnskolen
Karakterer fra grunnkurset	Gjennomsnittlig karakternivå
Karakterer fra vkI	Gjennomsnittlig karakternivå
Bestått vkI	Ja =1 , Nei =0
Ordenskarakterer fra vkI	Godt, nokså godt. Lite godt
Skoleerfaringsvariabler	
Elevens syn på skole og utdanning	
Undervisningen er god med godt utbytte	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Det er for mye teori på ungdomsskolen	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Undervisningen er nyttig for fremtiden	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad

Vedleggstabell 2.b.Variabler i logistiske regresjonsanalyser.

Variabel	Beskrivelse
Eleven har hatt en stabil lærersituasjon	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Elevens vurdering av skolesituasjon	
Grad av samarbeid i klassen	Indeksvariabel. 0=svært lite, 5=svært mye
Grad av individuelt arbeid i klassen	Indeksvariabel. 0=svært lite, 5=svært mye
Grad av lærerdominert undervisning	Indeksvariabel. 0=svært lite, 5=svært mye
Ekstra hjelp og støtte i tiende klasse	0=nei, 1=ja
Ulike former for ekstra hjelp og støtte	0=nei, 1=ja
Fraværsprosent høsten	0=ikke noe. Høyeste verdi 83.33 %
Andel av fraværet som var skulk	0=ikke noe. Høyeste verdi 100 %
Tid brukt på lekser	0=ikke lekser, 1=gjør sjelden eller aldri lekser, 2=under et kvarter, 3=et kvarter til en halv time, 4=en halv til en hel time, 5=en til en og en halv time, 6=en og en halv til to timer, 7=mer enn to timer
Elevens vurdering, faglig miljø i klassen	Indeksvariabel. 0=svært dårlig, 4=svært bra
Elevens vurdering, sosialt miljø i klassen	Indeksvariabel. 0=svært dårlig, 4=svært bra
Trives i klassen	Indeksvariabel. 0=svært dårlig, 4=svært bra
Trives på skolen	Indeksvariabel. 0=svært dårlig, 4=svært bra
Eleven har sosial vansker på skolen	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Eleven er flink på skolen	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Eleven er sosial og finner seg til rette	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Eleven lærer av å samarbeide	Indeksvariabel. 0=ikke noe, 4=mye
Eleven lærer av å jobbe på egenhånd	Indeksvariabel. 0=ikke noe, 4=mye
Eleven lærer av tavleundervisning	Indeksvariabel. 0=ikke noe, 4=mye
Adferd og adferdsavvik	
Pliktopplyllende adferd	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Innadvendt adferd	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Forstyrrende adferd	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Avvikende adferd	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Svært avvikende adferd	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad

Vedleggstabell 2.b.Variabler i logistiske regresjonsanalyser.

Variabel	Beskrivelse
Elevenes egenvurdering	
Språklig anlagt	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Praktisk anlagt	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Matematisk og teoretisk anlagt	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Skipptertaksmenneske	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Jobber jevnt og trutt	Indeksvariabel. 0=svært liten grad, 4=svært stor grad
Egen begrunnelse for valg av retning	
Er praksisorientert	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Valgte på bakgrunn av råd fra andre	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Vil komme raskt i jobb og tjene penger	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Valgte ut fra interesse	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Dyttet eller dratt ved oppstart i videregående	-2.00=sterk grad av push, 0=midt i mellom, 2=sterk grad av pull
Fremtidsplaner	
Høyest planlagte utdanning	0=grunnskolen, 1=ett år i videregående opplæring eller folkehøgskole, 2=to år i videregående opplæring, 3=tre år i videregående opplæring, 4=fagbrev, 5=studere 2-4 år, 6= studere mer enn fire år
Planer innenfor videregående opplæring	0=nei, 1=på vanlig tid, men med noen stryk, 2=ja og med ståkarakter i alle fag, 3=ja og med midt-dels karakter i alle fag, 4=ja og med gode karakterer i alle fag
Fritidsbruk	
Venneorientert	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Dataorientert	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Organisert	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad
Kulturelt orientert	Indeksvariabel. 0=i svært liten grad, 4=i svært stor grad

Vedleggstabell 2.b.Variabler i logistiske regresjonsanalyser.

Variabel	Beskrivelse
Inntatt første ønske til grunnkurs	1=ja, 0=nei
Rammefaktorvariable	
Studieretningstilknytning august 2002	En av 15 ordinære studieretninger (1–15), spesialundervisning (16) eller privat videregående skole/skole i utlandet (17)
Studieretningstilknytning ved slutting	En av 15 ordinære studieretninger (1–15), spesialundervisning (16) eller privat videregående skole/skole i utlandet (17)
Fylke	

Vedleggstabell 2.c. Uavhengige bakgrunnsvariabler med signifikant direkte effekt på fem prosent nivå på det å bli lærling for en læreplassøker skoleåret 2004–2005. N=1430

	B	S.E.	Wald	Sig.
Fars utdanning			21,859	,000
Videregående	,674	,148	20,869	,000
Høyere utd.	,279	,181	2,373	,123
Fylke			16,618	,011
Akershus	-,365	,208	3,094	,079
Oslo	,019	,244	,006	,939
Hedmark	,079	,258	,093	,761
Buskerud	,516	,253	4,155	,042
Vestfold	-,012	,232	,003	,960
Telemark	-,295	,251	1,384	,239
Karaktersnitt vår 2003	,737	,104	49,817	,000
Søkr studieretning			39,981	,000
Søkt MK	-1,123	,636	3,119	,077
Søkt HS	,828	,426	3,777	,052
Søkt EL	-,548	,370	2,201	,138
Søkt ME	,181	,374	,235	,628
Søkt HN	-,180	,394	,209	,647
Søkt NA	1,175	,878	1,793	,181
Søkt TB	,465	,472	,967	,325
Søkt BY	,163	,366	,198	,656
Søkt TR	,192	,662	,085	,771
Søkt SA	,122	,422	,083	,773
Søkt KP	,175	,578	,092	,762
Søkt FO	-,532	,405	1,727	,189
Fravær 2003–2004	-,059	,013	20,571	,000
Bestått vkI eller ikke	,754	,160	22,131	,000
Konstant	-2,390	,531	20,226	,000

Tabellkommentar: Modellen predikerer 91,9 prosent av de som ble lærlinger, 35,9 prosent av de som ikke ble lærlinger og 74,1 prosent av alle. -2-log-likelihood 1536,598 forbedres med 250,779, hvilket betyr pseudo-forklart varians, Pseudo R²=16.3 %. (Greene 1993)

Vedleggstabell 2.d: Fars utdanningsnivå etter fylke. Gjennomsnitt. N=9756

Østfold (1195)	2,1
Akershus (2597)	2,2
Oslo (1649)	2,3
Hedmark (984)	2,0
Buskerud (1227)	2,2
Vestfold (1307)	2,1
Telemark (797)	2,1
Total (9756)	2,2

(Skala 1=Mindre enn videregående, 2=Videregående 3=Høgskole/universitet)
 p=.000 (kjikvadrattest)

Vedleggstabell 2.e Slutting pr januar 2005 blant de som ikke gjorde omvalg eller gjenvalg mellom første og annet år. Prosent. N=8976

	Antall	Prosent
Aldri sluttet	7525	83,8
Returnerte:		
Sluttet første år	73	0,8
Sluttet mellom første og annet år	175	1,9
Sluttet annet år	129	1,4
Ikke returnerte:		
Sluttet første år	163	1,8
Sluttet mellom første og annet år	182	2
Sluttet annet år	108	1,2
Sluttet mellom annet og tredje år	462	5,1
Sluttet høsten 2004	78	0,9
Sluttet, returnert, sluttet igjen	81	0,9
	8976	100

Vedleggstabell 3.a Sluttermønster. Prosent samlet og i sju fylker

	Øst- fold	Akers- hus	Oslo	Hed- mark	Buske- rud	Vest- fold	Tele- mark	Alle
Aldri slutta	84,0	81,1	84,7	81,4	84,3	77,8	81,2	82,1
Slutta andre år – tilbake	1,4	1,7	,5	,8	1,1	2,0	1,8	1,3
Slutta sommer 2003 – tilbake	1,0	2,3	1,7	2,8	1,7	1,8	1,6	1,9
Slutta første år – tilbake	1,5	2,0	2,0	1,4	1,2	3,6	4,3	2,2
Slutta høsten 2004	1,4	1,1	,7	,9	,3	1,7	,9	1,0
Slutta sommer 2004	5,7	5,3	5,2	6,5	3,5	6,7	4,4	5,3
Slutta andre skoleår	1,4	1,0	1,1	,7	1,8	,8	1,5	1,1
Slutta sommer 2003	,8	2,2	2,0	1,9	3,0	1,6	1,5	1,9
Slutta første skoleår	1,3	1,9	1,0	2,5	1,5	2,0	1,4	1,7
Slutta – tilbake – slutta igjen	1,3	1,4	1,0	,9	1,5	2,1	1,5	1,4
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall per fylke	1195	2597	1649	984	1227	1308	797	9757

Vedleggstabell 3.b. Bortvalgsgupper i forhold til kjønn.

		Stayere	Returnerte	Sluttene	Vinglere
Jenter	Østfold	86,6	2,2	10,4	0,8
	Akershus	81,8	5,7	11,3	1,2
	Oslo	86,3	4,0	9,3	0,5
	Hedmark	83,3	5,3	10,9	0,4
	Buskerud	84,7	3,4	10,1	1,8
	Vestfold	80,4	6,5	11,4	1,7
	Telemark	79,8	7,9	11,2	1,0
	Alle	83,3	4,9	10,7	1,1
Gutter	Østfold	81,1	5,8	11,1	1,9
	Akershus	80,6	6,4	11,5	1,5
	Oslo	83,2	4,3	10,8	1,7
	Hedmark	79,7	4,8	14,1	1,4
	Buskerud	83,9	4,6	10,3	1,3
	Vestfold	75,3	8,1	14,1	2,4
	Telemark	82,5	7,4	8,1	2,0
	Alle	80,8	5,9	11,5	1,7

Vedleggstabell 3.c. Bortvalgsgupper i forhold til bosituasjon som 15-åring.

		Stayere	Returnerte	Sluttene	Vinglere
Sammen med både far og mor	Østfold	89,1	2,7	6,9	1,3
	Akershus	85,8	5,1	8,2	1,0
	Oslo	89,0	2,2	8,0	,8
	Hedmark	85,7	4,0	9,5	,8
	Buskerud	89,2	3,4	6,5	,9
	Vestfold	84,1	5,4	8,9	1,6
	Telemark	87,0	5,8	6,5	,7
	Alle	87,0	4,1	7,9	1,0
Sammen med far eller mor eller litt hos hver	Østfold	75,8	5,8	17,1	1,3
	Akershus	71,8	7,4	18,4	2,4
	Oslo	78,5	7,7	12,1	1,7
	Hedmark	74,0	6,8	18,2	1,0
	Buskerud	74,5	5,5	17,0	3,0
	Vestfold	66,8	10,5	19,9	2,7
	Telemark	71,1	10,8	15,1	3,0
	Alle	73,3	7,7	16,9	2,2
I fosterhjem, barnehjem, institusjon mm	Østfold	59,1	13,6	22,7	4,5
	Akershus	53,1	16,3	28,6	2,0
	Oslo	62,5	8,3	29,2	
	Hedmark	63,6	18,2	18,2	
	Buskerud	67,9	3,6	25,0	3,6
	Vestfold	65,4	15,4	15,4	3,8
	Telemark	52,4	19,0	28,6	
	Alle	59,9	13,5	24,5	2,1

Vedleggstabell 3.d. Bortvalgsgupper i forhold til hybelboing på vki i ulike fylker. Horisontal prosentuering innen hvert fylke

		Stayere	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Ikke hybelboer, n=660	Østfold	93,2	1,4	4,9	,5
	Akershus	92,5	1,5	5,7	,3
	Oslo	93,3	1,0	5,5	,1
	Hedmark	92,5	1,2	6,0	,4
	Buskerud	96,7	,6	2,3	,4
	Vestfold	88,4	2,9	7,7	1,0
	Telemark	92,7	2,4	4,1	,9
	Alle	92,7	1,5	5,3	,4
Hybelboer, n=6014	Østfold	70,0	5,0	25,0	
	Akershus	78,0	7,0	14,0	1,0
	Oslo	81,3	3,1	14,1	1,6
	Hedmark	85,7	1,9	12,3	
	Buskerud	86,2	2,1	10,6	1,1
	Vestfold	76,7	7,0	16,3	
	Telemark	88,5	3,3	8,2	
	Alle	82,6	3,9	13,0	,5

Vedleggstabell 3.e. Bortvalgsgupper i forhold til fars utdanning.

		Stayere	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Lavere enn videregående	Østfold	68,8	6,1	22,2	2,9
	Akershus	67,3	8,8	19,2	4,6
	Oslo	73,9	7,9	16,1	2,1
	Hedmark	66,9	8,4	22,6	2,1
	Buskerud	73,7	5,1	18,0	3,1
	Vestfold	63,1	14,2	18,7	4,1
	Telemark	62,2	14,0	19,5	4,3
	Alle	68,4	8,9	19,3	3,4
Videregående	Østfold	87,7	3,6	8,0	,7
	Akershus	80,9	6,1	12,1	,8
	Oslo	86,0	3,3	9,6	1,0
	Hedmark	83,8	5,1	10,2	,8
	Buskerud	82,5	5,5	10,4	1,6
	Vestfold	78,8	6,3	12,8	2,1
	Telemark	83,2	7,2	8,5	1,0
	Alle	83,0	5,4	10,5	1,1
Høgskole / universitet	Østfold	90,1	2,8	6,1	1,1
	Akershus	87,4	4,8	7,4	,4
	Oslo	88,3	3,1	7,9	,7
	Hedmark	90,2	2,0	7,8	
	Buskerud	92,0	1,7	5,6	,6
	Vestfold	85,3	4,6	9,2	,9
	Telemark	90,6	4,1	4,9	,4
	Alle	88,6	3,6	7,2	,6

Vedleggstabell 3.f. Bortvalgsgrupper i forhold til mors utdanning.

		Stayere	Returnerte	Sluttere	Vinglere
Lavere enn videregående	Østfold	68,4	7,7	21,8	2,1
	Akershus	65,4	11,0	18,9	4,6
	Oslo	69,4	8,3	19,1	3,1
	Hedmark	64,5	9,3	23,8	2,3
	Buskerud	70,6	5,7	19,3	4,4
	Vestfold	59,3	13,3	21,7	5,8
	Telemark	63,9	15,2	15,8	5,1
	Alle	66,2	9,9	19,9	4,0
Videregående	Østfold	87,8	2,8	8,1	1,4
	Akershus	83,1	5,4	10,3	1,2
	Oslo	87,0	3,7	8,7	,5
	Hedmark	83,4	4,7	11,1	,8
	Buskerud	85,6	4,0	9,7	,7
	Vestfold	80,2	6,3	11,6	1,9
	Telemark	83,2	5,8	10,3	,8
	Alle	84,2	4,7	10,0	1,1
Høgskole / universitet	Østfold	87,9	3,4	7,9	,8
	Akershus	85,7	4,6	9,4	,2
	Oslo	89,5	2,6	7,2	,7
	Hedmark	87,9	3,2	8,5	,4
	Buskerud	89,6	3,1	6,2	1,1
	Vestfold	83,7	5,9	10,0	,4
	Telemark	89,2	5,8	4,6	,4
	Alle	87,4	4,0	8,1	,5

Vedleggstabell 3.g. Uavhengige bakgrunnsvariabler med signifikant direkte effekt på fem prosent nivå på det å fortsatt være innenfor videregående opplæring januar 2005, midt i det tredje året etter avsluttet grunnskole våren 2002. N=9713

	B	S.E.	Wald	Sig.
Bodde ungdommen sammen med begge foreldre som 15-åring	,403	,073	30,180	,000
<u>Minoritetsspråklig bakgrunn</u>			15,360	,002
Vestlig innvandrere og etterkommer	-,728	,230	10,021	,002
Ikke-vestlig etterkommer	-,375	,212	3,115	,078
Ikke-vestlig innvandrere	-,289	,147	3,835	,050
Foreldre med negativ holdning til skole	-,105	,045	5,500	,019
Kjønn	,287	,097	8,823	,003
Tid brukt på lekser	,078	,022	12,640	,000
Venneorientert	-,164	,054	9,196	,002
Orienteret mot organisatorisk virksomhet	,132	,042	9,789	,002
Svært alvorlig atferdsavvik	,239	,077	9,497	,002
Alvorlig atferdsavvik	-,151	,061	6,171	,013
Studieretning eleven gikk på ved slutting (AF er referansestudieretning)			147,885	,000
MK	-,534	,248	4,639	,031
ID	,611	,341	3,214	,073
MD	-,078	,318	,060	,806
HS	-,734	,151	23,553	,000
EL	-,769	,166	21,325	,000
ME	-1,199	,162	55,065	,000
HN	-1,477	,159	86,084	,000
NA	-,820	,238	11,861	,001
TB	-,703	,264	7,079	,008
BY	-1,320	,162	66,638	,000
TR	-1,124	,406	7,658	,006
SA	-1,002	,183	29,914	,000
KP	-,036	,754	,002	,962
FO	-,707	,148	22,671	,000
Tilrettelagt kurs	-,304	,231	1,736	,188
Privat videregående skole/videregående skole i utlandet	-,634	,179	12,580	,000
Fylke (Akershus er referansefylke)			11,497	,074
Østfold	,273	,125	4,763	,029
Oslo	,116	,120	,938	,333

Vedleggstabell 3.g. Uavhengige bakgrunnsvariabler med signifikant direkte effekt på fem prosent nivå på det å fortsatt være innenfor videregående opplæring januar 2005, midt i det tredje året etter avsluttet grunnskole våren 2002. N=9713

	B	S.E.	Wald	Sig.
Hedmark	,148	,131	1,280	,258
Buskerud	,275	,125	4,840	,028
Vestfold	,081	,115	,501	,479
Telemark	,387	,147	6,962	,008
Fravær i tiende klasse	-,020	,004	24,197	,000
Høyest planlagte utdanning	,102	,031	10,825	,001
Gjennomsnittskarakter fra grunnskolen	,393	,052	57,295	,000
Bestått vki våren 2004	1,709	,079	469,818	,000
Konstant	-,404	,302	1,784	,182

Tabellkommentar: Modellen predikerer 24,9 prosent av de som ikke er i utdanning, 97,4 prosent av de som er i utdanning og 88,6 prosent av alle. -2-log-likelihood 5295,967 forbedres med 1909,016, hvilket betyr pseudo-forklart varians, Pseudo R²=36 %. (Greene 1993)

Vedleggstabell 3.h. Uavhengige bakgrunnsvariabler med signifikant direkte effekt på fem prosent nivå på det å være seinslutter i forhold til det å være tidligslutter. N=1749

	B	SE	Wald	Sig.
Minoritetsspråklig bakgrunn			7,332	,062
Vestlig innvandrere og etterkommer	-,015	,402	,001	,971
Ikke-vestlig etterkommer	-,127	,351	,131	,718
Ikke-vestlig innvandrere	-,609	,225	7,320	,007
Mors utdanning (referansekategori: Lavere enn videregående)			46,907	,000
Videregående	,805	,138	34,197	,000
Høyere utdanning	,931	,167	31,153	,000
Praksisoreintert	,229	,074	9,535	,002
Lærer best av selsvstudier	-,114	,050	5,122	,024
Fraværsprosent i tiende klasse	-,030	,006	28,619	,000
Pliktoppfyllende	,219	,071	9,478	,002
Gjennomsnittskarakterer fra grunnskolen	,424	,088	22,995	,000
Fylke (Østfold er referansefylke)			23,227	,001
Akershus	-,345	,219	2,485	,115
Oslo	-,126	,253	,246	,620
Hedmark	-,031	,265	,013	,908
Buskerud	,120	,271	,196	,658
Vestfold	-,700	,231	9,202	,002
Telemark	-,716	,263	7,419	,006
Studieretning eleven gikk på ved slutting (AF er referansestudieretning)			94,248	,000
Ikke søkt videregående opplæring h02	-3,058	,428	50,967	,000
MK	,098	,510	,037	,848
ID	-1,196	,470	6,459	,011
MD	-,742	,563	1,738	,187
HS	-,478	,246	3,775	,052
EL	,125	,313	,159	,690
ME	-,031	,273	,013	,909
HN	,228	,276	,684	,408
NA	-,438	,390	1,259	,262
TB	-,740	,400	3,416	,065
BY	,186	,291	,410	,522
TR	-,669	,612	1,195	,274
SA	-,440	,303	2,103	,147

Vedleggstabell 3.h. Uavhengige bakgrunnsvariabler med signifikant direkte effekt på fem prosent nivå på det å være seinslutter i forhold til det å være tidligslutter. N=1749

	B	SE	Wald	Sig.
KP	19,497	19433,354	,000	,999
FO	-,561	,252	4,947	,026
Tilrettelagt kurs	,077	,341	,052	,820
Privat videregående skole/videregående skole i utlandet	1,351	,462	8,551	,003
Constant	-,695	,443	2,469	,116

Tabellkommentar: Modellen predikerer 29,4 prosent av de som ikke er i utdanning, 93,4 prosent av de som er i utdanning og 75,9 prosent av alle. -2-log-likelihood 1733,663 forbedres med 315,999, hvilket betyr pseudo-forklart varians, Pseudo $R^2=18,2\%$. (Greene 1993)

Vedleggstabell 3.i. Uavhengige bakgrunnsvariabler med signifikant direkte effekt på fem prosent nivå på det å være overgangsslutter i forhold til det å være skoleårsslutter. N=1749

	B	S.E.	Wald	Sig.
Minoritetsspråklig bakgrunn			10,353	,016
Vestlig innvandrere og etterkommer	,525	,344	2,330	,127
Ikke-vestlig etterkommer	-,530	,315	2,837	,092
Ikke-vestlig innvandrere	-,500	,213	5,496	,019
Mors utdanning (referansekategori: Lavere enn videregående)			15,467	,000
Videregående	,479	,123	15,320	,000
Høyere utdanning	,316	,141	5,042	,025
Gjennomsnittskarakterer fra grunnskolen	,243	,076	10,119	,001
Fraværsprosent i tiende klasse	-,028	,005	26,791	,000
Arbeidssom, jobber jevnt og trutt	,199	,053	13,830	,000
Praksisorientert	,185	,063	8,571	,003
Fylke (Østfold er referansefylke)			33,175	,000
Akershus	,099	,182	,294	,588
Oslo	,528	,211	6,253	,012
Hedmark	,542	,223	5,899	,015
Buskerud	,377	,221	2,908	,088
Vestfold	-,229	,197	1,349	,246
Telemark	-,377	,232	2,643	,104
Studieretning eleven gikk på ved slutting (AF er referansestudieretning)			62,102	,000
Ikke søkt videregående opplæring h02	-1,741	,414	17,675	,000
MK	-,129	,388	,110	,740
ID	-1,388	,507	7,482	,006
MD	-,451	,466	,937	,333
HS	-,013	,214	,004	,951
EL	,320	,252	1,607	,205
ME	,403	,234	2,965	,085
HN	,392	,230	2,904	,088
NA	-,240	,343	,490	,484
TB	-,272	,371	,535	,464
BY	,594	,242	6,014	,014
TR	-,088	,558	,025	,875
SA	-,091	,269	,115	,735

Vedleggstabell 3.i. Uavhengige bakgrunnsvariabler med signifikant direkte effekt på fem prosent nivå på det å være overgangsslutter i forhold til det å være skoleårsslutter. N=1749

	B	S.E.	Wald	Sig.
KP	,743	1,177	,398	,528
FO	-,061	,217	,078	,780
Tilrettelagt kurs	,210	,306	,471	,493
Privat videregående skole/videregående skole i utlandet	,767	,260	8,734	,003
Constant	-1,655	,375	19,498	,000

Tabellkommentar: Modellen predikerer 56,9 prosent av de som ikke er i utdanning, 72 prosent av de som er i utdanning og 65 prosent av alle. -2-log-likelihood 2201,021 forbedres med 216,559, hvilket betyr pseudo-forklart varians, Pseudo R²=9,8 %. (Greene 1993)

Vedlegg. Spørreskjema andre år i videregående

KONFIDENSIELT

Oslo, mars 2004

Hegdehaugsveien 31, 0352 Oslo
Telefon: 22 59 51 00
Telefaks: 22 59 51 01

Til noen elever i videregående opplæring

Da du gikk i tiende klasse deltok du i en spørreundersøkelse, og de fleste av dere som får dette spørreskjemaet deltok også da dere gikk første året i videregående opplæring.

Nå kommer det tredje spørreskjemaet i undersøkelsen, og vi håper at du fortsatt vil delta.

Det er viktig at mange svarer. Alle svarene vi får er like viktige. Svarene vil bli brukt blant annet for å finne ut om det er noe som kan gjøres for å utvikle skolen til det bedre. Det er derfor viktig at du deltar i undersøkelsen. Du sier ja til fortsatt å være med når du fyller ut skjemaet.

Hensikten med undersøkelsen er å finne ut

- hvordan dere har det i videregående
- hvordan dere gjør det faglig
- hvorfor dere velger de kursene dere velger
- hvorfor noen av dere fullfører videregående mens andre velger å slutte

Skjemaet har et nummer som er ditt nummer i undersøkelsen. Inntakskontoret i fylket vet hvem som har de forskjellige numrene. De trenger å vite dette blant annet for å kunne sende ut et nytt spørreskjema til deg om ett år. *Men de vil aldri få se hva du har svart.* Heller ikke lærerne dine eller noen andre på skolen din får se hva du har svart. *Og vi forskere som får svarene dine, vet ikke hvem du er.*

Vi kan derfor garantere deg anonymitet.

Da du deltok i undersøkelsen i tiende klasse, ga du tillatelse til at inntakskontoret i fylket kan gi oss noen opplysninger om deg. Dette er bl.a. opplysninger om kjønn, når du er født, om du har norsk eller utenlandsk bakgrunn, hva du går på i videregående, samt karakterene dine. Opplysningene vi får fra inntakskontoret settes sammen med svarene dine. Opplysningene er fortsatt anonyme og vil bare bli benyttet til statistiske formål. Undersøkelsen er finansiert av den fylkeskommunen der du går på videregående, sammen med seks andre fylkeskommuner på Østlandet og Læringssenteret.

Det er frivillig å delta, og selv om du deltar nå, kan du trekke deg senere uten å oppgi grunn. Når du har svart, legger du skjemaet i den konvolutten du har fått, limer igjen og gir den til læreren din. Alle skjemaene fra din skole vil bli sendt samlet til oss. Svarene blir lagret ved hjelp av edb, og selve spørreskjemaet med svarene dine vil bli ødelagt.

Dersom du synes noe er vanskelig under utfyllingen, kan du be læreren din om hjelp.

Vi takker for at du vil være med, og ønsker lykke til med utfyllingen.

Med vennlig hilsen

Eifred Markussen
Forsker

Vi starter med noen spørsmål om klassen din og om dine erfaringer fra videregående

1. Hvor mange gutter er det i klassen din? _____

2. Hvor mange jenter er det i klassen din? _____

3. Hvordan trives du på skolen og i den klassen der du går nå?

Sett ett kryss for skolen og ett kryss for klassen

	På skolen	I klassen
Meget dårlig	☐ 1	☐ 1
Dårlig	☐ 2	☐ 2
Nokså godt	☐ 3	☐ 3
Godt	☐ 4	☐ 4
Meget godt	☐ 5	☐ 5

4. Hvor mye tid bruker du i gjennomsnitt på lekser hver dag ?

Sett ett kryss

0 ☐ Jeg har ikke lekser	4 ☐ Mellom ½ og 1 time	8 ☐ Mellom 2½ og 3 timer
1 ☐ Jeg gjør sjelden eller aldri lekser	5 ☐ Mellom 1 og 1½ time	9 ☐ Mer enn 3 timer
2 ☐ Under et kvarter	6 ☐ Mellom 1½ og 2 timer	
3 ☐ Mellom et kvarter og ½ time	7 ☐ Mellom 2 og 2½ timer	

5. Hvilken standpunktkarakter ligger du an til å få i disse fagene?

Skriv karakter for alle fagene. Dersom du ikke har faget, svarer du ikke

Norsk skriftlig hovedmål _____ Engelsk _____ Naturfag _____ Matematikk _____

6. Hvor ofte vil du si at dere bruker ulike arbeidsformer i klassen din?

Sett ett kryss for hvert fag for hver av

arbeidsformene i de fagene som er relevante for deg

		Veldig ofte 1	Ganske ofte 2	Ganske sjelden 3	Veldig sjelden 4	Aldri 5	Har ikke faget 6
Elevene arbeider sammen med gruppearbeid, samarbeidslæring, prosjektarbeid eller lignende	i norsk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i matematikk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i engelsk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i naturfag.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevene arbeider hver for seg med å løse oppgaver, lese i bøker, finne fram stoff selv eller lignende	i studieretningsfagene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i norsk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i matematikk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i engelsk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Læreren gjennomgår læreboka, forklarer på tavla, snakker til hele klassen eller lignende	i naturfag.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i studieretningsfagene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i norsk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i matematikk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i engelsk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i naturfag.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	i studieretningsfagene	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Hvor mye synes du at du lærer av å bruke ulike arbeidsformer?

Sett ett kryss for hver av arbeidsformene

	Mye 1	En del 2	Litt 3	Ikke noe 4
Elevene arbeider sammen med gruppearbeid, samarbeidslæring, prosjektarbeid eller lignende.....	☐	☐	☐	☐
Elevene arbeider hver for seg med å løse oppgaver, lese i bøker, finne fram stoff selv eller lignende.....	☐	☐	☐	☐
Læreren gjennomgår læreboka, forklarer på tavla, snakker til hele klassen eller lignende.....	☐	☐	☐	☐

8. Hvordan synes du det er på skolen?

Kryss av i de rutene som passer best for deg, ett kryss på hver linje

	Helt uenig 1	Litt uenig 2	Litt enig 3	Helt enig 4
Jeg lærer mye på skolen.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har lærere som gir meg lyst til å lære mer.....	☐	☐	☐	☐
Det er kjedelig å gå på skolen.....	☐	☐	☐	☐
Å få gode karakterer er viktig.....	☐	☐	☐	☐
Videregående så langt har gitt mersmak på utdanning.....	☐	☐	☐	☐
Mye av tida på skolen er bortkastet.....	☐	☐	☐	☐
Det er for mye teori på skolen.....	☐	☐	☐	☐
Jeg er flinkere enn de fleste andre i klassen min.....	☐	☐	☐	☐
Lærerne mine er interessert i hvordan jeg gjør det.....	☐	☐	☐	☐
Det er vanskelig å få nye kamerater på skolen.....	☐	☐	☐	☐
Jeg gleder meg til å møte de andre i klassen hver dag.....	☐	☐	☐	☐
Videregående har vært vanskeligere enn jeg trodde.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har problemer med å forstå mange ord og uttrykk i lærebøkene.....	☐	☐	☐	☐
Jeg blir mobbet av andre elever på skolen.....	☐	☐	☐	☐
Undervisningen er interessant.....	☐	☐	☐	☐
Utdanning kommer godt med senere i livet.....	☐	☐	☐	☐
Videregående har vært slik jeg tenkte det ville bli.....	☐	☐	☐	☐
Lærerne bryr seg hvis jeg er uvenn med noen.....	☐	☐	☐	☐
Undervisningen er slik at jeg lærer av den.....	☐	☐	☐	☐
Videregående har krevd mer av meg enn jeg trodde.....	☐	☐	☐	☐
De fleste lærerne mine er flinke.....	☐	☐	☐	☐
Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen.....	☐	☐	☐	☐
Jeg får ros av lærerne mine når jeg gjør noe bra.....	☐	☐	☐	☐
Det er mange fag på skolen som er for vanskelige.....	☐	☐	☐	☐
Det er på skolen jeg treffer kameratene mine.....	☐	☐	☐	☐
Det er for lite praktiske oppgaver på skolen.....	☐	☐	☐	☐
Det er viktig å gjøre så godt en kan på skolen.....	☐	☐	☐	☐

9. Hvor fornøyd er du med valgene av studieretning og kurs så langt i videregående?

Sett ett kryss for hver linje

	Helt uenig 1	Litt uenig 2	Litt enig 3	Helt enig 4
Jeg er fornøyd med valg av retning og kurs både første og andre år.....	☐	☐	☐	☐
Jeg er fornøyd med valget første år, men valgte feil andre år.....	☐	☐	☐	☐
Jeg angret på valget første år, men er fornøyd med valget andre år.....	☐	☐	☐	☐
Jeg skulle ønske jeg hadde valgt et annet grunnkurs.....	☐	☐	☐	☐
Jeg er så misfornøyd at jeg ønsker å begynne på et nytt grunnkurs.....	☐	☐	☐	☐
Jeg er så misfornøyd at jeg ønsker å begynne på nytt vk 1 til høsten.....	☐	☐	☐	☐

Nå følger noen spørsmål om ekstra hjelp og støtte

10. Har du for tiden ekstra hjelp og støtte i tillegg til den vanlige undervisningen som hele klassen din får?

- 0 Nei → Gå videre til spørsmål 14
 1 Ja → Gå videre til neste spørsmål

11. Dersom du har svart ja i forrige spørsmål, hvilke fag har du ekstra hjelp og støtte i?

Sett kryss for alle fagene som er aktuelle

1	1	1	1
☐ Matematikk	☐ Engelsk	☐ Naturfag	☐ Andre fag
☐ Norsk	☐ Andre språkfag	☐ Kroppsøving	

12. Hvordan får du mesteparten av denne ekstra hjelpen og støtten?

Sett flere kryss hvis du trenger det

- Inne i klassen med en lærer til stede
 Inne i klassen med en assistent til stede
 Inne i klassen med to lærere til stede
 Ekstra tid på prøver
 Teknisk utstyr (f.eks. pc med ordretteprogram, teleslynge, tavlelys)
 Gruppeundervisning utenfor klassen
 Enetimer utenfor klassen
 På annen måte

13. Går du i egen klasse med redusert elevtall (for eksempel grunnkurs over to år, praktisk tilrettelagt klasse eller lignende)?

- 0 Nei 1 Ja

Så har vi noen spørsmål hvor vi ber deg vurdere deg selv

14. Hva mener du at du er flink til?

Sett ett kryss for hver linje

	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
	1	2	3	4
Jeg er praktisk anlagt.....	☐	☐	☐	☐
Jeg er teoretisk anlagt.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har gode anlegg for språk.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har gode anlegg for matematikk.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har gode anlegg for å skrive.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har gode anlegg for å mekke og skru.....	☐	☐	☐	☐
Jeg er kunstnerisk anlagt.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har gode anlegg for å spille instrument eller synge	☐	☐	☐	☐
Jeg har gode anlegg for å drive idrett.....	☐	☐	☐	☐
Jeg er flink til å vise omsorg og tenke på andre.....	☐	☐	☐	☐

15. Hva synes du om din egen arbeidsinnsats på skolen?

Sett ett kryss for hver linje

	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
	1	2	3	4
Jeg arbeider godt i alle fag.....	☐	☐	☐	☐
Jeg arbeider godt bare i de fagene jeg liker.....	☐	☐	☐	☐
Arbeidsinnsatsen min er jevnt over dårlig.....	☐	☐	☐	☐
Jeg arbeider godt bare når jeg liker læreren.....	☐	☐	☐	☐
Jeg arbeider godt bare når vi skal ha prøve.....	☐	☐	☐	☐
Jeg arbeider godt bare når jeg blir presset til det.....	☐	☐	☐	☐
Jeg arbeider godt når jeg føler at jeg mestrer oppgaven....	☐	☐	☐	☐

16. Hvor ofte gjelder de ulike påstandene nedenfor deg?

<u>Sett ett kryss for hver linje</u>	Aldri 1	Sjelden 2	Av og til 3	Ofte 4	Svært ofte 5
Jeg slåss med andre elever på skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg ensom på skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg drømmer meg bort og tenker på andre ting i timene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg forstyrrer andre elever når de jobber i timene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg prater høyt og finner på tull når det lærerne snakker om er kjedelig eller vanskelig.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg svarer tilbake når læreren snakker strengt til meg.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg krangler med andre elever på skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg blir fort sint når jeg er på skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har med vilje ødelagt ting som tilhører andre elever.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg baksnakker ofte klasse- og skolekamerater.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er sammen med andre elever i friminuttene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har med vilje ødelagt ting som tilhører skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er lei meg og deprimeret på skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg gjør ting uten å tenke meg om først.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har mobbet, truet og plaget andre elever.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er ekstra bråkete overfor lærere jeg ikke liker.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg blir ofte baksnakket av klasse- og skolekamerater.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg gjør alle leksene mine.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har hatt med kniv eller slagvåpen på skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har med meg det jeg trenger på skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har stjålet ting fra andre elever.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er rastløs og urolig på plassen min i timene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg sier negative ting om skolen og undervisningen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er trøtt og uopplagt i timene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg fullfører ikke oppgaver som skal løses i timene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg blir lett distraheret i timene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kommer for seint til timene.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følger ikke de beskjedene læreren gir.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg sier fra eller ber om hjelp når det er noe jeg ikke skjønner.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg snakker med medelever eller bråker når det er meningen at det skal være stille.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hører ikke etter når andre snakker.....	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har stjålet ting som tilhører skolen.....	☐	☐	☐	☐	☐

17. Hvor enig er du i setningene nedenfor?

<u>Sett ett kryss for hver linje</u>	Helt uenig 1	Litt uenig 2	Litt enig 3	Helt enig 4
De fleste i klassen min jobber godt i timene.....	☐	☐	☐	☐
Mange i klassen baksnakker hverandre.....	☐	☐	☐	☐
De fleste i klassen er oppmerksomme i timene.....	☐	☐	☐	☐
De fleste i klassen er flinke til å samarbeide.....	☐	☐	☐	☐
De fleste elevene tar del i diskusjoner i klassen.....	☐	☐	☐	☐
De fleste i klassen arbeider godt med leksene.....	☐	☐	☐	☐
De fleste i klassen kjenner hverandre godt.....	☐	☐	☐	☐
Det er elever i klassen som ikke går godt sammen.....	☐	☐	☐	☐

Nå følger noen spørsmål om fravær og skulk

18. Hvor stort fravær hadde du første termin dette skoleåret?

Fyll ut antall dager og antall timer. Her vil læreren din gi deg de riktige tallene.

_____dager og _____timer

19. Omtrent hvor mye av dette mener du er skulk eller ulovlig fravær? _____dager _____timer

20. Hvis du skulker noen gang, hvorfor gjør du det?

Sett så mange kryss som nødvendig

1

- Jeg skulker aldri
- Jeg skulker fordi jeg ikke liker meg på skolen
- Jeg skulker fordi jeg misliker noen fag
- Jeg skulker fordi fagene er for vanskelige
- Jeg skulker fordi jeg blir mobba
- Jeg skulker fordi jeg kommer for seint til buss/tog/trikk
- Jeg skulker fordi jeg heller vil være hjemme
- Jeg skulker fordi jeg jobber
- Jeg skulker fordi jeg ikke har gjort leksene mine
- Jeg skulker fordi jeg trenger å forberede meg til en prøve
- Jeg skulker fordi lærerne behandler meg dårlig
- Jeg skulker fordi jeg heller vil være sammen med venner
- Jeg skulker av andre grunner

Nå følger noen spørsmål om fritid og venner

21. Hvor mange ganger gjør du følgende i en vanlig uke?

Sett ett kryss på hver linje

	Hver dag	4-6 ganger	2-3 ganger	En gang	Aldri
	1	2	3	4	5
Er sammen med venner hjemme hos meg eller hos dem.....	☐	☐	☐	☐	☐
Er på fritidsklubb.....	☐	☐	☐	☐	☐
Er på møte i en organisasjon, forening, lag eller lignende.....	☐	☐	☐	☐	☐
Er på øvelse i et korps, band, kor, teatergruppe eller lignende....	☐	☐	☐	☐	☐
Spiller dataspill eller pc-spill.....	☐	☐	☐	☐	☐
Er på internett.....	☐	☐	☐	☐	☐
Er ute 'på byen' om ettermiddagen/kvelden for å treffe venner...	☐	☐	☐	☐	☐
Trener eller deltar i idrettskonkurranse.....	☐	☐	☐	☐	☐
Er hjemme alene eller sammen med familie hele kvelden.....	☐	☐	☐	☐	☐
Hører på musikk.....	☐	☐	☐	☐	☐
Leser en bok (ikke skolebok).....	☐	☐	☐	☐	☐

22. Har du lån i Statens lånekasse dette skoleåret?

- 0 Nei
- 1 Ja

23. Bor du dette skoleåret på hybel/i leilighet eller på internat på eller i nærheten av den videregående skolen du går på?

- 0 Nei
- 1 Ja, jeg bor på hybel / i leilighet
- 2 Ja, jeg bor på internat

24. Har du lønnet arbeid ved siden av skolegangen?

Sett ett kryss

- 0 Nei
- 1 Ja, i helga
- 2 Ja, utenom skoletid på hverdager
- 3 Ja, både utenom skoletid på hverdager og i helga
- 4 Ja, til andre tidspunkter

25. Hvor mange timer jobber du i gjennomsnitt per uke? Skriv antall timer her: _____

26. Hvor mye tjener du i gjennomsnitt per time på å jobbe ved siden av skolen?

Skriv brutto timelønn (før skatt) her: _____

27. Hvor mange timer ser du i gjennomsnitt på tv hver dag? Skriv antall timer her: _____

Nå følger noen spørsmål om dine tanker om framtida

28. Dersom du fikk velge fritt, hva vil du helst gjøre neste skoleår?

Sett ett kryss

- 0 Ta meg et friår
- 1 Få meg en jobb
- 2 Gå på folkehøgskole
- 3 Reise eller være et år i utlandet
- 4 Fortsette på videregående skole
- 5 Få læreplass (bli lærling)
- 6 Få opplæringsplass (bli lærekandidat)

29. Hva er den høyeste utdanningen du har tenkt å ta?

Sett ett kryss

- 1 Mindre enn to år i videregående skole, fordi jeg har tenkt å slutte før sommeren
- 2 To år i videregående skole
- 3 Ett-to år i videregående skole etterfulgt av tid som lærekandidat
- 4 Tre år eller mer i videregående skole
- 5 Ett-to år i videregående skole etterfulgt av læretid
- 6 Studere 2-4 år på høyskole eller universitet
- 7 Studere mer enn 4 år på høyskole eller universitet, kanskje ta mastergrad eller doktorgrad

30. Tror du at du kommer til å fullføre videregående opplæring?

Sett ett kryss

- 0 Nei
- 1 Ja, jeg vil gjennomføre på vanlig tid, men jeg tror jeg kommer til å stryke i noen fag
- 2 Ja, og jeg tror jeg vil få ståkarakter i alle fag
- 3 Ja, og jeg tror jeg vil få middels karakterer i de fleste fag
- 4 Ja, og jeg tror jeg vil få gode eller svært gode karakterer i de fleste fag

31. Hva regner du med at du gjør om ti år?

Sett ett kryss

- 1 Studerer eller går på skole
- 2 Jobber
- 3 Er trygdet, arbeidsledig eller hjemmeværende
- 4 Usikker/vet ikke

Så har vi noen spørsmål om søkning til neste år i videregående opplæring

32. Skal du fortsette på skole, i lære eller i opplæringsplass neste skoleår?

- 1 Ja → Fortsett med spørsmål 33
 0 Nei → Fortsett med spørsmål 39

33. Hvorfor har du tenkt å fortsette med utdanning?

Sett ett kryss for hver linje

	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
	1	2	3	4
Fordi det er nødvendig med utdanning for å komme videre i livet.....	☐	☐	☐	☐
Fordi det ikke er noen andre muligheter.....	☐	☐	☐	☐
Fordi vennene mine skal fortsette.....	☐	☐	☐	☐
Fordi jeg har lyst til å ta mer utdanning.....	☐	☐	☐	☐
Fordi foreldrene mine ikke vil ha meg hjemme uten noe å gjøre.....	☐	☐	☐	☐
Fordi jeg ikke får meg jobb.....	☐	☐	☐	☐

34. Hva slags utdanning planlegger du å ta neste skoleår?

Sett ett kryss

- 1 Videregående kurs 2 vanlig videregående
 2 Være lærling (ha lære plass)
 3 Videregående kurs 1 i vanlig videregående
 4 Et nytt grunnkurs i vanlig videregående
 5 Samme grunnkurs som i år i vanlig videregående
 6 Annet kurs i vanlig videregående (grunnkurs over to år, APO, tilrettelagt grunnkurs el.l.)
 7 Være lærekandidat (ha opplæringsplass)
 8 Skole på videregående nivå i utlandet
 9 Privat videregående skole i Norge
 10 Folkehøgskole
 11 Annen utdanning

35. Hvorfor har du tenkt å ta akkurat denne utdanningen?

	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
	1	2	3	4
Fordi den interesserer meg.....	☐	☐	☐	☐
Fordi jeg har hørt mye bra om denne utdanningen.....	☐	☐	☐	☐
Fordi jeg kjenner noen som tar denne utdanningen.....	☐	☐	☐	☐
Fordi jeg ønsker å begynne på høyere utdanning.....	☐	☐	☐	☐
Fordi foreldrene mine vil at jeg skal begynne der.....	☐	☐	☐	☐
Fordi min beste venn skal begynne der.....	☐	☐	☐	☐
Fordi det jeg begynte på i fjor var for vanskelig for meg.....	☐	☐	☐	☐
Fordi da kan jeg få en fin jobb.....	☐	☐	☐	☐
Fordi det er lite teori.....	☐	☐	☐	☐
Fordi lærerne mine mente det var riktig for meg.....	☐	☐	☐	☐
Fordi da blir jeg raskt ferdig og kan begynne å jobbe.....	☐	☐	☐	☐
Fordi rådgiver mente det var riktig for meg.....	☐	☐	☐	☐
Fordi det jeg begynte på i fjor ikke fører frem til det jeg vil bli.....	☐	☐	☐	☐
Fordi da kan jeg fortsette på videregående på hjemstedet mitt.....	☐	☐	☐	☐
Fordi denne utdanningen gir muligheter for jobb med god lønn.....	☐	☐	☐	☐
Fordi denne utdanningen gir meg mulighet til å utnytte evnene mine.....	☐	☐	☐	☐
Fordi denne utdanningen er nødvendig for det yrket jeg sikter mot.....	☐	☐	☐	☐
Fordi det jeg begynte på i fjor ikke var i tråd med mine interesser.....	☐	☐	☐	☐
Fordi det er mye praksis.....	☐	☐	☐	☐

36. Har du søkt læreplass eller opplæringsplass for neste skoleår?

- Nei, jeg har søkt skoleplass → Fortsett med spørsmål 41
 Nei, jeg har ikke tenkt å ta utdanning neste skoleår → Fortsett med spørsmål 39
 Ja, jeg har søkt læreplass → Fortsett med spørsmål 37
 Ja, jeg har søkt opplæringsplass → Fortsett med spørsmål 37

37. Dersom du har søkt læreplass eller opplæringsplass ber vi deg ta stilling til setningene nedenfor

<u>Sett ett kryss for hver linje</u>	Helt uenig 1	Litt uenig 2	Litt enig 3	Helt enig 4
Jeg vil være lærling/lærekandidat fordi				
- jeg har gode anlegg innenfor det faget jeg har valgt.....	☐	☐	☐	☐
- jeg lærer bedre av å jobbe praktisk enn av å lese.....	☐	☐	☐	☐
- jeg skal overta familiebedriften om noen år	☐	☐	☐	☐
- jeg allerede har ordnet meg plass i en bedrift.....	☐	☐	☐	☐
- det gir meg gode muligheter for jobb om et par år.....	☐	☐	☐	☐
- jeg tjener penger samtidig som jeg tar utdanning.....	☐	☐	☐	☐
Jeg skal være lærling/lærekandidat i bedriften til ...				
- min far/mor.....	☐	☐	☐	☐
- andre slektninger.....	☐	☐	☐	☐
- venner/kjente av familien min.....	☐	☐	☐	☐
Jeg har søkt læreplass/opplæringsplass, men er ikke sikker på om jeg vil få.....	☐	☐	☐	☐
Hvis jeg ikke får læreplass/opplæringsplass, tar jeg et friår og søker på nytt neste år.....	☐	☐	☐	☐
Hvis jeg ikke får læreplass/opplæringsplass, fortsetter jeg med utdanning i skole.....	☐	☐	☐	☐
Jeg regner med å få jobbe i lærebedriften/opplæringsbedriften etter endt læretid.....	☐	☐	☐	☐
Jeg regner med å få læreplass/opplæringsplass i en bedrift jeg har hatt utplassering i.....	☐	☐	☐	☐

38. Hvilke forventninger har du til å bli lærling/lærekandidat?

<u>Sett ett kryss for hver linje</u>	Helt uenig 1	Litt uenig 2	Litt enig 3	Helt enig 4
Jeg tror jeg kommer til å trives i lærebedriften/opplæringsbedriften...	☐	☐	☐	☐
Jeg tror jeg kommer til å få god opplæring som lærling/lærekandidat	☐	☐	☐	☐
Jeg tror jeg kommer til å tjene bra som lærling/lærekandidat.....	☐	☐	☐	☐
Jeg tror det blir slitsomt å stå opp å gå på jobb hver dag.....	☐	☐	☐	☐
Jeg tror jeg komme til å trives i lærebedriften/opplæringsbedriften...	☐	☐	☐	☐
Jeg tror jeg komme til å lære mye som lærling/lærekandidat.....	☐	☐	☐	☐
Jeg tror jeg kommer til å fullføre tiden som lærling/lærekandidat.....	☐	☐	☐	☐
Det blir mer krevende å være lærling/lærekandidat enn elev.....	☐	☐	☐	☐
Jeg gleder meg til å begynne som lærling/lærekandidat.....	☐	☐	☐	☐
Jeg tror det komme til å føles mer som jobb enn opplæring å være lærling/lærekandidat.....	☐	☐	☐	☐
Jeg tror jeg vil få gode kolleger i lærebedriften/opplæringsbedriften..	☐	☐	☐	☐
Det blir vanskeligere å være borte fra bedriften enn fra skolen.....	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 39 og 40 besvares av deg som ikke skal fortsette med skole, i lære eller som opplæringskandidat til neste år. Alle andre fortsetter på spørsmål 41

39. Hvorfor skal du ikke fortsette med utdanning neste skoleår?

Sett et 1-tall for den viktigste grunnen, et 2-tall for den nest viktigste og et 3-tall for den tredje viktigste grunnen

- 1 Fordi jeg er skolelei
- 2 Jeg har tenkt å få meg en jobb
- 3 Jeg synes videregående er for vanskelig for meg
- 4 Jeg skal ta meg et hvileår
- 5 Jeg har blitt så mye mobba at jeg ikke vil gå på skole lenger
- 6 Ingen av tilbudene andre år er interessante for meg
- 7 Private forhold gjør det vanskelig å fortsette på skole
- 8 Fordi det er lang reisevei til den utdanningen jeg er interessert i
- 9 Jeg får ikke den hjelp og støtte jeg trenger på skolen
- 10 Fordi familien ikke vil at jeg skal fortsette
- 11 Jeg kommer sjelden overens med lærerne mine
- 12 Det er for mye teori i videregående opplæring
- 13 Fordi jeg er langvarig syk
- 14 Skolen er ikke noe for meg
- 15 Jeg er ikke sikker på hva jeg skal bli
- 16 Jeg er gravid
- 17 Jeg skal gifte meg
- 18 Jeg kommer til å få strykarakter i ett eller flere fag
- 19 Skolen har anbefalt meg å slutte
- 20 Er på feil utdanning og orker ikke å begynne på nytt
- 21 Jeg må tenke meg om for å finne ut hva jeg virkelig vil bli
- 22 Annen grunn

40. Hva har du tenkt å gjøre i stedet for å ta mer utdanning?

Sett ett kryss

- 1 Jeg har en jobb jeg skal begynne i
- 2 Jeg skal forsøke å få meg jobb
- 3 Jeg har praksisplass jeg skal begynne i
- 4 Jeg skal forsøke å få meg praksisplass
- 5 Jeg skal reise i utlandet
- 6 Jeg skal være hjemme med eget barn
- 7 Jeg skal ikke gjøre noe spesielt
- 8 Jeg skal gjøre noe annet, og det er _____

Alle svarer på det neste spørsmålet

41. Har du vært i videregående hele tiden etter tiende klasse?

- 1 Ja, jeg har gått i videregående hele tiden. Fortsett med spørsmål 46
- 2 Nei, jeg har vært utenfor videregående deler av tiden etter tiende klasse. Fortsett med neste spørsmål

42. Når har du vært utenfor videregående opplæring etter tiende klasse?

Sett ett kryss

- 1 Jeg begynte i videregående rett etter tiende, sluttet i løpet av første året og begynte på nytt dette skoleåret
- 2 Jeg tok et friår etter tiende, og begynte i videregående dette skoleåret
- 3 Jeg begynte et stykke ut i første året og har vært i videregående siden
- 4 Jeg sluttet etter et år i videregående, men har ombestemt meg og begynt igjen etter at dette skoleåret startet
- 5 Annet:

43. Hvorfor har du valgt å begynne i videregående opplæring igjen?

Sett ett kryss for hver linje

Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
1	2	3	4

Jeg har begynt i videregående opplæring igjen fordi.....

- det ble for kjedelig å ikke ha noe å gjøre.....	☐	☐	☐	☐
- nå vet jeg hva jeg skal bli	☐	☐	☐	☐
- venner har overtalt meg til å begynne igjen.....	☐	☐	☐	☐
- jeg fikk meg ikke jobb.....	☐	☐	☐	☐
- jeg har forstått at jeg ikke kan klare meg uten utdanning.....	☐	☐	☐	☐
- søsken har overtalt meg til å begynne igjen.....	☐	☐	☐	☐
- jeg mistet jobben og fikk meg ikke ny.....	☐	☐	☐	☐
- jeg har fått lyst til å gå på skole.....	☐	☐	☐	☐
- oppfølgingstjenesten hjalp meg å finne et kurs som passer meg.....	☐	☐	☐	☐
- jeg er mer motivert nå enn tidligere.....	☐	☐	☐	☐
- jobben jeg fikk var allfor dårlig betalt.....	☐	☐	☐	☐
- kjæresten min fikk meg til å begynne igjen.....	☐	☐	☐	☐
- nå har jeg kommet inn på det kurset jeg helst vil	☐	☐	☐	☐
- de fleste vennene mine går på skolen.....	☐	☐	☐	☐
- det var ikke så moro i arbeidslivet som jeg trodde.....	☐	☐	☐	☐
- foreldrene mine har overtalt meg til å begynne igjen.....	☐	☐	☐	☐
- den jobben jeg hadde var ikke noe for meg.....	☐	☐	☐	☐
- jeg har skjont at for å tjene bra seinere i livet må jeg ha utdanning....	☐	☐	☐	☐
- jeg hadde planlagt et hvileår, og det har jeg tatt.....	☐	☐	☐	☐
- rådgiver anbefalte meg det.....	☐	☐	☐	☐

44. Fikk du hjelp av Oppfølgingstjenesten da du bestemte deg for å begynne i videregående igjen?

Sett ett kryss

- 1 Ja, det var Oppfølgingstjenesten som hjalp meg til å finne og søke et kurs som passet for meg
- 2 Ja, jeg har fått råd og veiledning av Oppfølgingstjenesten, men jeg måtte søke plass selv
- 3 Nei, jeg fikk en henvendelse fra Oppfølgingstjenesten, men jeg takket nei, og har søkt plass selv
- 4 Nei, jeg har ikke fått noe tilbud fra Oppfølgingstjenesten
- 5 Nei, jeg har aldri hørt om Oppfølgingstjenesten
- 6 Annet: _____

45. Fikk du hjelp av rådgiver i ungdomsskolen eller på videregående skole da du bestemte deg for å begynne i videregående igjen?

Sett ett kryss

- 1 Ja, det var en rådgiver som hjalp meg til å finne og søke et kurs som passet for meg
- 2 Ja, jeg har fått råd og veiledning av en rådgiver, men jeg måtte søke plass selv
- 3 Nei, jeg fikk en henvendelse fra en skolerådgiver, men jeg takket nei, og har søkt plass selv
- 4 Nei, jeg har ikke fått noe tilbud fra en skolerådgiver
- 5 Annet: _____

Til slutt har vi noen spørsmål om rådgivning.

Alle svarer på disse spørsmålene

46. Fra hvilke kilder fikk du vite mest om neste år i videregående opplæring?

Her kan du sette to kryss

1 ☐ Foreldre	9 ☐ Fagopplæringskontoret
2 ☐ Søsken	10 ☐ Rådgiver i ungdomsskolen
3 ☐ Venner	11 ☐ Rådgiver i videregående opplæring
4 ☐ Klassestyreren min	12 ☐ Informasjon fra bransjer/opplæringskontor
5 ☐ Internett	13 ☐ Opplæringskatalogen med oversikt over alle videregående skoler i mitt fylke
6 ☐ Utdanningsmesser	14 ☐ Heftet "Din videregående opplæring"
7 ☐ Oppfølgingstjenesten	15 ☐ Media (tv-aviser-radio)
8 ☐ Inntakskontoret	16 ☐ Annet

47. Hvilke former for rådgivning og veiledning har du fått om neste år i videregående?

Sett ett kryss på hver linje

	Ja	Nei
	1	0
Jeg har snakket alene med rådgiver på skolen om hva jeg skulle velge neste år	☐	☐
Jeg har vært på åpen skole på en eller flere andre videregående skoler.....	☐	☐
Klassen min har fått samlet orientering om neste år fra rådgiver(e) i videregående.....	☐	☐
Jeg har vært på en eller flere utdannings- eller yrkesmesser.....	☐	☐
Jeg har fått orientering fra faglærere i videregående om mulighetene det neste året....	☐	☐
Jeg har fått orientering fra Oppfølgingstjenesten om mulighetene det neste året.....	☐	☐
Jeg har snakket alene med klassestyreren min om hva jeg skulle velge neste år	☐	☐
Klassen min har fått samlet orientering om neste år av rådgiver på skolen vår.....	☐	☐
Klassen min har fått samlet orientering om neste år av klassestyrer.....	☐	☐
Jeg har fått informasjon fra bransjer /opplæringskontor.....	☐	☐
Klassen min har fått samlet orientering om neste år fra fagopplæringsseksjonen i fylket	☐	☐

48. Hvordan synes du orienteringen om mulighetene neste år i videregående har vært?

Sett ett kryss for hver linje

	Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig
	1	2	3	4
Jeg synes skolen min har vært god til å informere om det neste året	☐	☐	☐	☐
Jeg synes rådgiveren vet mye om mulighetene neste år.....	☐	☐	☐	☐
Orienteringen om neste år i videregående har gitt meg svar på det jeg ville vite.....	☐	☐	☐	☐
Jeg synes lærerne mine vet mye om mulighetene neste år.....	☐	☐	☐	☐
Orienteringen om neste år har vært helt unødvendig for meg, for jeg hadde allerede bestemt meg.....	☐	☐	☐	☐

Takk for innsatsen!